

**UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET**

MR DOBRILA BEGENIŠIĆ

**NEMAČKO-SRPSKA (SRPSKOHRVATSKA) I SRPSKO
(SRPSKOHRVATSKO)-NEMAČKA STRUČNA
LEKSIKOGRAFIJA U PERIODU 1945-2000**

DOKTORSKA DISERTACIJA

BEOGRAD, 2010.

Nemačko-srpska (srpskohrvatska) i srpsko (srpskohrvatsko)-nemačka stručna leksikografija u periodu 1945-2000

Apstrakt

Rad koji je pred nama bavi se nemačko-srpskohrvatskom (srpskom) stručnom leksikografijom u periodu 1945-2000 godina. Polazna osnova za izradu ovoga rada bila je bibliografija stručnih rečnika u kojima je zastupljen jezički par nemački – srpskohrvatski (srpski), bez obzira na broj zastupljenih jezika, smer i tip rečnika. U radu se najpre daje teoretski osvrt na dosadašnji razvoj stručne leksikografije kod nas, kako teoretske tako i praktične, a zatim je urađena leksikološko-leksikografska analiza ovih rečnika. Analiza, koja je urađena po strukama hronološki, dala je zanimljive rezultate o kvalitetu i kvantitetu stručnih rečnika, u kojima je zastupljen jezički par nemački i srpskohrvatski (srpski) u drugoj polovini 20. veka.

Nakon toga urađena je analiza jezičkih nivoa, gde je razmotreno u kojoj meri morfologija, sintaksa, stilistika, tvorba reči i etimologija nalaze svoju primenu u praktičnoj stručnoj leksikografiji.

Posebna pažnja posvećena je sociolingvističkoj analizi rečnika, gde je utvrđeno u kojoj meri društvena i politička zbivanja i promene utiču na leksikografiju. Pokazalo se da su rečnici pod velikim uticajem društvenih i političkih zbivanja i promena, što je i logično s obzirom na značaj i status jezika u definisanju nacije, a posebno kada se ima na umu situacija na prostorima bivše Jugoslavije.

Urađena je i tipologija i klasifikacija rečnika, kao i analiza prevodnih ekvivalenata, a poseban akcenat stavljen je na neprevodivu leksiku, koja je u našem slučaju prisutna bila samo u rečnicima koji se bave gastronomijom.

Ključne reči: stručna leksikografija, nemačko-srpskohrvatska (srpska) leksikografija, teoretska leksikografija, praktična leksikografija, bibliografija rečnika, sociolingvistička analiza rečnika, tipologija rečnika, prevodni ekvivalenti, gramatika u rečnicima.

German-Serbian (Serbo-Croatian) and Serbian (Serbo-Croatian)-German special lexicography in the period 1945-2000

Abstract

This work has as its subject German-Serbo-Croatian (Serbian) specialized lexicography in period 1945-2000.

Initial basis for creating this work was a bibliography of specialized dictionaries containing language pair German-Serbo-Croatian (Serbian), regardless of the number of present languages, direction and type of dictionary.

The work initially gives theoretical review of specialized lexicography development until nowadays, theoretical as well as practical lexicography. Afterwards a lexicological and lexicographical analysis of these dictionaries was done.

Analysis done chronologically in accordance with specialties gave interesting results on quality and quantity of specialized dictionaries containing language pair German and Serbo-Croatian (Serbian) in the second half of the 20th century.

After that the analysis of language levels was done, where it was reviewed in which degree morphology, syntaxes, stylistics, derivation and etymology find their implementation in practical specialized lexicography.

Special attention was dedicated to a sociolinguistic analysis of dictionaries, where it was observed in which degree social and political happenings and changes influence on lexicography. It turned out that dictionaries are under the huge influence of social and political happenings and changes. This could be considered as logical having in mind meaning and status of a language in a definition (determination) of a nation, especially when it is about a situation on the area of the former Yugoslavia.

Typology and classification, so as the analysis of translation equivalents was done, and the special emphasis was put on untranslatable lexica, which in this case was present solely in dictionaries of gastronomy.

Kew words: specialized lexicography, German-Serbo-Croatian (Serbian) lexicography, theoretical lexicography, practical lexicography, bibliography of dictionaries, sociolinguistic analysis of dictionaries, typology of dictionaries, translational equivalents, grammar in dictionaries

Sadržaj	strana
0. Uvod	7
1.0 Predmet, ciljevi i metode istraživanja	12
1.1 Predmet istraživanja.....	12
1.2 Ciljevi istraživanja.....	15
1.3 Metodološke osnove istraživanja.....	16
2.0 Leksikografija kao naučna disciplina	18
2.1 Uvodne napomene.....	18
2.2 Istorijski razvoj leksikografije.....	19
2.3 Odnos leksikografije i drugih lingvističkih disciplina.....	23
2.3.1 Leksikografija i leksikologija	23
2.3.2 Leksikografija i semantika.....	25
2.3.3 Leksikografija i stilistika.....	25
2.3.4 Leksikografija i etimologija.....	26
2.3.5 Leksikografija i tvorba reči.....	27
2.3.6. Leksikografija i morfologija.....	28
2.3.7 Leksikografija i sintaksa.....	29
2.3.8 Leksikografija i frazeologija.....	30
2.3.9 Leksikografija i terminologija.....	31
2.3.10 Leksikografija i nelingvističke discipline.....	33
2.4 Pojam, definicija i podela rečnika.....	34
2.5 Prevodni ekvivalenti.....	38
3.0 Nemačko-srpskohrvatska (srpska) stručna leksikografija 1945-2000	
- Analiza rečnika po strukama-	42
3.1 Uvod.....	42
3.2 Rečnici elektrotehnike.....	43
3.3 Rečnici tehnike.....	64
3.4 Rečnici automobilizma i auto-moto saobraćaja.....	89
3.5 Rečnici gastronomije i ugostiteljstva.....	95
3.6 Rečnici medicine i stomatologije.....	110
3.6.1 Rečnici medicine.....	110
3.6.2 Rečnik stomatologije	119
3.7 Rečnici zavarivanja.....	122
3.8 Rečnici privrednih, komercijalnih, finansijskih, političkih i pravnih izraza.....	127
3.9 Rečnici bibliotekarstva.....	152
3.10 Vojni rečnici.....	157
3.11 Rečnici matematičkih termina.....	162
3.12 Rečnici iz oblasti šumarstva i prerade drveta.....	165
3.13 Rečnik staklarstva.....	175

3.14 Rečnici rudarske terminologije.....	177
3.15 Industrijski rečnik.....	180
3.15.1 Rečnik industrijske opreme (mašinski elementi).....	181
3.15.2 Rečnik industrijskog i trgovinskog poslovanja.....	182
3.15.3 Rečnik industrijske opreme (mašine, aparati, uređaji).	183
3.15.4 Rečnik motora, saobraćajnih vozila i opreme.....	184
3.15.5 Rečnik industrijske hemije.....	185
3.15.6 Rečnik industrijskih materijala.....	186
3.15.7 Rečnik industrijske tehnologije.....	188
3.16 Rečnici iz oblasti metalurgije	188
3.17 Rečnik arhivske terminologije Jugoslavije.....	192
3.18 Rečnik osiguranja.....	194
3.19 Rečnici izdavaštva i štamparstva.....	196
3.20 Rečnik lingvističkih naziva.....	199
3.21 Rečnici elektronike.....	202
3.22 Rečnici informatike, automatizacije, obrade podataka i programiranja.....	204
3.23 Rečnik kartografije.....	209
3.24 Rečnici sportske terminologije.....	210
3.24.1 Rečnik fudbalske terminologije.....	210
3.24.2 Rečnici šahovske terminologije.....	212
3.24.3 Rečnici planinarske terminologije.....	213
3.24.4 Rečnik lovačke terminologije.....	215
3.25 Rečnik vatrogasnih izraza.....	216
3.26 Rečnici iz oblasti geodezije i geohemije.....	217
3.27 Rečnici grejanja, hlađenja i klimatizacije.....	220
3.28 Rečnici terminologije iz operacionih istraživanja.....	223
3.29 Rečnici arhitekture, građevinarstva i urbanizma.....	225
3.30 Rečnici muzičkih termina.....	228
3.31 Rečnik terminologije iz obrade deformisanjem.....	230
3.32 Hrvatski ili srpski i njemački slikovni rječnik.....	233
3.33 Nautički rečnik.....	237
3.34 Tehnološki rečnici.....	238
3.35 Rečnici železničke terminologije.....	240
3.36 Rečnici tekstilne terminologije.....	243
3.37 Rečnik pivarskih termina.....	245
3.38 Rečnik voća, povrća i začina.....	246
3.39 Rečnik poljoprivredne mehanizacije.....	247
3.40 Rečnik pozorišnih termina.....	249
4.0 Analiza jezičkih nivoa.....	251
4.1 Morfologija.....	251
4.2 Sintaksa.....	255
4.3 Stilistika.....	258

4.4 Etimologija.....	261
4.5 Tvorba reči.....	263
5.0 Prevodni ekvivalenti.....	266
6.0 Tipologija rečnika i broj zastupljenih jezika.....	271
6.1 Tipologija rečnika.....	271
6.2 Broj zastupljenih jezika	274
7.0 Sociolingvistička analiza.....	277
8.0 Zaključak.....	285
9.0 Dodatak I – Autorska bibliografija.....	293
10. Dodatak II – Hronološka bibliografija.....	307
11. Literatura.....	324

0. UVOD

Tema rada koji je pred nama je nemačko-srpska (srpskohrvatska) i srpsko (srpskohrvatsko)-nemačka stručna leksikografija u periodu od 1945. do 2000. godine. Polazna osnova za izradu ovoga rada je bibliografija stručnih rečnika objavljenih u drugoj polovini dvadesetog veka, u kojima je zastupljen jezički par nemački i srpski (srpskohrvatski), bez obzira na tip rečnika, smer i broj zastupljenih jezika. Urađene su autorska i hronološka bibliografija, koje se nalaze na kraju rada kao dodaci. Autorska bibliografija je složena abecedno, prema početnom slovu prezimena autora, odnosno prvog autora ili urednika ili prema početnom slovu prve reči naslova. Ukoliko rečnik ima do tri autora, poštovano je bibliografsko pravilo i navođena su sva tri autora, redom kako su navedeni na knjizi. Ukoliko rečnik ima više od tri autora naveden je prvi i skraćena *et. al.* Ako na rečniku nisu navedeni autori nego samo urednik, rečnik se vodi na urednika i to se naglašava u zagradi koja stoji iza imena autora (ur.). U slučaju da je reč o anonimnom delu, što znači da autor rečnika nije poznat, rečnik se vodi na naslov, a početno slovo naslova određuje njegovo mesto u abecednom nizu. Ovakvi slučajevi su retkost, ali su ipak zabeleženi.

Hronološka bibliografija složena je prema godini izdanja, a u okviru godine bibliografske jedinice su složene abecednim redom.

Osnova za izradu bibliografije bili su fondovi najvećih biblioteka u našoj zemlji: Narodne biblioteke Srbije i Biblioteke Matice srpske, pošto su to biblioteke koje su dobijale i koje dobijaju obavezni primerak za sve publikacije koje su štampane na teritoriji Srbije ili u prethodnom periodu na teritoriji SFRJ. Značajnu pomoć pružili su i fondovi biblioteka Srpske akademije nauka i umetnosti, Univerzitetske biblioteke „Svetozar Marković“ i fondovi velikih biblioteka u zemljama nemačkog govornog područja: Deutsche Bibliothek iz Frankfurta i Lajpciga, Staatsbibliothek iz Berlina i Österreichische Nationalbibliothek iz Beča. Od pomoći u izradi bibliografije bila je i uzajamna baza podataka COBISS.net (<http://www.cobiss.net>)

koja objedinjava fondove svih nacionalnih biblioteka iz bivših jugoslovenskih republika izuzimajući Hrvatsku. Preko te baze pretraživi su i fondovi većih i značajnijih javnih i univerzitetskih biblioteka u Srbiji, što je takođe bilo od velike koristi za ovaj rad. Istraživanje u stranim bibliotekama obavljeno je zahvaljujući studijskim boravcima u Nemačkoj i Austriji, koje su omogućili Narodna biblioteka Srbije, Institut za bibliotekarstvo Nemačke i Gete-institut iz Beograda, kojima ovom prilikom upućujem iskrenu zahvalnost.

Do informacija o svim rečnicima, koji su popisani u bibliografiji, ipak, nije bilo moguće doći na osnovu fondova gore pomenutih biblioteka. Do podataka o nekim od njih došli smo sasvim slučajno ili na osnovu takozvanih sekundarnih bibliografskih izvora, a to su popisi korišćene literature, stručni članci, predgovori postojećim rečnicima, fusnote i sl. Bibliografski podaci o tim rečnicima nisu zabeleženi ni u pomenutim bazama podataka, ni u fondovima pomenutih biblioteka. Do tih rečnika došli smo zahvaljujući pomoći privatnih lica i kolekcionara, a ponekad i sasvim slučajno obilaskom antikvarnica ili samostalnih uličnih prodavača knjiga.

Pored bibliotečkih fondova, važan osnov za ovo istraživanje bile su i postojeće štampane bibliografije: *Crnogorska bibliografija*, *Bibliographie of Croatian dictionaries*, *Hrvatska bibliografija*, kao i *Katalog na jezicima jugoslovenskih naroda* Narodne biblioteke Srbije, koji popisuje publikacije izdate u periodu 1868-1972. Svi ovi izvori su se, bez obzira na njihov veliki značaj, pokazali kao nepotpuni.

Bez obzira što je pretražen veliki broj relevantnih izvora i što je istraživanje i prikupljanje građe trajalo nekoliko godina, verovatno postoji još poneki rečnik koji je objavljen u ovom periodu, a da do podataka o njemu nismo uspjeli doći, pošto „izrada jedne bibliografije nikada sa sigurnošću ne može biti smatrana apsolutnom i konačno završenom“ (Petronijević 2002: 10). Problematici su posebno oni rečnici, koje su izdavala strukovna udruženja, koja, kako pokazuje bibliografska praksa, uglavnom nemaju sluha da obavezni primerak štampane publikacije

dostave nacionalnim bibliotekama, u skladu sa zakonskom obavezom, tako da je informacija o postojanju takvih publikacija, u našem slučaju rečnika, ostala nedostupna širem krugu korisnika. Do informacija o takvim rečnicima bilo je moguće doći samo slučajno ili preko fondova malih specijalnih biblioteka, čiji su katalozi dostupni ograničenom broju korisnika.

Naziv rečnika navođen je onako kako je naveden na rečniku. Ako je rečnik u jednom pravcu, naziv je naveden na nemačkom ili srpskom (srpskohrvatskom) jeziku, u zavisnosti od mesta izdanja: ako je rečnik izdat u Nemačkoj, naziv je naveden na nemačkom, a ako je rečnik izdat na prostorima bivše Jugoslavije naziv je naveden na srpskom (srpskohrvatskom) jeziku. Ako je rečnik u oba pravca, naziv je naveden na oba jezika, a ako je reč o višejezičnom rečniku, naziv je naveden onako kako je navedeno na rečniku.

Od podataka u bibliografskoj jedinici navodićemo autora/autore ili urednika, naziv rečnika, jezike koji su zastupljeni i to redom kako su navedeni na publikaciji, zatim mesto izdanja i broj strana. Ove podatke smo smatrali relevantnim za naše istraživanje.

Bibliografija i analiza rečnika urađene su *de visu*, dakle sa knjigom u ruci. Na osnovu bibliografije biće urađena analiza svih pomenutih rečnika. Najpre će biti dat teoretski osvrt na dosadašnji razvoj stručne leksikografije kod nas sa posebnim osvrtom na razvoj nemačko-srpske (srpskohrvatske) stručne leksikografije, a zatim će biti urađena leksikološko-leksikografska analiza rečnika po strukama i analiza jezičkih nivoa. U okviru analize jezičkih nivoa posmatraćemo u kojoj meri se u stručnim rečnicima navode informacije vezane za morfologiju, sintaksu, stilistiku, etimologiju i tvorbu reči.

U okviru morfološke analize posmatraćemo u kojoj meri se u stručnim rečnicima navode gramatička obeležja, a pre svega ona koja se tiču roda i broja imenica u nemačkom jeziku, zatim oblika za nepravilne glagole, obeležavanja vrste reči itd.

U okviru tvorbe reči razmatraće se način na koji su složene odrednice u rečniku, dakle, da li su navođene striktno jedna ispod druge ili su grupisane u okviru gnezda i ako jesu, na koji način je to urađeno.

Biće razmatrani i različiti stilski nivoi upotrebe, a to znači da ćemo pratiti da li se beleži kojoj struci pripada određeni termin i na koji način se to radi.

Što se sintaksičke analize tiče, razmatraće se da li su reči navođene u kontekstu ili su date pojedinačno bez primera i bez konteksta.

Lingvistička disciplina koja je najmanje od svih prisutna u stručnim rečnicima je etimologija, ali pošto smo imali slučajeve da se navodi poreklo termina, obratićemo pažnju i na nju.

Analiza svih jezičkih nivoa biće urađena sa stanovišta jezika izvornika (JI) i jezika cilja (JI), a rezultati svih analiza biće potkrepljeni primerima.

Posebna pažnja biće posvećena prevodnim ekvivalentima i njihovim tipovima, tj. načinu na koji je prezentovana leksička građa u rečnicima, tipologiji rečnika i sociolingvističkoj komponenti.

Na kraju ovog poglavlja spomenimo da se ideja za obradom ove teme javila u toku rada na jednom stručnom rečniku. Reč je o Englesko-srpskom i srpsko-engleskom rečniku bibliotečkih termina (isp. Kovačević/Injac/Begenišić: Bibliotekarski terminološki rečnik, Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2004. str. 645). Brojne dileme koje su se javljale tokom rada na ovom rečniku, a posebno one koje se tiču oblika i ustrojstva odrednica, prevodnih ekvivalenata, te gramatičkih podataka, koji treba da budu uneti, pisma (latinica ili ćirilica) u srpskom delu rečnika, varijante izgovora i sl. podstakle su me da se pozabavim analizom postojećih stručnih rečnika i da izvedem neke korisne zaključke. Rečnik je izdat u elektronskoj formi (<http://btr.nb.rs>) i u klasičnom, štampanom obliku. Ispoštovan je zahtev autorki da pri pretraživanju rečnika (elektronske forme) budu zastupljena oba pisma, latinica i ćirilica, i obe varijante izgovora, ekavska i ijekavska, a cilj takve odluke je bio da se ispoštuje ravnopravnost oba pisma i oba

izgovora i da se otkoni stalna dilema o favorizovanju jednog pisma ili jednog izgovora. Današnji način obrade leksikografske građe, s obzirom na sveobuhvatnu automatizaciju i kompjuterizaciju poslovanja, to omogućava. Napredak tehnike omogućio je da se u rečnik unese mnogo više podataka nego dosada i da se obezbedi pretraživost po različitim parametrima. Upravo to može da bude osnova za ravnopravan tretman pisama i varijanti izgovora u Srbiji. To bi bio jedan korak ka očuvanju ćirilice, koja je, očigledno, bar što se leksikografske prakse tiče, u potpunosti potisnuta.

1. PREDMET, CILJEVI I METODE ISTRAŽIVANJA

1.1. Predmet istraživanja

Predmet rada koji je pred nama je nemačko-srpska (srpskohrvatska) i srpsko (srpskohrvatsko)-nemačka stručna leksikografija u periodu od 1945. do 2000. godine. Radom su obuhvaćeni stručni prevodni rečnici, koji su objavljeni u navedenom periodu, počevši od 1945. zaključno sa 2000. godinom u kojima se pojavljuje jezički par nemački i srpski (srpskohrvatski, hrvatskosrpski, hrvatski) bez obzira na smer, broj zastupljenih jezika u njima i tip rečnika (semasiološki ili onomasiološki ili pak mešoviti tip), dakle obuhvaćeni su nemačko-srpski (srpskohrvatski) kao i srpsko (srpskohrvatsko)-nemački rečnici kao i svi višejezični rečnici, u kojima se kao jezički par pojavljuju ova dva jezika.

Ovaj rad predstavlja mikroprojekat, koji se oslanja na jedan makroprojekat, koji ima za cilj da popiše i sa različitih aspekata objasni sveukupnu nemačko-srpsku (srpskohrvatsku) leksikografiju 19. i 20. veka. Što se makroprojekta tiče završene su sledeće faze: istražena je nemačko-srpska (srpskohrvatska) leksikografija prve polovine XX veka (isp. Petronijević 2002), i opšta i stručna. U pomenutoj knjizi obrađeni su svi rečnici objavljeni u prvoj polovini dvadesetog veka, u kojima se kao jezički par pojavljuju nemački i srpski (srpskohrvatski) jezik. Što se druge polovine dvadesetog veka tiče, najvećim delom je istražena opšta leksikografija, koja obuhvata jezički par nemački i srpski (srpskohrvatski). Kao rezultat istraživanja nastala su dva magistarska rada koja se bave ovom problematikom. Jedan se bavi opštom nemačko-srpskohrvatskom leksikografijom u periodu od 1945. do 1971. godine (isp. Marković 2001), a drugi takođe opštom nemačko-srpskohrvatskom leksikografijom u periodu od 1971. do 1991. godine (isp. Begenišić 2001). Što se opšte leksikografije ovog jezičkog para tiče, ostao je neistražen još jedan period 20. veka. Reč je o periodu od 1991. do 2000. godine. U izradi je rad „koji obuhvata raspon od prvih začetaka nemačko-srpsko-hrvatske

leksikografije do kraja 19. stoleća“ (isp. Petronijević 2002: 9). Publikovanjem ovoga rada i rada koji će obuhvatiti opštu leksikografiju za period 1991-2000 okončaće se pomenuti makroprojekat na kome se radi godinama.

Iz prethodnog pregleda istraživanja nemačko-srpske (srpskohrvatske) leksikografija druge polovine dvadesetog veka očigledno je da stručna leksikografija jezičkog para nemački – srpski (srpskohrvatski) do sada nije bila predmet istraživanja. Zbog velikog značaja ove teme kako za leksikografiju, a posebno stručnu leksikografiju jezičkog para nemački i srpski (srpskohrvatski), tako i za teoriju prevodjenja, došlo se na ideju da se ona obradi.

Pre nego što pređemo na detaljan predmet rada, osvrnućemo se kratko na naziv jezika na prostorima bivše Jugoslavije u posmatranom periodu. Zvanični jezik na prostorima bivše Jugoslavije nazivan je različito u periodu od 1945. do 1991. godine: *srpski*, *hrvatski*, *srpskohrvatski*, *hrvatskosrpski*, a sa početkom građanskog rata na prostorima bivše Jugoslavije dolazi do podele jezika, najpre nezvanično a potom i zvanično. Jezik sa ovih prostora zvanično ćemo nazivati srpski (srpskohrvatski), pošto je to zvanični naziv za jezik u Srbiji u posmatranom periodu (do 1991. srpskohrvatski, a od 1991. srpski). U analizi rečnika koristićemo onaj naziv koji je upotrebljavan u dotičnom rečniku. O tretmanu jezika biće više reči u okviru sociolingvističke analize.

Pre same analize biće dat teoretski osvrt na dosadašnji razvoj leksikografije kao naučne discipline i na njenu povezanost sa drugim lingvističkim disciplinama, kao i na sadašnje stanje nemačko-srpske (srpskohrvatske) dvojezične i višejezične leksikografije, sa posebnim osvrtom na stručnu leksiografiju. Nakon toga, pozabavićemo se leksikološko-leksikografskom analizom rečnika iz ovog perioda, koja će pokazati u kojoj meri leksikografija dolazi u dodir sa drugim lingvističkim disciplinama, posebno sa leksikologijom, semantikom, stilistikom, etimologijom, tvorbom reči, morfologijom, sintaksom, frazeogijom i terminologijom, odnosno, u kojoj meri ove lingvističke discipline nalaze svoju primenu u leksikografiji. Pozabavićemo se i povezanošću leksikografije sa nelingvističkim

disciplinama: sociologijom, sociolingvistikom, psihologijom, pedagogijom, informatikom, statistikom. Uradićemo i tipologiju rečnika, koja će obuhvatiti podelu na semasiološke, onomasiološke ili mešovite rečnike i podelu prema smeru i broju zastupljenih jezika.

Analiza će biti urađena po strukama, hronološki, a to znači da ćemo analizu započeti prvim rečnikom koji se pojavio u ovom periodu, zatim ćemo tu struku pratiti kroz ceo period i tako redom. U okviru analize daćemo osvrt na svaki rečnik pojedinačno, a zapažanja će biti potkrepljena primerima. Nakon urađene analize svih rečnika prema utvrđenom principu, dakle, po strukama pa hronološki, izvešćemo zaključke vezane za ceo korpus. Zaključci će se odnositi na tipologiju, broj zastupljenih jezika, gramatiku u rečnicima, etimologiju, stilistiku i prevodne ekvivalente. Posebna pažnja biće posvećena sociolingvističkoj komponenti ovih rečnika, gde ćemo analizirati u kojoj meri društvena i politička zbivanja utiču na leksikografiju, pošto je period, koji je predmet naše analize (1945-2000), posebno zanimljiv, kako po pitanju odnosa na prostorima tadašnje Jugoslavije tako i po pitanju odnosa između Nemačke i Jugoslavije. U leksikografiji ovoga perioda na veoma zanimljiv način mogu se pratiti odnosi na prostorima tadašnje zajedničke države, politička i društvena zbivanja i previranja, prihvatanje ili odbijanje ideje jugoslovenstva i zajedništva od strane nekih nacija, usponi i padovi u saradnji među republikama, secesionističke težnje i favorizovanje jednog jezika. Zanimljiv je i odnos Nemačke i Jugoslavije, koji karakteriše početna rezervisanost u posleratnom periodu, zatim dolazi do uspona u saradnji sedamdesetih i osmadesetih godina, posebno na polju ugostiteljstva, turizma i tehnike, što se logično, odražava i na leksikografiju, da bi se ovaj period opet završio padom, koji počinje devedesetih godina posebno u odnosima između Nemačke i Srbije.

1.2 Ciljevi istraživanja

Istraživanje na zadatu temu ima više ciljeva, koji se međusobno prepliću, tako da je uspešno postizanje jednog od njih preduslov za postizanje drugih ciljeva. Prvi cilj koji smo postavili je da se izradi što kompletnija bibliografija stručnih rečnika u kojima je zastupljen jezički par nemački i srpski (srpskohrvatski) u periodu od 1945. do 2000. godine, koja će poslužiti kao korpus za dalje analize. Nakon toga uslediće leksikografsko-leksikološka analiza čiji rezultati treba da pruže bitne informacije o kvalitetu i kvantitetu nemačko-srpskih (srpskohrvatskih) stručnih rečnika izdatih u drugoj polovini dvadesetog veka. U okviru te analize cilj je da se utvrdi tipologija rečnika, smer i broj zastupljenih jezika u njima. Nakon toga biće urađena analiza jezičkih nivoa. U okviru te analize razmatraćemo u kojoj meri morfologija, sintaksa, tvorba reči, etimologija i stilistika dolaze u dodir sa leksikografijom i u kojoj meri su one značajne u praktičnoj stručnoj leksikografiji. Nakon toga biće izvršena analiza prevodnih ekvivalenata, kao i način navođenja odrednica. Ti rezultati, zasnovani na kontrastivnom proučavanju rečnika, treba da daju doprinos razvoju teorije leksikografije uopšte, a posebno stručne dvojezične i višejezične, prevodne leksikografije jezičkog para nemački i srpski (srpskohrvatski). Pored teoretskog doprinosa leksikografiji, cilj je da se skrene pažnja na probleme praktične leksikografije i da se daju neke preporuke u daljem radu.

Odluka da analizu rečnika izvršimo po strukama i pojedinačno za svaki rečnik ima za cilj da se budućim korisnicima ovih rečnika, a pre svega prevodiocima, omogući da se jednostavno i brzo snađu u pomenutom korpusu. Cilj izrade bibliografije je da se dâ informacija o postojanju rečnika određene struke, a cilj detaljne analize rečnika je da se daju osnovni podaci o samom rečniku, njegovom obimu i kvalitetu, leksici i užim stručnim oblastima koje su zastupljene u njemu. Kod onomasioloških rečnika biće navedeni nazivi svih grupa da bi budući korisnik odmah mogao da vidi da li je zastupljena oblast struke koja njega

interesuje i koja mu je potrebna u datom momentu. Na ovaj način daje se doprinos teoriji prevođenja kao jednoj od veoma značajnih lingvističkih disciplina, koja je usko povezana sa leksikografijom.

Posebna pažnja u ovom radu biće posvećena sociolingvističkoj analizi rečnika, gde ćemo razmatrati u kojoj meri društvena i politička zbivanja utiču na leksikografiju. Taj uticaj se ovde u manjoj meri ogleda u samom korpusu rečnika, dakle, u negovim odrednicama i prevodnim ekvivalentima, a mnogo više u nekim formalnim kriterijumima, na primer, u tretmanu i nazivu jezika i pisma, zatim u teoretskom delu, dakle, predgovorima, iz kojih se veoma jasno mogu čitati intencije autora.

Na kraju bi se moglo rezimirati, da je generalni cilj ovoga rada da se dâ teoretski i praktični doprinos razvoju dvojezične i višejezične stručne leksikografije, koja tretira jezički par nemački i srpski (srpskohrvatski). Time će biti učinjen jedan korak na putu ka stvaranju metaleksikografije u Srbiji, a posebno stručne i to onog njenog dela, koji se bavi jezičkim parom nemački i srpski.

1.3 Metodološke osnove istraživanja

Pitanje naučnih metoda, koje se koriste u određenom naučnom radu skoro uvek je vrlo diskutabilno. Reč metoda potiče od grčke reči „methodos“ što bukvalno znači 'put, hod, staza, drum', a u naučnom radu metodom se naziva skup raznih postupaka i procesa pomoću kojih se dolazi do naučnih saznanja i istina (Šamić 1990: 12). U nauci se razlikuju standardne i posebne naučno-istraživačke metode.

U izradi ovog rada koristili smo saznanja do kojih su došle naučne discipline morfologija, leksikologija, leksikografija, sintaksa, stilistika, tvorba reči i etimologija kao i neke nelingvističke discipline.

Pomenuto istraživanje imalo je multidisciplinarni karakter stoga je u njegovoj realizaciji korišćeno nekoliko naučnih metoda. Metoda koja je bila od velikog

značaja za ovaj rad je metoda analize, pošto je glavni predmet rada analiza pomenutih rečnika, što je poslužilo kao osnova da se dođe do određenih saznanja. Druga značajna metoda koja je primenjena je kontrastivna metoda. Neophodno je bilo izvršiti kontrastiranje određenih pojava u nemačkom kao JI i srpskohrvatskom kao JC ili obrnuto, da bi se mogli izvesti verodostojni zaključci. Korišćena je i statistička metoda u sređivanju i analizi korpusa, a to je bibliografija stručnih rečnika, u kojima je zastupljen jezički par nemački i srpski (srpskohrvatski) u drugoj polovini dvadesetog veka.

2.0 LEKSIKOGRAFIJA KAO NAUČNA DISCIPLINA

2.1 Uvodne napomene

Svaki pokušaj bavljenja rečnicima sa naučnog i stručnog aspekta pretpostavlja dobro poznavanje teoretskih osnova leksikografije. Da bismo mogli objasniti istorijski razvoj leksikografije, precizirati predmet njenog istraživanja i istražiti sadašnji stepen razvoja na kome se nalazi, nužno je najpre pozabaviti se odnosom leksikografije i leksikologije, pošto leksikologija predstavlja lingvističku disciplinu u okviru koje je stasala leksikografija. Pored leksikologije, postoji čitav niz drugih naučnih disciplina čije je sagledavanje neophodno za uspešno bavljenje leksikografijom. To su, pre svega, lingvističke discipline kao što su morfologija, sintaksa, stilistika, tvorba reči, etimologija i terminologija. Za uspešan leksikografski rad od presudnog značaja je međusobni odnos ovih naučnih disciplina kao i primena njihovih naučnih dostignuća u praktičnoj leksikografiji, od čega zavisi nastajanje uspešnog rečnika.

Osim gore navedenih disciplina, postoji još veliki broj nauka sa kojima se prepliće leksikografija, odnosno sa kojima ima uzročno-posledičnu vezu. Sociolingvistika je nezaobilazna naučna disciplina u proučavanju rečnika, tako da će povezanosti leksikografije i sociolingvistike u ovom radu biti posvećena značajna pažnja. Svakome, ko se bavio rečnicima, jasno je da su rečnici uvek odraz aktuelne društvene situacije, određenog društvenog i političkog momenta. Jezik je veoma često moćno sredstvo u službi politike, a u pojedinim periodima u razvoju društva jezik je simbol i garant nacionalnog identiteta i opstanka. Treba imati u vidu činjenicu, da je u prirodi jezika da se stalno menja (Bugarski 1991: 10) i da je to samo jedan živi organizam čije su promene uslovljene promenama na svim nivoima društva. U rečnicima koji su predmet našeg proučavanja moguće je tačno hronološki pratiti određene društvene i političke promene, kao i odnose među državama u kojima su nastajali. Za naše istraživanje bitno je kada je došlo

do uspostavljanja međunarodne saradnje na polju terminologije i u kojoj meri je međunarodni rad na terminologiji uticao na terminološka istraživanja u našoj zemlji. Uticaj Nemačke bitan je u standardizaciji terminologije u Jugoslaviji, jer je očigledan uticaj nemačkih propisa i standarda u našoj pravnoj regulativi. Poseban značaj ogleda se u samoj stručnoj leksici, gde su preuzeti brojni termini iz nemačkog jezika, koji su ostali i do današnjeg dana, posebno iz oblasti tehničkih nauka.

2.2 Istorijski razvoj leksikografije

Leksikografija je dugo posmatrana u okviru leksikologije i smatrana je samo jednom oblašću u okviru leksikoloških proučavanja, što je doprinelo zanemarivanju njenog značaja i usporilo njen razvoj kao samostalne naučne discipline. Vremenom se leksikografija odvajala od leksikologije i definisala svoj predmet istraživanja, tako da je ona već sedamdesetih godina dvadesetog veka postala samostalna naučna disciplina, koja se u potpunosti odvojila od leksikologije (Lewkowskaja 1968: 266). Danko Šipka (2006: 159) konstatuje da je prekretnica u razvoju leksikografije nastupila sa pojavom *Priručnika leksikografije* Ladislava Zguste koji se pojavio 1971. godine. Osamostaljivanje leksikografije kao naučne discipline ogleda se u pojavljivanju značajnog broja radova iz te oblasti. Na tu temu počinju da se organizuju seminari i kongresi, dolazi do pokretanja specijalizovanih časopisa i do izrade specijalizovanih bibliografija. Leksikografija se odvajala od leksikologije koristeći njena saznanja kao osnovu, a istovremeno se povezivala sa drugim naučnim disciplinama, tako da je ona danas zasebna grana primenjene lingvistike: „Ukratko leksikografija (praktična i teoretska) danas je zasebna grana prvenstveno *primijenjene lingvistike*, sa tradicionalno jakim naslanjanjem na leksikologiju, ali i sa novouspostavljenim vezama sa drugim oblastima naučnog i stručnog djelovanja, te sa povratnim obogaćivanjem leksikologije“ (Šipka 2006: 159).

U svom istorijskom razvoju leksikografija je razvila i posebna težišta svoga istraživanja tako da danas možemo govoriti o praktičnoj leksikografiji, koja se bavi konkretnim problemima na izradi rečnika i teoretskoj leksikografiji ili metaleksikografiji, koja se bavi teoretskim istraživanjima rečnika (Schippa 1992: 53, Hausmann 1989: 5, Wiegand 1989:257). Svaka od ovih poddisciplina ima svoje polje delovanja u okviru leksikografije, a takođe svaka od njih povezana je sa drugim naučnim disciplinama u cilju što potpunijeg ispunjavanja svoga zadatka. Zahvaljujući takvom razvojnom putu leksikografije, rečnici postaju predmet naučnog proučavanja kome se pristupa sa praktičnog i teoretskog aspekta. (Bergenholtz/Schaeder 1994: 3).

Praktična leksikografija povezana je sa morfologijom, sintaksom, stilistikom, etimologijom, terminologijom i to u domenu praktične primene ovih naučnih disciplina u rečnicima. Leksikografi su svakodnevno, u praktičnoj izradi rečnika, zaokupljeni pitanjem informacija koje treba da se unesu u rečnik, a upravo to spada u polje delovanja gore pomenutih disciplina. Neosporno je da praktični rad na rečniku predstavlja dragoceno iskustvo za metaleksikografska istraživanja. Samo leksikografi koji su radili na izradi rečnika mogu postići uspešne rezultate na polju teoretske leksikografije, tj. metaleksikografije. (Herbst/Klotz 2003: 15)

U domen proučavanja metaleksikografije spadaju:

- istorija i teorija leksikografije
- opis, klasifikacija i evaluacija rečnika
- istraživanje korisnika rečnika i korisničkih potreba

Hausman (1985) metaleksikografiju deli na sledeće oblasti:

- *istorijsku metaleksikografiju*, koja prati razvoj leksikografske prakse unutar određenog vremenskog perioda a za određenu oblast, jezik ili grupu jezika
- *teorijsku metaleksikografiju*, koja izdvaja univerzalne ili široko zastupljene elemente i zakonitosti leksikografskog rada
- *evaluativnu metaleksikografiju*, koja se bavi vrednovanjem konkretne leksikografske produkcije

- *statusno-upotrebnu metaleksikografiju*, koja se bavi izučavanjem društvenog statusa i upotrebe rečnika.

(Preuzeto iz: Šipka 2006: 160)

Ako se istraži postojeća naučna literatura, koja se bavi leksikografijom i kada se ostvari uvid u rečnike, koji su objavljeni, jasno je da je praktična leksikografija mnogo starija od teoretske (metaleksikografije) i da ima tradiciju koja seže do antičkih vremena, tako da upravo ta duga tradicija izade rečnika garantuje njen opstanak i razvoj (Henne 1975: 97). Praksa izrade rečnika stara je vekovima, dok metaleksikografija beleži istorijski razvoj od samo nekoliko decenija. Proučavanjem istorijskog razvoja praktične i teoretske leksikografije dolazi se do zaključka da je bogata praksa izrade rečnika, koja ima već vekovnu tradiciju, poslužila kao osnova za razvoj teoretske leksikografije.

Što se teoretske i praktične stručne leksikografije jezičkog para nemački i srpski (srpskohrvatski) tiče, postoji velika nesrazmera između teorije i prakse. Praksa izrade stručnih rečnika kod nas veoma je bogata, posebno u drugoj polovini dvadesetog veka, kada je nastao veliki broj stručnih rečnika. Teoretskih istraživanja na tu temu skoro i da nema. Radovi koji su do sada objavljeni kod nas odnose se na pojedinačne projekte. To su izveštaji o radu na pojedinim rečnicima, prikazi objavljenih rečnika ili razmatranja pojedinih aspekata ove teme u okviru problema u nastavi stranih jezika. Te radove i njihov značaj ne treba zanemariti pošto i oni sadrže dragocene informacije koje mogu poslužiti istraživaču, ali njihov broj je veoma mali, a sa druge strane oni su više informativnog a manje naučnog karaktera. Postoji određeni broj naučno zasnovanih radova koji se bave nemačko-srpskom (srpskohrvatskom) dvojezičnom leksikografijom, ali su ti radovi posvećeni opštim rečnicima. Stručnom leksikografijom jezičkog para nemački i srpski (srpskohrvatski) bavi se delimično rad *Nemačko-srpsko-hrvatska leksikografija prve polovine XX veka* (isp. Petronijević 2002), koji obuhvata sveukupnu nemačko-srpskohrvatsku leksikografiju prve polovine dvadesetog veka, pa time i

stručnu. Stručnim rečnicima u ovom radu posvećeno je malo pažnje, srazmerno malom broju stručnih rečnika koji su objavljeni u ovom periodu.

Oblast stručne leksikografije problematičnom je smatrao i Wiegand (1988: 729) označavajući je kao „Wildwuchsgebiet“, pozivajući se Weinrich-a, koji kaže „All diese Fachwörterbücher gleich welcher Qualität, sind unter linguistisch-lexikographischen Gesichtspunkten Wildwuchs“ (Weinrich 1975: 365).

Teoretska stručna leksikografija u velikoj meri zaostaje za praktičnom, iako stručni rečnici imaju veoma značajnu ulogu u okviru leksikografije uopšte (Bergenholtz/Schaeder 1994: 3). Kao razlog za takvo stanje Wiegand navodi i činjenicu da ne postoji jasan uvid u stručne rečnike i da se ne zna koliko stručnih rečnika uopšte ima, ne postoje bibliografije tih rečnika, niti precizna tipologija (Wiegand 1988: 732). Napredak u razvoju stručne leksikografije počinje devedesetih godine dvadestog veka u Nemačkoj kada stručnoj leksikografiji počinje da se posvećuje pažnja. Organizuju se kolokvijumu i izdaju radovi posvećeni ovoj temi (Bergenholtz/Schaeder 1994, Bergenholtz 1995, Felber/Budin 1989, Felber/Schaeder 1999, Haensch 1991, Wiegand 1988, Hoffmann et. al. 1999).

A ako se leksikografija posmatra sa stanovišta broja jezika, može se konstatovati da se najviše pažnje posvećuje jednojezičnoj leksikografiji, zatim u nešto manjem obimu dvojezičnoj, dok se na poslednjem mestu nalazi višejezična leksikografija (Ponten 1975: 200). Čini se kao da se višejezična leksikografija utapala u dvojezičnu leksikografiju. Bila je obuhvaćena samo kontrastivnim istraživanjima i to u okviru studija koje su se bavile dvojezičnom prevodnom leksikografijom (Hartmann 1975: 187, Ponten 1975: 200). Prema Pontenu višejezičnoj leksikografiji bi trebalo da se posveti mnogo više pažnje u okviru lingvistike, te da bi ona, zbog značaja i kompleksnosti, trebalo da bude predmet proučavanja samostalne naučne discipline, kako teoretske tako i praktične (Ponten 1975: 200)

2.3. Odnos leksikografije i drugih lingvističkih disciplina

Kao što smo već pomenuli, rad na rečnicima uvek je multidisciplinarnog karaktera. U leksikografskim istraživanjima i praktičnom radu koriste se saznanja skoro svih lingvističkih disciplina, saznanja velikog broja društvenih i nekih prirodnih nauka. U tekstu koji sledi razmatraćemo odnos leksikografije i lingvističkih disciplina, sa kojima je ona usko povezana: leksikologije, semantike, stilistike, etimologije, tvorbe reči, morfologije, sintakse, frazeologije i terminologije.

2.3.1. Leksikografija i leksikologija

Od svih lingvističkih naučnih disciplina leksikografija je u najvećoj meri povezana sa leksikologijom. Leksikologija je deo nauke o jeziku koji proučava značenje reči, kao i sintagmatske, paradigmatičke i derivacione veze među rečima (Dragičević 2007: 17). Reč leksikologija potiče od grčke reči *lexikos* što znači 'ono što se odnosi na reč' i *logos* što znači 'nauka'. Predmet leksikologije su, sa jedne strane, pojedine leksičke jedinice, morfemi, reči i grupe reči, a sa druge strane celokupan leksički fond jednog jezika i zakonitosti po kojima se taj fond menja i razvija. Leksikologija istražuje i opisuje leksički fond jednog jezika, njegovo raslojavanje i strukturu, nastajanje, značenje i funkcionisanje njegovih elemenata (Schlaefer 2002: 12).

Poveznost leksikografije i leksikologije može se pratiti u više pravaca. Pre svega to je istorijski razvoj. Kao što smo već rekli, ove dve discipline povezuje zajednički istorijski razvoj, leksikografija je dugo bila samo jedna poddisciplina u okviru leksikologije. Njeno osamostaljenje počinje pre nekoliko decenija. U nemačkoj lingvistici šezdesetih godina dvadesetog veka ulazi u upotrebu pojam „leksikografija“. Njime se označava ono što sedamdesetih godina postaje predmet istraživanja naučne discipline koja upravo nosi taj naziv.

Pitanjem leksikografije kao samostalne naučne discipline bavili su se mnogi autori u to vreme. Prema jednim leksikografija nije naučna disciplina u okviru

leksikologije nego je to samostalna nauka (Lewkowskaja 1968: 266), a prema drugima leksikografija nije nauka (Bahr 1978: 98, Wiegand 1989: 246).

Zajedničko im je i to što su dugo bile zanemareno područje nauke o jeziku zbog primata morfologije i sintakse. Dok su se na polju morfologije i sintakse vršila veoma opsežna istraživanja i nastajali brojni radovi iz tih oblasti, objavljivan je veoma mali broj radova koji su se bavili leksičkom jedinicom. Pomeranje centra proučavanja sa gramatike ka leksici poslednjih decenija otvorilo je prostor za naučni procvat ove dve discipline a time i prostor za osamostaljenje leksikografije.

Leksikologiju i leksikografiju povezuje danas, pre svega, predmet njihovog istraživanja, a to je fokusiranje na leksičke jedinice i leksikon jednog jezika, samo što je različit ugao njihovog posmatranja. Svaka od njih bavi se određenim aspektom leksike i leksikona koristeći pri tome sopstvenu metodologiju i dostižući sopstvene ciljeve.

Leksikon najjednostavnije definišemo kao inventar leksema određenog jezika strukturisan prema određenom principu (Schippan 1992: 1). Leksikon je integrativna komponenta jezičkog sistema, koja je podložna stalnim promenama, te zbog toga valja napomenuti da se leksikologija bavi vokabularom jednog jezika kao društveno determinisanim inventarom leksičkih jedinica, kao i normama i pravilima njegovog nastajanja i njegovom upotrebom u komunikaciji (Schippan 1992: 3). Leksikografija se bavi praktičnim aktivnostima oko sastavljanja rečnika, problemima koji se javljaju pri njihovoj izradi, evaluacijom rečnika, njihovim korisnicima i sl. U tom radu logično je da se leksikografija oslanja na leksikologiju ali se bavi i rešavanjem brojnih sopstvenih problema koji nisu interesantni za leksikološka istraživanja (predstavljanje gramatičkih informacija, ustrojstvo rečnika, namena, podela rečnika i sl).

2.3.2 Leksikografija i semantika

Leksičko značenje je u centru pažnje svakog leksikografa i predstavlja centralni problem u njegovom radu, stoga je povezanost leksikografije i semantike od presudne važnosti za uspešan rad leksikografa. Semantika se uopšteno definiše kao nauka koja se bavi značenjem, a sam pojam značenja je višeznačan (Schwarz/Chur 1996: 15). Određivanje značenja leksičke jedinice u rečniku, odnosno navođenje adekvatnog prevodnog ekvivalenta, povezano je sa brojnim poteškoćama. Nema među lingvistima jedinstvenog stava o tome šta je sâma priroda leksičkog značenja. „Neki su skloni da ga tumače manje-više psihološkim terminima, pretpostavljajući da su mentalni procesi uključeni u tu situaciju. Neki lingvisti shvataju značenje prije kao osobinu samih jezičkih formi, kao njihovu sposobnost da upućuju na nešto, kao njihovu mogućnost da predstavljaju nešto drugo. Drugi, opet vide u leksičkom značenju samo pravilnost kojom se riječi koriste, a neki misle da riječi same za sebe nemaju značenje izvan konteksta u kojem se koriste“ (Zgusta 1991: 29). Za leksikografa je veoma bitno da posveti veliku pažnju svim istraživanjima na polju semantike, jer je dobro poznavanje značenjskih obeležja osnovna pretpostavka za uspešno obavljanje posla.

Semantički odnosi između leksičkih jedinica opšteg jezika i stručnog jezika bitno se razlikuju, stoga je semantizacija u stručnim rečnicima određena nekim drugim elementima. Za semantizaciju u stručnim rečnicima bitno je dobro poznavanje termina, bavljenje standardizacijom terminologije, a u pojedinim slučajevima bitna je i potpuna preciznost pošto su ponegde granice između opšte i stručne leksike veoma male (Wiegand 1975: 192, Hartmann 1975: 194)

2.3.3 Leksikografija i stilistika

Stilistika je naučna disciplina u oblasti izučavanja jezika, ali je ona duži vremenski period ostala skrivena u oblasti retorike (Tošović 2002: 20). Stilistika se najopštije može odrediti kao istraživanje različitih mogućnosti izbora, koje društvene grupe i pojedinci prave pri upotrebi jezika. Stil bi se mogao definisati

kao izbor između alternativa koje nudi jezički sistem na različitim nivoima (Bugarski 1991: 154). Udaranje temelja stilistici kao samostalnoj naučnoj disciplini vezuje se za ime švajcarskog lingviste Šarla Balijsa dvadesetih godina 20. veka. Njemu pripadaju posebne zasluge što je ukazao na značaj sinonimije, tako da će se u nekim istraživanjima sinonimija smatrati glavnim problemom stilistike, a upravo to je i polje istraživanja koje je značajno za leksikografiju i polje na kome se prepliću istraživanja leksikografije i stilistike (Tošović 2002: 21).

U rečnicima vrlo često nailazimo na uputstvo za upotrebu leksičkih jedinica, odnosno na markiranje stila. Takva stilska markiranja proširuju naša znanja o upotrebi leksema u određenim komunikativnim situacijama, zbog čega se ona shvataju kao leksičke pomoćne informacije, kao konotacije (Schippan 1992: 52). Stilske oznake treba da pomognu korisniku rečnika da identifikuje komunikativnu situaciju i da lakše izvrši odabir leksičke jedinice, pošto je to jedan od načina da se značenje reči precizira. Što se stilskih nivoa i njihovog obeležavanja tiče, prisutne su velike razlike između opštih i stručnih rečnika. U opštim rečnicima markiranja stila uglavnom se tiču stilskog nivoa, stilske obojenost, regionalne ili vremenske pripadnosti i pripadnosti struci. Za nas je zanimljivo obeležavanje pripadnosti struci. U opštim rečnicima to je obično samo uopštena napomena koja neku leksičku jedinicu izdvaja iz opšte leksike, dok je obeležavanje struke u stručnim rečnicima bitno drugačije i tiče se raslojavanja stručne leksike, odnosno reč je o markiranju usko stručne oblasti kojoj termin pripada. Česta je pojava da u rečnicima pronalazimo uputstva o preporučenoj upotrebi ili o restrikcijama u upotrebi određene reči (Schippan 1992: 52), što je od velikog značaja prilikom upotrebe rečnika.

2.3.4 Leksikografija i etimologija

Najjednostavnije rečeno etimologija je naučna disciplina koja se bavi poreklom reči (Šipka 1998: 115). Svoj najveći doprinos nauci o jeziku etimologija postiže u izradi etimoloških rečnika (Dragičević 2007: 19). Interesovanje za

etimologiju rezultiralo je pojavom brojnih etimoloških rečnika, kojima se žele pružiti bitne informacije o istorijskom razvoju reči. Glavni zadaci etimologije su da otkrije tragove leksema što dublje u jezičkoj istoriji, da prati njihov razvoj sve do današnjeg oblika i značenja i da razvija sredstva i metode da bi se to ostvarilo (Šipka 2006: 138). Etimologija je tesno povezana sa istorijskom lingvistikom, istorijskom fonologijom, morfologijom i tvorbom reči u praćenju razvoja forme, kao i istorijskom semantikom u razvoju sadržaja. Da bi etimologija mogla uspešno da funkcioniše bitno je uspostaviti vezu između različitih faza u razvoju jezika, između sinhronijskog i dijahronijskog razvoja. Primena etimološkog rada posebno je bitna za leksikografiju, pošto etimološki podaci predstavljaju sastavni deo mnogih rečnika (Herbst/Klotz 2003: 62)

2.3.5 Leksikografija i tvorba reči

Lingvistička disciplina koja je posebno značajna kada je u pitanju leksikografija nemačkog jezika je tvorba reči kao jedan od osnovnih produktivnih mehanizama za bogaćenje rečnika jednog jezika. Od raspoloživog morfološkog i leksičkog materijala stvaraju se tvorbene konstrukcije. Elementi tvorbe su nosioci značenja i kao takvi spadaju u domen leksikografije. Leksikograf se odmah na samom početku susreće sa problemom izbora odrednica i njihovog slaganja, a to je usko povezano sa tvorbom reči (Haß-Zumkehr 2001: 24) Zato prvo mora da reši pitanje da li odrednice slagati striktno abecednim redom jednu ispod druge ili ih grupisati u gnezda, tako što će složenice i derivate povezivati sa osnovom, te da li će to povezivanje vršiti uz pomoć tilde ili ponavljanjem odredničke reči. U kojoj meri je ovaj proces problematičan govori nam praksa, gde ćemo u najvećem broju slučajeva naići na nedoslednu primenu jednog ili drugog postupka.

Ove dve naučne discipline povezane su i svojim istorijskim razvojem. Tvorba reči je naučna disciplina koja se razvila u okviru leksikologije ali koja, za razliku od drugih leksikoloških disciplina, ima veoma visok stepen autonomije. „Osnovni je zadatak tvorbe da prouči elemente i procese formiranja leksema od

onih podleksemskih elemenata koji su u mogućnosti da, iskorištavajući postojeće lekseme, tvore novu leksičku jedinicu. Ti se podleksemski elementi nazivaju tvorbeni morfemi“ (Šipka 2006: 124).

Centralno pitanje tvorbe je određivanje pravila povezivanja tvorbenih morfema u lekseme. U poslednje vreme kristališu se dva pristupa: strukturalistički i generativni. Zbog veoma kompleksnog predmeta proučavanja, tvorba reči je najtešnje povezana sa morfologijom, ali i sa fonetikom i fonologijom te psiholingvistikom. Posebno je bitna veza između tvorbe i morfologije pošto se i jedna i druga bave morfemima i zakonitostima njihove raspodele.

2.3.6 Leksikografija i morfologija

Lingvistička disciplina koja je od velikog značaja za leksikografiju i čija dostignuća leksikograf mora dobro da poznaje je morfologija. Za leksikografa je naročito bitno uključivanje morfoloških informacija u rečnik i način njihovog prezentovanja. To je problem sa kojim se leksikograf susreće odmah kada je sastavio listu odrednica i kada treba da se unesu sve potrebne informacije, objašnjenja, podaci i komentari (Haß-Zumkehr 2001: 24). Pod gramatičkim podacima u našem slučaju podrazumevaju se podaci o rodu i broju imenice, o deklinaciji i konjugaciji glagola, markiranju vrste reči, a kad je nemački jezik u pitanju i navođenje osnovnih podataka za nepravilne glagole.

Morfološke oznake treba da slede za lemom. Unošenje morfoloških informacija u rečnik bitno je naročito kod jezika sa razvijenom morfologijom, tako da će se te informacije najčešće ticati oblika koji se traže, dok će u jezicima sa siromašnom morfologijom u centru pažnje biti njihova kombinatorika. Karakter i količina gramatičkih informacija povezana je sa namenom rečnika, te sa tipologijom i obimom.

Za navođenje gramatičkih informacija u rečnicima koriste se posebni simboli, odnosno skraćenice koje su smeštene odmah iza leme. To su uglavnom

ustaljene skrećenice koje su opštepoznate i koje su po pravilu objašnjene u spisku skraćenica.

Ovde još treba napomenuti da je pitanje gramatike u rečnicima pitanje koje opterećuje leksikografa u istoj meri kao i semantizacija i da je to jedno od centralnih pitanja kojima treba da se pozabavi metaleksikografija.

2.3.7. Leksikografija i sintaksa

Sa sintaksičkog aspekta reč je najmanja jedinica sintaksičke strukture koja stupa u gramatičke odnose sa drugim takvim jedinicama, tvoreći konstrukcije na različitim stepenima – sintagme, klauze, rečenice (Bugarski 1991: 117). Povezanost sintakse i leksikografije najbitnija je opet u onom najosetljivijem delu – u tumačenju značenja, odnosno u navođenju prevodnih ekvivalenata. Veoma često je, da bi se uspešno objasnilo značenje neke reči, neophodno navesti primere, koji su najčešće sintagme ili rečenice, čime se daju informacije o kombinatornim mogućnostima reči. Najuspešniji primeri su kratke sintagme koje omogućavaju da se sagledaju kombinatorne mogućnosti reči, pošto rečnik ne predstavlja samo puki popis reči, nego se u njemu daju i podaci o internoj strukturi reči, o morfološkim pravilima, kao i njena sintaksička obeležja.

Značaj sintakse u izradi rečnika je izuzetan pošto je potpuno i uspešno objašnjenje reči u rečniku moguće samo uz korišćenje konteksta, a to znači pomoću sintaksičkih elemenata (Hartmann 1975: 184). Značenje reči, budući veoma komplikovana kategorija, nije jednostavno navesti van konteksta, a navođenje reči u kontekstu već zalazi u domen sintakse. Posebna zasluga sintaksičkih elementa je tamo gde je nemoguće navesti značenje u jeziku cilju, dakle kod neprevodive leksike, odnosno u slučajevima nulte ekvivalencije. U tom slučaju značenje reči se objašnjava, definiše, a to se radi u sintaksičkom okruženju.

Sintaksičko okruženje posebno je bitno u dvojezičnom rečniku, koji služi kao pomoć u učenju stranog jezika, pošto je jezik najlakše uči u kontekstu, dijalogu, dakle u rečenicama (Henne 1975: 98).

2.3.8 Leksikografija i frazeologija

Predmet poručavanja frazeologije su višečlane leksičke jedinice, dakle leksičke jedinice koje su sastavljene od više reči, frezemi, odnosno frazeologizmi. Frazeologija se, dakle, bavi jednim segmentom leksikona. Centralno pitanje kojim se bavi frazeologija je šta sve može imati status frazema. Da bi odgovorila na to pitanje frazeologija se bavi sledećim zadacima: izdvajanje frazema i određivanje njihovog mesta u leksikonu, klasifikacija frazema, ispitivanje etimologije frazema i njihovo poređenje sa frazemima u drugim jezicima, posmatranje upotrebnog statusa frazema. Navedenim pitanjima bave se posebne grane unutar frazeologije: formalna, koja se bavi klasifikacijom, istorijska koja prati istorijski razvoj leksema, psiholingvistička koja prati njihovo usvajanje i razumevanje, pragmatička koja posmatra njihovu upotrebu i uporedna koja suprotstavlja frazeme dva ili više jezika po tipološkom i konfrontativnom osnovu (Šipka 2006: 133). Prema Zgusti pravi frazemi imaju određena obeležja, a to su:

- nezamenljivost i neizmenljivost delova, a to znači da se ne može menjati padež i predlog a da to ne uslovi i promenu značenja,
- nemogućnost dodavanja elemenata
- semantičke karakteristike – upravo to je karakteristika po kojoj se frazemi odvajaju od ostalih leksičkih jedinica sa više reči. Jer osnovna karakteristika frazema je da se značenje frazema u celini ne može izvesti iz njihovih pojedinih delova
- ograničenje upotrebe elemenata na leksičku jednicu od više reči
- postojanje jednočlanog sinonima
- taksonomijski status jednočlane reči
- postojanje jednočlanog elementa u drugom jeziku

- gramatička i formalna obeležja
- ista sintaksička i onomasiološka funkcija kao kod jednočlanih reči (Zgusta 1991: 137-152).

Primena frazeološkog rada posebno je prisutna u leksikografiji, a posebno praktičnoj leksikografiji, pošto su frazemi upravo najčešće kamen spoticanja u izradi rečnika i izvor najčešćih grešaka. Uključivanje frazema u rečnik, kao i način njihove obrade i semantizacije predstavlja jedno od centralnih pitanja praktične leksikografije.

2.3.9. Leksikografija i terminologija

Terminologija je kao nauka nastala tridesetih godina dvadesetog veka. To je period kada počinje da se shvata značaj rada na standardizaciji terminologije i period kada počinje rad na normiranju terminologije na internacionalnom nivou.

Terminologija se može definisati kao poddisciplina leksikologije koja se bavi onim leksičkim jedinicama koje imaju status termina. Definisanje termina nije nimalo jednostavan posao. Najjednostavnija definicija bi bila ona koju je dao Felber (1984: 1) „termin je bilo koji konvencionalni simbol koji predstavlja pojam definisan u predmetnom polju“. Glavne karakteristike prema kojima se termini razlikuju od netermina su, prema Šipki sledeći: termin mora da bude uklopljen u određeno predmetno polje, termini nastaju kao rezultat svesne intervencije, bitno je da postoje precizni odnosi terminološke korelacije između različitih jezika i ono što je najvažnije u slučaju termina jeste da je bitna sinhronijska dimenzija, dok je kod ostalih leksičkih jedinica podjednako važna i dijahrona. Da bi neka jedinica bila termin ne moraju da budu zadovoljeni svi ovi kriterijumi, dovoljno je da to budu samo neki od njih. Šipka navodi sledeće karakteristike koje treba da zadovolji termin:

- transparentnost, kao osobina termina da se već u samom nazivu vide i određene karakteristike pojma koji je njime izražen
- internacionalnost, osobina da je termin internacionalno prepoznatljiv

- ustaljenost, tj. osobina da je termin duže vreme prisutan, opštepoznat i prihvaćen
- kratkoća, što znači da termin nije glomazan
- sistemnost, uklopljenost u terminološki sistem
- nedvosmislenost
- preciznost
- nesinonimnost (Šipka 2006: 151)

Ovaj poslednji princip poljuljan je najnovijim istraživanjima jer se sve više dokazuje da i termini mogu da budu višeznačni zbog njihove stalne podložnosti promenama. U novijim terminološkim školama termini se proučavaju u tekstu, dinamički, razvojno, bitna je polisemija i homonimija. „Die Bedeutung eines Termins kann sich spontan verändern. Neue Erkenntnisse, Verifizierung oder Falsifizierung von Hypothesen wirken sich auf terminologische Systeme und ihre Elemente aus. Daher tendieren auch Termini zu Homonymie und Polysemie und auch zur Synonymie, obwohl das eigentlich dem Streben nach Eindeutigkeit und dem Wesen terminologischer Arbeit widerspricht“. (Schippan 1992: 231)

U okviru same terminologije razlikuje se opisna ili deskriptivna terminologija kao nauka koja se bavi upotrebom termina i terminološka poddisciplina koja se bavi propisivanjem termina - preskriptivna terminologija. Neprekidno pojavljivanje novih termina ne ostavlja prostor za prekid terminoloških istraživanja. U svakom predmetnom polju potrebno je stalno uspostavljanje novih termina i njihovo usklađivanje na internacionalnom nivou.

Jedno od centralnih pitanja kada je o terminologiji reč je standardizacija terminologije. Standardizacijom se bave međunarodne organizacije pošto se razlikuje standardizacija na internacionalnom nivou (npr. ISO) i nacionalnom nivou (JUS za bivšu Jugoslaviju). Postoje i međunarodne organizacije koje se bave standardizacijom pojedinih oblasti struke (elektronike, tehnike itd.), a svakako su najvažnije one koje rade pod patronatom UNCESCO-a.

Terminološke aktivnosti su brojne: izrada terminološke dokumentacije, terminološki rečnici (jednojezični, dvojezični, višejezični), izrada terminoloških baza podataka, seminari, kongresi, savetovanja na teme koje se tiču terminologije.

U kojoj meri rad na terminologiji zaokuplja pažnju naučnika svedoče i različite škole koje postoje a koje se razlikuju po svom pristupu u proučavanju terminologije. Značajne terminološke škole su ruska, praška i bečka, ali je bečka ipak najuticajnije i najuglednije. Njen osnivač je Eugen Wister, a današnji predstavnik Helmut Felber. Šipka razlikuje tri osnovna terminološka pristupa: pristup predmetnog polja (stručni pristup), koji je zainteresovan prvenstveno za specijalističke aspekte one stručne i naučne oblasti kojoj terminologija pripada, filozofski pristup, koji je okrenut prvenstveno opštim ontološkim i logičkim zakonitostima konstruisanja predmetnog polja i njegovog označavanja, i jezikoslovni pristup, koji se zanima za termine kao leksičke jedinice (Šipka 2006: 149). Za naše istraživanje bitan je ovaj jezikoslovni pristup zbog usmeravanja na leksičke jedinice. Upravo u tom segmentu terminoloških istraživanja terminologija je interesantna za leksikografiju i leksikologije.

2.3.10 Leksikografija i nelingvističke discipline

„Nije ništa novo reći da se leksikografija i leksikologija kao naučne grane nauke o jeziku oslanjaju na druge naučne discipline. Filozofija i logika, psihologija i sociologija, matematika i statistika i nove nauke kao što su psiholingvistika, sociolingvistika, matematička lingvistika i lingvistička statistika imaju u okviru svoga rada pojmove kao što su: reč, sadržaj reči, značenje, konotacija, denotacija, polisemija, homonimija, a i: uzorak reči, broj reči, kvantitativna obeležja reči, pojmove značajne za leksikografiju i leksikologiju“ (Vasić 1982: 27).

Od gore pomenutih nauka poseban uticaj na leksikografiju imaju sociologija i sociolingvistika. Povezanost sa sociologijom ogleda se na polju metaleksikografije u onom delu u kome se ona bavi evaluacijom rečnika i

istraživanjem korisničkih potreba. Vezi leksikografije i sociolingvistike i njihovom uzajamnom delovanju posvećeno je dosta pažnje u ovom radu, pošto je, kao što smo već rekli, uticaj društva i društvenih i političkih promena nezaobilazan faktor u izradi rečnika. Ovom spektru nauka svakako treba dodati i pedagogiju, s obzirom na značaj leksikografskih, a time i leksikoloških dostignuća, za nastavu stranih jezika.

Leksikografija je povezana i sa nekim prirodnim naukama, kao što su matematika i informatika te sa graničnim naukama kao što su kompjuterska lingvistika i lingvistička statistika. Poseban značaj za razvoj leksikografije u poslednje dve decenije ima kompjuterska tehnologija, koja sve više uzima maha u praktičnoj leksikografiji. Sve veći broj rečnika izdaje se u elektronskoj formi, sa različitim mogućnostima pretraživanja, što pruža nove, mnogo veće mogućnosti kada je izrada rečnika u pitanju. Pojava novih tehnologija zahteva nove kompetencije od leksikografa. Leksikograf, pored poznavanja velikog broja naučnih disciplina, mora dobro da poznaje i informatičke nauke i mogućnosti koje one pružaju.

2. 4. Pojam, definicija i podela rečnika

Primarni predmet teoretske leksikografije predstavlja definisanje i klasifikacija rečnika. Rečnik predstavlja sređen fond reči ili sređenu leksiku jednog prirodnog jezika, jednog dijalekta ili jednog stručnog ili posebnog registra. U njemu se na uređen način korisniku prenose semantičke i gramatičke informacije o elementima jednog jezika. Osnovnu jedinicu jednog rečnika čini leksema; a osnovni zadatak jednog rečnika jeste da registruje lekseme jednog jezika i da ih semantički interpretira. Na taj način on služi proširenju jezičke kompetencije njegovih korisnika (Đukanović 1995: 9). Značaj rečnika je toliki da su oni danas neizostavni priručnici u svakodnevnom životu, a posebno za one koji se bave nekom vrstom naučnog ili stručnog rada.

Klasifikacija rečnika nije nimalo jednostavan posao, već veoma složen i kompleksan poduhvat, jer je u svaki rečnik uključeno mnogo aspekata. Pošto neizostavno dolazi do ukrštanja i preplitanja tih aspekata, za klasifikaciju mogu da se koriste različiti kriterijumi, te se shodno tome nijedna podela ne može smatrati ni potpunom niti u potpunosti sistematičnom. Na klasifikaciju i tipologiju rečnika utiče i lična odluka leksikografa, pošto posebnu ulogu u izradi rečnika ima individualni pristup. Značajno je takođe i pitanje korisnika, tj. pitanje kome je rečnik namenjen, tako će na primer na različit način biti date informacije u rečniku koji je namenjen govornicima maternjeg jezika, nego ako je rečnik namenjen inostranim korisnicima (Herbst/Klotz 2003: 22).

Alfabetско ili sistematsko ustrojstvo odrednica predstavlja osnovu za podelu rečnika na alfabetske ili semasiološke i onomasiološke, a u praksi se veoma često može naći i mešoviti tip rečnika (Petronijević 2002: 12). Karakteristika semasioloških rečnika je da su odrednice u njima složene abecednim redom prema prvom slovu odrednice. Ovi rečnici su mnogo češći od onomasioloških. Njihova prednost je u tome što jednostavno može da se nađe leksička jedinica koja se traži, a nedostatak je što su reči u njima navedene van konteksta, pošto se u tim rečnicima jedna do druge nalaze reči koje nemaju nikakve veze. Za razliku od semasioloških, onomasiološki rečnici polaze od nekog vanjezičkog fenomena ili pojave i navode sve one lekseme koje taj fenomen ili tu pojavu označavaju. Ti pojmovi i fenomeni su grupisani na osnovu pripadnosti jednom pojmovnom polju ili oblasti. U to pojmovno polje ugrađuju se sve one lekseme koje po svom primarnom značenju tu spadaju. „Ovaj tip rečnika polazi tako od vanjezičkog supstrata tražeći od jezika do jezika različite izražajne mogućnosti za njihovo označavanje. Zbir formativa kojima se tako na specifičan način vrši „pridruživanje“ ovom supstratu kao sadržaju stvara skupove različite od jezika do jezika, jer očito da ne postoje dva jezika koja raspolažu potpuno istim jezičkim inventarom“ (Petronijević 1992: 51). Statistički posmatrano mnogo je manji broj onomasioloških nego semasioloških rečnika. Oni su uglavnom

karakteristični za stručnu leksikografiju. Problem onomasioloških rečnika je razgraničenje između grupa, a problem se javlja i prilikom njihovog korišćenja. Da bi se olakšalo snalaženje u onomasiološkim rečnicima njihov nužan prateći deo su abecedni registri koji olakšavaju njihovo korišćenje.

Prema perspektivi opisa rečnici se dele na dijahronijske i sinhronijske. Dijahronijski rečnici se zanimaju za istorijski razvoj leksičkih jedinica, i po pitanju oblika i po pitanju značenja. Sinhronijski ili deskriptivni rečnici bave se leksikom nekog jezika na određenom stepenu razvoja. Podgrupom istorijskih rečnika Zgusta smatra etimološke rečnike, tj. one rečnike koji se fokusiraju na poreklo leksičke jedinice (Zgusta 1991: 191-194). Etimološki rečnici prate razvoj lekseme od njene prve posvedočene pojave u nekom pisanom spomeniku u tadašnjem značenju, kao i sve gramatičke i semantičke promene u toku njenog istorijskog razvoja. Ove promene obuhvataju morfološku strukturu lekseme, njen pretpostavljeni izgovor i značenje.

Prema broju jezika rečnici mogu da budu jednojezični, dvojezični ili višejezični. U jednojezičnim rečnicima odrednica i objašnjenje značenja dati su na istom jeziku. Kod ovih rečnika u prvom planu je interpretacija leksema, dok su gramatičke informacije u drugom planu. Dvojezični i višejezični rečnici spadaju u takozvane prevodne rečnike (Duda 1986). Oni su značajniji za naše istraživanje od jednojezičnih rečnika. U tim rečnicima konfrontira se leksika jednog jezika sa leksikom nekog drugog jezika ili drugih jezika, ukoliko je rečnik višejezični. Višejezični rečnici imaju usku sferu primene, uglavnom u terminologiji i uopšte tamo gde se može zanemariti prošireni opis značenja (Đukanović 1995: 10).

Prema načinu na koji se interpretira značenje odrednice, rečnici mogu da se podele na one gde je značenje obrazloženo sinonimima (paradigmatski postupak), drugu grupu čine rečnici gde je značenje obrazloženo uz pomoć konteksta, primera i slično, dakle postupkom koji se naziva sintagmatski. Ukoliko se koristi ovaj postupak, akcenat nije na značenju reči nego na njenoj kombinaciji sa drugim rečima. Postoji još jedan način interpretiranja leksičke građe, a to je

objašnjenje putem definicije. Ovaj postupak naziva se enciklopedijski. Kombinacija svih ovih postupaka prisutna je veoma često u prevodnim rečnicima, a posebno kombinacija paradigmatškog i sintagmatškog postupka.

Prema nameni rečnici se mogu podeliti na opše rečnike i rečnike posebne namene. Opšti rečnici se uglavnom bave opšim jezikom, tj. standardnim nacionalnim jezikom. Rečnici posebne namene dalje mogu da se dele prema velikom broju kriterijuma. Na primer, prema teritorijalnom aspektu razlikujemo dijalekatske ili regionalne rečnike, koji obuhvataju leksiku određenog geografskog prostora i varijantne rečnike, koji obuhvataju leksiku markiranu pripadnošću određenoj varijanti standardnog jezika, koja ne mora da bude uslovljena teritorijalno. Prema funkcionalnom kriterijumu razlikujemo stručne ili terminološke rečnike, te rečnike profesionalnog i stručnog slenga (žargonske rečnike). Dalje, razlikujemo rečnike stranih reči, rečnike jezika pisaca, rečnike sinonima, antonima, homonima. Frazeološki rečnici su ograničeni na pojedine sfere leksikona, u onomastičkim rečnicima predočena su vlastita imena. Gramatička podela na vrste reči uslovljava pojavu rečnika vrsta reči (glagola, predloga, sintaksičke rečnike, rečnike jezičkih nedoumica, ortografske i ortoepske rečnike i sl).

Postoje još neki kriterijumi po kojima je moguće klasifikovati rečnike. Tako je moguće razlikovati samostalne od aneksnih rečnika, koji su sastavni deo neke veće celine, na primer udžbenika. Po medijumu na kome je rečnik objavljen moguće je razlikovati rečnike u klasičnoj štampanoj formi i u novije vreme rečnike u elektronskoj formi. Štampane rečnike moguće je deliti i po formatu na stone, džepne i tezauruse, te rečnike koji su urađeni u jednom ili više tomova. Prema obimu leksičke građe imamo rečnike malog, srednjeg i velikog obima (Šipka 2006: 164).

Na kraju treba napomenuti da je moguće klasifikovati rečnike i prema mnogim drugim kriterijumima i da je ovo samo osnovna podela.

2.5 Prevodni ekvivalenti

„Osnovna svrha bilingvalnog rečnika jeste da uspostavi i objasni semantičku vezu između leksičkih jedinica (LJ) dvaju prirodnih jezika, koje se po leksičkom značenju mogu smatrati ekvivalentima“ (Petronijević 2002: 18). U uspostavljanju semantičke veze između leksičkih jedinica u JI i JC centralnu ulogu imaju pojmovi: jezik izvornik (JI), jezik cilj (JC), odrednica, lema. Jezikom izvornikom se smatra polazni jezik u dvojezičnim ili višejezičnim rečnicima, tj. jezik na levoj strani rečnika, odnosno jezik odrednice. JC je jezik na desnoj strani rečnika, odnosno jezik ekvivalenta. U tumačenju i definisanju odrednice i leme u literaturi se mogu naći različiti pristupi. Prema nekim autorima ta dva pojma imaju sinimno značenje, ali ipak prevladava stav da je odrednica nadređeni pojam u odnosu na lemu (Duda 1986, Wiegand 1975, Zgusta 1991, Šipka 2006). „Das Stichwort ist eine Einheit der nichtlinearen Ebene. Es ist die (meist am Anfang eines Wörterbuchartikels) durch das Lemma repräsentierte lexikalische Einheit, zu der im Wörterbuch etwas gesagt wird. Das Lemma ist die Form einer lexikalischen Einheit (d. h. des Stichwortes), die in der Regel am Anfang eines Wörterbuchartikels steht und das Stichwort repräsentieren soll. (...) Ein Lemma hat im Unterschied zu der mit ihm formativisch indentischen Wortform keine lexikalische Bedeutung“ (Duda 1986: 27). „Po slijedu čitanja prvi elemenat odrednice jeste lema, unutar koje se daje odrednička riječ, dakle ona riječ čija je odbrada predmet odrednice i gramatičke naznake o njoj, prozodijske te morfološke, odnosno morfološko-sintaksičke. Količina gramatičkih podataka variraće od rječnika do rječnika, a među tim podacima nalazimo sljedeće elemente, već u zavisnosti od toga o kom rječniku se radi: akcenat, transkripcija izvornog oblika (za one jezike gdje je velika nepodudarnost između pisanja i izgovaranja), podjela na slogove, te sve one naznake pomoću kojih se mogu identifikovati morfološke osobine: naznaka o vrsti riječi, karakterističan deklinacijski i konjugacijski oblik. (Šipka 2006: 167)“

Kako je ekvivalentnost centralni pojam u translatologiji, to se i rečnici zasnovani na njoj, dvojezični ili višejezični, u literaturi sve češće nazivaju prevodnim rečnicima (Duda 1986). Centralni zadatak prevodnih rečnika je uspostavljanje odnosa između leksičkih jedinica JL i leksičkih jedinica JC, a taj zadatak je veoma komplikovan. S obzirom da se jezici ne poklapaju u broju reči i njihovoj strukturi, razlikujemo sledeće tipove ekvivalencije:

- Prema kvantitativnom kriterijumu razlikujemo monoekvivalenciju, poliekvivalenciju i nultu ekvivalenciju. O monoekvivalenciji govorimo kada jednoj LJ u JL odgovara uvek i samo jedna LJ u JC, a samim tim i jedno značenje. Ova vrsta ekvivalencije nije česta u praksi, osim u stručnim terminološkim rečnicima. Kod poliekvivalencije jednom formativu u JL odgovara više formativa u JC. Pri tome oni nisu uvek potpuni sinonimi. Nulta ekvivalencija je prisutna u slučajevima kada jednom formativu u JL ne odgovara nijedan formativ u JC. Ova vrsta ekvivalencije je najređa.
- Prema stepenu semantičkog slaganja razlikujemo apsolutnu, parcijalnu i nultu ekvivalenciju. Apsolutna ekvivalencija podrazumeva odnos izomorfije i apsolutno preklapanje u broju i vrsti sema. U slučajevima apsolutne ekvivalencije imamo identičnu semantičku strukturu između LJ u JL i JC. Primere apsolutne ekvivalencije najčešće pronalazimo u stručnim rečnicima, dok je ona u opštim rečnicima prisutna znatno ređe. Najčešće prisutna u prevodnoj leksikografiji svakako je parcijalna ekvivalencija, a to je pojava da jednom formativu u JL odgovara više formativa u JC, pri čemu svaki od formativa u JC vezuje za sebe semem, po svojoj strukturi identičan delom onom u JL, ali i sa svojim specifičnostima. Nulta ekvivalencija podrazumeva nemogućnost da se uspostavi direktna leksička ekvivalencija između dve LJ. Nulta ekvivalencija je uzrokovana primarno vanjezičkim faktorima, a vezuje se za reči i pojmove koji su karakteristični za određeno podneblje ili određeni kulturno-istorijski kontekst. Reč je o sadržajima koje ne poznaje

druga zajednica pa samim tim ni JC. Upravo je nulta ekvivalencija problem koji najviše opterećuje leksikografe, pošto u praktičnoj leksikografiji, tj. u izradi rečnika postoji velika opasnost da se navede pogrešan ekvivalent (Herbst/Klotz 2003: 124). U takvim slučajevima mora da se iznađe rešenje za takve leksičke jedinice. U rešavanju nulte ekvivalencije leksikografi koriste različita sredstva: posuđenice (adaptirane prema sistemu JC), objašnjenje ili kombinaciju ova dva postupka, nekada doslovan prevod ili najbliži parcijalni ekvivalent (Duda 1986: 38-39).

Pošto je većina LJ višeznačna, u definisanju značenja posebnu pažnju treba obratiti na pojavu polisemije i homonimije. Polisemija i homonimija i njihovo razgraničenje predstavljaju veliki problem u leksikografskoj praksi. U određivanju prevodnog ekvivalenta kod polisemnih reči i kod homonima u rečnicima greške se veoma često javljaju (Schifko 1977: 177). Razlog za to je što ni leksička semantika nema jedinstvene kriterijume prema kojima bi razlikovala značenja. Pored toga postavlja se i pitanje koliko značenja treba da se unese u jedan rečnik. Odgovor na ovo pitanje takođe ne može biti jednostavan pošto to zavisi od svrhe i namene rečnika (Herbst/Klotz 2003: 39). Polisemija se najjednostavnije definiše kao višeznačnost leksičkih jedinica, a o homonimiji govorimo kada reči imaju isti oblik, a različito značenje. Polisemija je pojava koja je češća u opštoj leksici nego u stručnoj, mada je prisutna i u stručnoj, tako da ni stručni rečnici nisu lišeni ovog problema. Kod termina, odnosno stručne leksike, reč je uglavnom o specijalizovanom značenju, a to je termin koji se javlja u nekom specijalizovanom kontekstu (Zgusta 1991: 65). Jedinstvenog kriterijuma prema kome bi se mogla uspostaviti jasna granica između pojmova polisemije i homonimije nema. Po tom pitanju različiti autori imaju različita mišljenja. Prema nekim od njih, o homonimima govorimo kada leksičke jedinice pripadaju različitim vrstama reči, tvore različite gramatičke kategorije i imaju različite gramatičke oblike. U slučajevima regularne višeznačnosti govorimo o polisemiji (Schippa 1992: 170). Drugi autori, opet,

govore o homonimiji kao pojavi postojanja reči istih po glasovnom sklopu, često istih u pisanju, a različitih po značenju; ako su različita značenja ovakvih reči ipak vidljivo srodna, tj. izvedena iz zajedničkog osnovnog značenja, najčešće putem metaforičkog prenosa, to nije homonimija nego polisemija (Bugarski 1991: 140).

3.0 NEMAČKO-SRPSKOHRVATSKA STRUČNA LEKSIKOGRAFIJA 1945-2000

-ANALIZA REČNIKA PO STRUKAMA-

3.1 Uvod

U tekstu koji sledi analiziraćemo stručne rečnike koji su objavljeni u periodu od 1945. do 2000. godine. Biće obuhvaćeni svi rečnici iz ovog perioda koji su u celosti stručni i rečnici mešovitog tipa ako u njima preovladava stručna leksika. Opšti rečnici i rečnici mešovitog tipa u kojima preovladava opšta leksika neće biti predmet naše analize pošto su bili predmet istraživanja u dva već pomenuta magistarska rada (isp. Marković 2001; Begenišić 2001), koja obuhvataju period od 1945. do 1991. godine. Što se tiče klasifikacije rečnika u pogledu preovladavajuće leksike, nedoumice se javljaju uglavnom kod rečnika i konverzionih priručnika sa terminologijom iz oblasti turizma, kojih se u ovom periodu pojavio veliki broj. U rečnicima sa tom tematikom preovladava opšta terminologija tako da oni neće biti predmet analize u ovom radu.

Analiza rečnika biće urađena po strukama. Počećemo hronološki od prvog stručnog rečnika koji se pojavio, a zatim ćemo pratiti razvoj te struke kroz ceo posmatrani period i tako redom za sve struke. Za ovakvu koncepciju odlučujemo se iz praktičnih razloga. Cilj je da se budućim korisnicima omogući da lakše dođu do informacija o stručnim rečnicima u kojima je zastupljen jezički par nemački i srpski (srpskohrvatski). Na osnovu ove analize budući korisnici će odmah i vrlo jednostavno moći da se informišu da li postoji rečnik struke koja ih u datom trenutku interesuje, kao i da dobiju potrebne detaljnije informacije o samom rečniku, koje se tiču njegovog sadržaja, obima, kvaliteta i njegove upotrebne vrednosti.

Urađena je kvantitativno-kvalitativna analiza rečnika, kao što je već napomenuto, *de visu*, znači sa knjigom u ruci. Svi rečnici koji su obuhvaćeni ovom bibliografijom detaljno su pregledani i analizirani. Analiza obuhvata leksikološko-leksikografsko ustrojstvo rečnika, smer, broj zastupljenih jezika, tipologiju, način organizovanja odrednica, način prezentovanja leksičke građe, prevodne ekvivalenata, neprevodivu leksiku i gramatiku u rečnicima. Posebna pažnja posvećena je sociolingvističkoj komponenti rečnika, gde se utvrđuje na koji način društveno-politička zbivanja utiču na leksikografiju, što je samo po sebi neizbežno, pošto se jezik nalazi pod stalnim uticajem društvenih i političkih promena, kako pozitivnih tako i negativnih. Sve to logično nalazi svoga odraza u leksikografiji, bilo da to autori rečnika čine svesno ili nesvesno.

Kada je reč o onomasiološkim rečnicima, navodićemo nazive grupa kako bi budući korisnici koristeći ovaj rad mogli odmah da se informišu da li je i u kojem rečniku zastupljena oblast ili podoblast koja ih interesuje.

3.2. Rečnici elektrotehnike

1952

Prvi stručni rečnik koji se pojavio u periodu nakon Drugog svetskog rata na području tadašnje Jugoslavije bio je rečnik elektrotehnike tako da će elektrotehnika biti prva struka koju ćemo razmatrati. To je *Njemačko-hrvatski i hrvatsko-njemački elektrotehnički rječnik* čiji je autor Vlatko Dabac (isp. **Dabac, Vlatko** 1952: *Deutsch-kroatisches und kroatisch-deutsches elektrotechnisches Wörterbuch / Njemačko-hrvatski i hrvatsko-njemački elektrotehnički rječnik*, Zagreb, str. 356). Rečnik je objavljen u Zagrebu 1952. godine u izdanju Školske knjige. Rečnik je dvojezični, dvosmerni, broji 356 strana, poseduje upoređeni naziv na *njemačkom* i na *hrvatskom* jeziku. U prvom delu JI je *njemački*, JC *hrvatski*, a u drugom delu obrnuto - JI je *hrvatski*, JC je *njemački*. Po tipu ovaj rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom jedna ispod druge bez

obzira na tip tvorbe. Dešava se da se oko odrednice prave semantička gnezda. Pri translaciji koristi se uglavnom paradigmatički postupak, a to znači da se u JC kao ekvivalenti navode sinonimi, po jedan ili dva, veoma retko tri ili više. U veoma retkim slučajevima u JC koristi se i sintagmatski postupak. Prevodni ekvivalenti koji imaju sinonimno značenje odvojeni su zarezom. Ukoliko se radi o polisemnoj jedinici, prevodni ekvivalenti odvajani su na uobičajeni način, tačkom i zarezom. Idući postupak autor koristi i u prvom i u drugom delu rečnika.

Od gramatičkih informacija u rečniku i u *njemačkom* i u *hrvatskom* jeziku i u rečniku jednog i drugog smera navodi se samo obeležje roda uz imenice, a u tu svrhu koriste se uobičajena oznake *f*, *m*, *n*. Npr.

Ableitvermögen n / odvodna moć f

Ablenkrolle f / otklonski kotur m

Ablenkung f / otklon m

ablesen / očitati

Ableszeit f / razdoblje n čitanja

(str. 3)

Abnehmer m / potrošač m, konzument m, kupac m; oduzimalo n, kliznik m

Abnehmerspitze f / maksimalna potražnja f; vršak m opterećenja

(str. 4)

žarna peć f / Glühofen m

žarno tijelo n / Glühkörper m

žarulja f, **cijevna** / Röhrenlampe f

žarulja f, **cilindrična** / Kolbenlampe f

(str. 354)

Abbildung f / slika f; (konformno) preslikavanja n, fantom m

ablösen (die Isolation) / skinuti (izolaciju)

(str. 3)

Karakteristika ovog rečnika je da se u pojedinim slučajevima navode objašnjenja u uglastim zagradama uz odrednicu ili uz prevodni ekvivalent čime se povećava njegova upotrebna vrednost. Npr.

Auslegungsleistung f / rasporedbena snaga f [snaga za koju se izrađuje projekat]

auslösen / otkinuti [relej]; izazvati [zbivanje, pojavu]
(str. 10)

Veoma retko navodi se i obeležje uže stručne oblasti kojoj termin pripada, tako da možemo reći da je ovaj prvi posleratni stručni rečnik zapravo hrabar iskorak napred u leksikografiji ovoga perioda pošto se u njemu leksika diferencira i stiliski. Navodi se oznaka pripadnosti određenoj užoj struci, koja se daje u uglastim zagradama i posle odrednice i posle prevodnog ekvivalenta i u JI i u JC bez obzira na smer rečnika. Npr.

Arbeit f [Phys] / rad m, radnja f [fiz] (str. 8)

Welle f [Masch] / osovina f [str] (str. 119)

Wertschätzung f [Tar] / ocjena f vrijednosti [tar]
(str. 119)

Jezik se u ovom rečniku tretira kao *hrvatski*, a uvidom u rečnik jasno je da se radi o hrvatskom varijetetu. Bilo kakvog pomena zajedničkog naziva jezika nema, ni u nazivu ni u samom rečniku. Pismo koje se koristi u rečniku je latinica, što je i logično s obzirom na mesto izdanja.

1957

Godine 1957. izlazio je *Slovenski elektrotehniški slovar, Skupina 05, Osnovne definicije* (isp. **Mlakar, France** (ur.) 1957: *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 05. Osnovne definicije, Ljubljana, 1957. str. 133). Pošto je ovo samo prvi deo *Slovenskog elektrotehniškog slovara* koji je izašao u deset tomova u izdanju Elektrotehniškog društva Slovenije, najpre ćemo dati generalni osvrt na ceo rečnik, a potom ćemo analizirati pojedine njegove delove hronološkim redom kako su izlazili. U svakom od ovih deset delova obrađena je određena stručna oblast elektrotehnike. Svi delovi urađeni su na isti način i na istoj osnovi. Osnova

za izradu ovog rečnika bio je *Međunarodni elektrotehnički rečnik (Vocabulaire Electrotechnique International)* koji je izradila Međunarodna elektrotehnička komisija (I.E.C.). Rečnik je onomasiološko-enciklopedijski, komponovan je tako što je odrednica data na slovenačkom jeziku, zatim sledi definicija pojma takođe na slovenačkom jeziku, a potom slede prevodi na srpskohrvatski, francuski, engleski, nemački i italijanski. Što se prevodnih ekvivalenata tiče, iz *Predgovora* saznajemo da su prevodi na francuski, engleski, nemački i italijanski preuzeti iz *Međunarodnog elektrotehničkog rečnika (Vocabulaire Electrotechnique International)*, a da su termini na srpskohrvatskom jeziku preuzeti iz rečnika čiji je autor Vlatko Dabac, koji je razmatran kao prvi rečnik koji se pojavio u ovom periodu (isp. **Dabac** 1952). Ukoliko nije pronađen odgovarajući termin u ovom rečniku prevodni ekvivalent na srpskohrvatskom nije ni naveden, umesto termina stavljena je crtica (-).

Sa stanovišta naše analize i jezičkog para koji nas interesuje, dakle srpskog (srpskohrvatskog) i nemačkog, i jedan i drugi od ta dva jezika ovde spadaju u grupu jezika koji su JC, prvi u nizu je *srpskohrvatski*, a četvrti u nizu je nemački. Uz prevodne ekvivalente ni u jednom ni u drugom jeziku nema nikavih dodatnih podataka koji bi se ticali morfologije, sintakse, stilistike i sl. U njihovom prezentovanju koristi se uglavnom paradigmatski postupak, navodi se jedan prevodni ekvivalent, sinonim ili fraza.

Rečnik na kraju ima i registre na slovenačkom, francuskom, engleskom, nemačkom i italijanskom jeziku, što olakšava njegovu upotrebu s obzirom na njegovo onomasiološko ustrojstvo.

Za našu analizu zanimljiv je tretman jezika. Autori insistiraju na slovenačkom jeziku što se vidi iz predgovora, a i sva teoretska podloga (predgovor, nazivi grupa, nazivi registara, sadržaj) data je na slovenačkom jeziku. Tada zvanični jezik u Jugoslaviji tretira se kao *srpskohrvatski (srbohrvatski)*. Očigledno je da je to za autora jedan jezik iako su termini za taj jezik preuzimani iz rečnika gde je jezik tretiran kao *hrvatski*.

Nakon što smo naveli osnovne karakteristike koje važe za sve delove pomenutog rečnika, preći ćemo na analizu pojedinačnih delova hronološkim redom kako su izlazili. Prilikom analize tih delova navodićemo samo stručnu oblast koja je zastupljena, pobrojaćemo grupe koje su date u rečniku i to na slovenačkom jeziku, kao što je u originalu i navešćemo primere iz svakog dela radi ilustracije.

Prvi rečnik koji je izašao u ovoj ediciji obuhvata *Skupinu 05, Osnovne definicije* (isp. **Mlakar, France** (ur.) 1957: *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 05. Osnovne definicije, Ljubljana, str. 133.) Rečnik obuhvata sledeće grupe: *Geometrične veličine, Izrazi v zvezi s periodičnimi pojavi, Izrazi v zvezi z obravnavo valov, Splošni izrazi iz mehanike, Sestava meterije, Elektrostatika, Elektrokinetika, Izrazi v zvezi z električnim razelektrenjem v plinih, Magnetika, Elektromagnetika – Elektrodinamika, Enote in merski sistemi, Karakteristični termini, Izrazi v zvezi s pogoji obratovanja stroja ali aparata, Termini, rabljeni pri študiju simetričnih komponent in koordinat i Aparati in priprave*. Npr.

05-30-035

elektromagnét:

Sestav feromagnetnega jedra in tuljave, ki proizvaja le neznatne magnetne učinke (remanenca!), če v tuljavi ni toka

elektromagnet
électroaimant
electromagnet
Elektromagnet
elettromagnete

(str. 52)

Navešćemo i primer za slučaj gde nedostaje ekvivalent na *srpskohrvatskom* jeziku. Npr.

05-30-130

Biót-Savárt-ov zákon:

Zakon, ki določa magnetno poljsko jakost v kaki točki, povzročeno z neskončno dolgim premim tokom.

loi de Biot et Savart
Biot and Savart's low
Biot-Savartsches Gesetz
legge di Biot e Savart

(str. 55)

1958

Drugi deo *Slovenskog elektrotehniškog slovara* izlazi 1958. godine. Reč je o *Skupini 10, Stroji in transformatorji* (isp. **Mrak, France** (ur.) 1958: *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 10. Stroji in transformatorji, Ljubljana, str. 119). U rečniku su zastupljene sledeće grupe: *Splošni izrazi, Generatorji, Motorji, Sestavljeni stroji, Transformatorji, Električni in mehanski deli, Navitja, Delovanje in preskušanje, Izrazi, ki bliže določajo veličine pri sinhronskih strojih*. Npr.

10-40-150

omášni vrtilni momènt (sinhronskega strôja):

Največji vrtilni moment, ki ga motor še pri sinhronski hitrosti in pri nazivni napetosti, frekvenci ter normalnem vzburjanju synchronous

momenat ispadanja zmore
couple de décrochage
pull-out torque (of a motor)
Außertrittfallmoment
coppia massima di un motore sincro

(str. 57)

1959

Godine 1959. izlazi treći deo *Slovenskog elektrotehniškog slovara*, *Skupina 07, Elektronika* (isp. **Mrak, France** (ur.) 1959: *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 07. Elektronika, Ljubljana, str. 171). Teći deo obuhvata sledeće grupe: *Splošno, Sestava snovi, Elektroni v snovi, Radioaktivna in kozmična sevanja, Naelektreni delci, Luminescenca, Naelektrenost in vzbuditev plina, Ionizacija plina, Razelektrenje v plinih, Tlilno razelektrenje, Prevodniki, polprevodniki, izolanti, Zaporna plast, Elektronska emisija, Termoelektronski efekt, Sekundarna emisija, Fotoelektrični pojav, Splošna klasifikacija elektronk, Sestavni deli elektronk, Delovni pogoji elektronk, Karakteristične veličine. Razni pojavi, Magnetroni, Elektronke na elektronski snop, Plinske elektronke, Elektronska optika, Polprevodniške priprave, Razne elektronske naprave*. Npr.

07-30-155

skiatrónski zaslòn.

Zaslòn, ki daje točko, temnejšo od ostale površine.

écran absorbant
dark-trace screen
Dunkelschriftschirm
schermo assorbente

(str. 84)

1960

Godine 1960. izlazi četvrti deo *Slovenskog elektrotehniškog slovara*, Skupina 15, *Stikalne plošče in aparati* (isp. **Mrak, France** (ur.) 1960: *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 15. Stikalne plošče in aparati, Ljubljana, str. 77). Ovaj tom obuhvata sledeće grupe: *Splošni izrazi*, *Vrste aparatov po izvedbi in zaštiti*, *Sestavni deli*, *Pogoji delovanja*, *Karakteristične veličine*, *Aparati za vklapljanje iz izklapljanje tokokrogov*, *Neelektrično proženi avtomatski aparati*, *Varovalke*, *Vtične in natične priprave in okovi*, *Aparati za zagon in regulacijo*, *Aparati za zaščito pred prenapetostmi in prevelikimi toki*, *Stikalne plošče*, *stikalne omare in omarice*, *Oprema za električne napeljave*, *Oprema električnih obratovališč*. Npr.

15-55-010

strelovòd:

Zaščitna naprava pred atmosfersim razelektrenjem. V splošnem sestoji iz palic ali konic, ozemljil in vodnikov, ki povezujejo te elementi.

gormovod
paratonnere
lightning conductor
Blitzableiter
parafulimine

(str. 38)

1961

Godine 1961. izaide peti deo *Slovenskog elektrotehniškog slovara*. Peti rečnik sadrži dve grupe: grupu 11 (*Skupina 11*), *Statični pretvorniki* i grupu 12, (*Skupina 12*), *Magnetni transduktorji* (isp. **Mrak, France** (ur.) 1961¹: *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 11. Statični pretvorniki. Skupina 12. Magnetni

transduktorji, Ljubljana, str. 61). Deo rečnika *Statični pretvorniki* (str. 7-42) obuhvata sledeće grupe: *Splošni izrazi, Ionski ventili, Živosrebrni ventili in njihovi sestavni deli, Vezave in delovni pogoji, Sestavni deli pretvornikov*. Npr.

11-22-170

teménska napétost blokíranja:

Maksimalna vrednost napetosti med anodo in katodo v dobi blokiranja.

tjemena vrednost napona blokiranja

crête de tension bloquée

peak blocked voltage

Scheitelwert der positiven

Sperrspannung

cresta di tensione in interdizione

(str. 23)

Deo rečnika koji obuhvata grupu 12, *Magnetni transduktorji* (str. 43-60) obuhvata sledeće grupe: *Izrazi za konstrukcije elemente, Izrazi za fizikalne veličine, Načini vzbujanja, Razvrstitev, Način uporabe*. Npr.

12-10-055

vhódna časóvna konstánta:

Razlika med celotno časovno konstanto in lastno časovno konstanto.

ulazna vremenska konstanta

constante de temps d'entrée

input time constant

Eingangszeitkonstante

costante di tempo d'ingresso

(str. 47)

U rečniku su dati i registri, odvojeno za jedan i za drugi deo, a fizički su smešteni neposredno posle samog uporednog rečnika, a iza dela na koji se odnose.

Ove godine je izašao još jedan, šesti, deo *Slovenskog elektrotehniškog slovara*. To je *Skupina 20, Merilni instrumenti* (isp. **Mrak, France** (ur.) 1961²: *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 20. Merilni instrumenti, Ljubljana, str. 107). Rečnik obuhvata sledeće grupe: *Splošni izrazi, Indikatorji, Merilni instrumenti*

v ožjem smislu, Registrirani instrumenti, Integrirni instrumenti, Merilne naprave in merilni pribor, Sestavni deli, Karakteristični izrazi i Merilni transformatorji. Npr.

20-40-330

kompensacijska metoda:

Opozicijska metoda, pri kateri je številčna vrednost spremenljivega upora mnogokratnik merjene napetosti.

**kompensaciona metoda
méthode potentiométrique
potentiometer method
Kompensationsmethode
metodo potenziometrico**

(str. 59)

1962

Sedmi deo *Slovenskog eletrotehniškog slovara* izlazi 1962. godine. U ovom delu zastupljene su dve grupe: *Skupina 35, Elektromehanska uporaba električne energije* i *Skupina 40, Elektrotermija* (isp. **Mlakar, France** (ur.) 1962: *Slovenski eletrotehniški slovar*. Skupina 35. Elektromehanska uporaba električne energije. Skupina 40. Elektrotermija, str. 89). Rečnik ima 90 strana i podeljen je na dva dela. Prvi deo (str. 7 - 42) obuhvata stručnu oblast *Elektromehanska uporaba električne energije*, koja sadrži sledeće grupe: *Splošni izrazi, Stroji in aparati za dviganje, premikanje in transportiranje, Razni porabniki, Električni aparati za gospodinjstvo, Elektromehanska oprema avtomobilov, Uporaba v poljedelstvu, Uporaba v urarstvu, Signalne naprave*. Npr.

35-20-031

(električni) **mešalnik:**

+ **mikser**

Električno gnani aparat za mešanje živil ali tekočin.

.....
**mélangeur
mixer
Mixer
frullatore**

(str. 18)

Drugi deo rečnika obuhvata stručnu oblast Elektrotermija (str. 43-90), koja obuhvata sledeće grupe: *Splošni izrazi, Peči in druge električne grelne naprave*,

Varjanje, trdo in mehko spajkanje in električno rezanje, Električni aprati za gretje prostorov, Električne grelne naprave za gospodinjske in hišne namene. Npr.

40-15-200

impúlzno varjênje:

Točkovno ali bradavično varjenje, pri katerem prekinjamo tok, pri čemer pa elektrode trajno pritiskajo na varjenca.

**svarivanje impulzima
sodage par pulsations
pulsation welding
Mehrimpulspunktschweißen
saldatura a impulsi**

(str. 61)

I ovde su dati odvojeno registri za oba dela.

1963

Osmi deo *Slovenskog elektrotehniškog slovara* izlazi 1963. godine i obuhvata *Skupinu 16, Zaštitni releji* (isp. **Mrakar, France** (ur.) 1963: *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 16. Zaštitni releji, Ljubljana, str. 7). U ovom delu sadržane su sledeće grupe: *Osnovne definicije, Pojmi v zvezi z delovanjem relejev, Glavni tipi relejev, Karakteristike delovanja in časa, Izrazi v zvezi s fizikalnimi principi delovanja, Izrazi v zvezi z vzbujalno veličino releja, Konstrukcijske karakteristike, Načini napajanja relejev, Osnovne karakteristike zaščitnih naprav, Osnovni člani zaščitnih naprav, Osnovni načini zaštite, Pojmovi v zvezi z vzbujalno veličino zaščitne naprave, Pojmi v zvezi z različnimi vrstami motenj i Vrste delovanja zaštite*. Npr.

16-45-010

priključno mesto:

Mesto, kjer so diskriminacijski člani zaščitne naprave priključeni na postroj.

**mesto priključka
point de raccordement
point of connection
Anschlußort
punto di inserzione**

(str. 30)

1965

Deveti tom Slovenskog elektrotehničkog slovara izlazi 1965. godine. U ovom delu obrađena je *Skupina 08, Elektroakustika* (isp. **Mlakar, France** (ur.) 1965: *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 08. Elektroakustika. Ljubljana, str. 73). Rečnik obuhvata sledeće grupe: *Splošni izrazi, Akustični in elektroaktustični prenosni sistemi, Mikrofoni, Zvočniki in sprejemniki, Zapisovanje in predvajanje, Različne naprave*. Npr.

08-15-115

máskni mikrofón:

Mikrofon za uporabo v dihalni maski.

mikrofon za masku
microphone de masque
mask microphone
Maskenmikrophon
microfono da maschera

(str. 24)

Zanimljivo je da se ove godine pojavljuje jedan deo ovog rečnika i u srpskoj varijanti. Rečnik nosi naziv *Elektrotehnički terminološki rečnik*, a izlazi u Beogradu u izdanju Tehničke knjige. (isp. **Jovanović, Toma** (ur.) 1965: *Elektrotehnički terminološki rečnik. Grupa-07. Elektronika: srpskohrvatski, slovenački, makedonski, ruski, engleski, francuski, nemački, Beograd, str. 221*). Rečnik je višejezični, u njemu je zastupljeno sedam jezika. JI je *srpskohrvatski*, a sa stanovišta jezičkog para koji mi posmatramo JC je *nemački*. Rečnik je onomasiološko-enciklopedijski, podeljen je u 27 grupa: *Ošti termini, Sastav materije, Elektroni u materiji, Radioaktivna i kosmička zračenja, Naelektrisane (nabite) čestice, Luminescencija, Elektrizacija i pobuđivanje gasa (plina), Jonizacija (ionizacija) gasa (plina), Pražnjenje (izboj) u gasu (plinu), Luminescentno pražnjenje (izboj), Provodnici (vodiči), poluprovodnici (poluvodiči), izolatori, Zaprečni (zaporni) sloj, Elektronska emisija, Termoelektronski efekat, Sekundarna emisija, Fotoelektrični efekat, Opšta klasifikacija elektronskih cevi (elektronki), Sastavni delovi elektronskih cevi (elektronki), Radni uslovi*

elektronskih cevi (elektronki), Karakteristične veličine elektronskih cevi (elektronki) u električnim kolima (krugovima), Magnetroni, Elektronske cevi (elektronke) sa elektronskim mlazom, Fotoelektronske cevi (fotoelektronke) i fotoelektrične ćelije, Gasne (plinske) elektronske cevi (elektronke), Elektronska optika, Poluprovodničke (poluprovodične) naprave, Razne elektronske naprave.

Uz svaku odrednicu na srpskohrvatskom jeziku data je kratka definicija pojma a zatim su na desnoj strani navedeni prevodni ekvivalenti na svakom od zastupljenih jezika. Npr.

07-01-005

elektronika:

grana nauke ili tehnike koja proučava pojave, električne provodnosti u vakuumu, kroz gasove i poluprovodnike i koja koristi naprave zasnovane na ovim pojavama.
(str. 9)

elektronika
електроника
электроника
electronics
electronique
Elektronik

U prezentovanju leksičke građe autor koristi paradigmatički postupak, a kao ekvivalent u JC uglavnom je naveden jedan prevodni sinonim ili sintagma, a veoma retko dva prevodna sinonima ili dve sintagme. Ukoliko su navedena dva prevodna ekvivalenta, a radi se o sinonimnom značenju, ona su odvajana zarezom. U pojedinim slučajevima dato je i objašnjenje u zagradi. Npr.

07-40-245

vreme zastoja (kod gasnih usmeračica):
Deo perioda naizmjeničnog napona, u kome izvesna putanja luka ne provodi struju.

doza zaprtja (pri plinski usmerjevalki), **kot zaprtja** (pri plinski usmerjevalki)
време за застојот (кај гасните насочувачи).
период запирањия
idle period
temps de repos (dans un tube redresseur à gaz)
Sperrzeit

(str. 121)

Na kraju rečnika navedeni su registri u kojima su popisani svi termini koji su sadržani u rečniku za sve jezike uključujući i *srpskohrvatski*. Npr.

elektronska optika07-45-005
elektronski gas07-06-030
elektronski top07-30-025
(Indeks termina na srpskohrvatskom jeziku: 139)

Löcherleitung07-15-225
Löscher07-10-075
Luminiszenz07-10-005
(Indeks termina na nemačkom jeziku: 211)

Ni u jednom od zastupljenih jezika nisu navodjena nikakva gramatička obeležja ni uz jednu vrstu reči. Takođe u rečniku nema nikakvih stilskih obeležja. Jezik je u ovom rečniku tretiran kao jedan jezik, *srpskohrvatski*, čak se u predgovoru navodi da su usaglašavani termini sa predstavnicima komisija iz Hrvatske i Srbije i da je usaglašen jedinstven termin. U predgovoru se kaže: „Pri izradi definitivnih srpskohrvatskih termina Komisija je usaglašavala termine predložene od strane stručnjaka iz Srbije sa predlozima stručnjaka iz Hrvatske tako da je u većini slučajeva prihvaćen jedinstveni srpskohrvatski termin. Gde to nije bilo moguće prihvaćena su kao i u *Pravopisu srpskohrvatskog jezika* dva potpuno ravnopravna termina“ (Predgovor: 6.). Ovakav postupak je očigledan i iz samih naziva grupa koje su zastupljene, npr. uz termin *naelektrisana čestica* stoji kao ravnopravan pojam i *nabita čestica*. Moglo bi se reći da se u ovom rečniku posebno naglašava jugoslovenstvo, pošto u *Predgovoru* stoji i sledeće: „U želji da ovaj rečnik dobije opšte jugoslovenski karakter, Komisija je pri izradi ovoga rečnika angažovala najistaknutije stručnjake iz privrede, sa univerziteta i drugih naučnih ustanova sa srpskohrvatskog, slovenačkog i makedonskog jezičkog područja“. (Predgovor: 5)

Pismo je latinica, izgovor ekavski. Značaj ovog rečnika je u tome što se naslanja na rad međunarodnih terminoloških komisija, čime predstavlja početak

saradnje tadašnje SFRJ sa međunarodnim organizacijama koje se bave terminologijom i standardizacijom u oblasti terminologije. U kratkom *Predgovoru* ovoga rečnika navodi se da je u njegovoj izradi učestvovala Komisija za mašinsku i elektrotehničku terminologiju koju je osnovao Savez mašinskih i elektrotehničkih inženjera i tehničara Jugoslavije 1958. godine. Takođe se navodi da se ova Komisija u izradi rečnika oslanjala na Međunarodni elektrotehnički rečnik (*Vocabulaire Electrotechnique International*), koji je izradila Međunarodna elektrotehnička komisija (IEC). Svi ti postupci u izradi rečnika, korišćeni izvori i literatura, kao i veliki broj kompetentnih stručnjaka, koji su učestvovali u izradi ovog rečnika, govore o njegovom visokom kvalitetu i svedoče o ozbiljnim počecima rada na standardizaciji terminologije u saradnji sa međunarodnim institucijama.

1970

Deseti i poslednji tom *Slovenskog elektrotehniškog slovara* izlazi 1970. godine. Rečnik ima 113 strana, obuhvata *Skupinu 25, Proizvodnja, prenos in razdelitev električne energije* (isp. **Mlakar, France** (ur.) 1970: *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 25. Proizvodnja, prenos in razdelitev električne energije, Ljubljana, str. 113). Rečnik obuhvata sledeće grupe: *Splošni izrazi, Elektranne in električne postaje, Omrežja, Električni vodi, Nadzemni vodi, Kabli, Ozemljitve, Motnje in okvare, Prenapetosti, Udarni pojavi, Koordinacija izolacije, Obratovanje*. Npr.

25-50-060

prelétni vál:

Del potujočega vala, ki nadajuje svojo pot preko refleksije točke.

**prolazni putni val
onde transmise
transmitted wave
durchlaufende Wanderwelle
onda trasmessa**

(str. 59)

1971

Sledeći rečnik elektrotehničkih termina pojavljuje se 1971. godine u Beogradu, (isp. **Arsenijević, Nada S.** 1971: *Elektrotehnički rečnik: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 150+3). Rečnik je izašao u izdanju Beogradskog izdavačkog zavoda.

Rečnik je dvojezični, jednosmerni, JI je *nemački*, JC je *srpskohrvatski*. Rečniku prethodi kratak *Predgovor* i popis skraćenica naslovljen kao *Skraćenice osnovnih jedinica (Kurzzeichen der Grundeinheiten)*. Zatim sledi rečnik, a nakon rečnika dodatak koji sadrži osnovne merne jedinice po azbučnom redu (ovaj deo nije paginiran, obuhvata 3 stranice).

Rečnik je po strukturi semasiološki, odrednice su složene striktno jedna ispod druge abecednim redom. Pri translaciji u JC autor koristi paradigmatički postupak. Uglavnom se navodi jedan ili više sinonima koji su odvojeni zarezom. Rečnik sadrži pretežno stručnu terminologiju, a opštu u onoj meri u kojoj je to neophodno s obzirom na termine koji se preklapaju.

Što se tiče gramatičkih obeležja, samo je uz imenice u nemačkom jeziku kao JI navedeno obeležje roda uz korišćenje uobičajenih skraćenica (*m, f, n, pl*).

Jezik se tretira kao *srpskohrvatski*, oznaka za jezik je determinativna složenica, pismo je latinica, ekavska varijanta izgovora. Npr.

Bogenlinie *f* lučna linija

Bogenrohr *n* kolenasta cev

Bordantenne *f* palupska antena, brodska antena
(str. 25)

Kvalitetu ovoga rečnika doprinosi i već pomenuti popis osnovnih mernih jedinica po azbučnom redu, koji je dat u obliku dodatka na kraju rečnika. Npr.

A	Ampere	Einheit der elektrischen Stromstärke Amper, jedinica jačine električne struje
B	Bel	Einheit der logarithmischen Verminderung (Verstärkung) Bel, jedinica za logaritamsko slabljenje (pojačanje)

(Grundmaßeinheiten in alphabetischer Ordnung/Osnovne merne jedinice po ozbučnom redu: 151)

Ove, 1971. godine pojavljuje se još nekoliko rečnika koji se bave elektrotehničkom terminologijom. Prvi od njih je rečnik tri autora, Ivana Dragovića, Milana Pavićevića i Petra Vujačića (isp. **Dragović, Ivan / Pavićević, Milan / Vujačić, Petar** 1971: *Rečnik industrijske elektrotehnike*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 864). Rečnik je izašao u izdanju Pivrednog pregleda iz Beograda. Rečnik ima veoma kratak predgovor, gde se navode osnovni podaci o terminologiji i oblastima elektrotehnike koje su zastupljene kao i podaci o broju elektrotehničkih termina koje sadrži ovaj rečnik. U *Predgovoru* se navodi: „Oko 70.000 terminoloških jedinica koje obuhvata ovaj rečnik su iz oblasti opšte elektrotehnike, električnih sistema, mreža, električnih mašina i uređaja, elektroopreme, automatike, relejne zaštite i telemehanike, kao i iz oblasti merne tehnike i elektrotehničkih materijala“ (Predgovor, strana nije numerisana).

Rečnik je jednosmerni, dvojezični, JI je *nemački*, JC je *srpskohrvatski*, po tipu rečnik je semasiološki - odrednice su složene abecednim redom. Autor u slaganju odrednica u JI veoma često koristi semantička gnezda, a kao zamenu za odredničku reč koristi tildu. Što se navodjenja prevodnih ekvivalenata tiče, koristi se kombinacija sintagmatskog i paradigmatškog postupka, skoro uvek je navedeno više prevodnih ekvivalenata koji su odvojeni zarezom.

Uz imenice i u nemačkom i u srpskohrvatskom jeziku navodi se obeležje roda i to je jedino gramatičko obeležje koje se navodi u ovom rečniku. Jezik se tretira kao jedan, *srpskohrvatski*, u upotrebi je determinativna složenica, pismo je latinica, izgovor ekavski. Npr.

Grobabgleich *m* gruba kompenzacija *f*, grubo poravnanje *m*

Grobabstimmung *f* grubo podešavanje *n*

Grobanlauf *m* direktno uključivanje *n* na mrežu, puštanje *n* u pogon bez reostata

Grobblech *n* debeli lim (čelični) *m*

(**Dragović/Pavićević/Vujačić** 1987: 238)

Grenzstrom *m* granična struja *f*, najmanja struja *f* (za topljenje osigurača)
~, **dynamischer** granična struja dinamičke stabilnosti
~, **thermischer** granična struja termičke stabilnosti
(Dragović/Pavićević/Vujačić 1987: 238)

Nakon ovog rečnika objavljen je Rečnik industrijske elektrotehnike u Beogradu u izdavačkoj kući Interpres (isp. **Opačić Ninoslav** (ur.) 1971⁸: *Rečnik industrijske elektrotehnike*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 423 (Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 9) i **Opačić Ninoslav** (ur.) 1971⁹: *Rečnik industrijske elektrotehnike*: *nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 448, (Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 9/1).

Rečnik sadrži 70.000 terminoloških jedinica, podeljenih u dva toma. Prvi tom sadrži slova A-M, a drugi tom N-Z. Rečnik je jednosmerni, dvojezični, JI je *nemački*, JC je *srpskohrvatski*. Rečnik nema predgovor, nego samo kratku belešku koja je nazvana *Uz rečnik* u kojoj autor daje osnovne napomene o ediciji *Industrijski rečnik*, u čijem je sastavu objavljen ovaj rečnik kao njen deveti tom (tom 9 i tom 9/1)¹.

Pomenuti *Rečnik industrijske elektrotehnike* je po tipu semasiološki, odrednice su složene jedna ispod druge abecednim redom. U prezentovanju leksičke građe u JC autor koristi kombinovano sintagmatski i paradigmatski postupak, skoro uvek se navodi više od jednog prevodnog ekvivalenta, koji su odvojeni zarezom. Ukoliko je reč o polisemnoj jedinici koristi se uobičajeni postupak (;) za odvajanje polisemnih jedinica. Npr.

Abgleichteil *n* podešavajući deo *m*, kompenzacioni deo
abgreifen zahvatiti; oduzimati; odvojiti
Abgriff *m* odvod, odvojak *m*, zahvat *m*, hvatište *n*
~, **auf Sammelschienen** – prisajedinjenje na sabirne šine
Abhören *n* prislušivanje *n*, preslišavanje *n*, ispitivanje *n*
(Tom 9: 8)

¹ U okviru te edicije izašlo je ukupno deset tomova, u svakom od rečnika obrađuje se odgovarajuća struka. Rečnici koji su objavljeni u okviru ove edicije biće razmatrani u grupama gde se obrađuje struka kojoj pripadaju, ali i zajedno, tamo gde hronološki pripadaju.

Što se gramatičkih obeležja tiče navedena je oznaka roda uz imenice i u nemačkom i u srpskohrvatskom jeziku (*m, n, f, pl*). Npr.

Muttersender *m* glavni (osnovni) predajnik *m*

Mutterstation *f* glavna stanica *f*

Mutteruhr *f* glavni časovnik *m*

Mutterwerk *n* matična elektrana *f*

Mützenleuchte *f* glavno osvetljenje *n*

(Tom 9: 423)

Jezik se tretira kao *srpskohrvatski*, koristi se determinativna složenica, pismo je latinica, izgovor je ekavski.

Kao prevodioci rečnika pojavljuju se Ivan Dragović, Milan Pavićević i Petar Vujačić, koji su autori prethodnog rečnika, ali se iz podataka u rečniku ne može saznati da li se ovaj rečnik oslanja na rečnik čiji su oni autori. Po odabiru leksike i leksikografskim postupcima koji su primenjeni povezanost ova dva rečnika je očigledna.

1987

Godine 1987. pojavljuje se jedno ponovljeno izdanje. Reč je o drugom izdanju Rečnika industrijske elektrotehnike (isp. **Dragović, Ivan / Pavićević, Milan / Vujačić, Petar** 1987: *Rečnik industrijske elektrotehnike: nemačko-srpskohrvatski*, 2. izd., Beograd, str. 864), koje je ostalo potpuno isto kao prethodno izdanje, samo što su, kako i sami autori u predgovoru drugom izdanju navode, ispravljene gramatičke i štamparske greške. U impresumu i drugog izdanja navodi se da rečnik sadrži oko 70.000 terminoloških jedinica, što znači da je broj odrednica identičan kao u prvom izdanju.

1990

Treće izdanje gore pomenutog Rečnika industrijske elektrotehnike izlazi 1990. godine (isp. **Dragović, Ivan / Pavićević, Milan / Vujačić, Petar** 1990:

Rečnik industrijske elektrotehnike: nemačko-srpskohrvatski, 3. izd., Beograd, str. 864). I ovo izdanje je sadržinski isto kao prethodna dva izdanje, a što se tiče izmena one su iste kao u drugom izdanju, dakle, ispravljene su gramatičke i pravopisne greške. Sva tri izdanja rečnika su u suštini identična, kako po broju termina koji su zastupljeni, tako i po leksikološko-leksikografskom postupku koji je primenjen u njima.

1991

Poslednji rečnik iz oblasti elektrotehnike, koji se pojavljuje u periodu od 1945. do 2000. godine je *Pojmovnik – rečnik elektrotehnike na pet jezika* autora Miljana M. Rašovića, koji je izašao 1991. godine (isp. **Rašović, Miljan M.** 1991: *Pojmovnik – rečnik elektrotehnike na pet jezika*: srpski, ruski, francuski, engleski, nemački. Definicija pojmova iz elektrotehnike na osnovu IEC, Beograd, str. 127).

Izdavač ovog rečnika je izdavačka kuća Sfairios iz Beograda. Rečnik je višejezični, u njemu je zastupljeno pet jezika, jezik izvornik je *srpski*, a *nemački* je u ovom slučaju u grupi jezika koji predstavljaju JC. Rečnik ima kratak predgovor i opširan *Uvod*. Kako se u predgovoru navodi, rečnik je nastao kao rezultat saradnje sa Međunarodnom elektrotehničkom komisijom i oslanja se na definicije i terminologiju dogovorene na širem međunarodnom nivou u okviru IEC (Međunarodne elektrotehničke komisije). Sa pravom se u predgovoru konstatuje da su inženjeri elektrotehnike prvi uočili značaj međunarodne standardizacije i unifikacije, kao i međunarodne saradnje u rešavanju osnovnih naučnih i stručnih pitanja. O tome svedoči i rezultat našeg istraživanja kojim se potvrđuje da je drugi stručni rečnik, koji je izašao kod nas, bio upravo rečnik elektrotehnike koji je takođe nastao kao rezultat saradnje sa Međunarodnom elektrotehničkom komisijom, koja je osnovana 1906. godine. Kada je posle Drugog svetskog rata osnovana Međunarodna organizacija za standardizaciju (International Standardising Organisation – ISO), ova komisija postaje njen član zadržavajući svoju potpunu autonomiju, tako da je CEI na polju elektrotehnike ono što je ISO u

ostalim područjima industrije i privrede. SFRJ je saradivala u ovoj komisiji od 1953. godine.

Rečnik je po tipologiji onomasiološko-enciklopedijski, ali je vrlo specifičnog ustrojstva. Korišćenje ovog rečnika, koji je na prvi pogled vrlo zahtevan, olakšava detaljan uvod, gde je obrazloženo ustrojstvo rečnika, njegov cilj i namena. Rečnik je namenjen određenoj ciljanoj grupi, a to su stručnjaci koji se bave elektrotehnikom i njenim graničnim oblastima. Rečnik je podeljen u dva dela. Prvi deo se sastoji iz 13 grupa: *Neki matematički pojmovi primenjeni u elektrotehnici, Neki pojmovi u vezi sa periodičnim veličinama, Neki pojmovi iz oblasti elektromagnetnih talasa, Pojmovi iz strukture materije, Elektrostatika, Elektrokinetika, Električno pražnjenje kroz gasove, Magnetizam, Elektromagnetika i elektrodinamika, Sistem jedinica, Neki karakteristični izrazi, Izrazi koji se odnose na uslove rada mašina i uređaja, Osnovni uređaji i elementi.* Nakon prvog dela slede abecedni registri na svim zastupljenim jezicima uz koje stoji oznaka koja upućuje na mesto u rečniku.

Drugi deo sadrži *Dodatak A – O nekim osnovnim električnim uređajima koji služe za pretvaranje, korišćenje i proizvodnju električne energije* i *Dodatak B – Neki specifični pojmovi.* Zatim slede indeksi vezani za dodatak A i dodatak B. Potom dolazi *Dodatak C – O magnetizmu* i indeks vezan za dodatak C. Nakon toga sledi pet priloga: *Konstante, Merne jedinice, Veličine iz elektriciteta i magnetizma, Primeri relacija u različitim sistemima jednačina* i *Svetlosne veličine.* Na kraju je dat spisak literature. Specifičnost rečnika je da se uz odrednicu daje kratka definiciju pojma na srpskom jeziku. Npr.

05-01-005

Srpskohrvatski

- Skalarna veličina

Francuski

- Grandeur scalaire

Engleski

- Scalar Quantity

Nemački

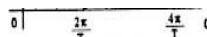
- Skalare Größe

VELIČINA KOJA JE POTPUNO ODREĐENA SAMO BROJNOM VREDNOŠĆU NEKE MERNE JEDINICE.

(str. 15)

U rečniku se ne navodi ništa od gramatičkih obeležja ni u jednom od zastupljenih jeziku. Što se prevodnih ekvivalenata tiče, navodi se skoro uvek samo jedan ekvivalent, a uz objašnjenje pojma na srpskom jeziku, koje je dato u obliku definicije, ponekad se navode formule, jednačine, crteži ili grafikoni. Npr.

05-02-090

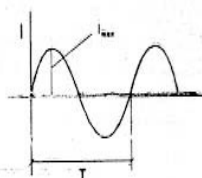
- Srpskohrvatski - Efektivna vrednost periodične veličine
- Francuski - Valeur efficace d'une grandeur périodique
- Engleski - R.M.S. (effective) value of a periodic quantity
- Nemački - Effektivwert

KVADRATNI KOREN IZ SREDNJE VREDNOSTI KVADRATA VELIČINE U TOKU JEDNE PERIODE. KADA SU U PITANJU NAIZMENIČNI NAPON I STRUJA UVEK SE UZIMAJU NJIHOVE EFEKTIVNE VREDNOSTI, U KOLIKO NIJE DRUGČIJE NAGLAŠENO.

Primer: efektivna vrednost naizmjenične struje je:

$$I_{ef} = \sqrt{\frac{1}{T} \int_0^T i^2 dt}$$

$$I_{ef} = \frac{I_{max}}{\sqrt{2}} \approx 0,707 I_{max}$$

(str. 21)

Pored vrlo specifičnog ustrojstva i dobrog kvaliteta, ovaj rečnik je vrlo zanimljiv sa stanovišta sociolingvističke dimenzije. Jezik koji je tada još uvek zvanično nosio naziv *srpskohrvatski*, odnosno *hrvatskosrpski* ovde se na naslovnoj strani tretira kao *srpski*. Međutim autor nije dosledan, u predgovoru koristi kopulativnu složenicu, *srpsko-hrvatski*, a u samom rečniku determinativnu složenicu *srpskohrvatski*. Ovakvo tretiranje jezika moglo bi se smatrati početkom razdvajanja jezika i u Srbiji, što je inače proces koji je mnogo ranije otpočeo u Hrvatskoj. Pismo je latinica, izgovor ekavski. Treba skrenuti pažnju da je godina kada je izašao ovaj rečnik označila prekretnicu na prostorima bivše Jugoslavije. Te godine počeo je građanski rat i proces raspadanja države i osamostaljenja pojedinih republika, a time i proces redefinisanja jezika.

Na kraju analize ovoga rečnika treba skrenuti pažnju na jednu napomenu autora, koja se tiče stručnjaka koji izrađuju stručne rečnike, potkrepljenu

komentarom u *Uvodu* da stručni rečnici mogu biti uspešni samo ako ih sastavljaju timovi stručnjaka iz svih zastupljenih oblasti i stručnjaci sa filološkim obrazovanjem (Uvod: 12).

Ono što u izvesnoj meri baca senku na ovaj rečnik je niz pravopisnih grešaka, kako u predgovoru, tako i u samom rečniku. Česte su greške i u srpskom i u nemačkom jeziku. Greška koja se najčešće ponavlja je pisanje nemačkih imenica malim slovom. Npr.

05-01-085

Srpskohrvatski

- Linije polja; linije sila

Francuski

- Ligne de champ; ligne de force

Engleski

- Line of force

Nemački

- Feldlinie; kraftlinie

LINIJE ČIJE SU TANGENTE U SVIM TAČKAMA, U PRAVCU ODGOVARAJUĆEG VEKTORA.

Linije koje označavaju pravac i smer dejstva polja odnosno sile u svim tačkama posmatranog prostora.

(str. 17)

3.3 Rečnici tehnike

Sledeća struka čija je terminologija bila predmet interesovanja leksikografa bila je tehnika. U okviru ovog poglavlja biće obrađeni rečnici koji sadrže čisto tehničku terminologiju, kao i rečnici koji su mešoviti ukoliko u njima preovladava tehnička terminologija. Tako će se ovde naći i neki tehničko-tehnološki rečnici i privredno-tehnički rečnici, ukoliko je analiza pokazala da u njima preovladava tehnička terminologija bez obzira na njihov naziv². Rečnici mešovitog tipa, koji su obrađeni u grupi tehničkih rečnika, biće pomenuti i tamo gde se obrađuje druga struka koja je u njima zastupljena. Tako će, na primer, Privredno-tehnički rečnik biti obrađen među tehničkim rečnicima, a spomenut i u grupi privrednih rečnika

² Česta je pojava, kad su stručni rečnici u pitanju, da je njihov naziv dosta nepouzdan, a posebno je to slučaj kod tehničke i privredne terminologije.

zbog jednog dela terminologije iz oblasti privrede koja je u njemu zastupljena, sa upućivanjem na mesto u tekstu gde je detaljno obrađen.

Prvi tehnički rečnici koji su se pojavili sadržavali su opštu tehničku terminologiju. Tek kasnije, sa odvajanjem pojedinih struka i sa pojavom multidisciplinarnih istraživanja, javljaju se mešoviti rečnici ili tehnički rečnici za određene struke (na primer za medicinsku tehniku).

1952

Prvi tehnički rečnik pojavio se 1952. godine kada i prvi elektrotehnički rečnik. To je *Ilustrirani tehnički rečnik*, koji je objavljen u Zagrebu u izdanju Tehničke knjige (isp. **Ilustrirani tehnički rječnik** 1952: Hrvatski-njemački-engleski-francuski-talijanski-španjolski-ruski. Elementi strojeva, Zagreb, str. 534). Rečnik je višejezični, u njemu je zastupljeno sedam jezika, ali nema pravog konfrontiranja jezičkog para nemački i srpski. Iako se u naslovu rečnika kaže da je JI hrvatski, iz rečnika je očigledno da je JI nemački, termin se u prvoj koloni navodi na nemačkom, zatim slede prevodi na engleski, francuski, italijanski, španski i ruski. Prevoda na *hrvatski* nema u samom višejezičnom uporednom rečniku. Do prevoda na *hrvatski* dolazimo pomoću poglavlja *Prijevod po stranicama i brojevima* koje se nalazi na kraju rečnika. U tom poglavlju dat je prevod svih termina zastupljenih u rečniku na *hrvatski*. Termini su složeni po stranicama i brojevima, tako da nije problem doći do originalnog termina.

Po tipologiji rečnik je onomasiološki, podeljen je u 34 grupe: *Zatic*, *Zakovice*, *Svornjaci*, *Narezi*, *Vijci*, *Klinovi*, *Pera (gibnjevi, opruge)*, *Kuke i ušice*, *Koturi*, *Užnice*, *Remenice*, *Užni bubnjevi i lančani bubnjevi*, *Tarnice*, *Zupčanici i ozubnice*, *Užeta*, *Remeni*, *Lanci*, *Remenski pogon*, *užni pogon i lančani pogon*, *Ustavljače i kočnice*, *Osovine*, *Vratila*, *Rukavci*, *čepovi*, *Ležaji*, *stalci ležaja*, *Spojke*, *Ručice*, *Ekscentri*, *Zamašnjaci*, *Cilindri*, *Stapovi*, *Brtnice*, *Zasuni*, *Ventili*, *Cijevi*, *Pipci*. Pre samog rečnika naveden je sadržaj na svim zastupljenim jezicima počevši od *hrvatskog*. Rečnik ima 1632 crteža. Na kraju rečnika dati su registri za

sve zastupljene jezike sledećim redosledom: nemački, engleski, francuski, italijanski, španski i ruski, i na kraju registar za *hrvatski*. Numeracija u rečniku je takođe neobična, na svakoj stranici numerisanje počinje od broja jedan, a broj za upućivanje u registrima sastoji se od broja stranice i broja jedinice na stranici, a ta dva broja odvojena su tačkom. Npr.

Kerbe (f) Notch; slot; recess	intaglio (m); intaccatura (f) entalla (f); entalladura (f); Muesca (f)	13
Encoche (f) (str. 1)	насечка (жр)	

Prevod za ovaj termin za *hrvatski* naći ćemo na kraju u poglavlju *Prijevod po stranicama i brojevima*, gde stoji

Strana 1

1. zatici
 2. dosjedni zatici
 3. čunjasti zatik
 4. zaobljenje zatika
 5. radna (nosiva) dužina zatika
 6. točnost izrade radne dužine zatika
 7. rascijepljeni čunjasti zatik
 8. čunjasti zatik s narezanim čepom
 9. valjkasti zatik
 10. zatik s urezom
 11. na zatik uvaljati urez klinastog oblika
 12. zabijen zatik s urezom
 13. urez
- (str. 479)

Pri translaciji autor uglavnom koristi paradigmatički postupak, samo ponekad sintagmatski, navodi se najčešće jedan, retko više sinonima. Česta su i objašnjenja značenja u obliku rečenica, tako da su u ovom rečniku primetni i elementi sintakse, na osnovu kojih se daje značenje u kontekstu. Npr.

Verstiftung (f) zur Sicherung
der gegenseitigen Lage von Bauteilen

Pinning for Securing the relative Position
of structural Parts; Pinning or Pin Attachment
to secure mutual Bracing of structural
Members

Assemblage (m) des Eléments de
Construction par des Goupilles

(str. 3)

Collegamento (m) a Spina per
assicurare la Posizione reciproca
di Parti di una Construzione

Enclavijado (m) para Arriostrado
reciproco de Organos
constructivos

Соединение (ср) на штифтах с
целью сохранения или обеспечения
бзаимного положения деталей

U rečniku nema predgovora, samo se u okviru *Sadržaja* daje kratak *Tumač znakova*, kako ga autor naziva, a zapravo radi se o spisku skraćenica. Već iz tog spiska vidi se da autor od gramatičkih obeležja koristi oznake za rod imenica u stranim jezicima osim u engleskom.

Interesantni su u ovom rečniku autorstvo i sociolingvistička komponenta. Što se autorstva tiče, nigde se u rečniku ne novodi ko je autor. U imresumu, koji je vrlo kratak, stoji „Za izdavača odgovora: Kuzman Ražnjević“ i „Tehnička redakcija: Vinko Jurković“.

Sa naslovne strane rečnika saznajemo da je građa obrađena prema izdanju VDI-Verlag iz 1938. godine „po redakcionoj komisiji sekcije strojara društva inženjera i tehničara Hrvatske u Zagrebu“ (preuzeto sa naslovne strane).

A što se sociolingvističke komponente tiče, jezik se piše i tretira kao *hrvatski* u naslovu rečnika, a posle u sadržaju autor na mestu gde navodi koji su registri dati koristi izraz *hrvatskosrpski*, dok na mestu u rečniku gde počinje taj registar opet stoji *hrvatski*, što nam govori da je autor nedosledan u upotrebi naziva jezika.

1960

Osam godina nakon ovog rečnika pojavljuje se u Beogradu *Tehnički rečnik* autora Stipe Radića (isp. **Radić, Stipe** (izd.) 1960: *Tehnički rečnik: nemačko-srpsko-hrvatski*, Beograd, str. 924).

Rečnik je izašao u izdanju *Mašinskog vesnika*, časopisa za stručno osposobljavanje metalčkih radnika Jugoslavije. Sa naslovne strane saznajemo da je ovaj rečnik štampan kao dodatak *Mašinskom vesniku* za 1960. godinu i da je reč o „jednokratnom rečniku po porudžbinama“. Rečnik ima kratak predgovor iz koga saznajemo da je objavljivanje rečnika počelo u kratkim izvodima u *Mašinskom vesniku*, a da je nakon što su ti izvodi izazvali veliko interesovanje urađen ovaj rečnik.

Rečnik je dvojezični, jednosmerni, JI je *nemački* JC je *srpsko-hrvatski*. Rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom jedna ispod druge, dešava se da se oko odrednice grupišu reči po principu semantičkog gnezda. Problematično je što se kao odrednica u JI veoma često koriste dva ili više sinonima što umanjuje vrednost ovog rečnika. Npr.

Abdach, Schrägdach *n* kosi, nagnuti krov

....

Abdämmung, Absperrung *f* zajaživanje, zagaćivanje, zatvaranje branom
(str. 4)

Kao prevodni ekvivalent za leksičke jedinice u JI navedeno je više leksičkih jedinica u JC. Te LJ su odvajane zarezom, bez obzira da li je reč o sinonimima ili se radi o polisemnoj jedinici. Npr.

Abbruchstelle *f* mesto lomljenja, prelamanja, prskotine otkopa, rušenje

Abdeckband *n* traka, kaiš, kolan za pokrivanje

Abdeckung, Decke *f* pokrivanje, plafon, pokrivač

(str. 4)

Od gramatičkih obeležja samo je navedena oznaka roda uz imenice u nemačkom jeziku, kao što se može videti iz gore navedenih primera. Ostalih gramatičkih informacija nema. Što se srpskohrvatskog jezika tiče, za glagole se navodi svršeni i nesvršeni vid, ali autor nije dosledan u tom navođenju. Npr.

abdecken otri(va)ti... ali
abgraben otkopati, odvesti, skrenuti, odvratiti
(str. 4)

Rečnik ima i nekoliko dodataka. Najveći dodatak posvećen je zavarivanju. Osim toga rečnik sadrži i sledeće dodatke: *Važne skraćenice iz međunarodnog privrednog sveta* i *Mere i merni sistemi*.

Jezik sa prostora tadašnje Jugoslavije smatra se jednim jezikom ali se on u rečniku nedosledno označava determinativnom ili kopulativnom složenicom, srpskohrvatski ili srpsko-hrvatski. Pismo je latinica, izgovor ekavski.

1961

Sledeće godine izlaze dva rečnika tehničkih izraza autora Svetomira Ristića, Nikole Obradovića i Pavla Vasića. Oba su višejezična, iz predgovora ovim rečnicima saznajemo da se prvo pojavio rečnik gde je JI *srpskohrvatski* (isp. **Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle** (ur.) 1961¹: *Rečnik tehničkih izraza*: srpskohrvatsko-engleski-francuski-nemački, Beograd, str. 612). Rečnik je izašao u izdanju Tehničke knjige iz Beograda. Rečnik je dakle, četvororojezični, *srpskohrvatski* je JI, a *nemački* je u grupi jezika koji predstavljaju JC. Rečnik je velikog obima, u njegovoj izradi učestvovala je velika grupa stručnjaka. Autori pre samog rečnika daju *Predgovor* i *Skraćenice*. U predgovoru objašnjavaju da je to zapravo rečnik iz dva dela, u kojima nije primenjen isti leksikografski postupak. Prva sveska rečnika predstavlja pravi uporedni višejezični rečnik, gde se daje prevod srpskohrvatskih izraza na francuski, engleski i nemački jezik, a u drugoj svesci (isp. **Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle** (ur.) 1961²: *Rečnik tehničkih izraza*: englesko-francusko-nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 633) abecednim redom se nabrajaju stručni termini na francuskom, engleskom i nemačkom bez obzira na jezik i daje se prevod na *srpskohrvatski*. Druga sveska je koncipirana tako da su date dve kolone, a zastupljena četiri jezika. Funkciju JI imaju francuski, engleski i nemački, a JC je srpskohrvatski.

U prvoj svesci rečnika odrednice su složene semasiološki, abecednim redom jedna ispod druge, a zatim su navedeni prevodni ekvivalenti na francuskom, engleskom i nemačkom jeziku. Uz svaku leksemu navodjena je oznaka jezika, a pošto je navedena i oznaka za rod imenica za sve jezike stvara se prilična konfuzija i oko odrednice i među prevodnim ekvivalentima. Npr.

acetat *m* (s.) – acetate *m* (fr.); acetate (e.); Azetat *n*, essigsaures Salz *n* (d.); *so f sirćetne kiseline* (str. 1)

Vrlo često je neki pojam potkrepljen i slikom, a često je i upućivanje. Npr.

alatna torba v. torba za alat
alatničar, inženjer v. inženjer za alat
alatni sanduk v. sanduk za alat
alatno držalje v. drška alata
 (str. 3)

(str. 3)

Što se prevodnih ekvivalenata u nemačkom kao JC tiče, navodi se uglavnom jedan prevodni ekvivalent, a vrlo retko dva. Npr.

aktinski (s.) – actinique (fr.); actinic (e.); aktinisch (d.)
 (str. 2)

ali

akumulatorska baterija *f* (s.) – batterie *f* d'accumulateurs (fr.); accumulator battery (e.); Sammelbatterie *f*, Akkumulatorenbatterie *f* (d.)
(str. 3)

Od gramatičkih oznaka u ovom rečniku dosledno se navodi obeležje roda uz imenice u svim zastupljenim jezicima za koje je kategorija roda relevantna. Navodi se i obeležje za vrstu reči, ali nedosledno. Inače nedoslednost u svakom pogledu je glavna odlika ovoga rečnika. Negde se kao uputnica navodi *v.* (*vidi*), a negde *up.* (*uporedi*), nedosledno se navode i oznake uz glagole, kao i druge vrste reči.

Jezik je tretiran kao jedan, *srpskohrvatski*, koristi se determinativna složenica, pismo je latinica, izgovor ekavski.

Ono što je karakteristično za ovaj rečnik, je da se ponegde navode obeležja uže stručne oblasti kojoj termin pripada, čime se uvodi i obeležavanje stilskih nivoa. Skraćenice kojima se označava pripadnost određenoj struci navode se u spisku skraćenica. Ovo je drugi rečnik u kome se pokušavaju obeležiti nivoi stiske upotrebe, samo što je to i ovde dosta neprecizno i nedosledno.

U drugoj svesci ovog rečnika, kao što je već rečeno, *srpskohrvatski* je JC, a JI su engleski, francuski i nemački svi u jednom nizu. Rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom, ali pomešano iz svih jezika, samo što se uz odrednicu navodi iz kog je jezika. Npr. jedna ispod druge navedene su reči sledećim redom:

aberration *f* (fr.) – aberacija svetlosti
aberration *f* chromatique (fr.) – hromatna aberacija
Aberration *f* des Lichtes (d.) – aberacija svetlosti
aberration *f* de sphericite – aferna aberacija
aberration on light (e.) – aberacija svetlosti
(str. 1)

I u ovom rečniku navedena su obeležja roda uz imenice u stranim jezicima, i to je sve od gramatičkih obeležja, dok u srpskom jeziku nema nikakvih dodatnih informacija.

1964

Godine 1964. ova dva rečnika doživljavaju novo, drugo izdanje, koje je identično prethodnom (isp. **Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle** (ur.) 1964¹: *Rečnik tehničkih izraza: srpskohrvatsko-engleski-francuski-nemački*, 2. izdanje, Beograd, str. 612) i (isp. **Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle** (ur.) 1964²: *Rečnik tehničkih izraza: englesko-francuski-nemački-srpskohrvatski*, 2. izdanje, Beograd, str. 633). Sve što je u prethodnom tekstu rečeno za prvo izdanje ovih rečnika važi i za ovo drugo izdanje, nikakvih promena nema u odnosu na prvo izdanje.

1965

Godine 1965. godine pojavljuje se Tehnički rečnik za brane (isp. **Tehnički rečnik za brane** 1965: srpskohrvatski, francuski, engleski, nemački, španski, italijanski, ruski, Beograd, str. 444) u izdanju Građevinske knjige iz Beograda. Reč je o uporednom prevodnom višejezičnom rečniku, u kome je zastupljeno sedam jezika, JI je *srpskohrvatski*, a *nemački* je JC. Rečniku prethodi kratak predgovor koji je dat na svim zastupljenim jezicima, gde se navodi da je rečnik nastao na osnovu drugog izdanja rečnika Međunarodne komisije za visoke brane, koji je izdat na engleskom, francuskom, italijanskom, nemačkom, portugalskom i španskom jeziku. Rečnik je onomasiološki, sastoji se iz četiri dela: *Opšti deo*, *Brane-vodojaže*, *Drugi radovi i objekti pri podizanju brana* i *Građenje objekata*. Svaki od ovih delova podeljen je u podgrupe. U okviru grupe *Opšti deo* date su sledeće podgrupe: *Meteorologija*, *Hidraulika*, *Akumulacija voda*, *Geologija*, *Petrografija*. U grupi *Brane – vodojaže* date su sledeće podgrupe: *Gravitaciona brana trouglastog preseka*, *Ekran po sistemu Levy*, *Gravitaciona prelivna brana*, *Lučna brana*, *Višelučna brana*, *Brana sa kontraforima sa kružnom glavom*, *Brana*

sa kontraforima i pločama, Kamena brana, Zemljana brana, Drugi tipovi brana, Oblaganje uzvodnog nagiba, Život brane, Proračun brana. Treći deo, Drugi radovi i objekti pri podizanju brana sadrži sledeće podgrupe: Evakuacija velikih voda, Zaštita od podlokavanja, Automatski sifon, Klizna tablasta uputstva, Ustava na koturima, Ustava tipa Stoney, Ustava na gusenicama, Valjkasta brana, Segmentna ustava, Sektorska ustava, Ustava na klatno, Automatska ustava, Cilindrična ustava, Ustava sa ventilom, Klinasti zatvarač, Automatski leptirasti zatvarač, Prigušna sklopka na donjem ispustu, Kuglasti zatvarač kao zatvarač turbine, Pogon sa obratnim klipom, Prstenasti zasun, Zasun sa pokretnim kućištem, Ulazna građevina. Četvrti deo, Građenje objekta sadrži sledeće podgrupe: Materijali, Beton, Priprema agregata i betona, Organizacija gradilišta, Drvena oplata, Čelična montažna oplata, Dilatazione spojnice, Topografija, Osoblje, Ugovori, Radovi i Građevinske mašine. Na kraju rečnika dati su registri za sve zastupljene jezike.

Što se tiče navodjena prevodnih ekvivalenata, navodi se samo po jedan sinonim ili fraza, koji su dati u kolonama, a uz svaku odrednicu stoji redni broj koji tu jedinicu povezuje sa registrima. Npr.

Broj na crtežu	Srpskohrvatski	Français	English	Deutsch	Español	Italiano	Русский	Redni broj
	METEOROLOGIJA (f)	METEOROLOGIE (f)	METEOROLOGY	METEOROLOGIE (f)	METEOROLOGIJA (f)	METEOROLOGIJA (f)	МЕТЕОРОЛОГИЯ (f)	1000
	Klima (f)	climat (m)	climate	Klima (n)	clima (m)	clima (m)	климат (m)	1001
	kontinentalna klima (f)	climat (m) continental	continental climate	kontinentales Klima (n)	clima (m) continental	clima (m) continentale	континентальный климат (m)	1002
	ekvatorijalna klima (f)	climat (m) équatorial	equatorial climate	aequatoriales Klima (n)	clima (m) ecuatorial	clima (m) equatoriale	экваториальный климат (m)	1003

Kao što se vidi iz ove tabele, gramatička obeležja se navode, ali samo ona koja se tiču roda imenica i to za sve jezike osim engleskog.

Jezik se tretira kao *srpskohrvatski*, koristi se determinativna složenica, pismo je latinica, izgovor je ekavski.

1968

Sledeći rečnik koji se bavi tehničkom terminologijom pojavljuje se 1968. godine. To je Tehnički rečnik nemačko-srpskohrvatski autora Velizara Pavlovića i Stipe Radića, koji je objavljen u Beogradu u izdanju Interpresa (isp. **Pavlović, Velizar / Radić, Stipe** 1968: *Tehnički rečnik nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 631).

Rečnik je dvojezični, jednosmerni, JI je *nemački*, JC je *srpskohrvatski*. Po tipologiji rečnik je semasiološki, odrednice su navedene abecednim redom jedna ispod druge. Rečnik sadrži 60.000 terminoloških jedinica, nema predgovor, ima samo *Objašnjenje skraćenica*.

Uz odrednice u nemačkom jeziku navodi se obeležje roda, kao i obeležje vrste reči, u *srpskohrvatskom* kao JC navedeno je samo uz imenice obeležje roda. Autor koristi standardne oznake za obeležje roda: *m, f, n, pl*. Ono što upada u oči čim se pogleda ovaj rečnik je obeležje stila kome odrednica pripada, tj. obeleženo je kojoj struci odrednica pripada, pa ćemo često naći *maš* (mašinstvo), *mat* (matematika), *min* (mineralogija) itd. Što se prevodnih ekvivalenata tiče, navodi se najčešće više od jednog, koji su odvojeni zarezom, bez obzira da li je reč o sinonimima ili polisemnim LJ. Pored toga česta su i objašnjenja koja autori navode u zagradi posle LJ u JC. Npr.

Abbindgeschwindigkeit *f* *građ* brzina *f* vezivanja (spajanja)

abbinden *v* povezati, povezivati, sastaviti, sastavljati, (elemente konstrukcije), (vezivati) (element)

Abbindwärme *f* *građ* toplota *f* koja se izlučuje pri spajanju

abblasen *v* oduvati, produvati, produvavati, obraditi, obrađivati mlazom peska (str. 1)

Nakon rečnika koji se završava na str. 564 sledi *Spisak skraćenica* (str. 565-587), koji sadrži skraćenice koje se mogu naći u tehničkim tekstovima, koje pružaju veliku pomoć prevodiocima i ostalim korisnicima rečnika. Npr.

E. gez Eisen gezogenes – vučeno gvožđe

EGKS Europäische Gemeinschaft für Kohle und Stahl – Evropska zajednica za uglj i čelik

ehm ehemalig – raniji, bivši

Eig. Eigenschaft – svojstvo

Ekw Eisenbahnkesselwagen – vagon cisterna

El.Zt.Z elektrischer Zeitzünder – električni vremenski upaljač (str. 570)

Zatim slede *Opšte oznake*, *Matematičke oznake*, *Jedinice*, *Oznake u elektronici i mašinstvu*, *Oznake za proračun čvrstoće* i na kraju slikovni prikaz različitih vrsta strugova i glodalica, čiji su delovi označeni brojevima, a odmah pored njih dati su termini na nemačkom jeziku i njihov ekvivalent na srpskohrvatskom koji su takođe numerisani. Npr. jedinice izgledaju ovako:

Einheiten - jedinice

m Meter

km Kilometer

dm Dezimeter

cm Zentimeter

mm Milimeter

m² Quadratmeter

t Tonne...

(str. 589)

1969

Godine 1969. pojavljuje se još jedno novo, veoma značajno izdanje koje popisuje tehničku terminologiju. Ovaj put to je prvi deo Tehničkog rječnika čiji je autor Vlatko Dabac. Rečnik je nastao u izdanju Tehničke knjige iz Zagreba (isp. **Dabac, Vlatko** 1969: *Tehnički rječnik. 1. dio, njemačko – hrvatskosrpski*, Zagreb, str. 1103).

Rečnik je dvojezični, jednosmerni, JI je *njemački* JC *hrvatskosrpski*. Rečnik je velikog obima i predstavlja veoma značajno leksikografsko ostvarenje iz oblasti tehnike na koje će se kasnije naslanjati mnogi autori. Rečnik poseduje *Predgovor*, *Predgovor autora* i *Uvodne napomene*, na nemačkom i *hrvatskosrpskom* jeziku, zatim popis saradnika, *Pregled obrađene građe* i *Skraćenice*. U Predgovoru se pravi kratak osvrt na dosadašnje rečnike posebno na prvi rečnik koji je bio predmet naše analize, *Elektrotehnički rječnik* iz 1952. godine, čiji je autor takođe inženjer Vlatko Dabac, za koji se konstatuje da je prevaziđen, te da se umesto novog proširenog izdanja tog rečnika pristupilo izradi tehničkog rečnika. Na ovom projektu saradivao je veliki broj stručnjaka iz različitih oblasti kao i značajan broj profesora i saradnika sa svih univeziteta u Hrvatskoj, te je kao rezultat tako opsežnog rada nastalo ovo obimno delo. Ideja da se krene u izradu ovog rečnika potekla je 1963. godine, a rad na samom rečniku trajao je šest godina. U predgovoru autor navodi da je na izradi rečnika radilo ukupno 92 saradnika. Reprezentativan nije samo broj saradnika koji su radili na ovom rečniku nego i izvori koji su korišćeni. Autor navodi: „preuzet je najvećio dio naziva iz *Elektrotehničkog rječnika* (1952). Ta je osnova znatno dopunjena nazivljem iz hrvatskih tekstova u stručnim tehničkim knjigama i skriptama Sveučilišta u Zagrebu, te u enciklopedijskim izdanjima Jugoslavenskog leksikografskog zavoda u Zagrebu (naročito u Pomorskoj, Medicinskoj i Tehničkoj enciklopediji), da spomenem samo najvažnije“. (Uvodne napomene, strana nije numerisana).

Terminologija koja je obuhvaćena ovim rečnikom obuhvata mnoge oblasti: „matematiku, fiziku i kemiju, čitavu elektrotehniku, dio tehnike voda i još neke druge grane tehnike i privrede“ (Predgovor *autora*, strana nije numerisana).

Pošto je u ovaj rečnik uključena kompletna elektrotehnička terminologija iz prethodnog rečnika, pre samog rečnika navedene su sve grupe iz Međunarodnog elektrotehničkog rečnika koje su zastupljene u ovom rečniku. To su:

05 Osnovne definicije
07 Elektronika
08 Elektroakustika
10 Strojevi i transformatori
11 Usmjerivači
12 Transduktori
15 Rasklopnice i električni aparati
16 Zaštitni releji
20 Znanstveni i industrijski mjerni instrumenti
25 Proizvodnja, prijenos i razdioba električne energije
30 Električna vuča
35 Elektromehaničke primjene
40 Elektrotermičke primjene
45 Rasvjeta
50 Elektrokemija i elektrometalurgija
70 Elektrobiologija
(str. XXVII)

Zatim je dat spisak skraćenica koje se koriste u rečniku, čime se može konstatovati da rečnik poseduje kompletnu teoretsku podlogu za uspešno korišćenje.

A što se samog rečnika tiče, on je jednosmerni, dvojezični, JI je *njemački*, JC je *hrvatskosrpski*, po tipologiji je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom jedna ispod druge. U navođenju prevodnih ekvivalenata, autor koristi kombinovano sintagmatski i paradigmatski postupak, navodi se najčešće više od jednog prevodnog ekvivalenta. Ukoliko se radi o sinonimima, oni su odvojeni zarezom, a ukoliko je jedinica polisemna, koristi se tačka i zarez. Ukoliko je reč o terminu koji u različitim strukama ima različito značenje, navedena su odvojeno sva značenja, a u zagradi je data oznaka struke kojoj određeno značenje pripada. Česta su i grupisanja u okviru semantičkog gnezda oko odrednice. Npr.

Abbau *m* [B; Ch] / razgradnja *f*

- [Bgb] / otkop *m* [radilište]; otkopavanja *n* [rad]
- [Biol] / razgradnja *f*, dekompozicija *f*
- [Entlassung] / otpust *m*, otpuštanja *n*

- [Geräteabbau] / rastavljanje *n*, demontaža *f* [aparata]
 - [Preise, Verbrauch] / sniženje *n*, smanjenje *n* [cijene, potrošak]
- (str. 1)

Zylinderrollelager *n* / cilindrično-valjkasti ležaj *m*

- **einreihiges** / jednoredni cilindrično-valjkasti ležaj *m*
- **mit Außenborden** / cilindrično-valjkasti ležaj *m* s valjkastim naslonima
- **mit Innenborden** / cilindrično-valjkasti ležaj *m* s unutrašnjim naslonima
- **zweireihiges** / dvoredni cilindrično-valjkasti ležaj *m*

(str. 1103)

Veoma često se uz odrednicu u uglastim zgradama navodi objašnjenje termina, a ukoliko jedan termin ima više značenja, koja se odnose na različite struke, u uglastim zgradama je navedena oznaka za oblast kojoj termin pripada, što olakšava posao korisnicima ovoga rečnika. Npr.

Nebenseite *f* [Math] / pripadna stranica (str. 599)

Nebenstelle *f* [Fm] / sporedni (telefonski) aparat *m*, sporedni telefon *m* (str. 599)

Od gramatičkih obeležja autor navodi oznaku za rod i u jednom i u drugom jeziku, a uz glagole, ukoliko je to bitno za njihovu upotrebu, navodi se da li su tranzitivni ili ne. Veoma često autor navodi i termin na latinskom ili engleskom jeziku ukoliko je on uobičajen u upotrebi. U rečnik su takođe uključeni i akronimi koji su važni za oblasti na koje se odnose. Ti akronimi su razrešeni na nemačkom i dat je njihov prevod na *hrvatskosrpski*. Npr.

AEG = Allgemeine Elektrizitätsgesellschaft *f* / [njemačko elektrotehničko preduzeće] (str. 26)

TTS = Teletypesetter *m* [GI] (str. 934)

Jezik je tretiran kao jedan, koristi se naziv *hrvatskosrpski*, a očigledno je da se koristi zapadna varijanta bez bilo kakvih forsiranja hrvatizama. Nakon detaljnog uvida u rečnik i sve ono što ga prati jasno je da su u izradi ovoga velikog izdavačkog poduhvata preovladavali samo profesionalni interesi i da je za njegovu

realizaciju uložen ogroman trud, koji se sa stanovišta korisnika i isplatio. Svaki korisnik oceniće ovaj rečnik visokom ocenom, posebno ako ga uporedi sa postojećim tehničkim rečnicima nemačko-srpskim. Njegov značaj i danas nakon četrdeset godina od objavljivanja je veliki.

1970

Narednu, 1970. godinu obeležilo je još jedno kapitalno delo, naime pojavljuje se drugi deo ovog rečnika, ovaj put u obrnutom smeru, *hrvatskosrpsko-njemački* (isp. **Dabac, Vlatko** 1970: *Tehnički rječnik. 2 dio. Hrvatskosrpsko-njemački*, Zagreb, str. 1574).

Ovaj deo rečnika ima iste odlike kao i prvi deo, samo što postoji jedan mali dodatak nazvan *Predgovor autora*, gde se autor kratko osvrće na ovaj deo rečnika, uglavnom rezimirajući rad i zahvaljujući se svim saradnicima.

Reč je o istom korpusu kao u prethodnom rečniku, samo što je sada promenjen smer, sada je JI *hrvatskosrpski*, a JC je *njemački*. Npr.

depolarizator *m* / Depolarisator *m*

depolariziran / depolarisiert

depolarizirati / depolarisieren

depolariziranje *n* / Depolarisieren *n*, Depolarisierung *f*

(str. 127)

Iste godine pojavljuje se još jedan izdavački poduhvat koji se bavi tehničkom terminologijom. Reč je o drugom izdanju rečnika autora Velizara Pavlovića i Stipe Radića (isp. **Pavlović, Velizar / Radić, Stipe** 1970: *Tehnički rečnik nemačko-srpskohrvatski*, 2. izdanje, Beograd, str. 631). Izdanje je potpuno isto kao ono iz 1968. godine, samo je promenjen izdavač, to je ovaj put Privredni pregled.

1971

Godine 1971. nema novih rečnika kada je tehnička terminologija u pitanju. Pojavljuje se samo još jedno, nepromenjeno izdanje Rečnika tehničkih izraza,

autora Svetomira Ristića, Nikole Obradovića i Pavla Vasića. Reč je o trećem izdanju rečnika (isp. **Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle** 1971: *Rečnik tehničkih izraza: srpskohrvatsko-engleski-francuski-nemački i englesko-francusko-nemačko-srpskohrvatski*, knj. 1-2, 3. izd., Beograd, Knj. 1 str. 612, Knj. 2 str. 633). Rečnik je isti kao u prethodnim izdanjima, samo što je sada došlo do formalne izmene. Ovo je sada jedan rečnik štampan u dve knjige, u kojima su dati rečnici u oba smera: Prvi tom je srpskohrvatsko-englesko-francusko-nemački, a drugi tom englesko-francusko-nemačko-srpskohrvatski. Sve drugo je isto kao u prethodnim izdanjima.

1972

Novi izdavački poduhvat pojavljuje se 1972. godine. Reč je o delu Olge Borote (isp. **Borota, Olga** 1972: *Četvororojezični tehnički rječnik: srpskohrvatski-francuski-njemački-engleski*, Sarajevo, str. 193), koje je izdato u Sarajevu. Ovo je prvi leksikografski poduhvat na polju stručne leksikografije izdat u Sarajevu. Izdavač je izdavačka kuća „Svjetlost“ iz Sarajeva. Rečnik je onomasiološki, sastoji se od sedamnaest poglavlja (grupa) i četiri abecedna registra. Pre samog rečnika dat je kratak predgovor, zatim sadržaj na sva četiri zastupljena jezika, a potom rečnik, i na kraju registri. Rečnik sadrži sledeća poglavlja: *Opšti izrazi, Preduzeće, Svojstva i ispitivanje materijala, Dijelovi mašina, Alati i alatne mašine, Tehnika mjerenja, Metalurgija, Termodinamika i toplotni motori, Elektricitet i elektronika, Optika, Hemija, Mehanika i mehanika fluida, Matematika, Crtanje, Motorna vozila, Vazduhoplovstvo i Razno*. Poglavlja su označena rimskim, a pojedini izrazi unutar svakog poglavlja arapskim brojevima. Svako poglavlje počinje rednim brojem jedan. U registrima uz svaki izraz dat je rimski i arapski broj, čime se označava kome poglavlju pripada taj izraz i koji je redni broj tog izraza u poglavlju. Npr.

atomska XI 21
autobus XV 109
autogeno zavarivanje V 271
autoklav XI 116

automatski strug V 179
automatska sklopka IX 174
automobil XV 107
(Srpskohrvatski abecedni registar: 135)

Unutar rečnika izrazi su navedeni na jednoj stranici u četiri kolone, JI je *srpskohrvatski*, a sa stanovišta jezičkog para koji posmatramo JC je nemački, drugi po redu među jezicima koji predstavljaju JC. Npr.

18 metalografska struktura	la structure metallographique	metalographisches Gefüge	meallographic structure
21 sastojati se od	consister en	bestehen aus	to consist of
32 postotak	le pourcentage	der Prozentgehalt	percentage
		der Prozentsatz	
34 izdvajanje	le segregation	die Segregation	segregation
		die Ausscheidung	
		die Absonderung	

(Opšti izrazi: 20)

Kao što se iz gore navedenih primera vidi, uz imenice nemačkog i francuskog jezika dat je član koji obeležava rod. Što se prevodnih ekvivalenata tiče, autorka koristi isključivo paradigmatski postupak, dakle navodi sinonime, najčešće jedan, veoma retko dva. Ukoliko je navedeno više sinonima, a to je što se stranih jezika tiče uglavnom slučaj sa nemačkim, oni su navedeni jedan ispod drugog. Autorka u predgovoru navodi da je uz nepravilne glagole u nemačkom i engleskom jeziku navodila i osnovne oblike, ali nakon uvida u sam sadržaj rečnika očigledno je da to nije dosledno radila. Tako vidimo da uz glagol *bestehen* u gore navedenom primeru autorka ne navodi osnovne oblike, dok na primer uz glagol *gleiten* to radi. Npr.

210 kliziti glisser gleiten, glitt, geglitten to slide
(str. 46)

I time je to prvi rečnik u ovom periodu koji, osim obeležja roda, navodi još jednu gramatičku kategoriju, a to je u ovom slučaju navođenje oblika za nepravilne glagole u nemačkom jeziku.

Jezik se tretira kao *srpskohrvatski*, pismo je latinica, terminologija karakteristična za bosansko-hercegovačko podneblje, izgovor ijekavski.

1973

Godine 1973. izalazi rečnik pod nazivom Poslovni privredno-tehnički rečnik (isp. **Bajić, Branislav / Dunderović, Aleksandar / Kern, Nikola** 1973: *Poslovni privredno-tehnički rečnik*: srpskohrvatsko-nemačko-englesko-francuski, Beograd, str. 1701). Rečnik je izašao u izdanju Privrednog pregleda iz Beograda. Rečnik ima *Predgovor* i *Uputstvo za upotrebu* na sva četiri zastupljena jezika. Kada je ovaj rečnik u pitanju, već na prvi pogled javlja se nekoliko dilema. Prva dilema je pitanje struke kojoj ovaj rečnik pripada. Uvidom u terminologiju konstatuje se da u njemu ipak preovladava tehnička terminologija. Jedan manji deo termina pripada ekonomiji i oblasti privrede. Zbog takvog stanja rečnik ćemo obraditi u grupi tehničkih rečnika, a pomenućemo ga i među rečnicima ekonomije i privredne terminologije. Druga nedoumica tiče se samih jezika koji su zastupljeni, naime iz naslova se čini kao da je polazni jezik *srpskohrvatski*, a zapravo nije, u centralnom delu rečnika, gde je dat uporedni terminološki četvororojezični rečnik, JI, odnosno polazni jezik je nemački, a zatim slede prevodi na engleski, francuski i srpskohrvatski. U drugom delu rečnika dati su registri na srpskohrvatskom, engleskom i francuskom jeziku. Dakle, uvidom u sam rečnik, konstatuje se da je rečnik semasiološki, JI je nemački, odrednice su složene abecednim redom jedna ispod druge. Ispred svake odrednice naveden je broj kojim se odrednica numeriša i olakšava se kasnije snalaženje u registrima. Uz imenice u nemačkom, francuskom i srpskohrvatskom jeziku navodi se obeležje roda i to je sve od dodatnih informacija u rečniku. Npr.

2367 Babbit-Metall (n)
- babbitt metal, Britannia metal, white metal alloy;
- métal (m) anglais, métal blanc;
- engleski metal (m), legura belog metala
(str. 85)

- 5497 durchsichtig
- transparent;
- transparent;
- providan.
(str. 199)

Abecedni registri koncipirani su na uobičajeni način, termini su navedeni jedan ispod drugog abecednim redom, a zatim je data numerička oznaka koja upućuje na mesto tog termina u rečniku.

Zanimljivost ovog rečnika je da je kao posebna bibliografska jedinica izašla *Dopuna četvorojezičnom poslovnom privredno-tehničkom rečniku* (Slova: Se, Si, Sk, Sp, St, Su, Sy, Sz). Iz kratke beleške vezane za ovaj rečnik saznajemo da greškom prilikom štampanja rečnika nije odštampan deo teksta slova S. Reč je o 1854 termina koji su štampani zasebno. I za ovu dopunu štampani su registri za srpskohrvatski, engleski i francuski jezik. Npr.

- 22613/1 Sealingpapiere (npl)
- sealing papers;
- papiers (mpl) cachetés;
- zapečaćena hartija (fpl)
(Dopuna: 1)

Što se sociolingvističke komponente tiče, ovaj rečnik ne pokazuje nikakva odstupanja od uobičajenog trenda u Beogradu u to vreme. Jezik se tretira kao *srpskohrvatski*, u predgovoru se kao sinonim za taj naziv navodi i *hrvatskosrpski*, pismo je latinica, izgovor ekavski.

Ove, 1973. godine, pojavljuje se još jedno ponovljeno izdanje. Ovaj put to je treće izdanje Tehničkog rečnika nemačko-srpskohrvatskog, autora Velizara Pavlovića i Stipe Radića (isp. **Pavlović, Velizar / Radić, Stipe** 1973: *Tehnički rečnik nemačko-srpskohrvatski*, 3. izd., Beograd, str. 631). Ovo izdanje je identično

kao izdanje iz 1970. godine, tako da sve ono što je rečeno za izdanje iz 1970. godine važi i za ovo izdanje.

1981

Nakon pauze od sedam godina pojavljuje se još jedno leksikografsko delo, reč je o drugom izdanju Tehnološko-tehničkog rečnika autora Stipe Radića (isp. **Radić, Stipe** 1981: *Tehnološko-tehnički rečnik: nemačko-srpskohrvatski*, 2. prošireno izd., Beograd, str. 495). Rečnik je objavljen u izdanju Privrednog pregleda iz Beograda. Na rečniku jasno piše da je to drugo, prošireno izdanje, ali zapravo nije jasno koji rečnik je poslužio kao osnova za ovo izdanje, i koji je rečnik zapravo prvo izdanje. Detaljno istraživanje je pokazalo da rečnik pod tim nazivom, *Tehnološko-tehnički* istog autora ne postoji. Pretpostavka je da je kao osnova za ovaj rečnik poslužio *Tehnički rečnik* iz 1960. istog autora. Kako ni ovaj rečnik na žalost nema predgovor, nemoguće je bilo to utvrditi. Rečnik ima 40.000 terminoloških jedinica. Recenzent rečnika je Ninoslav Opačić, urednik velike edicije koja je izašla u periodu 1970-1971 pod nazivom *Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski*.

Pre samog rečnika dat je kratak popisa skraćénica. Rečnik je jednosmerni, JI je nemački, JC je srpskohrvatski, po ustrojstvu rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom. Uz imenice u nemačkom jeziku navodi se obeležje roda, a uz druge vrste reči navodi se obeležje vrste reči. Obeležje roda navodi se takođe i uz imenice u srpskohrvatskom kao JC. Najčešće se navodi više prevodnih ekvivalenata, česta su i dodatna objašnjenja, koja su navedena u zagradi. Ono što je još karakteristika ovoga rečnika je, da se, ukoliko je to potrebno, navodi i oznaka uže stručne oblasti kojoj termin pripada, pa ćemo tako naći *ins.* (merni instrumenti), *opšt.* (opšti izraz), *mat.* (matematika), *teh.* (tehnika) i slično. Npr.

Abbausohle *f* eksploatacioni (radni) horizont *m* (str. 7)

Abbauverluste *mpl* gubici rude (pri otkopavanju), eksploatacioni gubici (str. 7)

abstechbar adj spreman za ispust iz peći (metal) (str. 18)

Breitung *f* širenje *n*, raskivanje *n*

~, **beschränkte** – ograničeno širenje

~, **freie** – slobodno širenje

~, **ubehinderte** → **Breitung, freie**

~, **verhinderte** → **Breitung beschränkte**

(str. 80)

Na kraju rečnika nalazi se *Dodatak* koji sadrži *Međunarodni sistem jedinica, Kraći izvod iz DIN listova koji se često koriste, Najčešće privredno-tehničke skraćenice, Izvod iz UDK klasifikacije, Toksična jedinjenja koja su razvijena u hemijske agense, Mere i jedinice drugih zemalja.*

1986

Godine 1986. pojavljuje se jedan specijalizovani tehnički rečnik, rečnik medicinske tehnike (isp. **Muljević, Vladimir** (ur.) 1986: *Medicinska tehnika: engleski-njemački-francuski-ruski-hrvatski*, Zagreb, str. 284). Rečnik je izašao u ediciji *Biblioteka tehničkih rječnika* čiji je urednik Vladimir Muljević. Ovo je četvrti rečnik koji je izašao u toj ediciji. Osim njega izašla su još tri specijalizovana rečnika: *Rashladna i klimatizacijska tehnika* (1983), *Programiranje i obrada podataka* (1984), *Automatizacija* (1984). Svaki od ovih rečnika biće razmatran pojedinačno u poglavlju gde se obrađuje struka kojoj pripada.

Što se rečnika medicinske tehnike tiče, on ima tipski *Urednički predgovor* koji je isti za sva četiri izdanja i *Predgovor* koji je karakterističan samo za ovaj rečnik. Iz *Uredničkog predgovora* saznajemo da se cela ova edicija pa time i ovaj rečnik bazira na višejezičnim rečnicima poznate idavačke kuće VEB Velag iz Berlina. Rečnici su napravljeni tako što se već postojećim višejezičnim rečnicima, kako urednik kaže „dodaje i hrvatski“ (*Urednički predgovor*, strana nije numerisana).

Terminologija koja je obuhvaćena ovim rečnikom odnosi se na biomedicinsku tehniku jer je to „interdisciplinarno područje znanosti koje je u posljednjem desetljeću doživjelo značajan napredak zahvaljujući ponajviše velikom napretku elektronike, računalne znanosti i medicine. Dostignuća u navedenim područjima imala su značajnu primjenu u biomedicinskoj tehnici“ (*Predgovor*, strana nije numerisana).

Rečnik je semasiološki, odrednice su složene striktno abecednim redom jedna ispod druge. Ispred svake odrednice nalazi se oznaka koja je sastavljena od slova i rednog broja, za svako slovo numeracija počinje od broja jedan. Ta oznaka služi za snalaženje u registrima koji su dati na kraju knjige za svaki zastupljeni jezik.

Jl u ovom rečniku je engleski, a što se našeg jezičkog para tiče, nemački i hrvatski spadaju u grupu jezika koji su JC.

Od gramatičkih obeležja navedena je samo oznaka roda uz imenice u nemačkom jeziku. Kao prevodni ekvivalent u skoro svim jezicima dat je uglavnom jedan sinonim ili jedna fraza. Npr.

A 10	abscission needle	Abszissionsnadel f	apscisna igla
A 17	acoustic impedance	akustische Impedanz f akustischer Widerstand m	akustička impendacija
A 19	acoustic instrumentation (str. 9)	akustische Geräteeinrichtung f	akustička instrumentacija

Zanimljivost svih rečnika koji su izdati u ovoj ediciji je tretman jezika. Jezik se smatra *hrvatskim*, bez ikakvog pominjanja srpskog. Uvidom u rečnik konstatuje se da se radi o hrvatskom varijetetu bez bilo kakvih preterivanja.

Na kraju svakako treba spomenuti da je ovaj rečnik od izuzetnog značaja kao i cela ova edicija i da su u momentu kad su izlazili iz štampe predstavljali izuzetno novinu na polju stručne leksikografije.

Godine 1986. pojavljuje se još jedno, treće izdanje Tehnološko-tehničkog rečnika (isp. **Radić, Stipe** 1986²: *Tehnološko-tehnički rečnik*: nemačko-srpskohrvatski, 3. prošireno izd., Beograd, str. 563). Iako na rečniku stoji da se radi o proširenom izdanju, uvidom u rečnik jasno je da nema nikakvih izmena u odnosu na drugo izdanje. Isti je broj termina koji su uključeni u rečnik, 40.000. Zapravo, *Dodatak* rečniku je proširen novim poglavljima: *Prefiksi grčkog i latinskog porekla i Osnovi savremene tipografije*. Poglavlje *Osnovi savremene tipografije* autor namenjuje korisnicima *Poslovno-privrednog rečnika*, iako je ovo Tehnološko-tehnički rečnik. Zašto je ovaj prilog štampan i u ovom rečniku, iako ta terminologija očigledno nije uključena u rečnik ostaje nepoznato. Dodato poglavlje obuhvata 59 strana sa ilustracijama. Autor u kratkom uvodu u ovo poglavlje navodi: „Prilog iz oblasti grafičke struke namenjen je korisnicima Poslovno-privrednog rečnika kao pomoć u lakšem odabiranju vrste i veličine slova, linija, raznih znakova, šara i ukrasa, zatim kako ilustrovati i štampati stvari za potrebe radnih organizacija. (...) Cilj ovog priloga Rečniku je da širem broju čitalaca približi osnovne pojmove iz savremene tipografije“. (str. 504)

1990

Sledeće, četvrto izdanje, ovoga rečnika pojavljuje se 1990. godine (isp. **Radić, Stipe** 1990: *Tehnološko-tehnički rečnik*: nemačko-srpskohrvatski, 4. izd., Beograd, str. 426).

Isti je broj jedinica, isti izdavač i leksikografski postupak. Ovaj rečnik se od prethodnih razlikuje po tome što uopšte nema dodatke. Nakon analize drugog, trećeg i četvrtog izdanja može se konstatovati da je veliki propust što nijedan od ovih rečnika nema predgovor iz koga bi se mogli saznati detalji zanimljivi za naše istraživanje.

Ova izdanja su uključena u grupu tehničkih rečnika zbog toga što u njima preovladava tehnička terminologija. Terminologija iz oblasti tehnologije i tehnoloških postupaka čini manji deo rečnika.

3. 4 Rečnici automobilizma i auto-moto saobraćaja

1954

Nakon rečnika elektrotehničke terminologije kojim je započela posleratna nemačko-srpskohrvatska stručna leksikografija i tehničkih rečnika koji su obrađeni u prethodnom poglavlju sledeći rečnik koji hronološki stoji za analizu je rečnik automobilskih izraza (isp. **Rječnik automobilskih izraza** 1954: na hrvatskom, njemačkom, engleskom, francuskom i talijanskom jeziku, Zagreb, str. 80). Uvidom u rečnik saznajemo da je izdat u turističke svrhe, u izdanju Turističke komisije Auto-moto saveza Hrvatske. Rečnik je višejezični, sa stanovišta jezičkog para koji mi posmatramo *hrvatski* je JI, nemački se nalazi među jezicima koji su JC. Ustrojstvo rečnika je veoma neobično, nema direktnog konfrontiranja JI i JC. Odrednice su navedene na *hrvatskom* jeziku, označene su rednim brojem, a ispred rednog broja data je oznaka jezika H, što treba da znači da je to oznaka za hrvatski jezik, nakon odrednice navedena je slovna oznaka za jezik (D, E, F, I), što bi trebalo da upućuje na jezike: nemački, engleski, francuski i italijanski i broj koji upućuje na tu jedinicu u registru. Npr.

H 1 Akcioni radius, D 205, E 288, F 260, I 219 (str. 5)

što znači ako želimo da pronađemo ovaj termin na nemačkom tražimo poglavlje *Njemački nazivi i izrazi u automobilizmu*, gde pod oznakom D 205 pronalazimo:

D 205 Reihweite, H 1, H 49 (str. 25)

Kao što je iz ovog primera očigledno, ovde se opet upućuje na hrvatski jezik, ali pošto su navedena dva sinonima na hrvatskom upućuje se i na termin

H 49 Domet (akcioni radius), D 205, E 288, F 260 (str. 7)

Engleski termin tražimo u poglavlju *Engleski nazivi i izrazi u automobilizmu*

E 288 Range, H 1, H 49 (str. 39)

Francuski termin pronalazimo u poglavlju *Francuski nazivi i izrazi u automobilizmu*

F 260 Rayon d'action, H 1, H 49 (str. 50)

Kao što se iz primera vidi, ovde nema direktnog konfrontiranja JI i JC, nego je reč o upućivanju na registre.

Nema navodjenja nikakvih dodatnih informacija ni uz odrednicu ni uz prevodne ekvivalente, nema gramatičkih podataka, nema elemenata stilistike, niti etimologije. Za leksičku jedinicu u JI navodi se uglavnom po jedan prevodni ekvivalent u JC. Leksičke jedinice u JI (uslovno rečeno) složene su abecedno, odrednica je često i fraza. Npr.

H 268 Sklopka paljenja, D 331, E 187, I 157

H 269 Sklopka prigušivača svjetla, D 2, E 107a, F 171, I 82

H 270 Sklopka prekidača, D 217, E 93, E 341, F 82, I 107
(str. 15)

Rečnik je izdat u Zagrebu, pismo je latinica, izgovor ijekavski. Jezik se tretira kao *hrvatski*, bez bilo kakvog pominjanja srpskohrvatskog.

Bez obzira na komplikovano ustrojstvo rečnika, sigurno je da je on u periodu u kome se pojavio bio veoma značajan priručnik za sve one koji se koriste automobilizmom i automobilskim saobraćajem.

1960

Godine 1960. pojavljuje se još jedan rečnik automobilskih izraza, ovaj put u Sarajevu, u izdanju izdavačke kuće Svjetlost (isp. **Simić, Dušan** 1960: *Ilustrovani*

automobilski rečnik: srpskohrvatski, francuski, engleski, nemački i italijanski, Sarajevo, str. 166). Rečnik je petojezični, JI je *srpskohrvatski*, sa stanovišta analize našeg jezičkog para nemački je JC.

Rečnik ima kratak predgovor u kome autor obrazlaže potrebu da se uradi ovakav rečnik. Rečnik sadrži više od 1000 naziva. Samo deo termina navedenih u rečniku je standardizovan, na šta upućuje i sam autor u *Predgovoru*: „Napominjem da rečnik sadrži preko 1.000 naziva i da više od polovine naziva nisu bili predmet razmatranja JUGOSLOVENSKE KOMISIJE ZA STANDARDIZACIJU, te se isti imaju smatrati kao predlozi, odnosno kao najčešće primenjivani nazivi u našoj stručnoj literaturi i u automobilskim krugovima“ (*Predgovor*, strana nije numerisana). U rečniku su grafički istaknuti svi izrazi koji su usvojeni po JUS-u, ostali treba da se smatraju predlozima. Npr.

Red. Br.	Srpsko-hrvatski	Français	English	Deutsch	Italiano
1.	Branik	Pare-chocs	Bumper	Stoßfänger	Paraurti
2.	Maska hladnjaka	Calandre de radiateur	Radiator grille	Kühlverkleidung	Grigli copriradiatore
3.	Far	Projecteur (Phare)	Readlamp,Head light	Scheinwerfer	Proiettore, Faro

(str. 13)

Rečnik je po tipu onomasiološki, podeljen je u sledeće grupe: *Motorna vozila, Osnovni tehnički podaci, Karoserija, Pregradna stena, pregrada i instrumentna tabla, Okvir, Motor, Motor, pokretni delovi, Razvodni uređaj, Rezervoar za gorivo i pumpa za napajanje, Karburator, Pumpa za ubrizgavanje goriva, Brizgaljka, Pumpa za ulje, prečistač ulja i prečistač vazduha, Usisna cev i izduvna grana, Sistem za hlađenje vodom, Kvačilo, spojka (spojnica), Menjač, Uređaj za upravljanje, upravljač, Polužje uređaja za upravljanje, Prednji trap, prednja osovina, Prenosne osovine, Zadnje vešanje, Zadnji most, Mehaničke kočnice za uže, hidraulične kočnice, hidrovazdušne kočnice, Hidraulične kočnice, Vazdušna kočnica, Električni uređaj, Uređaj za paljenje, Akumulator, Dinamo i*

pokretač, Spoljašnja guma, naplatci ventil gume, Alat, Razno. Svaka grupa je ilustrovana što doprinosi kvalitetu ovog rečnika. Odrednice su date u pet kolona, ispred odrednice u JI naveden je broj koji se odnosi na crtež, a istovremeno spaja tu odrednicu sa rečju u indeksu. U svakoj grupi termini su numerisani počevši od rednog broja 1.

Na kraju rečnika dati su indeksi sa sve zastupljene jezike koji su označeni rednim brojem koji upućuje na pojam u rečniku i na sliku. Slika kao prateće objašnjenje doprinosi povećanju upotrebne vrednosti ovog rečnika. Npr.

centralna cev	15/26
centralna elektroda	31/18
centralna opruga šipke za pokretanje	11/22
centralni stub	3/11
centralni zavrtanj	15/30
centralno podmazivanje	36/19
(str. 121)	

Što se gramatičkih obeležja tiče, ne navode se nikave gramatičke oznake ni u jednom jeziku.

Pri translaciji termina u JC naveden je uglavnom jedan prevodni ekvivalent, vrlo retko dva, a ako su navedena dva odvojena su zarezom.

Jezik se u ovom rečniku tretira kao *srpskohrvatski* s tim da se nedosledno koristi determinativna i kopulativna složenica. Pismo je latinica, izgovor ekavski, što je neobično s obzirom da je rečnik objavljen u Sarajevu, gde je tradicionalno zastupljen ijekavski izgovor.

1964

Sledeći rečnik automobilskih izraza pojavljuje se 1964. godine u Zagrebu pod nazivom Mali auto-moto rječnik (isp. **Modly, Josip** 1964: *Mali auto-moto rječnik*. srpskohrvatski, njemački, francuski, engleski, talijanski, Zagreb, str. 44).

Rečnik je petojezični, JI je *srpskohrvatski*, a nemački spada u grupu jezika koji predstavljaju JC. Rečnik je semasiološki, odrednice su složene strogo abecednim redom jedna ispod druge. Uz odrednicu u srpskohrvatskom jeziku naveden je po jedan prevodni ekvivalent u nemačkom, francuskom, engleskom i italijanskom jeziku, a ispred svake odrednice naveden je redni broj koji odrednice povezuje sa registrima. Npr.

	Srpskohrvatski Serbokroatisch Serbokroate Serbokroatian Serbokroato	Njemački Deutsch Allemand German Tedesco	Francuski Französisch Français French Francese	Engleski English Anglais English Inglese	Talijanski Italienisch Italien Italian Italiano
37	DIFERENCIJAL	Das Ausgleichbetriebe	Le différentiel	Differential gear	Differenziale
38	DIFERENCIJAL SA UREĐAJEM ZA BLOKIRANJE	Das Sperrdifferential	Le différentiel à blocage	Pawi differential	Differenziale con dispositivo di bloccaggio
39	DIZALICA	Der Wagenheber	Le cric, le vérin	Jack	Martinetto
40	DIZEL GORIVO	Das Gasöl	L'huile lourde	Gasoil	Gasolio

(str. 5)

Na kraju rečnika dati su registri na nemačkom, francuskom, engleskom i italijanskom jeziku, a uz svaku odrednicu naveden je broj koji upućuje na mesto u rečniku.

Što se gramatičkih podataka tiče, autor navodi samo rod, u nemačkom jeziku navođenjem članova *der, die, das*.

Jezik se ovde tretira kao jedan, koristi se naziv *srpskohrvatski*, izgovor je ijekavski, reč je o hrvatskom varijetetu, pismo je latinica.

1970

Poslednji rečnik automobilskih izraza u ovom periodu izlazi 1970. godine. Autor rečnika je opet Josip Modly (isp. **Modly, Josip** 1970: *Auto-moto rječnik za vozače*: srpskohrvatski, njemački, francuski, engleski, italijanski, Zagreb, str. 68). Rečnik je nešto većeg obima od prethodnog. Ovaj put u rečniku se daje i pregovor iz koga saznajemo da je i ovaj rečnik izdat u turističke svrhe, sa ciljem da se olakša

komunikacija sa turistima na najznačajnijim jezicima. Autor navodi: „rečnik sadrži najglavnije nazive i izraze iz auto-moto tehnike, potrebne svakom vozaču automobila i motocikla pri traženju raznih usluga” (*Predgovor*, strana nije numerisana).

Rečnik je višejezični, JI je *srpskohrvatski*, a nemački je među jezicima koji su JC. Po tipologiji rečnik je semasiološki, ali za razliku od prethodnog ima drugačiju koncepciju. Reči su sada složene samo u dve kolone, u prvoj se nalaze odrednice na srpskohrvatskom jeziku, a u desnoj koloni su prevodi na sva četiri ostala jezika. Autor sa pravom u predgovoru konstatuje da je pronalaženje termina u ovom rečniku olakšano, pošto su prevodni ekvivalenti navedni odmah jedan ispod drugog. Npr.

1. Akumulator alkalni	Die Nickel-Eisenbatterie L'accumulateur au ferro-nickel Nickel-iron battery Accumulatore ferro-nickel
2. Akumulator olovni	Die Bleibatterie L'accumulateur au plomb Battery Accumulatore a plombo
3. Alat	Das Werkzeug L'outil Tool Attrezzi

(str. 5)

Uglavnom se navodi jedan prevodni ekvivalent, uz imenice u nemačkom jeziku navodi se oznaka roda. Jezik se tretira kao *srpskohrvatski*, koristi se determinativna složenica, sa prvim delom *srpsko*, što je neuobičajeno sa obzirom da je rečnik izašao u Zagrebu. Rečnik je za period u kome se pojavio sigurno bio značajna novina, dok je sa današnje tačke gledišta veoma ograničene upotrebe. Na kraju rečnika nalaze se registri na nemačkom, francuskom, engleskom i

italijanskom jeziku, u kojima su navedeni svi termini koji su navedeni i u rečniku. Uz termin u registru nalazi se redni broj koji upućuje na odrednicu. Npr.

Umläufe per Minute (24)
Unterbrecher (270)
Unterbrecheramboss (274)
Unterbrecherhammer (273)
(Njemački registar : 52)

Ako pogledamo u rečnik pod tim brojevima, stvari izgledaju ovako:

24 Broj okretaja u minuti	Umläufe per Minute Tours par minute Revolutions per minute Numero di giri (str. 7)
270 Prekidač paljenja magneta	Der Unterbrecher Le rupteur Contact breaker
274 Prekidač paljenja nakovnja	Interruttore d'accensione (str. 32) Der Unterbrecheramboss Le contact fixe Adjustable breaker point Contatto fisso (str. 32)

3.5 Rečnici gastronomije i ugostiteljstva

Hronološki sledeći rečnik koji se pojavio u ovom periodu je rečnik iz oblasti gastronomije i ugostiteljstva. Treba napomenuti da ovo nije prvi rečnik koji se u ovom periodu pojavio pod ovakvim nazivom. Pre ovog rečnika izašao je rečnik autora Rudolfa Frlete (isp. **Frleta, Rudolf** 1951: Hrvatsko-njemački priručnik za ugostiteljske namještene. Zagreb, str. 48), međutim, uvidom u taj rečnik konstatovano je da u njemu preovladava opšta terminologija i konverzacija karakteristična za hotelijerstvo, ugostiteljstvo i turizam. Taj rečnik je doživeo

kasnije nekoliko izdanja, ali on neće biti predmet našega razmatranja budući da je opredeljenje našeg rada stručna leksikografija.

U periodu od kraja Drugog svetskog rata do 2000. godine izašao je veliki broj rečnika koji se bave terminologijom iz oblasti gastronomije i ugostiteljstva. Ti rečnici izlazili su u turističke svrhe, da bi se olakšao razvoj privredne grane koja je očigledno u tom periodu bila veoma značajna.

1954

Prvi rečnik u tom nizu, koji se bavi terminologijom iz oblasti gastronomije i ugostiteljstva je rečnik Lazara Vukova, koji sadrži nazive jela i pića na četiri jezika: srpskom, francuskom, nemačkom i engleskom jeziku (isp. **Vukov, Lazar** 1954: *Imenik jela i pića na srpskom, francuskom, nemačkom i engleskom jeziku*, Beograd, str. 159). Rečnik je izašao u izdanju Ugostiteljske komore Beograda. Rečnik je u svojoj osnovi onomasiološki, ali ima prateći rečnik na kraju koji je semasiološki tako da se ovaj rečnik može smatrati mešovitim onomasiološko-semasiološkim rečnikom. Što se broja zastupljenih jezika tiče, rečnik je četvororojezični, JI je *srpski*, a *nemački* je jedan od jezika koji predstavljaju JC. Rečnik je podeljen u 20 grupa: *Hladna predjela*, *Supe*, *Čorbe*, *Topla predjela*, *Jela od jaja*, *Ribe* (u okviru ove grupe date su tri podgrupe: *morske*, *rečne*, *ljuskari*), *Goveđe meso*, *Jagnjeće meso*, *Ovčije meso*, *Svinjsko meso*, *Teleće meso*, *Divljač* (podgrupe: *dlakava*, *pernata*), *Povrće* (podgrupe: *variva*, *testenine*), *Salate*, *Umoci* (sosovi), *Slatka jela* (podgrupe: *kremovi*, *prelivi*), *Voće i voćna jela*, *Sladoledi*, *Sirevi*, *Kafa*, *čaj*, *kakao* i *Piće*. Na kraju je dat abecedni popis termina, koji autor naziva *Mali pomoćni rečnik* sa prevodom na ostale zastupljene jezike. Rečnik ima kratak predgovor, gde se navodi da je to prvi rečnik ove vrste kod nas, te njegova namena i reči zahvalnosti. Značajan za naše istraživanje je osvrt autora u kratkom predgovoru na neprevodivu leksiku, što posebno dolazi do izražaja u tematici iz ugostiteljstva i gastronomije. Autor navodi: „Kao što je za izvesna naša jela i za

načine njihovog spremanja bilo veoma teško, a ponekad i nemoguće, naći odgovarajuće ime na stranom jeziku, još je teže bilo za sva strana jela i načine njihovog spremanja naći odgovarajuće ime u našem jeziku. Trudio sam se da za sve strane nazive nađem odgovarajuće naše, ali da su našim radnicima razumljivi i da ih ne mogu dovesti u zabunu. Ukoliko to nisam mogao postići, ostajao sam pri stranom izrazu, pogotovo ako je on kod nas već odomaćen“. (*Predgovor*, strana nije numerisana). Uvidom u sam rečnik vidimo da je autor pitanje neprevodive leksike rešavao tako što je preuzimao izvorni oblik. Npr.

srpski	nemački
Burek		Burek
Burek sa sirom		Burek mit Käse

(str. 14)

A što se samog rečnika tiče, onog osnovnog, koji je složen onomasiološki, navedene su četiri kolone za četiri jezika, polazni jezik je, kao što smo već rekli, srpski. Odrednice su najčešće sintagme, što je i logično za nazive jela, u prevodu na strane jezike dat je takođe jedan ekvivalent u obliku sintagme. Odrednice su u okviru grupa složene abecednim redom. Npr.

Hladna predjela	Cold side dishes	Hors-d'oeuvred froids	kalte Vorspeisen Vorgerichte
Buter, maslac	Butter	Buerre	Butter
Džigernjača	White saousage	Saucission blanc	Leberwurst
Englesko ukiseljeno povrće	Mixed pickels	Mixed pickels	Gemischte Essig- früchte

(str. 5)

Što se *Malog pomoćnog rečnika* tiče, odrednice su složene jedan ispod druge abecednim redom, opet je *JI srpski*, prevodi na ostale jezike dati su takođe u kolonama, a navodi se uglavnom jedan prevodni ekvivalent. Rečnik nema registre što otežava njegovo korišćenje i umanjuje njegovu vrednost. Npr.

srpski	engleski	francuski	nemački
boca	bottle	bouteille	Flasche
bola	cup (bowl)	bol	Bowle
boranija	French beans	haricots vents	grüne Bohnen
brancin (str. 151)	branzino	branzino	Branzino

U rečniku nema nikakvih gramatičkih podataka, a što se jezika tiče upotrebljava se naziv *srpski*, pismo je latinica, izgovor ekavski.

1957

Sledeći rečnik iz oblasti gastronomije i ugostiteljstva pojavio se tri godine kasnije, 1957. godine, ovaj put u Hrvatskoj. Autor je Vinko Esih (isp. **Esih, Vinko 1957: Prilozi na hotelskom stolu. Hrvatsko-njemački**, Karlovac, str. 19). Rečnik je dvojezični, jednosmerni, jezik izvornik je *hrvatski*, nemački je JC. Rečnik je onomasiološki, podeljen je u sledeće grupe: *Predjela, Juhe (čorbe), Jaja, omleti, Topla predjela, Gotova jela, Po narudžbi (15-25 minuta), Na žaru (rešetkama, roštilju i ražnju), Prilozi, variva, Salate, Umaci, Sirevi, Kolači, slastice, Gljive (pečurke, vrganji), Voće, Kompoti (ukuhano voće), Slatka, ošapi, Ribe, Glavonošce (sipe, polipi), Morski raci, Riječno-jezerski raci, Ljuštore (školjkaši), Kavijari (ikre, ajvari), Divljač, pernata divljač, Pića, Kruh, pecivo.*

U prvoj koloni dat je naziv jela na *hrvatskom* jeziku, a zatim u sledećoj koloni njegov prevod na nemački. Npr.

PREDJELA

Hladni narezak
Butina (šunka) s hrenom
Dalmatinski pršut
Suha plećka s hrenom
(str. 3)

VORSPEISEN (FORŠPAIZN)

Kalte Platte (Kalte Plate)
Schinken mit Meerrettich (Šinken Merretih)
Dalmatinischer Rohschinken (D. – Rošinkn)
Pöckelschweinsbug mit Kren (Peklšvajnbug)

Nema nikakvih gramatičkih obeležja ni u jednom od dva zastupljena jezika. Zanimljivost ovog rečnika je izgovor (u zagradi pored nemačke reči u nemačkom

kao JC, dat je izgovor). Time je ovo prvi rečnik u periodu posle Drugog svetskog rata u kome se navodi izgovor. Npr.

Svinjetina

Pečena svinjetina, S. pečenje
Bijelo svinjsko pečenje
Svinjska jetra na kiselo
(str. 7)

Schweinefleisch, Schweinsbraten

Schweinsbraten (Švajnsbratn)
Weissbraten gebraten (Vajsbratn gebratn)
Schweinsleber sauer (Švajnsleber zauer)

Što se sociolingvističke komponente tiče, jezik se tretira kao *hrvatski*, bez bilo kakvog pominjanja zajedničkog jezika, izgovor je ijekavski, pismo latinica.

Zanimljivost ovog rečnika je svakako neprevodiva leksika. Uvidom u sami rečnik uočeno je dosta nepreciznosti kada je u pitanju leksika koja je neprevodiva. Autor pokušava opisno da reši taj problem. Npr.

Duveč
Sarma
Burek, sirnica
(str. 9)

Reistomatenfleisch (Rajstomatenflajš)
Gefülltes Kraut (gefiltes Kraut)
Fleisch, Käse=Strudel (Flajš, Keze-štrudl)

1964

Nakon sedam godina pojavljuje se još jedan rečnik iz oblasti gastronomije i ugostiteljstva. Godine 1964. pojavljuje se opet u Zagrebu rečnik autorki Zore Marković i Renate Šulc-Smodek pod nazivom *Jela na četiri jezika* (isp. **Marković, Zora / Šulc-Smodek, Renata** 1964: *Jela na četiri jezika. Priručnik za kadrove u ugostiteljstvu*, Zagreb, str. 198).

Iz podnaslova rečnika vidi se da je to priručnik za kadrove u ugostiteljstvu, ali se nigde iz naslova ili sa naslovne strane ne može zaključiti koji jezici su zastupljeni. Tek iz kratkog predgovora saznajemo koji su jezici zastupljeni u ovom rečniku. Iz predgovora takođe saznajemo da je „ovo prvi priručnik u zbirci priručnika za hotelijerstvo i ugostiteljstvo, koja izlazi u redakciji Hotelijerske škole u Zagrebu u nakladi Privrednog vjesnika“ (Predgovor, strana nije numerisana).

Rečnik je po tipu onomasiološki, autorke u predgovoru kažu da su „jela podijeljena u uobičajene skupine prema kulinarскоj praksi“. A te grupe su date u sadržaju i glase: *Hladna predjela, Juhe, Topla predjela, Jela od jaja, Ribe, Ljuskari, školjkaši i mekušci, Jela od mesa, Nacionalni specijaliteti, Perad, Divljač, Umaci, Prilozi, Salate, Slatka jela, Sladoledi, Voće, Sirevi, Kruh i pecivo*. Nakon rečnika sledi *Dodatak* u kome su dati nazivi pića koji je naslovljen kao *Napici i pića*. U okviru svake od ovih grupa navedene su i podgrupe. Npr.

Naresci	Charcuterie	Aufschnitte	Sliced Cold Meat
Hladni buffet	Buffet froid	Kaltes Büfett	Cold Meat Platter
Hladni narezak	Hors d'Oeuvre varié	Kaltes Aufschnitt	Cold Sliced Meat
Hladni pladanj	Plat froid assort	Kalte Platte	Assorted Cold Meats
Nacionalna zakuska (str. 9)	Plat froid national	Nationale Kalte Platte	National Hors d'Oeuvre

Što se tiče jezičkog para, koji je predmet naše analize, *hrvatski* je JI, a *nemački* je JC. Nazivi su dati bez bilo kakvih gramatičkih, stilskih ili bilo kakvih drugih obeležja.

Što se prevodnih ekvivalenata tiče, naveden je samo jedan prevodni ekvivalent u svakom od četiri zastupljena jezika.

I u ovom rečniku posebnu pažnju pobuđuje neprevodiva leksika i njen status. Taj problem u ovom rečniku rešen je tako što je termin ostavljen u originalu. Takvo postupanje sa leksikom tog tipa autorke najavljuju i u *Predgovoru*: „nazivi jela i pića koji se ne mogu prevoditi a opisni prijevodi bili bi nerazumljivi, unijeti su u izvornom obliku, npr. Gugelhupf, čevapčići i dr. Našem jeziku prilagođeni strani nazivi npr. brodet, rižot i dr. ostali su“. (Predgovor, strana nije numerisana).

Što se sociolingvističke komponente tiče, u rečniku se pominje samo „naš jezik“, nigde nema pomena naziva, tako da ne možemo ustanoviti kako su autorke tretirale jezik. Iz same terminologije se vidi da je reč o hrvatskom varijetetu nekadašnjeg srpskohrvatskog jezika. Izgovor je ijekavski, pismo latinica.

Ono što upada u oči kad je ovaj rečnik u pitanju, je nedostatak registara na kraju rečnika, što otežava njegovu upotrebu, posebno kada je u pitanju rečnik u kome je JI strani jezik.

1966

Sledeći rečnik koji se bavi ovom terminologijom pojavio se 1966. godine u Beogradu. Autorka rečnika je Ema Notaroš (isp. **Notaroš, Ema** 1966: *Nemački u restoranu. Priručnik za radnike u ugostiteljstvu*, Beograd, str. 298).

Iz kratkog predgovora vidi se da je rečnik namenjen radnicima u ugostiteljstvu. Rečnik se pojavio u izdanju Kolarčevog narodnog univerziteta u Beogradu. Rečnik je mešovito tipa, dakle deo rečnika je onomasiološki, a deo rečnika je semasiološki. Iz kratkog predgovora saznajemo namenu: „Ovaj priručnik treba da osposobi radnike u ugostiteljstvu za najnužnije razgovore sa gostima, stranim turistima, u hotelima, restoranima, vagon-restoranima i brodovima. Njime se mogu služiti oni koji već raspolažu izvesnim znanjem nemačkog jezika“. (Predgovor: I). Prvi deo ovog *Priručnika*, kako ga i sama autorka naziva je konverzacijski rečnik, u kome su date osnovne rečenice na nemačkom jeziku, a posle svakog tematskog bloka izvučene su osnovne reči koje su upotrebljene u tekstu i dat je njihov prevod na srpski. Navešćemo primer, iako taj deo rečnika nije od primarnog značaja za naše istraživanje, pošto je tu upotrebljena svakodnevna, opšta leksika. Npr.

I GRÜSSE

1. Beim Begrüßen und beim Abschiednehmen sagt man

- Guten Morgen!
- Guten Tag!
- Guten Abend!

Nur beim Abschiednehmen sagt man

- Auf Wiedersehen!
- Gute Nacht!!
- Leben Sie wohl! – Lebt wohl! – Lebe wohl!

der Gruß, pozdrav,
beim Begrüßen, pri pozdravljanju
man sagt, kaže se
nur, samo
beim Abschiednehmen, pri opraštanju
(str. 1)

wohl, dobro
der Empfang, prijem, primanje
herzlich, srdačno
willkommen, dobro došao

Tek posle toga sledi spisak jela po grupama (*Verzeichnis der Speisen*) i rečnik nemačko-srpskohrvatski označen kao *Wörterverzeichnis*.

Rečnik je podeljen u 26 grupa. Prve tri grupe su konverzacijski priručnik: *Pozdravi, U trpezariji, U restoranu*. Zatim slede grupe koje se bave terminologijom iz gastronomije: *Jelovnik – vinska karta, Predjela – međujela, Meni, Supe – Čorbe, Jela od mesa - Glavna jela, Povrće, Salate, Dezert – Slatkiši, Dezert – sir – kafa, Voće, Vinska karta – alkoholna i bezalkoholna pića, Doručak – užina, Večera – specijaliteti, Jela od testa – Specijaliteti, Ribe, Dijeta*. Ova terminologija obuhvata grupe IV do XIX. Zatim opet sledi konverzacijski priručnik, od grupe XX do grupe XXVI, koji obuhvata sledeće grupe: *Poručivanje jela da se donese u sobu, Suva hrana, Žalbe na hranu, Žalbe na poslugu, Garderoba, Poručivanje taksija, Plaćanje*. Npr.

2. Kalte und warme Vorspeisen und Zwischenspeisen

Amerikanische poschierte Eier, američanska poširana jaja
Kalter Aufschnitt, hladni narezak
Austern, kamenice
Belegte Brötchen, sendviči
Blutwurst, krvavica
Bohnen mit Gerste, ričet
(str. 248)

Odrednice u spisku reči (*Wörterverzeichnis*), koji je nemačko-srpskohrvatski, složene su abecednim redom jedna ispod druge. Odmah iza odrednice, odvojen zarezom, naveden je ekvivalent na *srpskohrvatskom* jeziku. Uz odrednicu na nemačkom jeziku dat je član uz imenicu, a ponegde je dat i nastavak

za genitiv jednine i nastavak za nominativ množine. Ako je reč o glagolu naveden je particip perfekta sa pomoćnim glagolom. Uglavnom se navodi jedan sinonim, retko dva. Npr.

die Ankunft, die Ankünfte, dolazak
der Anrichtetisch, -e, sto za pripremanje jela
anrühren, hat angerührt, dodirnuti
anscheinend, izgleda
sich anstellen, hat sich angestellt, stati u red
(str. 257)

Generalna ocena rečnika je da je veoma konfuzan, nepregledan i sa današnjeg aspekta veoma ograničenog dometa.

1967

Sledeća godina u kojoj se pojavljuju leksikografski poduhvati vezani za terminologiju iz oblasti gastronomije i ugostiteljstva je 1967. Te godine izlazi drugo izdanje rečnika *Nazivi jela i pića na četiri jezika* (isp. **Marković, Zora / Smodek, Renata** 1967: *Nazivi jela i pića na četiri jezika*, 2. popravljeno i dopunjeno izdanje, Rijeka, str. 274). Rečnik izlazi u sastavu *Biblioteke za ugostitelje*. Rečnik je isti kao prethodno izdanje, ovaj put se navodi naziv jezika i to na koricama, jezik se tretira kao *hrvatskosrpski*. Rečnik je onomasiološki kao i prethodni, podeljen je na, kako autorke kažu, uobičajene grupe, kojih je isti broj. Rečnik sadrži i *Predgovor drugom popravljenom izdanju*, gde opet autorke napominju njegovu namenu, naime rečnik je namenjen ugostiteljskim radnicima pri sastavljanju jelovnika, kao i ugostiteljima koji dolaze u direktan kontakt sa stranim turistima. Ovo izdanje pojavljuje se u džepnom formatu, što autorke navode i u predgovoru.

Ove godine se pojavljuje još jedan rečnik u ponovljenom izdanju. U ovom slučaju to je izdanje priručnika Eme Notaroš (isp. **Notaroš, Ema** 1967: *Nemački u restoranu*, Beograd, str. 360).

Ovo izdanje rečnika je publikovano u pravom smislu reči, dok je prethodno zapravo skripta koja je umnožena. Rečnik je inače isto koncipiran, onomasiološki je i podeljen je na iste grupe kao prethodno izdanje. Razlika između ova dva izdanja je i u formatu, izdanje iz 1967. je malog formata dok je format iz 1966. formata A4.

1967. godine izlazi još jedan priručnik. Ova put reč je o novom izdanju. Rečnik je objavljen u Opatiji u izdanju Saveznog centra za unapređenje ugostiteljstva. Autori su Krešimir Šajatović i Ivan Marčić (isp. **Šajatović, Krešimir / Marčić, Ivan** 1967: *Dvjesto menu-a na pet jezika: hrvatskosrpski, njemački, francuski, engleski, italijanski*, Opatija, str. 240).

Rečnik ima kratak *Predgovor*, gde se vidi da je namenjen ugostiteljskim radnicima i gde se skreće pažnja na značaj poznavanja stranih jezika u ugostiteljstvu kao i na pravilno pisanje menija. U predgovoru autor takođe daje osvrt na neprevodivu leksiku: „Greške će se javiti posebno kod prijevoda nekih naziva, jer u svim jezicima ne postoje adekvatni izrazi za nazive nekih kulinarskih proizvoda, ili se javljaju u više varijanata. Molimo čitaoce da to imaju u vidu“ (Predgovor: 3). Posle *Predgovora* slede kratka poglavlja naslovljena kao *Menu i Menu i menu karta*. U ova dva poglavlja dato je kratko objašnjenje šta je to meni, kao i kako meni treba da izgleda i šta sve treba da sadrži. Nakon ovih poglavlja dolazi rečnik, koji je onomasiološki i podeljen je u sledeće grupe: *Sastav obroka menu-a (a) Ručak, b) Večera*), *Hladna predjela*, *Juhe – čorbe*, *Topla predjela*, *Ribe*, *Umaci*, *Teletina*, *Govedina*, *Svinjetina*, *Bravetina – ovčetina*, *Janjetina*, *Perad*, *Divljač*, *Razno*, *Nacionalni specijaliteti*, *Krumpir*, *Variva prilozima*, *Riža*

tjestenina, Salate, Slatka jela, Slatki prelive, Sladoled, Uleđene kreme, Voće, Razno, Nacionalne slastice, Sirevi.

Odrednice u *hrvatskosrpskom* jeziku date su u obliku sintagmi, isti je slučaj i sa prevodnim ekvivalentom u jezicima koji predstavljaju JC, navodi se uglavnom jedan sinonim ili fraza. U rečniku nema nikakvih gramatičkih podataka, niti elemenata stilistike ni etimologije. Npr.

Pladanj sireva
Käseplatte
Plat de fromage
Assorted cheese
Piatto di formaggi assortiti
(str. 206)

Zanimljivost i ovog rečnika je opet neprevodiva leksika, a u tom pravcu posebno je interesantno poglavlje gde se navode nacionalna jela. Autor za neprevodivu leksiku koriste termin iz originala. Npr.

Đuveč
Gjuwetsch
Tjouvetch
Gjuwech
Gjuvech
(str. 155)

Nakon onomasiološkog dela dolazi *Rječnik: hrvatskosrpski-njemački-francuski-engleski-talijanski*, koji je semasiološki, gde su dati nazivi voća, povrća i namirnica. U ovom delu rečnika odrednice su složene abecednim redom striktno jedna ispod druge. Kao prevodni ekvivalent navodi se jedan sinonim. Nema nikavih daljih objašnjenja niti obeležavanja. Npr.

Dagnje	Miesmuscheln	Moules	Missels	Mitili
Dinja	Melone	Melon	Melon	Mellone
Divljač	Wild	Gibier	Vension	Selvaggina

(str. 209)

Na kraju je dato poglavlje *Historijsko porijeklo naziva nekih jela*, gde se novodi poreklo nekih jela. Npr.

Bechamel Marquis de Nointel (ispravnije Louis de Béchameil) visoki činovnik na dvoru Louis XIV (str. 233)

Sacher Ana, žena Eduarda Sachera (1859-1930) jedna od najpopularnijih hotelijerki Austrije. Njezin hotel je posjećivala aristokracija austro-ugarske monarhije (str. 239).

Što se sociolingvističke komponente tiče, jezik se tretira kao *hrvatskosrpski*, nema nikavog naglašavanja samo jedne varijante. Leksika pripada hrvatskom varijetetu, izgovor je ijekavski, pismo je latinica. Uočavamo da se među nacionalnim specijalitetima nalaze jela iz čitave Jugoslavije, tako da ćemo tamo naći *Bosanski lonac*, *Ćevapčići*, *Somborski kotlet*, *Srpsku salatu*, *Dalmatinsku kremu*, *Baklavu*, *Srpsku gibanicu*, *Šljive na bosanski način*, itd.

Nedostatak ovog rečnika je odsustvo registara, što otežava snalaženje i njegovu upotrebu čini veoma ograničenom.

1974

1974. godine izlazi treće izdanje priručnika čije su autorke Zora Marković i Renata Smodek (isp. **Marković, Zora / Smodek, Renata** 1974: *Nazivi jela i pića na pet jezika*: hrvatski ili srpski, francuski, talijanski, njemački, engleski, 3. prerađeno i prošireno izdanje, Rijeka, str. 371). Kao što se i iz samog naziva rečnika vidi, reč je o trećem izdanju rečnika koji je već bio predmet naše analize. Ovo izdanje je u odnosu na prethodna dva prošireno. Sada je ovo petojezični rečnik, uključen je italijanski jezik. Potrebu da se uključi i italijanski jezik autorke navode u predgovoru prvom izdanju: „S obzirom na strukturu inozemnih turista bilo bi potrebno da se nazivi jela prevedu i na talijanski jezik“ (Predgovor, strana nije

numerisana). U odnosu na prethodna dva izdanja promjenjen je i format, ovaj put rečnik je izašao u džepnom formatu.

Ono što je karakteristika ovoga rečnika, a što ga razlikuje od prethodna dva izdanja je raspored odrednica, naime na jednoj strani JI je *hrvatski ili srpski*, a JC su francuski i italijanski, a na drugoj strani opet je JI *hrvatski ili srpski*, a JC su nemački i engleski. Time zapravo nema pravog konfrontiranja ovih pet jezika, nego imamo odvojeno dva trojezična rečnika. Npr.

Jaje u majonezi	Oeuf en Mayonnaise	Uova in maionese
Ogrušano jaje	Oeuf poché	Uova affogate
Punjeno jaje	Oeuf farci	Uova farcite
(str. 10)		
Jaje u majonezi	Mayonnaiseei	Egg Mayonnaise
Ogrušano jaje	Verlorenes Ei	Poached Egg
Punjeno jaje	Ei gefüllt	Stuffed Egg
(str. 11)		

1977

1977. godine u Beogradu izlazi još jedan priručnik koji se bavi istom terminologijom (isp. **Šarunac, Vida / Popović, Magdalena** 1977: *Priručnik za jela i pića na nemačkom jeziku za ugostiteljsko-turističke radnike*, 1. izdanje, Beograd, str. 83).

Odmah sa naslovne strane saznajemo da je reč o 1. izdanju i da je rečnik urađen za internu upotrebu. Rečnik ima i kratak Predgovor iz koga saznajemo namenu ovog rečnika: „Imenik jela i pića namenjen je pre svega studentima viših ugostiteljsko-turističkih škola kao praktikum za učenje i uvežbavanje stručnih termina i naziva na nemačkom jeziku. Praktikum može poslužiti učenicima srednjih škola u iste svrhe“. (Predgovor: 5)

Rečnik je onomasiološki, podeljen u 21 grupu: *Karta doručka, Sokovi od voća i povrća, Vrste doručaka, Jelovnik, Hladna predjela, Čorbe, Topla predjela, Ribe i rakovi, Gotova jela, Pečenja, Jela po porudžbini, Jela sa roštilja, Variva i prilozii, Salate, Sirevi, Poslastice (tope, hladne), Hladne poslastice, Voće, Karta*

pića, Bela vina stona, Vinska karta. Nakon toga dolazi poglavlje *Tehnički nazivi u usluživanju i Literatura.*

Zanimljivo je da se nigde u rečniku ne pominje naziv jezika čak ni u naslovu. Iz naslova se uopšte ne može zaključiti da se radi o dvojezičnom prevodnom rečniku. Tek uvidom u samu terminologiju shvata se da je rečnik stručni, sa dosta elemenata opšte terminologije, da je jednosmerni, prevodni. JI je nemački, JC srpskohrvatski. Pismo je latinica, izgovor ekavski. Pri translaciji koristi se paradigmatički postupak, uglavnom se navodi jedan prevodni ekvivalent. Nema nikakvih gramatičkih obeležja ni u jednom jeziku. Nema registara termina što umanjuje vrednost ovoga rečnika. Npr.

FRÜCHTE UND GEMÜSESÄFTE

Ananassaft
Grapefruitsaft
Heidenbeersaft
Orangensaft
Traubensaft
(str. 9)

SOKOVI OD VOĆA I POVRĆA

Sok od ananasa
Sok od grejpfruta
Sok od borovnice
Sok od pomorandže
Sok od grožđa

1989

Nakon pauze od 12 godina pojavljuje se još jedan ugostiteljski rečnik, ovaj put u Beogradu. Autorke rečnika su Marta Banićević, Magdalena Popović i Jelena Vulović (isp. **Banićević, Marta / Popović, Magdalena / Vulović, Jelena** 1989: *Ugostiteljski rečnik: srpskohrvatski-nemački-francuski-engleski*, Beograd, str. 260).

Rečnik je četvorjezični, JI je *srpskohrvatski*, a ostali zastupljeni jezici u njemu su nemački, francuski i engleski. JI je *srpskohrvatski*, JC je nemački. Po tipu rečnik je onomasiološki, podeljen je u sledeće grupe: *Jugoslovenski specijaliteti, Doručak, Predjela, Supe i čorbe, Jela od jaja, Ribe i ljuskari, Jela od mesa, Živina, Divljač, Sosovi, Mešavine sa buterom, Povrće, Krompir, Testenine i pirinač, Salate, Sirevi, Poslastice i sladoledi, Voće, Začini, Alkoholna pića, Bezalkoholna pića,*

Stručni izrazi. Na kraju rečnika dat je popis literature, ali nema registara što uveliko otežava upotrebu rečnika. Rečnik ima predgovor, koji je isti za sva izdanja.

Odrednice su navedene na način koji je uobičajen za terminologiju iz oblasti ugostiteljstva, dakle uglavnom su to sintagme. Specifičnost ovog rečnika je u tome što uz svaku odrednicu gde je to moguće stoji objašnjenje u zagradi. Objašnjenje se uglavnom svodi na detaljnije obrazlaganje i navođenje sastava nekog jela ili pića. Posle odrednice u sledeće tri kolone dati su prevodi na strane jezike. Npr.

Jugoslovenski specijaliteti	Jugoslawische Spezialitäten	Spécialités Yougoslaves	Jugoslav specialties
Musaka od plavih patlidžana (pohovani kolotovi plavog patlidžana, mleveno meso preliveno jajima i mlekom i zapečeni u pećnici; servirano sa pavlakom ili kiselim mlekom) (str. 13)	Auberginen-Mussaka (gebackene Auberginenscheiben, Hackfleisch, mit Milch und Eier übergossen, im Rohr überbacken; mit Rahm oder Sauermilch serviert)	Moussaka d'aubergines (rondelles d'aubergines panés, viande hachée naprées oeufs et lait, gratinées au four, servies lait caillé ou crème)	(breaded rings of eggplant, minced meat coated with eggs and milk and baked in the oven served with cream or sour milk)

U rečniku nema obeležja gramatike, stilistike i sl. Autorke pitanje neprevodive leksike rešavaju tako što nazive jela daju u originalu uz prilagođen način pisanja. Npr.

Jugoslovenski specijaliteti	Jugoslawische Spezialitäten	Spécialités Yougoslaves	Jugoslav specialties
Burek sa sirom (listovi testa punjeni posnim sirom)	Burek mit Käse (dünne Teigblätter mit Weichkäse gefüllt)	Burek au fromage (feuilles de pâte farcies au fromage maigre)	Burek with cheese (slices of pastry stuffed with lean cheese)
Gibanica (tanki listovi testa punjeni sirom, jajima i kajmakom, pečeni u pećnici) (str. 10)	Gibanitza (dünne Teigblätter mit Käse, Kajmak und Eiern gefüllt, im Rohr gebacken)	Gibanica (feuilles de pâte farcies de fromage, kaimak et oeufs, cuites au four)	Gibanica (slices of pastry stuffed with cheese, eggs and kaimak, baked in the oven)

1990

Drugo izdanje ovog rečnika pojavljuje se 1990. godine (isp. **Banićević, Marta / Popović, Magdalena / Vulović, Jelena** 1990: *Ugostiteljski rečnik: srpskohrvatski-nemački-francuski-engleski*, 2. izd., Beograd, str. 260). Ovo izdanje je identično kao prvo, isti je broj strana, ista terminologija, isti je i izdavač.

3.6. Rečnici medicine i stomatologije

3.6.1. Rečnici medicine

1956

Hronološki sledeća struka čija je terminologija sakupljena u rečnik, u kome su zastupljeni nemački i srpski jezik, je medicinska. Prvi rečnik ove terminologije izlazi 1956. godine, a to je ujedno i prvi značajan medicinski rečnik kod nas. Autor rečnika je Aleksandar Kostić (isp. **Kostić, Aleksandar Đ.** 1956: *Medicinski rečnik: latinski, engleski, nemački, francuski, srpski. Latinski rečnik 15.000 reči. Engleski registar-rečnik 5.000 reči. Nemački registar-rečnik 7.000 reči. Francuski registar-rečnik 4.200 reči. Srpski registar-rečnik 6.000 reči. Eponimni rečnik 3.800 reči*, Beograd/Zagreb, str. 763). Rečnik je nastao u izdanju Medicinske knjige, kao mesta izdanja navedeni su Beograd i Zagreb. Autor u predgovoru navodi da je ovaj rečnik nastao kao rezultat njegovog četrdesetogodišnjeg rada na medicinskoj terminologiji.

Rečnik ima veoma obimnu teoretsku podlogu. Najpre je to *Predgovor* u kome autor daje osnovne podatke o rečniku. Za nas je posebno zanimljiv podatak da se ovaj višejezični rečnik kod nas pojavljuje u trenutku kada se u Evropi osetila potreba da se obrađuje medicinska terminologija. U tom trenutku izlaze medicinski rečnici u Švajcarskoj (**Veillon: *Medican dictionary***) u kome su zastupljena tri jezika, engleski, nemački i francuski) i u Francuskoj (**Clairville: *Dictionnaire poygotte des termes medicaux***) na četiri jezika, francuskom, engleskom, nemačkom i latinskom. Ovaj podatak govori da se potreba za medicinskim rečnikom osetila istovremeno u celoj Evropu, a da je Srbija išla ukorak sa evropskim radom na terminološkim rečnicima. Nakon predgovora, slede *Napomene o međunarodnoj medicinskoj terminologiji*, zatim poglavlje gde se daje uputstvo za korišćenje rečnika naslovljeno kao *O sklopu rečnika i njegovoj upotrebi*, zatim *Napomene za latinski*

rečnik medicinskih naziva, O transkribovanju latinskih, grčkih i stranih reči na naš jezik.

Što se samog rečnika tiče on, kao što saznajemo sa naslovne strane, sadrži 41.000 reči. Sama struktura rečnika je vrlo neobična, rečnik je sastavljen od pet zasebnih rečnika uz koje autor dodaje i šesti. Prvi deo rečnika je *Latinski rečnik*, koji ima 15.000 termina i to je suštinski osnovni višejezični rečnik. Odrednica je data na latinskom jeziku, tako da je latinski JI, a zatim slede prevodi na srpski, engleski, nemački i francuski. Nakon višejezičnog rečnika slede registri na svim zastupljenim jezicima. A i ti registri su zapravo prevodni rečnici, a tako su i naslovljeni: *Engleski registar – rečnik* (5.000 termina), *Nemački registar – rečnik* (7.000 termina), *Francuski registar – rečnik* (4.200), *Srpski registar – rečnik* (3.800). Predmet naše analize u ovom veoma kompleksnom leksikografskom ostvarenju biće najpre prvi rečnik naslovljen kao *Latinski rečnik*. Kao što smo već rekli to je zapravo višejezični rečnik, odrednica je data na latinskom jeziku, u zagradi je navedena i njena etimologija. Ukoliko je poreklo reči iz latinskog stavljena je oznaka *lat*, ukoliko reč potiče iz grčkog jezika dat je njen naziv na grčkom (u originalu) i najpribližniji izgovor. Zatim sledi prevod termina na srpski jezik, uglavnom se navodi jedan prevodni ekvivalent. Ponegde je, ukoliko se to smatralo potrebnim data i definicija, a ukoliko nema odgovarajućeg termina na našem jeziku naveden je transkribovani oblik koji je u upotrebi. Zatim slede prevodi na engleski, nemački i francuski jezik. Ukoliko se u tim jezicima upotrebljavaju originalni latinski oblici, onda se pored slova dotičnog jezika nalazi znak *id* (*idem=isto*), a ukoliko ne, daje se termin na svakom od tih jezika. Npr.

acidoresistens, entis (*lat.* acidum + resistens: koji daje otpor, otporan; *eng.* acido-resistant, acid-fast; *nem.* säuerfest; *fr.* acido-résistana): acidorezistentalan – otporan prema razbojavanju kiselinama (str. 39)

vulnus combustum (*lat.*; *eng.* burning wound; *nem.* Brandwunde; *fr.* frulure): opekotina, oparina, ižeg. (str. 404)

vulnus conquassatum (*lat.*; *eng.* crushed wound; *nem.* Quetschwunde; *fr.* plaie par écrasement): prskotina (str. 404)

Sa stanovišta naše analize mnogo su zanimljiviji registri-rečnici, a posebno registar nemačkih reči pa ćemo se u daljem tekstu pozabaviti upravo *Nemačkim registrom – rečnikom*.

Ovaj registar – rečnik, koji od svih zastupljenih registara ima najviše termina zbog, kako autor kaže, izuzetne razvijenosti nemačke medicinske terminologije, zapravo je dvojezični rečnik, gde je JI nemački, a JC srpski, stoga ćemo u daljem tekstu ovaj registar smatrati rečnikom. Rečnik je semasiološki, odrednice su složene jedna ispod druge abecednim redom. Uz imenicu na nemačkom jeziku naveden je rod, a zatim sledi prevod na srpski. Što se prevodnih ekvivalenata na srpski jezik tiče, uglavnom se navodi jedan sinonim, retko više od jednog. Karakteristika ovoga rečnika su upućivanja koja su veoma česta, i to upućivanja na latinski termin. Veoma su česta upućivanja i na engleski ili francuski jezik što na prvi pogled može da izgleda čudno, ali autor u kratkom uputstvu, koje prethodi svakom od ovih pojedinačnih rečnika, obrazlaže tu potrebu na sledeći način: „Po pravilu posle srpske reči i u ovom rečniku se nalazi uput na latinski rečnik. Izuzetno se, pored toga, nalaze i tumačenja na engleskom, francuskom. Međutim ako za taj pojam nema latinskog naziva, niti je potrebno da se on sada stvara, pored srpske reči, nalazi se tumačenje na engleskom (*eng.*) i francuskom (*fr.*)”. (Str. 468). Npr.

Abbruch, m: površan prelom, zalom; v. *infractio*.

Abdecker, m: strvoder; *eng.* knacker; *fr.* écorchur, équarisseur.

abdominal -: odrednica koja u složenicama označava da nešto pripada trbuhu (= *abdominalis*).

Abgelebtheit, f: preživelost, istrošenost; v. *decrepitude*.

(Nemački registar: 469)

Jedini pravi registar u rečniku je registar za srpski jezik, u kome su popisani svi upotrebljeni termini na srpskom jeziku, a zatim je dat njihov prevod na latinski. Npr.

žmirenje: v. nictatio.
žmiriti: v. nictare
žmula: v. ventusa.
žmurka: v. membrana nictatans.
žmurnjača: v. membrana nictitans
žuč: v. fel. bilis.
žučni: v. bibliosus.
(Srpski registar rečnik: 672)

Zanimljivost ovog rečnika je i dodatak koji autor naziva *Eponimni rečnik*. To je rečnik koji sadrži nazive bolesti prema imenima njihovog pronalazača ili autora ukoliko je neka druga medicinska pojava ili indikacija u pitanju. Rečnik sadrži 4.000 pojmova. Odredice u ovom rečniku predstavljaju nazivi na srpskom jeziku, zatim nakon toga sledi ime autora ili pronalazača, njegovo poreklo, godina rođenja i godina smrti, ukoliko autor u to vreme više nije bio živ. Nakon tog kratkog, ali veoma značajnog biografskog podataka navedena je kratka definicija te bolesti, pojave, postupka i sl. Npr.

Zagari-eva bolest (Giuseppe, ital. lekar, 1863-1946): xerostomia.
Zangermeister-ov poduhvat (Wilhelm, nem. ginekolog, 1871-1930); jedan poduhvat pri rađanju deteta glavom.
Zappert-ova komora (Julius, austrij. lekar, 1867-?): aparat za brojanje krvnih zrnaca.
(Eponimni rečnik: 757)

Nakon ovog prvog izdanja rečnik doživljava još četiri izdanja od kojih je svako sledeće dopunjeno novom terminologijom koja je u međuvremenu ulazila u medicinsku nauku, te se u skladu sa tim obim rečnika uvećavao srazmerno broju zastupljenih termina.

Jezik se u ovom rečniku tretira kao *srpski*, nigde nema pomena naziva koji bi upućivao na zajednički jezik. Takav tretman jezika zastupljen je u svim izdanjima.

1971

Drugo izdanje izlazi 1971. godine (isp. **Kostić, Aleksandar** 1971: *Višejezički medicinski rječnik: latinski-nemački-engleski-francuski-italijanski-ruski-srpski*, drugo prošireno izdanje, Beograd, Zagreb, str. 1564). Ovaj rečnik je proširen za još dva jezika, italijanski i ruski. U predgovoru drugom izdanju autor pominje uključivanje i španskog jezika koji nije uključen u drugo izdanje zbog prevelikog obima rečnika, ali napominje da je kartoteka sa španskim terminima pripremljena.

I broj termina se uvećao, sada ovaj rečnik sadrži preko 120.000 termina. Ovo izdanje rečnika pojavilo se u godini kada se navršilo pedeset sedam godina autorovog rada na medicinskoj terminologiji, pa autor u samom predgovoru ovom izdanju daje kratak osvrt na svoj dosadašnji rad na medicinskoj terminologiji. Iz tog osvrta saznajemo da je prva kartica sa terminima za ovaj rečnik napisana 1913. godine kada je autor bio student medicine. Zbog neobične sudbine građe za ovaj rečnik skrenućemo ukratko pažnju na njen istorijat. Dakle, rad na rečniku započet je pred Prvi svetski rat. Početkom rata autor biva mobilisan, preživljava sve strahote rata uključujući i povlačenje preko Albanije. Ni u jednom trenutku nije hteo da se odrekne svoje karoteke, tako da je i ona preživela povlačenje preko Albanije, zatim je dospela na Krf a odatle i na Solunski front, i nakon oslobođenja vraćena je u Srbiju. Posle rata autor, tada student medicine, odlazi u Francusku na dalje školovanje i nosi građu sa sobom. Nakon završetka studija u Francuskoj vraća se u Srbiju godine 1921. Građa je ovaj put obogaćena mnogim terminima na drugim jezicima. U periodu između dva rata materijal se i dalje umnožava. Autor za vreme Drugog svetskog rata biva penzionisan i udaljen sa fakulteta i u potpunosti se posvećuje radu na rečniku. Otkupljena je i terminološka građa prof. dr M. Jovanovića Batuta, tako da je i ona uključena u ovaj rečnik. Sve do 1956. kada se pojavljuje prvo izdanje rečnika radi se na sređivanju i slaganju građe od koje

nastaje rečnik izuzetnog obima i kvaliteta, kako s pravom jedan od autora kasnije reče „rečnik za institutsku upotrebu“.

1976

Pet godina kasnije, 1976. godine pojavljuje se treće izdanje rečnika (isp. **Kostić, Aleksandar** 1976: *Višejezički medicinski rečnik: latinski-nemački-engleski-francuski-italijanski-ruski-srpski*, 3. izd., Beograd, str. 1701). I ovo izdanje je dopunjeno novim terminima koji su u međuvremenu ušli u medicinsku nauku, a, kako autor navodi u predgovoru, izvršena je revizija i svih termina u rečniku. I ovo izdanje rečnika doživljava veliki uspeh i u kratkom roku biva rasprodati.

1987

Četvrto izdanje izlazi nakon smrti profesora Aleksandra Kostića, 1987. (**Kostić, Aleksandar** 1987: *Višejezički medicinski rečnik: latinski-nemački-engleski-francuski-italijanski-ruski-srpski*, 4. ispravljeno izdanje, Beograd, knj. I, II (str. 1030; 979). Ovo izdanje rečnika izašlo je u dve odvojene knjige i to je jedina razlika u odnosu na prethodno izdanje. Izdavač ovog izdanja je izdavačka kuća Nolit iz Beograda.

1993

Godine 1993. izlazi još jedan medicinski rečnik, ali je on manjeg obima i manjeg kvaliteta od rečnika A. Kostića. Autorka ovog rečnika je Jelisaveta Arneri-Georgijev. Rečnik je izašao u Beogradu u izdanju Savremena administracije, obima 155 strana (isp. **Arneri-Georgijev, Jelisaveta** 1993: *Medizinische Ausdrücke für jedermann: nemačko-srpski rečnik za lekare*, Beograd, str. 155).

Rečnik je jednosmerni, prevodni, po ustrojstvu onomasiološki, podeljen je u dve velike grupe, a zatim su te grupe podeljene na podgrupe. Prva grupa ima 14 podgrupa, koje su obeležene arapskim brojevima. To su: 1. *Grane medicine i specijalisti*, 2. *Medicinsko osoblje*, 3. *Delovi tela*, 4. *Glava i lice*, 5. *Glavne kosti*

skeleta, 6. Zdravlje, 7. Bolest, 8. Bol, 9. Anamneza, 10. Dijagnoza, 11. Lečenje, 12. Lekovi, 13. Bolnica, 14. Uobičajene skraćenice u medicini. Podgrupe u delu II nose nazive: 1. Kardiologija, 2. Pulmonalni sistem, 3. Endokrinologija, 4. Gastroenterologija, 5. Jetra i bilijarni trakt, 6. Pedijatrija i genetika, 7. Anestezija, 8. Hirurgija, 9. Opstetricija, akušerstvo. 10. Ginekologija, 11. Oftalmologija, 12. Otorinalaringologija, 13. Infektivne bolesti, 14. Dermatologija, 15. Nefrologija i urologija, 16. Psihijatrija, 17. Neurologija, 18. Alergija, 19. Bolesti kostno-zglobnog sistema, 20. Hematologija, 21. Ishrana, 22. Zubarstvo. U dodatku nakon toga navode se i formulari i obrasci koji se koriste u medicini.

Što se prevodnih ekvivalenata tiče, navodi se uglavnom jedan sinonim, ponekad i dva, koja su odvojena zarezom. Npr.

3. KÖRPERTEILE

DELOVI TELA

der Kopf – glava

der Hals – vrat

die Schulter – rame

der Arm – ruka

die Aschenhöhle – pazuho

(str. 5)

die Akne – akne, bubuljičavost

die Anorexie, die Appetitlosigkeit – anoreksija, nedostatak apetita

die Appendizitis – apendicitis, zapaljenje slepog creva

(str. 71)

U poglavljima *Anamneza*, *Dijagnoza*, *Lečenje*, kao i u poglavlju *Uobičajena pitanja*, koja dolaze nakon svake grupe, funkciju odrednice ima tekst, a i prevod se daje u obliku teksta, reč je zapravo o konverzacijskom priručniku. U tom delu rečnika prisutni su elementi sintakse. Npr.

Haben Sie Husten? – Da li kašljete?

Haben Sie Auswurf? – Da li nešto iskašljavate?

Haben Sie manchmal geschwollene Beine? – Da li Vam ponekad otiču noge?

(str. 12)

Sa stanovišta upotrebe vrednosti ovaj rečnik je veoma ograničen. Rečnik nema registre što uveliko otežava njegovu primenu i umanjuje njegovu vrednost. Jedan deo odrednica je nepreveden, formulari su neprevedeni, skraćenice su razrešene ali samo na nemačkom jeziku, prevoda nema. Rečnik sadrži dosta opšte terminologije, nije u potpunosti stručni. Od gramatičkih obeležja autorka navodi samo član uz imenice u nemačkom jeziku i to je sve od dodatnih informacija u rečniku.

Predmetni rečnik je zanimljiv sa stanovišta sociolingvistike, pošto se pojavio u jeku građanskog rata u bivšoj Jugoslaviji. Jezik se ovde tretira kao *srpski*, pismo je latinica, izgovor je ekavski.

1996

Poslednje, peto izdanje *Vešejezičkog medicinskog rečnika* izlazi 1996. (isp. **Kostić, Aleksandar** 1996: *Višejezički medicinski rečnik: latinski-nemački-engleski-francuski-italijanski-ruski-srpski*, 5. izdanje, Beograd, str. 1706). Iz predgovora tom izdanju saznajemo da je ono urađeno prema trećem izdanju i da je reč o nepromenjenom izdanju u odnosu na treće.

Kako je to za sada poslednje izdanje ovog rečnika, a i ono je rasprodati i oseća se potreba za novim izdanjem daćemo kratak ostvrt na sva izdanja ovog rečnika.

Ovo kapitalno leksikografsko ostvarenje doživelo je pet izdanja u roku od četrdeset godina. Prvo izdanje bilo je petojezično, a sva izdanja koja su potom usledila su sedmojezična. U odnosu na prvo izdanje dodata su još dva jezika, italijanski i ruski, tako da se zbog toga, a i zbog nove terminologije, obim rečnika uvećao. Analogno uvećanju broja zastupljenih jezika, povećan je i broj registara. U kojoj meri je želja ovoga autora bila da stvori delo koje će ostaviti duboki trag svedoči već predgovor prvom izdanju gde autor kaže da su pored latinskog i

srpskog potrebna još četiri jezika: engleski, francuski, nemački i ruski. Ali ruski je, zbog tehničkih problema sa ruskim slovima, morao da bude izostavljen u prvom izdanju. Takođe iz predgovora prvom izdanju saznajemo da je autor želeo da uvede još i italijanski, što će biti realizovano u sledećim izdanjima, a takođe i češki i poljski, što nije realizovano.

1997

Poslednji medicinski rečnik koji se pojavljuje u ovom periodu je rečnik autora Milorada Simića, Vladana Dodića i Jasmine Simić, koji je izdat u Beogradu 1997. godine (isp. **Simić Milorad / Dodić, Vladan / Simić, Jasmina** 1997: *Nemačko-srpski priručni rečnik medicinskih i srodnih izraza*, Beograd, str. 139).

Rečnik je dvojezični, jednosmerni, nemačko-srpski, JI je nemački, JC je srpski. Rečnik sadrži 10.000 termina i preporučuje se za upotrebu širim slojevima a ne samo medicinskim radnicima. Rečnik ima uvod nazvan *Uz nemačko-srpski priručni rečnik* i *Predgovor*, gde se autori osvrću na medicinsku terminologiju na srpskom jeziku, koja je prilično oskudna, kao i na novine u medicini koje nisu ušle u postojeće rečnike medicinske terminologije. Spominje se i kapitalno delo profesora Aleksandra Kostića i sa pravom se konstatuje da je taj rečnik „za institutske potrebe“. Što se tiče terminologije, koja je obuhvaćena ovim rečnikom, autori objašnjavaju: „Osobnost rečnika je unošenje termina, koji se odnose na celokupnu medicinu: teorijsku, preventivnu, kurativnu, kliničku, kao i na oblasti rehabilitacije, odnosno zdravstvene zaštite i delatnosti zdravstva u celini. Terminologija iz oblasti laboratorijske i druge dijagnostike, higijene, socijalne medicine i organizacije, balneologije i dr. daje publikaciji uočljivu prednost nad sličnim publikacijama ove vrste“ (*Uz nemačko-srpski priručni rečnik*: 4). Zanimljivo je da se u *Predgovoru* kaže je ovo drugi medicinski rečnik kad nas, dakle, pored rečnika profesora Kostića, koji je jedini te vrste u SFRJ. Međutim to nije tačno.

Osim Medicinskog rečnika Aleksandra Kostića, a pre ovoga rečnika pojavio se rečnik autora Jelisavete Arneri-Georgijev 1993. godine.

Ovaj rečnik je semasiološki, odrednice su složene strogo abecednim redom. Kao prevodni ekvivalent u JC navodi se jedan ili više sinonima, česta su i objašnjenja u obliku čitavih sintagmi i rečenica. Uz imenice je naveden rod, a uz prideve, priloge i glagole stoji oznaka vrste reči (*a*, *ad*, *v*). U rečniku preovladava stručna terminologija, dok je procenat opšte terminologije veoma mali. Npr.

Entzündung *f* zapaljenje, lokalna reakcija organizma na štetan nadražaj

Enurese *f* nevoljno (noćno) mokrenje (pretežno kod dece)

Enzephalogramm *n* rentgentski snimak kore mozga

Enzymopathie *f* oboljenje organizma zbog urođenog nedostatka ili poremećaja funkcije enzima

(str. 39)

3.6.2 Rečnik stomatologije

Godine 1978. izlazi i rečnik sa terminima iz oblasti stomatologije čime se, na prvi pogled, upotpunjava rad na terminologiji iz oblasti medicinskih nauka. Rečnik je objavljen u Zagrebu, u izdanju autora, i to je ujedno prvo izdanje stručnih rečnika u ovom periodu koji predstavljaju tzv. „samizdat“ (isp. **Hadžiomerađić, Maid** 1978: *Rječnik stomatologije: engleski-njemački-hrvatskosrpski-srpskohrvatski-latinski*, Zagreb, str. 527).

Rečnik je višejezični, zastupljena su četiri jezika, polazni jezik je engleski. Rečnik ima predgovor na svim zastupljenim jezicima. U predgovoru autor naglašava nužnost za postojanjem upravo rečnika stomatologije kao zasebne medicinske grane koja ima svoju veoma specifičnu terminologiju poznatu samo stomatolozima. Autor kaže: „Stomatologija je dio medicine, ali već toliko osamostaljena i raširena da traži svoju posebnu i specifičnu leksiku. Ona to zaslužuje i zbog svoje velike naučne aktivnosti, a ona je to i u stanju da napravi“. (Predgovor: I). Iz predgovora saznajemo da rečnik popisuje 10158 termina, da su

termini na *srpskohrvatskom* i *hrvatskosrpskom* isti i da je ovo prvi rečnik stomatologije u kome je uzet u obzir jedan od južnoslovenskih jezika. Autor u predgovoru naglašava da kao ekvivalent na *hrvatskosrpskom/srpskohrvatskom* nije naveo ni jednu jedinu stranu reč nego da je sve prevodio, te kaže „Takvim radom sam stvorio u našem jeziku veliki broj novih naziva i riječi, a u ovom rječniku će ih biti iznijeto oko 2500“ (Predgovor: V), a u kojoj meri mu je to uspelo pokazaće analiza.

Rečnik je po svome ustrojstvu semasiološki, odrednice su složene jedna ispod druge abecednim redom, veoma je čest slučaj da je odrednica fraza, samo što se u redu u abecednom nizu nalazi imenica koja predstavlja nukleus te fraze. Polazni jezik je engleski, a nemački i srpskohrvatski/hrvatskosrpski spadaju u grupu jezika koji su JC. Prilikom translacije autor navodi jedan prevodni ekvivalent, najčešće u obliku fraze. Uz imenice u nemačkom, *hrvatskosrpskom* i latinskom navedeno je obeležje roda i to na uobičajeni način (m, f, n), uz druge vrste reči navedeno je obeležje vrste reči. Npr.

acrodont
Akrodont m
šiljozub m
acrodontus, i m
(str. 5)

abrasive adj
abrasiv
brušen, brusiv
abrasivus, a, um (str. 1)

Posebnu zanimljivost ovoga rečnika predstavlja autorov pokušaj da za svaku stranu reč da prevod. Taj pokušaj autora završava se neuspehom. Pošto se radi o terminologiji koja nije opšterazumljiva, a pri tom je navedena na hrvatskom varijetetu navešćemo samo neke uobičajene termine koji su poznati i široj publici. Čak je i *anatomija* dobila svoj naziv na *hrvatskom*, pa glasi *razudija*. Npr.

anatomy 412
Anatomie f
razudija f
anatomia, ae, f (str. 13)

ili

biology 161
Biologie f
životija m
bionum, i n (str. 31)

bone, lamellar 251
Knochen, lamelaerer m
ljuskokost f
os lamellare n (str. 33)

mesiodens 264
Mesiodens m
srednjozub m
mesiodens, entis m (str. 187)

Skrećemo pažnju na *hrvatske* nazive *razudija*, *životija*, *ljuskokost*, *srednjozub*, a takvih je u ovom rečniku 2500. Pored velikog broja izmišljenih termina rečnik je prepun i pravopisnih i gramatičkih grešaka, i u *hrvatskosrpskom* i u stranim jezicima. Greške su prisutne svuda: i na koričnoj naslovnoj strani, i u pregovoru i u samom rečniku. Greške su uočljive i u tekstu predgovora koji je na nemačkom jeziku, glagoli u nemačkom se pišu velikim slovom, itd.

Sve odrednice su numerisane rednim brojem, numeracija počinje od jedan za svako slovo, a na osnovu toga se olakšava snalaženje u registrima. Rečnik poseduje registre za nemački, *hrvatski* i latinski jezik.

Za naše istraživanje pravo bogatstvo izmišljenih reči predstavlja registar za *hrvatski* jezik. Tu ćemo naći sledeće pojmove:

bljedilo kružoustno P 63 (str. 388)
bolestoznakan P 199 (str. 388)
čeljumiraj G 241 (str. 390)
hrskonezreljak C 436 (str. 395), itd. itd.

Autor ovakav postupak naglašava u predgovoru: „nije upotrijebljena niti jedna strana ili internacionalna riječ, pa se ovaj stomatološki rječnik na hrvatskosrpskom jeziku može nazvati apsolutno prevedenim rječnikom. To predstavlja svojstven kuriozitet.“ (Predgovor: II).

Što se sociolingvističke komponente tiče, prisutne su razne kontradiktornosti. Za hrvatskosrpski i srpskohrvatski jezik autor kaže „oba su naziva ravnopravni“. Autor za naziv jezika nedosledno koristi determinativnu složenicu hrvatskosrpski i srpskohrvatski, ali i kopulativnu složenicu hrvatsko-srpski. Autor se i u predgovoru bavi pitanjem jezika na prostorima tadašnje države: „Prema sadašnjim principima našeg jezika na području Bosne (i Hercegovine), bivše istočne i zapadne jezičke varijante nisu više varijante pripadnosti, nego varijante izražavanja i predstavljaju bogatstvo jezika“. (Predgovor: V) Ovaj njegov stav je u potpunosti suprotan samom sadržaju rečnika.

Na kraju rečnika nalazimo podatak da je „knjiga oslobođena Osnovnog poreza na promet na osnovu mišljenja Republičkog sekretarijata za obrazovanje, nauku, kulturu i fizičku kulturu SRBiH broj 02-413/30 od 3. aprila 1978. god“.

3.7 Rečnici zavarivanja

Sedeća struka kojoj je posvećena posebna pažnja u posleratnom periodu je oblast zavarivanja. Na terminologiji iz oblasti zavarivanja radili su stručnjaci Instituta za varilstvo iz Ljubljane u saradnji sa međunarodnim komisijama.

1981

Prvi rečnik koji se pojavio 1981. godine posvećen je specijalnim procesima zavarivanja (isp. ***Multilingual collection of terms for welding and allied processes*** 1981: special welding processes (in sixteen languages): Czech, Danish, English, Finnish, French, German, Italian, Norwegian, Polish, Russian, Serbo-Croatian, Slovakian, Slovenian, Spanish, Swedish, Turkish, Ljubljana, str. 286).

Rečnik ima kratak predgovor na svim zastupljenim jezicima. Iz *Predgovora* saznajemo da je rečnik nastao uz finansijsku podršku UNESCO-a. U *Uvodu* pronalazimo podatak da rečnik sadrži 950 termina iz oblasti zavarivanja i srodnih postupaka, te da je na njegovoj izradi radila Komisija za terminologiju Međunarodnog instituta za zavarivanje.

Po načinu organizovanja leksičke građe rečnik je onomasiološki i sadrži sledeće grupe: *Elektrolučno zavarivanje u zaštitnom gasu plinu*, *Postupci zavarivanja kratkotrajnim električnim lukom*, *Zavarivanje otporom*, *Zavarivanje fokusiranom energijom*, *Zavarivanje u čvrstom stanju*.

Prvi deo rečnika, str. 20. do str. 119. je uporedni višejezični rečnik, a zatim slede registri na svim zastupljenim jezicima. Odrednice su obeležene rednim brojem a zatim slede prevodi na sve zastupljene jezike. Ispred prevodnog ekvivalenta data je oznaka jezika. Uz imenice u jezicima koji razlikuju rod navedeno je obeležje roda. Pri translaciji termina koristi se uglavnom jedna prevodna fraza ili ekvivalent, a veoma retko dve fraze. Polazni jezik je češki, a nemački i *srpsko-hrvatski* spadaju u grupu jezika koji su JC. Npr.

8109	Cz	zúžený oblouk <i>m</i>
	Da	indsnøret lysbue
	De	eingeschnürter Lichtbogen <i>m</i>
	En	constricted arc
	Es	arco <i>m</i> constricto; - strangulado
	Fr	arc <i>m</i> contracté; arc <i>m</i> étranglé

It	arco <i>m</i> strozzato
No	innsnevret bue
Pl	łuk <i>m</i> zawężony
Ru	сжатая дуга <i>ж</i>
SH	suženi luk <i>m</i>
Sk	zúžený oblúk <i>m</i>
Sl	zoženi oblok <i>m</i>
Su	kurottu kaari
Sv	insnörd ljusbåge
Tu	büzülen ark

(str. 31)

Generalno posmatrano ovaj rečnik se može smatrati veoma uspelim leksikografskim poduhvatom. Akcenat je uglavnom na stručnosti i na terminologiji te na njenom što preciznijem definisanju. Sociolingvistički posmatrano tadašnji zvanični jezik je smatran *srpsko-hrvatskim*, autor dosledno koristi kopulativnu složenicu (na naslovnoj strani *Serbo-Croatian*). U kojoj meri autori žele da naglase ravnopravnost jezika može da se vidi i iz registra srpskohrvatskih pojmova koji autor naslovljava kao *Srpsko-hrvatska terminologija*, gde ćemo naići na upotrebu i ekvaskih i ijekavskih oblika, jedan ispod drugog. Npr.

zagrevanje katode (8532)
zagrijavanje katode (8532)
(str. 227)

srednja vrednost (8024)
srednja vrijednost (8024)
(str. 234)

1982

Godine 1982. u izdanju istog izdavača izlazi još jedan rečnik zavarivanja. Ovaj put reč je o specijalizovanom rečniku koji sadrži termine iz gasnog zavarivanja (isp. ***Multilingual collection of terms for welding and allied processes*** 1982: gas welding (in fifteen languages): Czech, English, Finnish,

French, German, Italian, Macedonian, Norwegian, Polish, Russian, Serbo-Croatian, Slovak, Slovene, Spanish, Swedish, Ljubljana, str. 293).

Ovaj rečnik sadrži 697 termina na 15 jezika. I ovaj rečnik je uređen na isti način kao prethodni. Rečnik je onomasiološki, podeljen je na sledeća poglavlja: *Postupci koji koriste plinski plamen u zavarivanju i srodnim tehnikama, Plinovi zavarivanja, svojstva i proizvodnja, Acetilenski razvijlač, Plinske boce, spremnici, Sigurnosni uređaji, Regulisanje pritiska, Vrste plamenika, Plamenovi, Radionice za plinsko zavarivanje, Tehnika rada u zavarivanju, Dodatni materijali, Zaštita očiju.*

Polazni jezik je i u ovom rečniku češki, a zatim sledi nemački, a tek dalje u koloni kao šesti po redu sledi *hrvatskosrpski*. Uz imenice se obeležava rod u jezicima u kojima je to relevantna kategorija. Npr.

1115	Cz	výhrevnost f
	De	Brennwert m; Heizwert m
	En	calorific value; heating value; heat of combustion
	Es	poder m calorífico
	Fr	pouvoir m calorifique
	HS	toplinska vrijednost f; toplotna vrednost f
	It	potere m calorifico
	Ma	топлинска моќ f
	No	brennverdi
	Pl	wartość f opalowa
	Ru	теплотворная способность ж
	Sk	výhrevnost f
	Sl	toplotna vrednost
	Su	lämpöarvo
	Sv	värmevärde

(str. 29)

Kao što iz ovog primera vidimo, ovde je uključen i makedonski jezik. Posebna zanimljivost je da autor ovde navodi prevodne ekvivalente i na srpskom i na hrvatskom varijetetu, a takođe promenjen je i naziv jezika. Sada autor taj jezik naziva *hrvatski ili srpski*. Pismo je latinica u oba slučaja.

Zanimljivost u ovom delu rečnika je i to da se pri translaciji termina navodi više prevodnih ekvivalenata, a ne kao u prvom rečniku koji se bavi zavarivanjem, uglavnom jedan izraz ili fraza.

1988

Godine 1988. izlazi još jedan rečnik koji se bavi terminologijom iz oblasti zavarivanja. Rečnik sadrži opšte pojmove (isp. **Multilingual collection of terms for welding and allied processes** 1988: General terms (in twenty languages): Czech, Danish, Dutch, English, Finnish, French, German, Hungarian, Italian, Macedonian, Norwegian, Polish, Portuguese, Rumanian, Russian, Serbo-Croate, Slovak, Slovene, Spanish, Swedish, Ljubljana, str. 505).

Ovaj rečnik sadrži 868 termina na dvadeset jezika, koji se odnose na opšte zavarivanje i srodne postupke. Ustrojstvo i ovog rečnika je isto kao u prethodna dva slučaja. Rečnik je onomasiološki i sadrži sledeće grupe: *Opći izrazi zavarivanja i srodnih postupaka, oblici i vrste zavarenih spojeva, Priprema spojeva, Vrste spojeva, Vrijednost za proračun varova, Izvedba varova – rad zavarivanja, Način zavarivanja-tehnika rada, Postupak zavarivanja, Postrojenja zavarivanja, Zaštita na radu, Toplinski i fizikalni učinci – krivljenja, Zamor i mehanika loma, Greške, Kontrola kvaliteta.* Npr.

436	Cz	plamenové svařování <i>n</i>
	Da	gassvejsning
	De	Gassmelzschweißen <i>n</i> ; Gasschweißen <i>n</i>
	En	gas welding
	Es	soldeo m con gas <i>m</i>
	Fr	soudage m aux gaz <i>m</i>
	HS	plinsko zavarivanje <i>n</i> ; gasno –
	It	saldatura <i>f</i> a gas <i>m</i>
	Ma	гасно заварување <i>n</i>
	Mg	gázhegesztés
	Ne	Autogeenlassen
	No	gassveising
	Pl	spawanie <i>n</i> gazowe

Po	Soldadura a gás
Ro	sudare <i>f</i> cu gaze <i>f</i> prin topire <i>f</i>
Ru	Газовая сварка <i>ж</i>
Sk	plameňové zváranie <i>n</i>
Sl	plamensko varjenje <i>n</i>
Su	kaasuhitsaus
Sv	gassvetsning

(str. 110)

3.8 Rečnici privrednih, komercijalnih, finansijskih, političkih i pravnih izraza

Pred kraj pedesetih godina počinje da se poklanja pažnja i terminologiji iz oblasti društvenih nauka, tako da počinju da se objavljuju i prvi rečnici terminologije iz društvenih nauka. Prvi rečnici koji su se pojavili sadržavali su izmešanu terminologiju iz različitih oblasti. Tek kasnije sa osamostaljivanjem i razvojem pojedinih struka pojavljuju se i rečnici određenih oblasti, makar se to pokušava naglasiti njihovim nazivom. Naime, čest je slučaj da određeni rečnik nosi naziv samo jedne struke a da se u njemu može naći terminologija i iz drugih struka. Većina rečnika, koji će biti obrađeni u ovom poglavlju, tretira sve gore pomenute oblasti bez obzira što se neki od njih u samom naslovu ograničavaju samo na jednu oblast. Upravo zbog toga ćemo sve rečnike koji se bave gore pomenutom terminologijom grupisati i razmatrati na jednom mestu. Tako će se ovde naći i rečnici koji sadrže termine iz svih struka pomenutih u naslovu ovog poglavlja, ali i rečnici koji se bave samo jednom od ovih struka, zbog toga što su granice između ovih terminologija veoma fleksibilne.

1957

Godine 1957. pojavljuje se rečnik koji se bavi privrednim, komercijalnim, finansijskim, političkim i pravnim izrazima. (isp. **Jovanović, Aleksandar** 1957: *Nemačko-srpskohrvatski rečnik privrednih, komercijalnih, finansijskih, političkih i*

pravnih izraza, Beograd, str. 272). Rečnik je izašao u izdanju Savremene administracije iz Beograda.

Iz naziva ovog rečnika vidimo da se u njemu nalazi terminologija iz oblasti prava, ekonomije, finansija, politike i komercijalnih poslova.

Rečnik je prevodni, jednosmerni, po tipu semasiološki, JI je *nemački*, a JC je *srpskohrvatski*. Rečnik ima predgovor u kome autor navodi da je pokušao da sakupi reči koje se najviše koriste u privrednoj prepisci, štampi i ekonomskoj literaturi zbog toga što „naš privrednik i ekonomist ne raspolaže ovakvim pomoćnim sredstvima“. Rečnik ima i popis skraćenica (*Skraćenice u rečniku*), a zatim i popis nemačkih skraćenica (*Nemačke skraćenice*). Rečnik je složen abecedno, ali autor grupiše reči i fraze ukoliko se radi o složenici, ali to radi nedosledno. Kao prevodni ekvivalent najčešće se navodi više sinonima koji su odvojeni zarezom, a ukoliko je jedinica polisemna, tačkom i zarezom. Uz imenice u nemačkom jeziku navodi se obeležje roda, (*m, f, n*), navode se i oblici za nepravilne glagole, ali nedosledno, nema obeležja pomoćnog glagola. Npr.

Abladen n, Abladung f istovar

Ablader m istovarivač; nosač; sopstveni pošiljalac, otpremnik broskog tovara

Ablage f stovarište; predaja – der Rechnung polaganje računa

ablassen dati popust; sniziti cenu

Ablieferer m isporučilac; nabavljač

abliefern isporučiti, predati

(str. 15.)

absteigen, stieg ab, abgestiegen otsesti, sići (str. 18) ali

absterben odumreti (str. 18), gde se ne daju oblici nepravilnog glagola

U rečniku je u manjoj meri zastupljena i opšta leksika. Npr.

abermalig ponovan

abermals opet, ponovo

abfahren, fuhr ab, abgefahren poći, polaziti

(str. 14)

Na pojedinim mestima u ovom rečniku data je etimologija i označena je pripadnost određenoj struci. Npr.

a conto (it.) na račun; unapred; akonto
a dato (it.) od danas
ad valorem (lat.) po vrednosti (car.)
(str. 19)

Sociolingvistički ovaj rečnik nema nekih posebnih odstupanja, jezik sa naših prostora tretira se kao *srpskohrvatski*, pismo je latinica, izgovor ekavski, što je uobičajeno s obzirom da je mesto izdanja Beograd.

1959

Godine 1959. godine pojavljuje se još jedan rečnik sa istom terminologijom, istog autora, samo ovaj put višejezični (isp. **Jovanović, Aleksandar** 1959: *Srpskohrvatsko-englesko-nemačko-francuski rečnik privrednih, komercijalnih, finansijskih, političkih i pravnih izraza*, Beograd, str. 326)

Rečnik je jednosmerni, prevodni, četvorjezični, stručni, JI je *srpskohrvatski*, nemački spada u grupu jezika koji su JC. Rečnik ima kratak *Predgovor* i popis skraćenica naslovljen kao *Skraćenice u rečniku*.

Po strukturi rečnik je semasiološki, odrednice su abecedno složene, ali česta je pojava da se oko odrednice prave semantička gnezda. Autor to i sam kaže u predgovoru: „U cilju uštede u prostoru i u ovom rečniku široko sam koristio sistem grupisanja izraza i fraza oko glavnih reči“ ali to povezivanje autor ne koristi dosledno. Posle odrednice na *srpskohrvatskom* jeziku dolazi prevod na engleski, nemački i francuski. U objašnjenju autor koristi uglavnom po jedan prevodni ekvivalent, vrlo retko više. Ukoliko je navedeno više prevodnih ekvivalenata, odvojeni su zarezom. Uz imenice na nemačkom jeziku obeležava se rod. Npr.

bankovna garancija e bank guarantee, n Bankgarantie f; f garantie de banque f
bankovna knjižica e pass book; n Kontrollbuch n; f carnet de banque m
bankovna menica e bank paper, bank bill; n Bankpapier; f paier da banque m
(str. 13)

Rečnik nema registre što otežava njegovu upotrebu. Umesto toga autor u predgovoru ovom rečnik upućuje na *Englesko-srpskohrvatski*, *Francusko-srpskohrvatski* i *Nemačko-srpskohrvatski* rečnik čiji je on autor. U predgovoru se kaže da ova četiri rečnika predstavljaju jedinstvenu celinu.

Što se sociolingvističke komponente tiče, jezik se tretira kao jedan, koristi se uobičajeni izraz za to doba, *srpskohrvatski*, uvek i dosledno determinativna složenica, pismo je latinica, terminologija je uobičajena za srpski varijetet.

Nakon razmatranja ova dva rečnika nastavićemo da razmatramo rečnike koji se bave terminologijom iz privrede, komercijalnih poslova, finansija, politike i prava, bilo da se ti rečnici bave samo jednom od navedenih struka ili su zastupljene dve ili više njih. Razlog za ovakvu odluku je, kao što smo već rekli, veoma komplikovana granica između terminologija koje pripadaju ovim strukama. Naime, radi se o terminima koji se najčešće prepliću te je stoga veoma teško odvojiti leksiku koja pripada samo jednoj od ovih struka, posebno u periodu kada su ti rečnici počeli da se pojavljuju. Istraživanje je pokazalo da je bilo pokušaja da se uradi samo rečnik pravne ili samo rečnik ekonomske terminologije, ali detaljna analiza tih rečnika je pokazala da u svim od tih rečnika postoje i termini koji se tiču komercijalnih poslova, privrede i finansija. Tako se sve svodi na to da su razlike napravljene samo u nazivu rečnika, a u suštini u samom rečniku terminologija je izmešana i teško je odvojiti po gore pomenutim strukama.

1965

U skladu sa ovakvom odlukom sledeći rečnik koji će biti predmet naše analize je rečnik političkih i ekonomskih termina koji se pojavljuje u Zagrebu 1965. godine (isp. **Jakić, Blanka / Zidar, Josip** 1965: *Hrvatskosrpsko-njemački glosar političkih i ekonomskih termina*, Zagreb, str. 79).

Godina izdanja ovoga rečnika nije navedena na samom rečniku. Ali prema godini inventarisanja i katalogizacije u Narodnoj biblioteci Srbije navodi se da je to 1965., te na osnovu toga podatka zaključujemo da ovaj rečnik spada u period koji je obuhvaćen analizom u ovom radu.

Rečnik je semasiološki, strogo abecedno ustrojen, JI je *hrvatskosrpski* (determinativna složenica), pismo latinica. Rečnik ima i predgovor naslovljen kao *Uvodnik*, gde se navodi šta je cilj rečnika, zatim tu je i popis skraćenica, nazvan *Kratice*. Odrednice u *hrvatskosrpskom* kao JI složene su abecednim redom jedna ispod druge, a zatim se u okviru te odrednice pravi gnezdo gde se navode uobičajeni izrazi u čijem centru se nalazi navedena odrednica. Npr.

akreditiv m Akkreditiv n, – s, - e /bank/; Beglaubigungsschreiben n – s, - ; predati a-e /akreditivna pisma poslanika/ seine Beglaubigungsschreiben überreichen; predaja a-e Übergabe der Beglaubigungsschreiben (str. 1)

Uz leksičku jedinicu u JI navodjena je vrsta reči, uz imenicu rod, uz imenice u nemačkom jeziku navedeni su osnovni podaci za genitiv jednine i nominativ množine. Pri translaciji u JC navodi se najčešće više prevodnih ekvivalenata, koji su odvojeni zarezom.

Što se tadašnjeg jezika na prostorima SFRJ tiče, jezik se naziva *hrvatskosrpski*, a suštinski reč je samo o hrvatskom varijetetu.

Ove iste godine pojavljuje se i rečnik privrednih izraza, ovaj put u Nemačkoj, u Kilu. I to je ujedno prvi stručni rečnik koji se u posleratnom periodu pojavio u

Nemačkoj, a koji tretira jezički par koji je predmet našeg posmatranja: nemački i srpski (isp. **Pajević, Milija / Frenzke, Dietrich** (1965): *Wörterbuch wirtschaftlicher Fachausdrücke. Serbo-kroatisch-deutsch*, Kiel, str. 269).

Rečnik je dvojezični, jednosmerni, JI je *srpsko-hrvatski*, JC je *nemački*. Po nameni rečnik je stručni, privredni, po tipu semasiološki, abecedno složen.

Rečnik ima kratak predgovor na nemačkom jeziku, gde autori navode da zbog nedostatka prostora u rečniku daju samo privredne izraze u užem smislu, a kako kažu, leksika iz graničnih oblasti, uprave, prava, robne razmene, nije mogla biti uzeta u obzir.

Odrednice su, kako autori navode i u predgovoru, navedene abecednim redom, a zatim su oko odrednice grupisane reči po principu semantičkog gnezda. Kao vezivni element korišćena je tilda. U pojedinim slučajevima uz odrednicu je navodjen i njen sinonim, on je u tom slučaju naveden u zagradi.

Što se gramatike tiče, nisu navedena nikakva gramatička obeležja, ni u JI, ni u JC. Ukoliko je odrednica glagol u srpskohrvatskom jeziku, on je naveden u svršenom obliku. Autori u predgovoru navode da je to prvi rečnik koji tretira tu terminologiju, a da je JI srpski. Autori očigledno nisu znali za postojanje rečnika Aleksandra Jovanovića koji je obrađen u prethodnom poglavlju.

Što se sociolingvističke komponente tiče, jezik se tretira kao jedan, koristi se kopulativna složenica, pismo je latinica, izgovor ekavski. To autori navode i u predgovoru. Jedan autor rečnika je Nemač, a jedan je Srbin. Npr.

anketa	Erhebung, Untersuchung
anonimno društvo	Aktiengesellschaft
anonsa	Anzeige
anonsirati	Anzeige aufgeben, anzeigen
anticipacija	Antizipation, Vorschuss
anticipirano plaćanje	Vorschusszahlung
arbitar, arbiter	Arbiter, Schiedsrichter
(str. 7)	

Što se kvaliteta rečnika tiče, nužno je skrenuti pažnju da su veoma česte greške u srpskom jeziku. Tako se među odrednicama mogu naći *anonimno društvo*, a zapravo reč je o *akcionarskom društvu*, zatim *aribter* umesto *arbitar* i sl. Očigledno je da autori nisu vladali dobro srpskim jezikom.

1966

Godine 1966. u izdanju Savremene administracije iz Beograd izlazi *Mala politička enciklopedija*, na čijoj je izradi radila grupa autora na čelu sa akademikom Jovanom Đorđevićem (isp. **Đorđević, Jovan / et. al.** 1966: *Mala politička enciklopedija*: srpskohrvatski-makedonski-slovenački-engleski-francuski-nemački-ruski-španski, Beograd str. 1532).

Na izradi ove enciklopedije radio je čitav tim saradnika koji su popisani u poglavlju koje je naslovljeno kao *Saradnici*. Dat je i veoma opširan *Predgovor* u kojem se daje osvrt na dosadašnji razvoj enciklopedistike, te na najvažnije enciklopedije koje postoje u svetu. Posebna pažnja skreće se na nepostojanje političkih enciklopedija zbog delikatnosti same teme. Naglašava se i potreba za postojanjem jedne takve enciklopedije u Jugoslaviji, kako urednik u *Predgovoru* navodi: „Nova borba za samostalan i slobodan socijalistički i nacionalni razvitak, koju je Jugoslaviji namentuo posleratni zvanični ideološki i politički centar u radničkom pokretu (oličen u Staljinu) tražila je sopstvena i nova rešenja u izgradnji socijalizma“. (Predgovor: XII).

Što se našeg istraživanja tiče, ova enciklopedija je zanimljiva u onom delu koji je rečničkog karaktera, dakle tamo gde su navedeni termini i njihov prevod na makedonski, slovenački, engleski, francuski, nemački, ruski i španski. Odrednice su složene abecednim redom, prema semasiološkom principu tako da bi se moglo reći da je ovaj rečnik/enciklopedija zapravo semasiološko-enciklopedijskog tipa. Dilemom da li je ovde reč o rečniku ili enciklopediji bavi se i sam urednik u *Predgovoru*, gde kaže: „Tako je koncepcija ove knjige negde na sredini između

enciklopedije i rečnika. (...) Naša Mala politička enciklopedija je naziv za jedan poseban spoj enciklopedijskog i rečničkog materijala“. (Predgovor: XV).

Iz *Predgovora* takođe saznajemo koja terminologija je obuhvaćena ovom enciklopedijom: „Mala politička enciklopedija je pretežno obuhvatila teorijske pojmove, osnovne političke principe i osnovne političke sisteme i institucije“ (Predgovor: XVI).

Što se prevodnih ekvivalenata tiče, naveden je uglavnom po jedan sinonim u svim jezicima, ispred prevoda obeleženo je o kom jeziku je reč. Uz odrednicu ili prevodne ekvivalente ne daju se nikakve dodatne informacije, koje bi se ticale gramatike, stilistike, etimologije i sl. U prvom planu u ovom rečniku je sam termin i njegovo enciklopedijsko objašnjenje, koje sledi posle odrednice i prevoda. Npr.

BRATSTVO I JEDINSTVO – (m. Братство и единство, s. Bratstvo in enotnost, e. Brotherhood and unity, f. Unité et fraternité, n. Brüderlichkeit und Einigkeit, r. Братство и единство, š. Fraternidad y unidad).

Bratstvo i jedinstvo je jedna od najvažnijih programskih i akcionih parola u *narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji 1941-1945* (v.) formulisana na osnovu nacionalnog programa *Komunističke partije Jugoslavije* (v.). (...) (str. 110)

Upravo na ovoj enciklopediji može se pratiti veoma zanimljivo na koji način društvena i politička zbivanja imaju svoga odraza u leksikografiji, pa u ovom slučaju i enciklopedistici. Cela ova enciklopedija podređena je tadašnjem društvu i njegovoj ideologiji. I predgovor je iskorišćen da se objasni neophodnost toga, napominje se značaj jugoslovenstva, a u enciklopediju su uključeni svi oni izrazi koji su karakterisali to vreme: narodnooslobodilačka borba, bratstvo jedinstvo, socijalističko samoupravljanje, Azijska socijalistička konferencija, lumpenproletarijat, itd. Za označavanje jezika koristi se determinativna složenica *srpskohrvatski*, pismo je latinica, izgovor ekavski.

Treba svakako skrenuti pažnju na sami korpus odrednica koje su odabrane za ovu enciklopediju i na to da je dobar deo leksike u ovoj enciklopediji opšteg

karaktera. No zbog specifičnosti ove enciklopedije koja se ogleda u njenoj potpunoj posvećenosti socijalističkom društvu i samoupravljanju ona je predmet našeg razmatranja. A kako je terminologija koja pripada tom sistemu i tom vremenu specifična, može se smatrati ako ne stručnom, onda zasigurno posebnom.

Političkoj enciklopediji priključen je dodatak pod nazivom *Savremena politička karta sveta*, gde su popisane sve države sveta za koje su dati nazivi ali samo u originalu i osnovni podaci koji se tiču površine, stanovništva i društveno-političkog uređenja.

1967

Dve godine kasnije pojavljuje se još jedan rečnik čiji su autori Milija Pajević i Ditrih Frencke (Dieterich Frenzke). Ovaj put to je rečnik pravnih izraza (isp. **Frenzke, Dietrich / Pajević, Milija** 1967: *Wörterbuch juristischer Fachausdrücke. Serbokroatisch-Deutsch mit einem Verzeichnis der wichtigsten Abkürzungen der Serbokroatischen Rechtssprache*, Kiel, str. 394).

Rečnik ima kratku uvodnu napomenu na nemačkom jeziku koja nije naslovljena. Iz uvoda saznajemo da ovaj rečnik predstavlja na neki način komplet sa prethodnim rečnikom koji su uradila ova dvojica autora. Pored toga rečnik sadrži i kratko poglavlje naslovljeno kao *Einführung* iz koga saznajemo nešto više o terminologiji koja je zastupljena u rečniku. Tamo stoji: „Das Wörterbuch enthält die wichtigsten Wörter und Begriffe der serbokroatischen Rechtsterminologie. Sie wurden in das Wörterbuch ohne Rücksicht darauf übernommen, ob sie in bezug auf Exaktheit, modernen Ausdruck usw. allen Ansprüchen genügen; denn dieses Wörterbuch soll die Lektüre auch jenes Schrifttums erleichtern, das für die Allgemeinheit bestimmt und in populärer Rechtssprache abgefasst ist“ (Einführung: V).

Rečnik je dakle dvojezični, JI je srpskohrvatski (*Serbokroatisch*), a JC je nemački (*Deutsch*), po tipologiji rečnik je semasiološki, odrednice su složene striktno abecednim redom osim u slučajevima frazeoloških spojeva. Pojedini izrazi i

pojmovi spajani su sa centralnom rečju, to jest sa imenicom kao nukleusom i nalaze se abecedno tamo gde se nalazi i imenica. U slučaju ponavljanja umesto imenice koja je sastavni deo fraze navodi se crtica (-).

Česta je pojava da se dva sinonima navode kao odrednica, što je nedostatak ovog rečnika. Npr.

adekvatna teorija; teorija adekvatne veze
administrativan, administrativni

Adäquanztheorie
administrativ, Administrativ-,
verwaltungsmässig, Verwaltungs-

(str. 1)

Što se prevodnih ekvivalenata tiče, najčešće se navodi više od jednog, ukoliko je reč o pridevu navodi se i pridev i početni deo složenice koji u nemačkom može da posluži kao prevod. Veoma često se za jednu imenicu, kao što smo već rekli, veže više pojmova. Npr.

agent
diplomatski -
generalni -
isključivi -
osiguravajući -
putujući -
tajni -
trgovinski
(str. 3)

Agent, Vertreter; Spitzel
diplomatischer Vertreter
Generalvertreter
Alleinvertreter
Versicherungsagent
Reisevertreter
Geheimagent
Handelsvertreter, Handelsagent

Sinonimna značenja odvojena su zarezom, a ukoliko je reč o polisemnoj jedinici koristi se tačka i zarez.

Nema navođenja nikavih gramatičkih niti stilskih ili etimoloških ili bilo kakvih drugih obeležja. Jezik se ovde smatra *sprskohrvatskim*, koristi se ekavska varijanta izgovora, pismo je latinica. O odabiru varijante izgovora naći ćemo belešku i u predgovoru: „Im allgemeinen werden die Wörter nur in ihrer ekawischer Lautung aufgeführt (also nur *dete* „*Kind*“), nicht auch in ihrer jekawischen oder ikawischen Lautung (also nicht auch *dijete* und *dite*)“.

Ono što je primetno kada je odabir leksike u ovom rečniku u pitanju je da je prisutan i priličan broj opštih termina, termina koji bi mogli da se uvrste u opšti rečnik, tako da to još jednom potvrđuje našu tezu da su upravo ovi termini uvek na ivici opšti-stručni. U rečniku je prisutan određeni broj termina iz oblasti ekonomije i finansija.

Na kraju rečnika dat je popis skraćenica (*Abkürzungen*). To su uglavnom skraćenice koje se odnose na zakone, uredbe, propise ali i skraćenice koje su bile aktuelne u to doba, a koje su vezane za socijalističko društveno uređenje, kao npr. AFŽ, AVNOJ, ASNOM i slično, te skraćenice koje označavaju određena državna tela, pokrajine i sl. Npr.

AFŽ	Antifašistički front žena Antifaschistische Frauenfront
AVNOJ (str. 377)	Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije Antifaschistischer Rat der nationalen Befreiung Jugoslawiens
KI	Komunistička internacionala Kommunistische Internationale
KP (str. 381)	Komunistička partija Kommunistische Partei
ZKP	Zakon o krivičnom postupku Strafprozessordnung
ZN (str. 391)	Zakon o nasleđivanju Erbgesetz

1969

Dve godine kasnije pojavljuje se još jedan rečnik koji se bavi ekonomskom i pravnom terminologijom. Autori rečnika su Margita Janković, Radomir Đurović i Radoslav Janković (isp. **Janković, Margita / Đurović, Radomir / Janković,**

Radoslav 1969¹: Ekonomsko-pravni rečnik: *srpskohrvatsko-francusko-nemački*, Beograd, str. 383.).

Rečnik je trojezični, jednosmerni, JI je *srpskohrvatski*, nemački spada u jezike koji su u ovom slučaju JC.

Kao što se iz podataka o rečniku vidi, rečnik je izdat u Beogradu u izdanju Međunarodne politike. Pre rečnika sledi predgovor i kratak popis skraćenica.

Iz *Predgovora* saznajemo da rečnik sadrži otprilike 74.000 termina, koji su složeni abecednim redom i da obuhvata terminologiju iz privrede, ekonomije, prava, politike, te da je namenjen privrednicima, pravnicima, poslovnim ljudima, političarima i prevodiocima. Dakle, iako se u naslovu navodi da je to ekonomsko-pravni rečnik, iz predgovora, a i iz samog sadržaja rečnika vidimo da se tu nalazi i terminologija iz graničnih oblasti: privrede, politike, trgovinskog poslovanja i sl.

Rečnik je po tipologiji semasiološki, odrednice su složene abecednim redom, ali ne uvek striktno jedna ispod druge. Vrlo često su dovodjene u vezu i pravljena su tzv. gnezda oko odrednice.

Uz imenice na *srpskohrvatskom* jeziku navedeno je obeležje vrste reči i rod imenica. I u nemačkom jeziku navedeno je obeležje roda uz imenice, dok se uz glagole ne navode osnovni oblici. Uz prevodne ekvivalente u nemačkom kao JC često se navode dva ili više sinonima, koji su odvojeni zarezom. Ukoliko je reč polisemna, ona je odvojena tačkom i zarezom.

Jezik je tertiran kao jedna, kao *srpskohrvatski* (determinativna složenica), pismo je latinica, izgovor ekavski. Npr.

ispitivač *m* examineur *m* – Prüfer *m*

ispitivanje *n* examen *m*, expertise *f*, enquête *f* – Prüfung *f*

ispostava *f* bureau *m* – Dienststelle *f*, Kommissariat *n*

policijska ispostava commissariat *m*, bureau *m* de police,
poste *m* de police – Polizeidienststelle *f*, Polizeiwache *f*

(str. 65)

Ove iste godine pojavljuje se još jedan rečnik istih autora (isp. **Janković, Margita / Đurović, Radomir / Janković, Radoslav** 1969²: *Ekonomsko-pravni rečnik: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 320).

Iz predgovora i sadržaja ovoga rečnika vidi se da je on proizašao iz prethodnog rečnika. U predgovoru prethodnog rečnika kaže se: „... zato je bilo nužno da naša pravna i ekonomska nauka i javnost dobiju adekvatan dvojezični srpskohrvatsko-francusko-nemački pravni i ekonomski rečnik, koji će u isto vreme biti i francusko-srpskohrvatski, odnosno nemačko-srpskohrvatski rečnik“ (Predgovor, strana nije numerisana).

U ovom delu rečnika nemački je JI, *srpskohrvatski* je JC. I ovaj rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom, bez bilo kakvog grupisanja oko odrednice. Uz imenice u nemačkom jeziku navodi se rod, a uz ostale vrste reči obležje vrste reči. Što se prevodnih ekvivalenata na *srpskohrvatskom* kao jeziku cilju tiče navodi se jedan ili više prevodnih ekvivalenata. Ukoliko su sinonimi odvajaju se zarezom, a ukoliko se radi o polisemnoj jedinici odvojeni su tačkom i zarezom. Npr.

Anhang *m* – alonž, dodatak, aneks, prilog

als Anhang beifügen – priložiti (str. 14)

angesehen *adj* – ugledan (str. 14)

angleichen *v* – ujednačiti, izjednačiti (str. 15)

Ausstellungstag *m* – datum isporuke; datum vučenja (menice); datum izdanja (emisije)
(str. 15)

1973

Godine 1973. izlazi rečnik koji sadrži mešovitu terminologiju (isp. **Bajić, Branislav / Dunderović, Aleksandar / Kern, Nikola** 1973: *Poslovni privredno-tehnički rečnik: srpskohrvatsko-nemačko-englesko-francuski*, Beograd, str. 1701). Pošto u ovom rečnik preovladava tehnička terminologija on je detaljno obrađen u

poglavlju 3.3. Rečnici tehnike, tako da se sve informacije o tom rečniku mogu naći u tom poglavlju.

1974

Sledeći rečnik koji se bavi ovom terminologijom pojavio se 1974. godine. Autor rečnika je Franc Šink, a mesto izdanja je Ljubljana, izdavač je ČZ Uradni list SRS (isp. **Šink, Franc** 1974: *Pravni izrazi, uporedni, sa decimalnom klasifikacijom: slovensko-srpskohrvatsko-francusko-njemački*, Ljubljana, str. 579).

U naslovu autor kaže da je to rečnik pravnih izraza, ali uvidom u sami rečnik konstatuje se da se tu nalaze i izrazi iz oblasti ekonomije, privrede, te politička terminologija, termini iz socijalističke i samoupravne terminologije, pa čak i termini koji su vezani za vojnu terminologiju.

Jl u ovom slučaju je slovenački, a sa stanovišta jezičkog para koji mi posmatramo Jl je *srpskohrvatski*, a Jc je nemački. Rečnik ima *Predgovor*, *Uvod*, *Skraćenice*. *Predgovor* i *Uvod* su samo na slovenačkom jeziku. Skraćenice su navedene u kolonama na sva četiri zastupljena jezika. Sam rečnik je semasiološki, abecedno urađen. Prevodni ekvivalenti su navedeni u kolonama. Uz imenice na nemačkom jeziku navedena su obeležja roda, ali nedosledno. Na kraju rečnika dolaze registri: *Registar srpskohrvatskih pravnih izraza* (457-498), *Index alphabetique francais* (499-538), *Register Deutscher Rechtsausdrücke* (539-579). Zanimljivo je da termini u ovom rečniku nisu numerisani. Iz registara se upućuje na stranicu na kojoj se termin nalazi, što je vrlo nepraktično prilikom upotrebe i zahteva veći utrošak vremena. Npr.

ataše , trgovinski aretacija kaz	ataše trgovinski hapšenje	attaché commercial arrestation	Handels attaché Festnahme, Verhaftung f
(str. 18, 19) avtoritarni režim pol	avtoritarni režim	régime autoritaire	autoritäres Regime
(str. 20, 21)			

Uz odrednice je u pojedinim slučajevima navedena i uža oblast struke kojoj termin pripada. Skraćenice kojima se to označava uredno su popisane u spisku skraćenica: *stat* (statistika), *voj* (vojska), *ek* (ekonomika), *fin* (finansije), itd.

Jezik se tretira kao *srpskohrvatski*, dakle kao jedan jezik, pismo je latinica, izgovor ekavski.

1975

Sledeće, 1975. godine pojavljuje se Politička enciklopedija (isp. **Đorđević, Jovan / et. al.** 1975: *Politička enciklopedija*: srpskohrvatski-makedonski-engleski-francuski-nemački-ruski-španski, Beograd str. 1447).

Zapravo *Politička enciklopedija* predstavlja drugo izdanje Male političke enciklopedije koja je već obrađena, ali autori kažu da to „nije obično drugo izdanje Male političke enciklopedije, (...), nego je ona zadržavajući prvobitni koncept, u znatnoj meri promenila plan, okvir i naučni nivo knjige“ (Predgovor, strana nije numerisana). Iz predgovora ovom izdanju saznajemo da su novine ne samo u ispravljanju propusta iz prvog izdanja, nego i u profilisanju samih odrednica. Autori kažu: „Politička enciklopedija sadrži skoro isključivo politikološke pojmove, tj. takve koji, iako po poreklu i značaju društveni, sadrže one elemente kojima se političko razlikuje od drugih društvenih segmenata i funkcija“ (Predgovor, strana nije numerisana). Takođe saznajemo da Enciklopedija „ne obuhvata sve pojmove društvenih nauka (sociologije, političke ekonomije, antropologije, prava, etnologije, istorije, itd.) već samo one koji su relevantni za shvatanje političkih sistema, političkih procesa, akcija i misli“. Ovo izdanje dopunjeno je novim odrednicama, a neke stare su izmenjene ili aktuelizovane. Novina je i poglavlje *Međunarodne organizacije*, koje sadrži popis međunarodnih organizacija. Što se rečničkog dela enciklopedije tiče, postupak je identičan kao u prvom izdanju. Bitna je i u ovom izdanju sociolingvistička dimenzija, pošto se ovde u još većoj meri naglašava značaj socijalističkog sistema i socijalističkog samoupravljanja.

1977

1977. godine pojavljuje se Leksikon društveno-političke i samoupravne terminologije (isp. **Strugar, Novak** 1977: *Leksikon društveno-političke i samoupravne terminologije*: srpskohrvatski-nemački, Beograd, str. 111).

U naslovu autor kaže da se radi o društveno-političkoj i samoupravnoj terminologiji, a u predgovoru navodi da su uvrštene i reči koje se odnose na ekonomsku terminologiju. Leksikon je izašao u okviru biblioteke tj. edicije *Aktuelna pitanja socijalizma*. Ovim leksikonom smo dobili još jedan leksikografski poduhvat koji se bavi aktuelnom društvenom i političkom problematikom.

Ovaj rečnik je jednosmerni, dvojezični, JI je *srpskohrvatski*, JC je *nemački*. Po svom ustrojstvu rečnik je semasiološki, odredice su složene abecednim redom jedna ispod druge.

Ne navode se nikakva gramatička obeležja ni u JI, niti u JC.

Što se sociolingvističke komponente tiče, značajno je da se jezik tretira kao jedan, kao *srpskohrvatski*, pismo je latinica, izgovor ekavski. I iz predgovora i iz samog rečnika očigledno je da je sve podređeno socijalizmu i zajedništvu. I u ovom rečniku naći ćemo sledeće izraze: Antifašistički front žena Jugoslavije, Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije, blokovska podela, zadruga, zadrugarstvo, itd. Treba napomenuti da se u rečniku nalazi i određeni broj opštih termina. Npr.

Banka

- interna
- narodna

Baza

- društvena
- materijalna
- samoupravna

(str. 10)

Bank

- interne B.
- Nationalbank

Basis, Grundlage

- gesellschaftliche B./G.
- materielle B./G.
- Selbstverwaltungsbasis

1983

Sledeći rečnik koji se bavi ovom terminologijom pojavljuje se 1983. godine autora Stipe Radića i Stjepana Vekarića (isp. **Vekarić, Stjepan / Radić, Stipe** 1983: *Poslovno-privredni rečnik nemačko-srpskohrvatski*, 2. dopunjeno izd., Beograd, str. 736).

Rečnik je prevodni, jednosmerni, JI je nemački, JC je *srpskohrvatski*. Prema podacima sa naslovne strane rečnik sadrži 50.000 terminoloških jedinica. Rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom, uz korišćenje gnezda po principu semantičkog polja oko odrednice. Uz odrednice na nemačkom jeziku navedeno je obeležje vrste reči i obeležje roda. Uz prevodne ekvivalente na *srpskohrvatskom* jeziku navedeno je obeležje roda uz imenice, ali ne i obeležje vrste reči. Obično se navodi jedan ili više prevodnih ekvivalenata, a ukoliko se radi o polisemnoj jedinici, onda su prevodni ekvivalenti odvojeni tačkom i zarezom.

Termini koji su obuhvaćeni ovim rečnikom odnose se na sledeće struke: bankarstvo, carinu, industriju, korespondenciju, organizaciju, poslovanje, poljoprivredu, sajamsku terminologiju, saobraćaj, trgovinu, turizam, upravu, zakonodavstvo, zanatstvo, zdravstvo.

Ostaje nejasno koji rečnik je poslužio kao prvo izdanje ovoga rečnika. Prema podacima svih relevantnih biblioteka u Srbiji i pretraživanjem centralne baze podataka, koja povezuje sve bivše jugoslovenske republike, podaci o rečniku koji nosi takav isti naziv i čiji su autori isti ne postoji. A kako rečnik nema predgovor ostaje nejasno šta je poslužilo kao osnova za ovo izdanje. Rečnik ima kratak popis skraćenica i dodatke. Dodaci zauzimaju značajan deo rečnika (str. 565-736). Rečnik sadrži sledeće dodatke: *Osnovi savremene tipografije* (str. 565-624), *Mali glosar naučno-tehničke terminologije* (str. 625-666), *Poslovno-privredna statistika* (str. 666-680), *Prefiksi grčkog i latinskog porekla* (681-688), *Oznake mera na geografskim kartama*, *Klimatski uslovi u nekim gradovima sveta*, *Piktogrami u železničkom saobraćaju*, a na kraju je navedena i *Bibliografija radova*. Dva dodatka

u ovom rečniku ista su kao u *Tehnološko-tehničkom rečniku* Autora Stipe Radića.

Npr.

Ganzpacht *f* potpun zakup

ganzseiden *adj* sav od svile, od čiste svile

Garantiebeträg *m* garantni iznos *m*

Garantiefonds *m* garantni fond *m*

(str. 262)

Sociolingvistički ovaj rečnik ne pokazuje nikakva odstupanja, jezik se tretira kao *srpskohrvatski*, pismo je latinica, izgovor ekavski.

1984

1984. godine pojavljuje se rečnik ekonomske terminologije koji prati čitanku za ekonomiste (isp. **Mojašević, Milka / Krivokapić, Gudrun** 1984: *Rečnik uz nemačku čitanku za ekonomiste: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 38). Rečnik je nastao u izdanju Ekonomskog fakulteta iz Beograda i urađen je radi lakšeg praćenja nastavnih programa u nastavi nemačkog jezika na fakultetu.

Kao što se iz samog naziva rečnika vidi, on je dodatak uz čitanku, dakle radi se o tzv. aneksnom rečniku, koji je posebno štampan kao zasebna bibliografska jedinica. On je stoga predmet našeg razmatranja u skladu sa zadatkom ovoga rada koji smo naveli u predgovoru, gde se kaže da će aneksni rečnici iz grupe posebnih, stručnih biti uvršteni u korpus samo ukoliko su štampani kao zasebna bibliografska jedinica. Kako ovaj rečnik ispunjava te kriterijume uvršten je u korpus. Rečnik nema predgovor, uvodna objašnjenja daju se u kratkoj uvodnoj reči nazvanoj *Skraćenice i objašnjenja*. Tu su navedene najvažnije skraćenice koje su korišćene u rečniku, a dati su i osnovni podaci o ustrojstvu samog rečnika i informacijama koje su u njemu navedene. Rečnik je prevodni, jednosmerni, JI je nemački, JC je *srpskohrvatski*, pismo latinica, ekavski izgovor. Rečnik je strogo abecedno složen, uz imenice su navedeni osnovni podaci o rodu, obliku genitiva jednine i nominativa

množine. Uz glagole je naveden pomoćni glagol i osnovni oblici, treće lice jednine prezenta i podaci o rekciji. Npr.

aufgeben gibt auf, gab auf, aufgegeben; h) D A zadati; A napustiti, odustati od; A predati (pismo, prtljag); predati se
aufwenden (wandte auf / wendete auf, aufgewandt / aufgewendet; h) a utrošiti, potrošiti, upotrebiti
Aufstieg, der; -(e)s, -e penjanje; uspon, napredovanje, napredak, karijera
Aufstiegsmöglichkeiten, die (pl) mogućnosti za napredovanje
(str. 6)

Ovaj rečnik je vredan upotrebe samo uz udžbenik koji prati, a to mu je i osnovna namena. O široj upotrebi ovoga rečnika ne može biti reči.

1986

1986. godine pojavljuje se Rečnik političke ekonomije autora Slavoljuba Novaka i Pribislava Marinkovića, koji je izdala Naučna knjiga iz Beograda (isp. **Novak, Slavoljub / Marinković, Pribislav** 1986: *Rečnik političke ekonomije*: nemačko-srpskohrvatski, srpskohrvatsko-nemački, Beograd, str. 204).

Rečnik je dvosmerni, prevodni, u prvom delu JI je nemački, a JC *srpskohrvatski*, a u drugom delu rečnika situacija je obrnuta.

Rečnik je semasiološki, sadrži 8000 odrednica koje su složene abecednim redom. Uz odrednice na nemačkom jeziku naveden je član kao obeležje roda, uz prevodne ekvivalente u *srpskohrvatskom* jeziku nema nikakvih gramatičkih obeležja. Obično se navodi jedan prevodni ekvivalent. Npr.

Arbeitsgegenstand, der	predmet rada
Arbeitsgemeinschaft, die	radna zajednica
Arbeitsgenossenschaft, die	radna zadruga
Arbeitsgerät, das	oruđe za rad

(str. 8)

U drugom delu rečnika JI je *srpskohrvatski*, odrednice su složene strogo abecednim redom, uz njih nema nikavih gramatičkih obeležja. Uz prevodne ekvivalente na nemačkom jeziku opet se navodi obeležje roda uz imenice. Npr.

konvertibilan	konvertibil
konvertibilnost	Konvertibilität, die
kooperacija	Kooperation, die
konvertovati	umwandeln
(str. 136)	

Jezik se ovde tretira kao jedan, kao *srpskohrvatski*, pismo je latinica, izgovor je ekavski.

1987

Godine 1987. pojavljuje se rečnik socijalno-pravnih pojmova (isp. **Rožić, Ivan** 1987: *Njemačko-hrvatski ili srpski rječnik socijalnopravnih pojmova*, Zagreb, str. 93).

Rečnik je izašao u izdanju izdavačke kuće NIRO „Radničke novine“ iz Zagreba 1987. godine. Rečnik ima kratku uvodnu napomenu naslovljenu kao *Riječ izdavača* kao i *Napomene za korištenje rečnika*. Iz *Riječi izdavača* saznajemo da je rečnik izašao u ediciji *Most* koju je osnovala izdavačka kuća NIRO „Radničke novine“ „u kojoj se objavljuju brošure namijenjene našim ljudima koji rade u inozemstvu, kao i onim službama i pravnim osobama SRH I SFRJ, te našim predstavnicima u inozemstvu, kojima je dio djelatnosti vezan uz ostvarivanje prava tih radnika iz radnog odnosa, mirovinskog, invalidskog i zdravstvenog osiguranja te ostalih socijalnih prava za njihova boravka u inozemstvu, kao i po povratku u zemlju“. (Riječ izdavača, strana nije numerisana).

Ovaj rečnik obuhvata, kako autor kaže „termine iz socijalnopravne terminologije koji se upotrebljavaju u Saveznoj Republici Njemačkoj, Austriji, Švicarskoj i Njemačkoj Demokratskoj Republici“. „Osim pojmova iz socijalnog

prava, rječnik dijelom obuhvaća i pojmove iz ostalih pravnih područja (građansko pravo, radno pravo krivično i procesno prvo i sl.)“.

Što se samog rečnika tiče on je semasiološki, odrednice su složene strogo abecednim redom jedna ispod druge. Kao odrednica navedena je jedna reč ili fraza. Rečnik je jednosmerni, JI je nemački JC je *hrvatski ili srpski*. Kao prevodni ekvivalent navodi se jedan ili više sinonima. U pojedinim slučajevima navedeno je i objašnjenje nakon prevodnog ekvivalenta. Npr.

Abfindung die,-,en – otpremnina; namirenje (jednokratna isplata neke naknade ili rente, odnosno dijela naknade/rente; najčešće namjenski, radi ostvarivanja trajnih dobara)
(str. 7)

Altersgeld das, -(e)s, -er – starosna potpora (uglavnom za poljoprivrednike)
(str. 8)

Uz imenice na nemačkom jeziku navedeni su osnovni gramatički podaci (rod, oblik za genitiv jednine i nominativ množine). Glagoli u nemačkom jeziku navedeni su u osnovnim oblicima, a naveden je i pomoćni glagol. Npr.

anfechten, focht an, h. angefochten – pobijati, napadati, osporavati
Angestelltenversicherung die, - rentno osiguranje namještenika, mirovinsko osiguranje službenika
(str. 9)

Analizom leksike i samog rečnika konstatuje se da je rečnik malog kvaliteta i sekundarnog značaja u službama kojima je i namenjen (SIZ-ovi, savetovaništva za naše radnike u inostranstvu, socijalne službe, sindikati, socijalni radnici, advokati, sudski tumači). U rečniku je zastupljena u prilično velikom procentu i opšta leksika, koja se koristi u svakodnevnoj komunikaciji. Stručna leksika čini nešto više od polovine rečnika, a to su uglavnom termini iz oblasti osiguranja, prava, socijalne zaštite, nešto malo iz ekonomije.

Na kraju rečnika dat je popis nemačkih skraćenica koje se najčešće koriste u službama kojima je rečnik namenjen. Te skraćenice su složene abecednim redom, zatim je dat razrešeni naziv na nemačkom jeziku i prevod tog pojma na hrvatski ili srpski jezik. Spisak skraćenica je od velike pomoći budućim korisnicima ovog rečnika. Npr.

AA = **Arbeitsamt** – Ured za zapošljavanje, zavod za zapošljavanje
AHVV = **Verordnung über die Alters- und Hinterlassenenversicherung** –
Uredba o starosnom i obiteljskom osiguranju (Švic.)
AnV = **Angestelltenrentenversicherung** – mirovinsko
osiguranje namještenika

(str. 81)

Što se sociolingvističke komponente rečnika tiče, evidentan je uticaj društvenih i političkih faktora na terminologiju. Upravo su pravo i ekonomija oblasti gde se na najbolji način mogu posmatrati društveni uticaji. I u ovom rečniku kao u skoro svakom iz ove grupe evidentan je uticaj socijalističkog društva, tu su akronimi koji su obeležili taj period, uticaj sindikata, socijalne zaštite, SIŽ-ova i sl.

Što se jezika tiče, on se tretira kao *hrvatski ili srpski* što je naglašeno i u predgovoru. Uvidom u terminologiju vidi se da je u pitanju hrvatski varijetet. Čini se da je tretman jezika u drugom planu, rečnik je namenjen svim radnicima u inostranstvu sa prostora bivše države bez obzira da li su oni Srbi ili Hrvati ili pripadnici drugih nacija.

1989

Sledeći rečnik koji će biti predmet našeg razmatranja je Njemačko-srpskohrvatski-hrvatskosrpski ekonomski rječnik izdat u izdanju izdavačke kuće Svjetlost iz Sarajeva 1989. godine (isp. **Sokal, Dragutin / Banjac, Ljubinko / Kapić, Halil** 1989: *Njemačko-srpskohrvatski-hrvatskosrpski ekonomski rječnik sa frazeologijom, skraćenicama i imenima država*, Sarajevo, str. 351).

Pre samog rečnika dat je kratak predgovor i popis skraćenica. Odmah iz predgovora saznajemo da rečnik ima širu namenu i da obuhvata širu terminologiju nego što je to navedeno u naslovu. Dakle, rečnik ne sadrži samo ekonomsku terminologiju, nego i terminologiju iz oblasti marketinga, trgovine, finansija, knjigovodstva, ekonomike i organizacije poslovanja.

Rečnik je dvojezični, jednosmerni, JI je nemački, JC je *srpskohrvatski* ili *hrvatskosrpski* kako autori kažu. Odrednice u nemačkom kao JI složene su abecedno, uz povremeno pravljenje semantičkih gnezda oko odrednice. Što se prevodnih ekvivalenata na srpskohrvatskom kao JC tiče, navodi se jedan ili više prevodnih sinonima koji su odvajani zarezom.

Od gramatičkih informacija u nemačkom kao JI navedeno je obeležje roda, oblik za genitiv jednine i nominativ množine, uz oznaku preglasa tamo gde on postoji. Takođe su navedeni osnovni oblici nepravilnih glagola, što treba da omogući korisnicima sa nižim nivoom nemačkog jezika da bolje upotrebljavaju ove izraze.

Što se tiče sociolingvističke komponente, jezik se tretira kao jedan, čak su u cilju ravnopravnosti navedena i oba naziva za tadašnji jezik, i onaj koji je korišćen u zapadnoj i onaj koji je korišćen u istočnoj varijanti. Pismo je latinica, izgovor je ijekavski. Npr.

Abhebungsbefugnis, die, -, sse ovlaštenje za podizanje novca
Abholung, die, -, -en odnošenje
Abkommen, das, -s sporazum, nagodba, ugovor
abkommensgemäß shodno sporazumu
(str. 7)

1991

Pred sam građanski rat na prostoru Jugoslavije pojavljuje se Višejezični pravno-ekonomski rečnik, u izdanju Udruženja naučnih i stručnih prevodilaca Srbije, Beograd (isp. **Petranović, Josip / et. al.** 1991: *Višejezični pravno-*

ekonomski rečnik: srpskohrvatski, slovenački, makedonski, ruski, engleski, nemački, francuski, italijanski i španski, Beograd. str. 82).

Rečnik je malog obima, svega 82 strane, ima kratak predgovor. Rečnik je jednosmerni, višejezični, JI je *srpskohrvatski*, a nemački spada u grupu jezika koji su JC. Rečnik sadrži 768 termina i izraza iz *Zakona o stranim ulaganjima* i *Zakona o preduzećima*. Iz predgovora saznajemo da je to prvo izdanje Udruženja naučnih i stručnih prevodilaca Srbije. Rečnik je nastao kao rezultat savetovanja koje je posvećeno savremenoj terminologiji, koja proizilazi iz jugoslovenskog reformskog zakonodavstva.

Rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom, često se kao odrednice nalaze sintagme ili fraze koje su vezane za centralnu odrednicu. Uz odrednicu na *srpskohrvatskom* jeziku nema nikavih gramatičkih podataka. Gramatičkih podataka nema ni uz prevodne ekvivalente u ostalim stranim jezicima. Jezik se tretira kao *srpskohrvatski*, pismo je latinica, izgovor ekavski. Terminologija je uobičajena, prevladavaju pravo i ekonomija ali ima dosta i drugih izraza, kao i opšte tematike. Što se sociolingvističke komponente tiče, nema nikakvog nagoveštaja rata koji samo što nije počeo. Npr.

BILANS

bilanca
баланц
баланс
balance sheet
Bilanz, Abschluss
bilan bilancio
saldo, balanza (de pagos)
(str. 6)

1996

1996. godine izlazi još jedan rečnik koji se bavi ovom terminologijom, to je Leksikon finansijskih tržišta autora Dobrivoja Milojevića (isp. **Milojević, Dobrivoje**

1996: *Leksikon finansijskih tržišta sa rečnikom na srpskom, nemačkom i engleskom jeziku*, Beograd, str. 507).

Rečnik poseduje *Predgovor*, *Uvod* i *Uputstvo za korišćenje priručnika* kao i popis skraćenica nazvan *Osobite skraćenice primenjene u ovom priručniku* na sva tri jezika koja su zastupljena: srpskom, nemačkom i engleskom. Radi se o leksikonu, najpre je navedena jedinica na srpskom jeziku, zatim prevod te jedinice na nemački i engleski, zatim sledi objašnjenje pojma na srpskom jeziku. Pismo je latinica, uz nemačke odrednice navedena je oznaka roda (*m, f, n*). To je sve od dodatnih informacija koje su date u rečniku. Rečnik je strogo abecedno urađen, ali se zbog načina na koji je objašnjena leksička građa može smatrati rečnikom mešovitog tipa semasiološko-enciklopedijskim. Pri translaciji korišćeni su sinonimi, oni su odvajani tačkom i zarezom. Leksičke jedinice su označene brojem, koji služi za upućivanje iz registara. Dati su registri na nemačkom i engleskom jeziku. Npr.

11 AKCIJE BEZ PRAVA GLASA

n Aktien fpl ohne Stimmrecht; stimmrechtlose Aktien fpl
e non-voting /nonvoting/ share(s)

Akcije koje se izdaju u drugoj ili narednim emisijama, ali tako da se time ne povećava broj akcionara koji imaju pravo upravljanja društvom. Emituju se kada a.d. želi da poveća kapital ali da novi akcionari nemaju pravo glasa kod donošenja odluka o poslovanju tog društva.

Osnivačke akcije mogu biti bez prava glasa, jer se osnivačima mora obezbediti upravljanje društvom.
(str. 5)

13 AKCIJE KLASA "B"/KLASIFIKOVANE AKCIJE KLASA B

n "B" Aktien fpl; Aktien fpl der Kategorie "B"; Klasse "B" Aktien fpl
e "B" shares

Klasifikovane akcije koje imaju ista prava kao i obične akcije, osim kada je reč o dividendi koja se na njih ne plaća u gotovom, već u akcijama odgovarajuće vrednosti. (str. 8)

Ovaj rečnik je veoma zanimljiv sociolingvistički, ali ne po pitanju jezika. Jezik se smatra *srpskim*, što je i logično s obzirom na godinu izdanja. Ono što je zanimljivo je da se ovde nagoveštava novi pristup tržištima i ekonomiji. Autor u *Predgovoru* sa pravom konstatuje: „Nije, naime, teško uočiti da dosadašnji rečnici, ekonomski priručnici i sl. u velikoj meri nose pečat socio-ekonomskog sistema Druge Jugoslavije. To moramo prihvatiti s razumevanjem, budući da svako vreme ima svoje enciklopedije“ (Predgovor: IX). U ovom leksikonu već nailazimo na izraze koji obeležavaju današnje vreme: tržišna ekonomija, priliv inostranog kapitala, hipotekarni krediti, berzanska infrastruktura, lizing, hartije od vrednosti. U *Predgovoru* se daje osvrt i na tadašnje stanje u kome se zemlja nalazi, pa se kaže da je to „postembargo faza“, te „da će uključivanje naše zemlje u međunarodne finansijske tokove biti izuzetno teško“, ali da je „dobrodošla činjenica da je Leksikon terminološki snabdeven i izrazima na engleskom i nemačkom jeziku“ (Predgovor: XI). Na kraju možemo konstatovati da ovaj rečnik predstavlja dragocen priručnik u trenutku kada privreda Srbije počinje novu etapu u svom razvoju.

3.9 Rečnici bibliotekarstva

Sledeća struka koja je našla interesovanje leksikografa bilo je bibliotekarstvo, tako da, pored obilja društvenih nauka koje doživljavaju procvat u posleratnom periodu, terminologija iz oblasti bibliotekarstva zauzima značajno mesto. Reč je o višjezičnom rečniku u kome je zastupljen najveći broj jezika do sada.

1963

Godine 1963. izlazi *Dictionarium Bibliothecarii Practicum* (isp. **Pipics, Zoltan** (Hrsg.) 1963: *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX lingui*: mađarski, nemački, engleski, francuski, ruski, španski,

bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, Budapest, str. 317).

Priredivač rečnika je Zoltan Pipics. Izdanje iz 1963. godine je prvo izdanje, u njemu je bilo zastupljeno dvadeset jezika. Izdavač rečnika je Akadémia Kiadó iz Budimpešte. Zanimljivo je da godina izdanja nije navedena na samom rečniku ali je prema podacima Nemačke nacionalne biblioteke (Deutsche Bibliothek) iz Lajpiciga ovaj rečnik izdat 1963. godine. Do toga podatka dolazimo i na osnovu informacija datih u predgovoru narednim izdanjima ovog rečnika. Posle prvog izdanja rečnik doživljava još šest izdanja koja se razlikuju, pre svega prema polaznom jeziku.

1964

Sledeće, drugo izdanje rečnika izlazi 1964. godine (isp. **Pipics, Zoltan** (Hrsg.) 1964: *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX linguis: mađarski, nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki*, 2. Auflage, Budapest, str. 317). I u ovom izdanju zastupljeno je dvadeset jezika, a polazni jezik je mađarski kao i u prvom izdanju, oba izdanja su ista, čak je isti i broj stranica.

1969

Sledeće, treće, popravljeno i prošireno izdanje izlazi 1969. godine (isp. **Pipics, Zoltan** (Hrsg.) 1969: *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX linguis: nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, mađarski*, 3. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 375). I u ovom izdanju zastupljeno je dvadeset jezika, a proširenje i izmene se ogledaju u proširenju rečnika novim terminima, obim rečnika je uvećan i sada iznosi 375 strana. Iz predgovora saznajemo da je broj zastupljenih

termina u ovom izdanju 364, dok je broj zastupljenih termina u prethodna dva izdanja bio 300. JI nije više mađarski, nego nemački.

1970

Četvrto izdanje izlazi 1970. godine (isp. **Pipics, Zoltan** (Hrsg.) 1970: *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX linguis*: nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, mađarski, 4. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 375). Polazni jezik i u ovom izdanju je nemački i nema nikakvih izmena u odnosu na prethodno izdanje.

1971

Godine 1971. izlazi peto izdanje (isp. **Pipics, Zoltan** (Hrsg.) 1971: *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX linguis*: nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, mađarski, 5. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 375). I ovo izdanje isto je kao prethodna dva, polazni jezik je nemački, isti je broj strana, obrađen je isti broj termina.

1974

Sledeće, šesto izdanje pojavljuje se 1974. godine (isp. **Pipics, Zoltan** (Hrsg.) 1974: *Dictionarium Bibliothecarii Practicum ad usum internationalem in XII linguis*: Englisch-Französisch-Deutsch-Russisch-Spanisch-Bulgarisch-Kroatisch-Tschechisch-Dänisch-Holländisch-Finisch-Griechisch-Ungarisch-Italienisch-Lateinisch-Norwegisch-Polnisch-Portugiesisch-Rumänisch-Serbisch-Slovakisch-Schwedisch, 6. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 385). Izdanje je

prošireno sa još dva jezika, norveškim i portugalskim, a promenjen je i polazni jezik, sada je to engleski. Autor u predgovoru kaže da se držao stvarne potrebe kada je broj jezika u pitanju, te da je ovaj put izdanje proširio norveškim i portugalskim jezikom zbog veoma obimne literature iz oblasti bibliotekarstva koja postoji na ova dva jezika.

1977

Poslednje, sedmo izdanje, koje je isto kao šesto, pojavljuje se 1977. (isp. **Pipics, Zoltan** (Hrsg.) (1977): *Dictionarium Bibliotecarii Practicum ad usum internationalem in XII linguis: Englisch-Französisch-Deutsch-Russisch-Spanisch-Bulgarisch-Kroatisch-Tschechisch-Dänisch-Holländisch-Finisch-Griechisch-Ungarisch-Italienisch-Lateinisch-Norwegisch-Polnisch-Portugiesisch-Rumänisch-Serbisch-Slovakisch-Schwedisch*, 7. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 385)

Sva izdanja rečnika prate veoma pregledni registri, koji olakšavaju korišćenje rečnika. Nema nikakvih elemenata gramatike što je i logično s obzirom na broj zastupljenih jezika u ovom rečniku. Navođenje bilo kakvih dodatnih podataka samo bi dodatno komplikovalo upotrebu. Rečnik je u pravom smislu internacionalni, zastupljeni su i veliki jezici i jezici koji su manje rašireni. Iz predgovora saznajemo da su u izradi ovog rečnika saradjivale nacionalne biblioteke zemalja čiji su jezici zastupljeni. U ime Srbije saradivali su stručnjaci iz Jugoslovenskog bibliografskog instituta iz Beograda, a iz Hrvatske stručnjaci iz Nacionalne i sveučilišne biblioteke iz Zagreba.

Što se tiče samog rečnika, u svim izdanjima način organizovanja i prezentovanja leksičke građe je isti. Rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecedno jedna ispod druge, prevodni ekvivalenti na zastupljenim jezicima dati su

u kolonama. Svaka jedinica označena je brojem. Pošto je zastupljen veliki broj jezika, prevodni ekvivalenti nisu stali na jednu stranu nego su rašireni na po dve ili tri stranice. Sa stanovišta jezičkog para koji mi posmatramo, nemačkog i srpskog, srpski je uvek JC, nemački je JI u izdanjima iz 1969, 1970, 1971 godine, dok je u preostala četiri izdanja nemački takođe JC. U izdanjima iz 1963 i 1964 JI je mađarski, a u izdanjima iz 1974 i 1977 JI je engleski. Navešćemo primer iz rečnika gde je nemački polazni jezik, kao i prevodne ekvivalente na srpskom i hrvatskom jeziku, pošto autor u svim izdanjima te jezike tretira kao dva različita i odvojena jezika. Npr.

DEUTSCH

1. Abdruck (str. 12)

6. Ablieferungspflicht
(str. 12)

KROATISCH

otisak, štampa, tisak (str. 14)

obaveza dostave tiskanih stvari
(str. 14)

SERBISCH

otisak (отисак)

štampa (штампа) (str. 15)

predaja obaveznog primerka
(предаја обавезног примерка)
(str. 15)

(Primeri su preuzeti iz izdanja iz 1969. godine)

Sa aspekta naše analize zanimljiv je tretman jezika, koji je u doba kada je ovaj rečnik počeo da se pojavljuje zvanično nosio naziv srpskohrvatski/hrvatskosrpski. Autor ova dva jezika tretira zasebno, odvojena su i u posebne kolone. Uočava se da je najbitnija razlika između srpskog i hrvatskog jezika za pismo. U hrvatskom jeziku prisutni su termini karakteristični za zapadnu varijantu, a u srpskom jeziku termini karakteristični za istočnu varijantu. Takođe su, kada je srpski jezik u pitanju, termini navedeni na oba pisma: latinici i ćirilici. I to je prvi stručni rečnik u kome se pojavljuje ćirilica, a autor na tu činjenicu skreće pažnju i u predgovoru. Zapravo to je, pored izgovora, jedina dinstinkcija koju autor pravi između srpskog i hrvatskog jezika.

Registri su dati za sve jezike osim polaznog. U izdanjima gde je nemački polazni jezik dati su registri sa prevodom na nemački, tako da su za našu analizu značajni upravo registri u tim izdanjima, a to su treće, četvrto i peto izdanje. Među

registrima na svim jezicima koji su zastupljeni nalaze se i registri za hrvatski i srpski, kao i prevodi tih termina na nemački jezik. Razlika između hrvatskog i srpskog je u pismu i izgovoru, naime za hrvatski jezik koristi se latinica i hrvatski varijetet, dok se za srpski jezik koriste oba pisma i ekavski izgovor. Što se prevodnih ekvivalenata na nemačkom jeziku tiče, navodi se samo jedan prevodni ekvivalenat, koji je najčešće fraza, nema nikavih gramatičkih niti nekih drugih obeležja. Radi poređenja razlikovanja srpskog i hrvatskog jezika navešćemo iste primere iz oba registra. Npr.

a , und	322
abecedirati , alphabetisieren	13/1
abecedni raspored , alphabetische Ordnung	13
abzac , Paragraph	232
adaptirati , anwenden	23
(Kroatisch: 299)	

a (a), und	322
alfabetiski red , (алфаветски ред) alphabetische Ordnung	13
abzac (абзац), Paragraph	232
adaptirati (адаптирати), anwenden	23
(Serbisch: 341)	

3. 10 Vojni rečnici

1965

Velika zanimljivost je da se dvadeset godina nakon završetka Drugog svetskog rata pojavljuje jedan vojni rečnik. Autori ovoga rečnika su prof. Zoran Konstantinović i Milisava Đ. Perišić (isp. **Perišić, Milisav Đ. / Konstantinović, Zoran V.** 1965: *Nemačko-srpskohrvatski vojni rečnik*, Beograd, str. 853).

Kao što se iz navedenih podataka vidi, rečnik je izdat u Beogradu u izdanju Vojnoizdavačkog zavoda. Pre samog rečnika dat je *Predgovor* i spisak skraćenica naslovljen kao *Skraćenice u rečniku*.

Rečnik je očigledno urađen za potrebe JNA, pošto već iz impresuma saznajemo: „Rešenjem načelnika Generalštaba, koje je zavedeno u Vojno-idavačkom zavodu pod. br. 3938 od 14. jula 1965. godine, ovaj rečnik može se koristiti za potrebe JNA“.

Rečnik je jednosmerni, prevodni, JI je nemački, JC je *srpskohrvatski*. Po načinu slaganja građe rečnik je semasiološki, odrednice su složene jedna ispod druge abecednim redom. U slaganju samih odrednica veoma često su date sintagme i fraze u čijem jezgru je odrednica. Rečnik sadrži oko 50.000 termina koji se odnose na sva tri vida oružanih snaga, a nastoji da u potrebnoj meri zahvati sve rodove vojske i službe. Što se same terminologije tiče, autori u predgovoru kažu: „Pri odabiranju ovolike leksičke građe težište je vazda ostalo u domenu isključivo vojne teorije i prakse – taktike, operatike, strategije, fortifikacije, balistike, tehnike svih grana, kao i ostalih područja vojne delatnosti“ (str. 4). U rečniku ima i termina iz anglo-američke vojne prakse zbog toga što se oni „u vezi sa snagama NATO-a često sreću u nemačkoj vojnoj literaturi“. Pri translaciji navedeno je uglavnom više prevodnih sinonima, odnosno naveden je maksimalan broj značenja. Veoma česta su i objašnjenja, te informacije o pripadnosti termina određenoj oblasti oružanih snaga. Sinonimi su odvajani zarezom, a ukoliko je reč o polisemnoj jedinici njen ekvivalent odvojen je tačkom i zarezom.

Od gramatičkih podataka obeležen je samo rod uz imenice u nemačkom jeziku. Velika zanimljivost ovoga rečnika je to što se navodi pripadnost svake odrednice nekom rodu ili tehnici ili drugoj oblasti oružanih snaga. Takođe je dat i istorijski osvrt ukoliko je reč o nekom terminu koji pripada zastareloj vojnoj upotrebi. Npr.

abdichten *tak.* neutralisati prostor

Abdichtungsring *m teh.* prsten za hermetičko zatvaranje

abdiennen odslužiti vojni rok

Abdrängung *f* uticaj vetra na pravac kretanja broda, vazduhoplova, rakete ili uopšte balističkog zrna; istiskivanje

Abdrift *f* skretanje sa pravca leta; zanošenje zbog vetra ili vodene struje; v. Abtrift (str. 9)

Abkommunition *f* municija spremljena za gađanje sa umetnutim topovskim cevima. (str. 13)

Nakon rečnika naveden je spisak skraćenica (*Važnije skraćenice*), koje su razrešene u originalu i dat je prevod na *srpskohrvatski* jezik, što je od velike pomoći budućim korisnicima rečnika. Navdno je oko 5.000 skraćenica. Npr.

AAFCE – *engl. Allied Air Forces, Central Europe* – savezničko vazduhoplovstvo centralne Evrope (članica NATO)

AAG – *Armeeartilleriegrupee* – armijska artiljerijska grupa

AAM – *engl. Air-to-air missile* – raketa tipa vazduh-vazduh (str. 643)

Nakon skraćenica dolazi poglavlje gde su dati nazivi za delove štabova (*Označavanje delova štabova*) i to kako je to izgledalo pre Drugog svetskog rata u doba Vermahta, a kako od 1945. godine. U poglavlju *Primeri upotrebe skraćenica i vojnih termina u nemačkim zapovestima*, date su zapovesti na svim nivoima. Značajna su takođe i poglavlja koja slede: *Topogafski znaci za karte NATO-a*, *Skraćenice iz topografije*, *Taktički znaci*, *Skraćenice naziva jedinica*. Na kraju je data organizaciona šema nemačkog ministarstva odbrane (*Gliederung des Bundesministeriums für Verteidigung*) i organizaciona šema Bundesvera, kao i organizaciona šema kopnene vojske i mornarice, te *Pregled činova zapadnonemačkih oružanih snaga*, *Pregled činova Nemačke demokratske republike*, *Činovi austrijskih oružanih snaga*, *Činovi švajcarskih oružanih snaga*. Na kraju je uz sve to dat *Pregled nemačkih nepravilnih glagola*.

Uvidom u ovaj rečnik i njegovom detaljnom analizom može se konstatovati da se radi o izuzetnom leksikografskom ostvarenju, koje je u tom momentu u

potpunosti pokrivalo svu aktuelnu terminologiju iz oblasti oružanih snaga. Poseban značaj ovog rečnika ogleda se u informacijama koje prate rečnik, koje su navedene u prethodnom tekstu.

1994

Drugi rečnik koji ćemo razmatrati u grupi vojnih rečnika je rečnik koji se bavi terminologijom iz oblasti eksplozivnih materija, koji je objavljen 1994. godine (isp. **Hristovski, Metodija** 1994: *Eksplozivne materije: rečnik srpsko-engleski, srpsko-francuski, srpsko-nemački, englesko-srpski, francusko-srpski, nemačko-srpski*, Beograd, str. 310). Očigledno je da je primarna namena ovoga rečnika vojna. O tome svedoče i navodi u *Predgovoru*, a i izdavačka kuća u kojoj je objavljen ovaj rečnik, a to je Vojna knjiga iz Beograda. Rečnik ima *Predgovor*, *Vodič kroz rečnik*, *Uvod (O prirodi eksplozivnih materijala)*, *O fenomenima razlaganja*, *O prevenciji rizika i zaštiti* i *Skraćenice* koje su veoma detaljne. Kao što vidimo, rečnik ima veoma sveobuhvatan teretski deo iz koga saznajemo pojedinosti o samom rečniku. Iz *Predgovora* saznajemo da je rečnik namenjen licima koja se sa bilo koga aspekta bave eksplozivnim materijama: inženjerima, ali i prevodiocima, studentima, pitomcima vojnih škola, inokorpondentima, tehničkim oficirima itd. Rečnik obuhvata 600 termina uključujući 170 eksplozivnih materija (jedinjenja i proizvoda), oko 50 drugih važnih komponenti, kao i najvažnije pojmove, skraćenice, metode, fizičko-hemijske veličine koje definišu svojstva i performanse eksplozivnih materija i fenomene koji određuju njihovu primenu.

U uvodu su date osnovne informacije o eksplozivnim materijama, u prvom delu dati su nazivi i definicije pojmova na srpskom jeziku po abecednom redu i njihova definicija, a zatim i prevodi na engleski, francuski i nemački jezik. Time bi se ovaj rečnik mogao smatrati semasiološko-enciklopedijskim. Drugi deo rečnika sadrži dvojezične rečnike, odnosno samo popis pojmova po abecednom redu na engleskom, francuskom odnosno nemačkom jeziku sa prevodom na srpski.

Suštinski to su dvojezični jednosmerni rečnici u kojima je JI engleski, francuski ili nemački, a JC srpski. Najpre ćemo se pozabaviti prvim, najobimnijim delom rečnika, koji je semasiološko-enciklopedijskog karaktera, o čemu svedoči sledeći primer. Npr.

**ADIJABATSKI Adiabatic
 Adiabatique
 Adiabatisch**

Proces koji se odvija bez razmene toplote sa okolinom. Označava promenu stanja neke materije u zatvorenom sudu bez razmene toplote između zatvorenog suda i okoline.
(str. 20)

**AEROZIN Aerozin
 Aérozine
 Aerozin**

Tečno raketno gorivo (diergol) – smeša bezvodnog hidrazna i asimetričnog dimetilhidrazina (50+50).
(str. 21)

Kao što se iz ovih primera vidi, data je odrednica na srpskom jeziku, zatim njeni prevodni ekvivalenti na engleskom, francuskom, nemačkom i na kraju definicija na srpskom jeziku. Nema nikakvih dodatnih obeležja niti uz odrednicu niti uz prevodne ekvivalente. Navodi se uglavnom jedan prevodni ekvivalent, rečnik je usko stručni.

Sa stanovišta naše analize zanimljiv je vrlo i nemačko-srpski rečnik, gde su samo popisani termini na nemačkom jeziku koji su složeni striktno abecednim redom, a pored njih u sledećoj koloni dati su prevodi na srpski jezik. Ni u ovom delu rečnika nema nikakvih obeležja gramatike, način prezentovanja leksičke građe je striktno paradigmatski, u srpskom kao JC navodi se uglavnom jedan prevodni sinonim koji može biti i fraza. Npr.

Abbrandgeschwindigkeit
Abdeckung

Brzina sagorevanja
Membrana

Abschlusseffekt
Absperrzone
Abstecker
(str. 293)

Završni efekat
Zona miniranja
Vrh kumulativnog mlaza

3.11 Rečnici matematičkih termina

1966

Prvi matematički rečnik pojavljuje se 1966. godine u Beogradu u izdanju Zavoda za izdavanje udžbenika Savezne republike Srbije autora Tadije Pejovića (isp. **Pejović, Tadija** 1966: *Rečnik matematičkih termina*: srpskohrvatski, ruski, francuski, engleski, nemački, Beograd, str. 284). Rečnik je višejezični, zastupljeno je pet jezika, JI je srpskohrvatski, a zatim slede ruski, francuski, engleski, nemački. Nemački, je dakle, u ovom slučaju JC.

Rečnik ima *Predgovor*, gde saznajemo da je rečnik pripremljen i izdat na zahtev Matematičkog instituta. Tim za izradu rečnika činili su profesori univerziteta uglavom prirodno-matematičke struke na čelu sa prof. Tadijom Pejovićem koji je bio direktor Matematičkog instituta. Rečnik je podeljen u dva dela. Prvi deo predstavlja uporedni višejezični rečnik, a drugi deo su registri za sve zastupljene jezike. Odrednice u rečniku u *srpskohrvatskom* kao JI složene su azbučnim redom, što je vrlo zanimljivo. Ovo je prvi rečnik u kome su odrednice složene azbučnim redom. Svi termini su numerisani, da bi taj broj poslužio za upućivanje iz registara.

Uz imenice u nemačkom jeziku dato je obeležje roda i to je jedina gramatička oznaka u rečniku. Česta su i upućivanja. Uglavnom se navodi jedan prevodni ekvivalent. Npr.

Srpskohrvatski	Русский	Français	English	Deutsch	
аксиоматика	аксиоматика	axiomatique <i>f</i>	axiomatics	Axiomatik <i>f</i>	46
алгебарска функција	алгебраическая функция	fonction <i>f</i> algébrique	algebraic (al) function	algebraische Funktion	60
алгебра (str. 65A)	алгебра	algèbre <i>f</i>	algebra	Algebra <i>f</i>	63

Ono što je zanimljivost ovog rečnika je pismo i azbučni poredak odrednica. Pismo je ćirilica, raspored odrednica je, kao što smo već rekli azbučni, a jezik se tretira kao *srpskohrvatski*, ekavska varijanta izgovora.

S obzirom na registre koji su veoma pregledni i na jednostavno ustrojstvo rečnika, ovaj rečnik je dobrog kvaliteta.

1981

Petnaest godina kasnije pojavljuje se još jedan rečnik koji se bavi matematičkom terminologijom. Ovaj put rečnik je izdat u Nemačkoj, autor je Gustav Lerher, izdavač je Necker-Verlag iz Štutgarta (isp. **Lörcher, Gustav Adolf** 1981: *Mathematische Grundbegriffe*: Lexikon für die Schulpraxis mit ausländischen Kindern. Deutsch, Türkisch, Serbokroatisch, Italienisch, Griechisch, Spanisch, Stuttgart, S. 144). Rečnik je izašao u ediciji *Lehren und Lernen*. Rečnik ima uvodne napomene naslovljene kao *Einleitung* i *Vorbemerkung* u kojima se daju osnovne napomene o samom rečniku, zatim se upućuje na izvore koji su korišćeni u izradi rečnika i daju se osnovna uputstva o školskom sistemu u Turskoj, Jugoslaviji, Italiji, Grčkoj i Španiji. Iz uvoda saznajemo da je rečnik namenjen za rad u nastavi sa decom stranaca. Rečnik je kombinovanog tipa, delom je to konverzacijski priručnik, a delom onomasiološko-semasiološki rečnik. Rečnik je mešovit i po pitanju broja zastupljenih jezika. Jedan deo rečnika je uporedni višejezični rečnik gde je JI nemački a zatim slede ostali zastupljeni jezici sledećim redom: turski, srpskohrvatski, italijanski, grčki i španski. Rečnik sadrži sledeća poglavlja *Hilfsmittel für den Mathematikunterricht* (u okviru ove grupe navedene su sledeće podrupe: *Minimalziele*, *Sprachfreie Hilfsmittel*, *Sprachbildende Hilfsmittel* i *Fremdsprachliche Hilfsmittel*), *Lehrplanvergleich (Didaktische Hinweise zur Arbeit mit der Synopse, Hinweise zum Aufbau der Lehrplansynopse, Lehrplansynopse, Kommentar zum Inhalt der Lehrplansynopse)*, *Mathematisches Wörterbuch*,

Abweichende Rechenverfahren und mathematische Zeichen i *Anhang*. U dodatku se navodi literatura, a dati su i dvojezični materijali, inostrani udžbenici za matematiku kao i prevod planova iz matematike (*Übersetzungen ausländischer Mathematiklehrpläne*) iz Turske, Jugoslavije, Italije, Grčke i Španije.

Za naše istraživanje zanimljivo je poglavlje *Mathematisches Wörterbuch* koje sadrži najpre uporedni šestojezični rečnik u kome su zastupljeni jezici naroda čijih je najveći broj iseljenika na privremenom radu u Nemačkoj boravio u tom momentu: turski, srpskohrvatski, italijanski, grčki i španski. Taj rečnik je onomasiološki. U tumačenju značenja koristi se isključivo paradigmatički postupak. Navodi se po jedan prevodni ekvivalent, bez navođenja bilo kojih drugih podataka u bilo kom jeziku. Npr.

deutsch	türksisch	serbokroatisch	italienisch
senkrecht	dik	okomit	perpendicolare
Quadrat	kare	kvadrat	quadrato
Rechteck	dikdörtgen	pravokutnik	rettangolo
Vieleck	çokgen	mnogokut	poligono

(str. 44)

Nakon ovog višejezičnog rečnika dolaze dvojezični rečnici u oba pravca koji su sređeni abecedno: nemačko-turski, tursko-nemački, nemačko-srpskohrvatski, srpskohrvatsko-nemački, nemačko-italijanski, italijansko-nemački, nemačko-grčki, grčko-nemački, nemačko-španski, špansko-nemački.

Očigledno je da je ovaj rečnik urađen da bi se olakšalo snalaženje sa udžbenicima matematike, aneksnog je tipa, terminologija koja je data u njemu prilagođena je udžbenicima, te je tako i njegova upotrebna vrednost ograničena samo na nastavu matematike za decu stranaca i to za određeni program.

3.12 Rečnici iz oblasti šumarstva i prerade drveta

1966

Među terminološkim rečnicima koji su izašli u periodu posle Drugog svetskog rata veoma značajno mesto zauzimaju rečnici koji se bave terminologijom iz oblasti šumarstva, iskorišćavanja šuma, drveta i prerade drveta. Ta terminologija je obrađena na veoma reprezentativan način i što se tiče kvaliteta i kvantiteta. Prvi rečnik koji se bavi ovom terminologijom pojavljuje se već 1966. godine (isp. **Radovčić, Ante** 1966: *Rečnik šumarskih izraza: srpskohrvatski, engleski, francuski, nemački*, Beograd, str. 350).

Rečnik je višejezični, terminologija je data na četiri jezika, iako autor u predgovoru pominje i neophodnost da se uključi još jedan jezik, ruski „s obzirom na bogate naučne tekovine i visok tehnički nivo šumarstva u SSSR-u“. Ji je *srpskohrvatski*, nemački je JC, po tipologiji rečnik je semasiološki. Rečnik je objavljen u izdanju Saveza inženjera i tehničara šumarstva i drvne industrije SR Srbije. Rečnik ima *Predgovor* i *Uvodne napomene* i objašnjenja znakova na sva četiri zastupljena jezika. Već u samom *Predgovoru* autor naglašava neophodnost „da zaostaliye nacije ulažu maksimalne napore u pravcu stvaranja svojih nacionalnih fondova, kadrova i znanja“. Iz *Predgovora* saznajemo da rečnik obuhvata 9.220 termina iz oblasti šumarstva i industrije drveta. Tom brojkom obuhvaćeno je i 280 latinskih naziva vrsta drveća i grmlja.

Odrednice su složene po semasiološkom principu, dakle abecednim redom jedna ispod druge. Ispred svake odrednice nalazi se broj, a numeracija za svako slovo počinje od broja jedan. Međutim, taj broj ne služi, kako bi se očekivalo, da bi se njime upućivalo na registre. Rečnik, naime, ne poseduje klasične registre nego su to rečnici u drugom smeru: *Englesko-srpskohrvatski šumarski rečnik* (str. 160-220), *Francusko-srpskohrvatski šumarski rečnik* (str. 222-279), *Nemačko-srpskohrvatski rečnik* (str. 282-340), *Latinski nazivi šumskih vrsta* (str. 342-350).

Zapravo ovaj poslednji deo je latinsko-srpskohrvatski rečnik pošto je uz svaki termin na latinskom jeziku dat i njegov prevod na srpski.

Rečnik sadrži „čisto stručne šumarske termine iz oblasti uzgoja, zaštite, iskorišćavanja i uređivanja šuma, tehnologije drveta, lovstva, zatim građevinarstva, pedologije i geologije, botanike i denrologije, ekonomike i uprave (samo ukoliko se javljaju u šumarskoj praksi), dok su neki opšti termini dati izuzetno i samo u slučaju kada se oni teže mogu naći u opštim i specijalizovanim rečnicima i leksikonima“ (Uvodne napomene: XI). Npr.

SRPSKOHRVATSKI	ENGLISH	FRANÇAIS	DEUTSCH
11. Beljika	sapwood	aubier m,	Splintholz n
27. Bor (Pinus sp.) (str. 4, 5)	pine	pin m	Kiefer f

U rečniku su veoma česta upućivanja. Upućuje se na neki sinonim ili uobičajeniji termin. Npr.

22. Bodljika → božikovina (str. 4)

Za naše istraživanje zanimljiv je *Nemačko-srpskohrvatski šumarski rečnik*, koji je zapravo registar. Odrednice u nemačkom kao JI navedene su strogo albednim redom jedna ispod druge, uz imenice je navedena oznaka roda. U prevodu na srpskohrvatski jezik dato je više prevodnih ekvivalenata, koji su odvojeni zarezom, a ako je reč o polisemiji prevodni ekvivalenti su odvajani tačkom i zarezom. Ukoliko se radi o nazivu biljke, pored nemačkog termina naveden je i latinski naziv. Npr.

Acker m	njiva, oranica; jutro zemlje
Ackerland n	njiva, oranica
Ahorn m	javor (Acer sp.)
dreilappiger ~	makljen (A. monspessulanum)
eschenblättriger ~	negundovac, pajavac, pajavor (A. negundo)
(str. 283)	

U registru latinskih termina nazvanom *Latinski nazivi šumskih vrsta* abecednim redom su složeni svi upotrebljeni latinski nazivi i dat je njihov prevod na srpskohrvatski.

Rečnik je usko stručni, u njemu je data skoro isključivo stručna terminologija, jezik se tretira kao jedan, *srpskohrvatski*, pismo je latinica, izgovor ekavski.

1969

Tri godine kasnije pojavljuje se još jedan rečnik koji se bavi ovom terminologijom, ovaj put reč je o specijalizovanom rečniku koji se bavi samo jednim segmentom, anatomijom drva. Rečnik je izdat u Zagrebu (isp. **Špoljarić, Zvonimir / Petrić, Božidar / Šćukanec, Velimir** 1969: *Višejezični rječnik stručnih izraza u anatomiji drva*: hrvatskosrpski, engleski, francuski, nemački, italijanski, portugalski, španski, Zagreb, str. 86). Ovaj rečnik sadrži manji broj termina i manjeg je obima od prethodnog, ali je zastupljeno više jezika u odnosu na prethodni rečnik. Pored našeg jezika i uobičajeno nemačkog, francuskog i engleskog ovde su zastupljeni i italijanski, portugalski i španski jezik. Izdavač rečnika je Poslovno udruženje šumsko-privrednih organizacija, što još jednom potvrđuje da su se poslovna i stručna udruženja tih godina intenzivno bavila svojom strukom i pratila međunarodna dešavanja i razvoj svoje struke. Rečnik poseduje *Predgovor* (str. 5-7), gde je dat kratak osvrt na sam rečnik i na razvoj terminologije iz ove oblasti. Saznajemo da je osnova za ovaj rečnik bio *Multilingual Glossary of Terms Used in Wood Anatomy*, koji je izdala Međunarodna asocijacija za anatomiju drva (International Association of Wood Anatomists, skraćeno IAWA). Jedini slovenski jezik koji je zastupljen u tom rečniku je *hrvatskosrpski*, a na izradi rečnika sarađivali su upravo autori ovog rečnika. Što se samog rečnika tiče, njegova struktura je vrlo neobična. Najpre imamo *Tumačenje pojmova* (str. 7-39), koje predstavlja popis termina iz anatomije drva na srpskohrvatskom i njihovo objašnjenje. Autori kažu:

„Tumačenje pojmova sadrži alfabetski poredane izraze anatomije drva. Tumačenje svakog termina dano je uz osnovni izraz koji je označen brojem u zagradama (1-214). Ostali izrazi – sinonimi, zastarjeli, neadekvatni i oni koji se ne preporučuju – označeni su strelicom koja upućuje na osnovni izraz i odgovarajuće tumačenje pojma (→). Izrazi bez ekvivalentnog termina i jednoznačnog tumačenja na stranim jezicima, označeni su crtom (-)“. (Str. 7). Npr.

BJELJICA DVOSTRUKA. → Bjeljika uklopljena.

BJELJICA UKLOPLJENA. (2) → U srž uklopljeno drvo sa izgledom i svojstvima bjeljike. U uklopljenoj bjeljici nema živih stanica kao u normalnoj bjeljici, ali rezervne tvari mogu preostati. Sin. Bjeljika unutarnja. Sin. bjeljika dvorstruka (ne prep).

ČELIJA. → stanica
(str. 9)

Vidimo da ovde autori daju i objašnjenja u vidu skraćenica: sin. (sinonim), zast. (zastarelo), ne prep. (ne preporučuje se).

Nakon ovog poglavlja dolazi *Višejezični rečnik* koji „sadrži osnovne izraze u sedam jezika i termine za oznaku varijacija anatomskih karakteristika“. Svi termini su numerisani čime se upućuje na tumačenje pojma u prethodnom poglavlju. U višejezičnom rečniku polazni jezik je srpskohrvatski, a zatim su dati prevodi na svim zastupljenim jezicima. Rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom, jedna ispod druge. Ni u JI, ni u jezicima koji predstavljaju JC nema nikavih gramatičkih oznaka, niti dodatnih objašnjenja. Za svaku od njih naveden je jedan prevodni ekvivalent (onaj koji je usvojen) u JC. Npr.

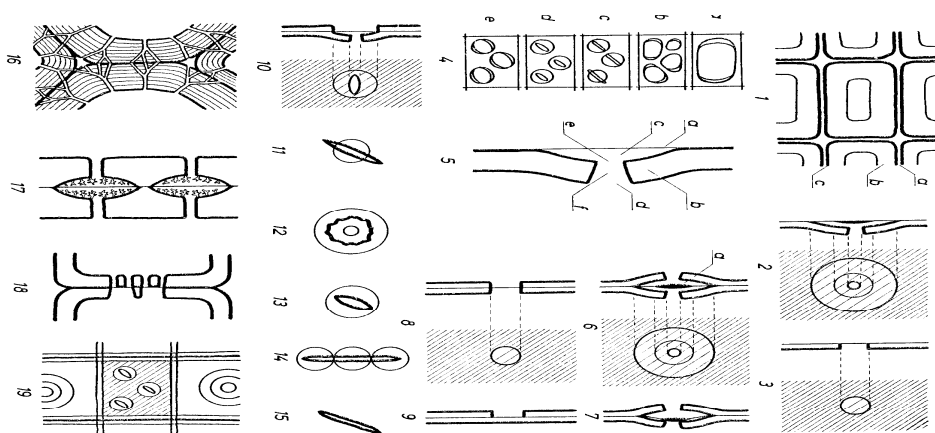
2. Bjeljika uklopljena (str. 41)	Included sapwood / Bois luné / Eingeschlossenes Splintholz / Alburno incluso / Borne incluso / Albura inclusa
-------------------------------------	---

165. Stanica (str. 55)	Cell / Cellule / Zelle / Cellula / Célula / Célula
---------------------------	--

Nakon ovog dolaze indeksi termina na engleskom, francuskom, nemačkom, italijanskom, portugalskom i španskom jeziku. Uz termin se nalazi broj koji upućuje na *Objašnjenja* i na *Višejezični rečnik*. Navešćemo nekoliko primera iz registra za nemački jezik. Npr.

Interzellulargang 92 (str. 71)
 Kernholz 164 (str. 71)
 Splintholz, Eingeschlossenes 2 (str. 73)
 Zelle 165 (str. 74)

Rečnik sadrži i *Dodatak* gde su dati crteži koji su najznačajniji za anatomiju drveta. Dato je 95 crteža. Npr.

1980

Godine 1980. izlazi još jedan rečnik sa terminologijom iz oblasti šumarstva. Ovaj put to je Rečnik iz oblasti iskorišćavanja šuma i šumskih komunikacija (isp. **Bojanin, Svetomir / et. al.** 1980: *Rečnik iz oblasti iskorišćavanja šuma i šumskih komunikacija*: srpski ili hrvatski-slovenski-makedonski-nemački-engleski, Ljubljana, str. 287). Izdavač rečnika je Institut za gozdno in lesno gospodarstvo Slovenije, Ljubljana, a njegovi autori su bili profesori sa šumarskih fakulteta Jugoslavije.

Rečnik ima *Predgovor* i *Uputstvo za upotrebu* na svim zastupljenim jezicima, čak posebno na srpskom i hrvatskom, s tim da se i za jedan i za drugi jezik koristi latinica, razlika je samo u hrvatskom i srpskom varijetetu i izgovoru (ekavski / ijekavski). U *Predgovoru* autor kaže: „Ovaj stručni rečnik sadrži izraze na jugoslovenskim jezicima – srpskom ili hrvatskom, slovenačkom, makedonskom, te na nemačkom i engleskom jeziku“ (Predgovor: 7). Iz *Predgovora* takođe saznajemo da je namera ovog rečnika dvostruka: sa jedne strane usklađivanje terminologije u Jugoslaviji radi lakše saradnje u ovoj oblasti, stoga su na rečniku radili stručnjaci iz svih jugoslovenskih republika. Sa druge strane cilj rečnika je razvijanje međunarodne saradnje, kao i da se olakša upotreba strane literature.

JI u ovom rečniku je *srpski ili hrvatski*, kao odrednica uneti su najpre ekavski, a zatim ijekavski izrazi, zatim sledi prevod na slovenački, makedonski, nemački i engleski jezik. Po tipologiji rečnik je semasiološki, odrednice su složene strogo abecednim redom jedna ispod druge. Npr.

42 **belenica**; bjeljenica
= smolina
= belenica
= Harzlachte f
= resin face; resin blaze
(str. 26)

84 briketiranje
= briketiranje
= briketiranje
= Brikettirung f
= briquetting
(str. 27)

Veoma česta su upućivanja, autor u tu svrhu koristi strelicu. Npr.

15 **amortizacija** → otpis
16 **analiza** → raščlanjivanje
17 **aneroid** → merač pritiska
(str. 25)

Pri translaciji autor navodi sinonime, ali veoma česte su i sintagme i objašnjenja koja se navode u zagradi. Npr.

72 brada; čuperak (ostatak prelomnice na oborenom stablu)

= ščetina

=brada (na soboreno stablo)

=Fallkerbbart m

=cutting beard (on felled tree)

(str. 26)

101 **brzina** kretanja

= gibalna, hitrost, hitrost gibanja

= brzina na dviženje

= Bewegungsgeschwindigkeit f

= motion speed

(str. 27)

Od gramatičkih podataka u rečniku navodi se samo oznaka roda uz imenice na nemačkom jeziku kao što se može videti iz gore navedenih primera.

Na kraju rečnika nalaze se abecedni registri za slovenački, makedonski, nemački i engleski jezik.

Rečnik je upotpunjen i poglavljem nazvanim *Komentar nekih značajnijih stručnih pojmova iz oblasti iskorišćavanja šuma*, gde su date definicije najvažnijih pojmova. Npr.

1.1.1. Određivanje smeru pada stabla – izbor i određivanje najprikladnijeg smeru i obaranja i pada stabla s obzirom na smer privlačenja drveta, čuvanje okolne sastojine i samog stabla, koje je predmet seče, od oštećenja, vodeći pri tom računa i o nagnutosti stabla.

(str. 267)

1986

Šest godina kasnije izlazi još jedan rečnik koji se bavi šumarskom terminologijom, ovaj put u Sarajevu (isp. **Beribak, Nihad / Bišćević, Ahmed** 1986: *Šumarski njemačko-srpskohrvatski rječnik*, Sarajevo, str. 238).

Izdavač rečnika je Savez inženjera i tehničara šumarstva i industrije za preradu drveta Bosne i Hercegovine. Rečnik je jednosmerni, JI je njemački, JC je *srpskohrvatski*. Rečnik ima i *Predgovor* iz koga saznajemo da rečnik sadrži 15.000 termina i 600 šumskih vrsta za koje je dat naziv na latinskom (u zagradi posle odrednice), a potom prevod na srpskohrvatski. Rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom jedna ispod druge. Od gramatičkih podataka uz imenice na njemačkom jeziku navodi se rod i to je jedina gramatička kategorija koja je zastupljena u rečniku. Npr.

Entrindungsbock m – stalak za okoravanje, stalak za koranje
Entrindungsmaschine f mit Schlaghammern – mašina za koranje sa maljevima
entwalden – iskoristiti, posjeći šumu, uništiti šumu
Erdbeere f – jagoda (*Fragaria vesca*)
(str. 3)

Kao što se iz primera vidi, autor, ukoliko je potrebno, daje i dodatno objašnjenje uz odrednicu, a kao odrednica veoma često navodi se i sintagma. Pri translaciji koriste se sinonimi, a veoma često i sintagme i objašnjenja u obliku rečenice, tako da su u ovom rečniku prisutni elementi sintakse. Npr.

Entzerrung f (Luftbildauswertung)

- rektifikacija (određivanje dužine krivih linija)

Erbförster m – nasljedni šumar (kada šumarska služba prelazi sa oca na sina)
(str. 4)

Jezik se tertira kao jedan, srpskohrvatski, pismo je latinica, izgovor ijekavski.

1988

Dve godine kasnije isti autori objavljuju još jedan rečnik u izdanju Saveza inženjera i tehničara šumarstva i industrije za preradu drveta Bosne i Hercegovine. Ovaj put reč je o rečniku za drvnu industriju (isp. **Beribak, Nihad / Bišćević, Ahmed** 1988: *Njemačko-srpskohrvatski rječnik: za drvnu industriju*, Sarajevo, str. 191).

Rečnik ima *Predgovor* gde autor navodi koje oblasti rečnik obuhvata: „ispitivanje i upotrebu drveta, skladištenje drveta, izradu namještaja i drugih proizvoda od drveta, pilanarstvo, prirodno i vješačko sušenje drveta, preradu drveta, greške drveta, marketing, alate i mašine u drvnoj industriji, drvene konstrukcije i proizvodnju celuloze i papira“ (Predgovor, strana nije numerisana). Zatim je obuhvaćena terminologiju iz oblasti tehnologije eksploatacije, prerade i ispitivanja drveta. Ustrojstvo rečnika je isto kao u prethodnom slučaju, rečnik je semasiološki, odrednice su složene strogo abecedno jedna ispod druge, uz imenice na nemačkom jeziku navodi se obeležje roda. Npr.

Abfallholz n – otpaci drveta, ostaci drveta, otpadno drvo

Abfallprodukt n – otpadni produkt

abfasen – srubiti, skositi, odrezati koso

(str. 1)

Zwieselstamm m – račvasto stablo

Zwillingsfenster n – dvokrilni prozor

Zwirl m – trozupčasti vrh vretena

(str. 190)

Pri translaciji koriste se uglavnom sinonimi, česte su i sintagme, najčešće više od jednog / jedne. Ukoliko su značenja sinonimna, odvajana su zarezom, a ukoliko je reč o polisemnoj jedinici, onda se koristi tačka i zarez. Česta su i objašnjenja koja se navode u zagradi. Npr.

Abfuhr f – odvoz, otprema, izvlačenje (drveta iz šume)
Abfuhräusrüstung f – oprema za odvoz, oprema za izvlačenje
Abfuhrkosten pl – troškovi odvoza, troškovi opreme, troškovi izvlačenja
(str. 1)

U tretiranju jezika nema ništa neobično, isti je slučaj kao u prethodnom rečniku ove dvojice autora: jezik se tretira kao *srpskohrvatski*, pismo je latinica, izgovor ijekavski, terminologija uobičajena za Bosnu i Hercegovinu u tom periodu.

2000

I na kraju ovog perioda izlazi još jedan rečnik koji upotpunjuje terminologiju iz oblasti šumarstva. To je još jedan specijalizovani rečnik, dendrološki (isp. **Šijak, Milorad** 2000: *Višejezični dendrološki rečnik: srpsko-englesko-nemačko, francusko-špansko-ruski*, Beograd, str. 313).

Izdavač rečnika je Šumarski fakultet Univerziteta u Beogradu. Rečnik ima predgovor na srpskom i engleskom jeziku. Iz *Predgovora* saznajemo da rečnik sadrži izraze iz dendroflora (drvenaste i žbunaste vrste), njih je 1332. Odrednica je data na latinskom jeziku, zatim slede nazivi na srpskom, engleskom, nemačkom, francuskom, španskom i ruskom jeziku. Uz naziv u zagradi data je oznaka za familiju kojoj pripada odgovorajuća vrsta (prema botaničkoj sistematici). Rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom jedna ispod druge. U rečniku nema nikavih dodatnih gramatičkih podataka ni u jeziku izvorniku ni u jeziku cilju. Na kraju osnovnog dela rečnika nalazi se popis tih familija sa odgovarajućim skraćenicama. Rečnikom su obuhvaćene naše autohtone šumske vrste, kao i izvestan broj alohtonih vrsta, koje se koriste u ozelenjavanju naselja i neke tropske vrste koje se koriste u drvnoprerađivačkoj industriji. Ukupno je zastupljeno 119 familija. Npr.

30. **Abies numidica Carr.**

s. Alžirska jela

e. Algeria Fir

n. Algier-Tanne / Numidische Tanne

f. Sapin d'Algerie / Sapin de Kabylie / Sapin de Numidie / Sapin des Babors

s. Abeto de Algeria / Pinsapo des Babors

r. Пихта алжирская / Пихта нумидийская

(str. 11)

Na kraju rečnika dati su registri za svaki zastupljeni jezik, čime se olakšava pronalaženje termina. Reč je o klasičnim registrima, uz termin se navodi broj koji upućuje na odrednicu u rečniku. Npr.

Aktinidija - 12

Abicija, indijska – 167

Algaroba, bela – 1271

(Registar srpskih imena: 173)

3.13 Rečnik staklarstva

1969

Godine 1969. izlazi rečnik koji ima za cilj da popiše usko stručnu terminologiju iz oblasti staklarstva. Autor rečnika je diplomirani inženjer Vladimir Prikić. Rečnik je izašao u izdanju Industrije stakla iz Pančeva (isp. **Prikić, Vladimir 1969: Glas-Fachwörterbuch mit 95 Abbildungen / Stručni staklarski rečnik sa 95 ilustracija**, Pančevo, str. 212).

Rečnik ima kratak predgovor uz *Objašnjenja skraćnica* koje su korišćene u rečniku. Iz predgovora saznajemo da je rečnik namenjen svima koji su zainteresovani za „proizvodnju, obradu i primenu stakla“.

Rečnik je podeljen u tri dela. Prvi deo je *Nemačko-srpskohrvatski rečnik*, drugi deo nazvan je *Skraćenice, trgovački nazivi, merne jedinice, tumačenje pojmova* i i sl. i treći deo je *Srpskohrvatsko-nemački rečnik*. Rečnik je mestimično ilustrovan i sadrži 95 veoma korisnih ilustracija.

Kao što je već rečeno u prethodnom tekstu rečnik je dvosmerni, u prvom delu JI je nemački, JC *srpskohrvatski*, u drugom delu JI je *srpskohrvatski*, JC je nemački. Odrednice u rečniku su sređene po semasiološkoj tipologiji, složene su abecednim redom jedna ispod druge. Nema doslednosti u nizanju odrednica, negde nalazimo reči istog korena složene jedna ispod druge, a negde su one povezane i grupisane. Ukoliko je odrednica na nemačkom jeziku imenica, uz nju se navodi obeležje roda i to je jedina gramatička kategorija koja je zastupljena u rečniku. Veoma često se, posle odrednice, u zagradama navodi objašnjenje, zatim sledi prevodni ekvivalent. Česta su i upućivanja na drugu odrednicu ili na ilustraciju. U tu svrhu koristi se znak jednakosti. U JC se navodi se jedan ili više prevodnih ekvivalenata, koji su odvojeni zarezom. Npr.

Abrechen m (=Brecher) lomač, - **strand** m s. Abb. 28) lomački pod **abfangen** (einen Sprung -) prekinuti, zaustaviti naprslinu (isecanjem naprslog dela)
abklotzen (Abb. 2) uglaviti (staklo u okvir)
(str. 9).

Što se drugog dela rečnika tiče, dakle, srpskohrvatsko-nemačkog, ustrojstvo samog rečnika je isto, odrednice su složene prema semasiološkom kriterijumu, abecedno jedna ispod druge. U pojedinim slučajevima prisutna su i grupisanja kao i u prvom delu rečnika, prisutna su takođe objašnjenja kao i upućivanja na sinonime ili na ilustracije. Npr.

zavarivanje n Schweissen, Schweissung f, **autogeno** – Gasschweissung f, **lučno** – Lichtbogenschweissung f, **tačkasto** – Punktschweissung f
zavesa f (u peći, v. sl. 81) Schattenwand f, **toplotna** - Wärmesperre f
(str. 212)

Karakteristika ovog drugog dela rečnika, gde je srpskohrvatski JI, je da se uz imenice i u srpskom jeziku navodi obeležje roda. Za označavanje jezika koristi se dosledno determinativna složenica, pismo je latinica, izgovor ekavski.

3. 14 Rečnici rudarske terminologije

1970

Godine 1970. pod uredništvom Gojka Nešića izlazi i prvi rečnik koji se bavi rudarskom terminologijom (isp. **Nešić, Gojko** (ur.) 1970: *Rudarski rečnik*. Srpsko-hrvatski, engleski, francuski, nemački, ruski, Beograd, str. 1292).

Rečnik je nastao u izdanju Rudarskog instituta iz Beograda. U njegovoj izradi radila je grupa saradnika iz pomenutog Instituta, a rukovodilac rada na rečniku bio je inženjer Gojko Nešić. Rečnik ima kratku uvodnu napomenu koja nije naslovljena, *Uvodne napomene* i *Skraćenice*. Iz *Uvodnih napomena* saznajemo da rečnik beleži 16.500 termina i da „obrađuje procese i opremu vezane za jamsko i površinsko otkopavanje, pripremu mineralnih sirovina, kao i mehaniku stena i tla. Geologija, metalurgija, elektrotehnika, matematika sa računskom tehnikom i građevinarstvo su dati u onoj meri u kojoj su vezani za rudarstvo“ (strana nije numerisana).

Rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom jedna ispod druge. Uz odrednicu na srpsko-hrvatskom jeziku nema nikavih gramatičkih obeležja. Česta je pojava da kao odrednica služi i fraza. Uz odrednicu se nalazi oznaka koja se sastoji od slovne oznake i broja, koja služi za upućivanje iz registara. Što se prevodnih ekvivalenata tiče, navedeno je uvek više od jednog u jezicima koji predstavljaju JC. Sa stanovišta jezičkog para nemački i srpski (srpskohrvatski), koji je predmet našeg interesovanja, srpskohrvatski je JI, a nemački je u grupi jezika koji su JC. U nemačkom kao JC obeležava se rod uz imenice. Npr.

D-438

duboki kraton

deep craton; thalassocraton

croûte (f) océanique; thalassocraton (m)

Tiefkraton (m)

океаническая кора
(str. 121)

F-87
filtarsko platno
filter cloth
tissu (m) filtrant
Filtergewebe (n)
фильтрующая ткань
(str. 151)

Ono što je karakteristično za ovaj rečnik je obeležavanje pripadnosti funkcionalnom stilu. Naime, uz neke odrednice beleži se oznaka uže struke kojoj termini pripadaju. To je urađeno uobičajenim skraćenicama (buš. – bušenje, el. – električna, geod. – geodezija, itd.). Popis tih skraćenica naveden je pre samog rečnika. Skraćenice su date na svim zastupljenim jezicima. Npr.

geod. - geodezija
- geodesia
- géodésia
- Geodäsie
- геодезия

Rečnik ima registre za sve zastupljene jezike: engleski, francuski, nemački i ruski. Registri su urađeni na uobičajeni način, bez ikakvih odstupanja.

Jezik se tretira kao srpsko-hrvatski, koristi se kopulativna složenica, dosledno, pismo je latinica, izgovor ekavski.

1972

Dve godine kasnije pojavio se još jedan rečnik koji se bavi terminologijom iz oblasti rudarstva, ovaj put u Berlinu u izdanju izdavačke kuće Akademie-Verlag (isp. **Schmidt, Helmut** 1972: *Dreizehnsprachiges Wörterbuch für Gebirgsmechanik*: deutsch, bulgarisch, englisch, französisch, polnisch,

portugisisch, rumänisch, russisch, schwedisch, serbo-kroatisch, spanisch, tschechisch, ungarisch, Berlin, str. 511).

Rečnik je trinaestojezični, JI je nemački, a *srpskohrvatski (Serbo-Kroatisch)* spada u grupu jezika koji su JC. Saradnik na ovom internacionalnom projektu u ime tadašnje Jugoslavije bio je prof. dr Kobliška sa Rudarsko-geološkog fakulteta iz Beograda, kome se u *Predgovoru* upućuju reči zahvalnosti. Rečnik ima predgovor na svim zastupljenim jezicima. Iz *Predgovora* saznajemo osnovne informacije o rečniku. Saznajemo da je osnova za ovaj rečnik bio *Rečnik jamskog pritiska* koji su sastavile i izdale na tri jezika, nemačkom, engleskom i francuskom, vodeće ustanove industrije kamenog uglja Savezne Republike Nemačke, Belgije, Francuske i Velike Britanije.

Rečnik je semasiološki, odrednice su složene strogo abecednim redom jedna ispod druge. JI je nemački, odrednice su numerisane, uz imenice je dato obeležje roda, a zatim su ispod odrednice navedeni prevodni ekvivalenti na svim zastupljenim jezicima. Uglavnom se radi o jednom prevodnom ekvivalentu ili frazi. Uz imenice U JC navedeno je obeležje roda, gde je to bitna kategorija. Rečnik na kraju ima registre za sve zastupljene jezike pomoću kojih se na osnovu numeracije jednostavno može naći željeni termin u samom rečniku. Npr.

224 **Biegeversuch (m)**

- 1 изпитване (ср) на огъване
- 2 bending test
- 3 essai (m) à la flexion
- 4 próba (f) zginania; próba (f) na zginanie
- 5 ensaio (m) de flexão
- 6 încercare (f) la încovoiere
- 7 испытание (n) на изгиб
- 8 böjförök
- 9 savojno ispitivanje (n)
- 10 ensayo (m) de flexión
- 11 zkouška (f) na ohyb; ohybová zkouška (f)
- 12 hajlító vizsgálat; hajlító kísérlet
(str. 61)

Što se sociolingvističke dimenzije ovoga rečnika tiče, jezik se tretira kao jedan, za njegov naziv koristi se kopulativna složenica, *Serbo-Kroatisch*, izgovor je ekavski, pismo je latinica.

3. 15 Industrijski rečnik

Godine 1970. počinju da se pojavljuju prvi tomovi iz edicije *Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski*. U okviru ove edicije izašlo je deset tomova, u svakom od njih obuhvaćena je terminologija određene industrijske uže struke. Rečnik je izlazio u periodu 1970-1971. Pošto ova edicija sama za sebe predstavlja celinu, obradićemo je posebno, mada će pojedinačni rečnici biti pomenuti i tamo gde se obrađuje struka kojoj pripadaju.

Izdavač cele edicije je izdavačka kuća Interpress iz Beograda, a na rečnicima je radio tim pod uredništvom Ninoslava Opačića, tako da ćemo ovaj rečnik u ovom izdanju voditi upravo na njega. Kasnije će se neki od rečnika iz ove edicije pojaviti u drugom izdanju, ali i sa izmenjenim autorstvom što će biti očigledno i na samim rečnicima.

Dva toma iz ove edicije izašla su 1970. godine, a preostali tomovi 1971. godine. Čudno je da tomovi iz ove edicije nisu izlazili redom, nego imamo slučaj da su se 1970. godine pojavili, tom 3 i tom 10, dok su svi ostali tomovi izašli 1971. godine.

Svaki od tomova ima kratak predgovor koji je tipski i isti za sve rečnike u ediciji. U predgovoru se za svaki rečnik daje kratak osvrt od jedne ili dve rečenice. U svakom od rečnika dat je takođe i kratak popis skraćena.

Što se leksikografskog postupka, tipologije, sintaksičkih i morfoloških karakteristika tiče, one su iste u svim rečnicima. Svi rečnici u ovoj ediciji su jednosmerni i, kao što se vidi iz naziva edicije, JI je nemački, JC je srpskohrvatski.

Rečnici su semasiološki, odrednice su složene abecednim redom, uz povremeno grupisanje u gnezda po semantičkom principu. Što se prevodnih ekvivalenata tiče, navodi se jedan ili više prevodnih sinonima, sinomi se odvajaju zarezom, a ukoliko je reč o polisemnoj jedinici koristi se tačka zarez. Neretko se dešava da autori u zagradi posle prevodnog ekvivalenta daju i dodatno objašnjenje.

Od gramatičkih elemenata u rečnicima navodi se oznaka roda uz imenice i u nemačkom i u srpskohrvatskom jeziku, a uz ostale vrste reči u nemačkom jeziku kao JI navodi se i obeležje vrste reči.

Sociolingvistički posmatrano rečnik nema nikakva posebna obeležja, jezik se tretira kao *srpskohrvatski*, pismo je latinica, izgovor ekavski, što je uobičajeno s obzirom da je mesto objavljivanja rečnika Beograd.

Prvi rečnik koji će biti predmet našeg razmatranja je *Rečnik industrijske opreme (mašinski elementi)* pošto je to prvi rečnik iz ove edicije koji se pojavio.

1970

3.15.1 Rečnik industrijske opreme (mašinski elementi)

Ovaj rečnik pojavio se kao 3. tom u pomenutoj ediciji (isp. **Opačić Ninoslav** (ur.) 1970¹: *Rečnik industrijske opreme (Mašinski elementi)*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 214).

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 3)

Rečnik sadrži 17.000 terminoloških jedinica iz oblasti mašinstva i mašinskih elemenata. Iz podnaslova rečnika saznajemo da se akcenat stavlja na mašinske elemente. Npr.

Anfahrmoment *n* polazni momenat *m*

Anflanschen *v* spojiti obodima

Angebotszeichnung *f* crtež *m* za ponudu proizvoda

Angriffsrichtung *f der Kraft* smer *m* dejstva sile

Ankernocken *m* ojačanje *n* za fundamentni zavrtanj

(str. 9)

Ovaj rečnik doživljava i drugo, fototipsko izdanje 1988. godine. Na izradi fototipskog izdanja radila je grupa autora na čelu sa Dušanom Vitasom, koji je inače bio jedan od saradnika na ovom prvom rečniku. (isp. **Vitas, Dušan / et. al.** 1988: *Rečnik industrijske opreme: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 214). Sa naslovne strane saznajemo da je izdavač ovog rečnika *Tehnica Humana*, a kao mesta izdanja navode se Beograd i Frankfurt. Rečnik ima kratak predgovor u kome se Redakcija osvrće na prethodni rečnik i napominje da se radi o drugom izdanju. Primećujemo da je ovo izdanje malo izmenjeno što nije uobičajeno za fototipska izdanja, ali izmene su više formalne i tiču se autorstva, dok je sami rečnik ostao nepromenjen.

3.15.2 Rečnik industrijskog i trgovinskog poslovanja

Iste godine u okviru edicije Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski izlazi i *Rečnik industrijskog i trgovinskog poslovanja*. Rečnik je objavljen kao deseti, poslednji tom edicije (isp. **Opačić Ninoslav** (ur.) 1970²: *Rečnik industrijskog i trgovinskog poslovanja: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 575).

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 10)

I ovaj rečnik ima kratak tipski predgovor identičan kao i kod svih deset tomova. Rečnik sadrži oko 40.000 terminoloških jedinica iz oblasti industrijskog i trgovinskog poslovanja, rukovođenja, administracije, komercijale u širem smislu, tržišta i trgovine. Npr.

Abgabeneinhebung *f* naplata *f* poreza

Abgabefreiheit *f* oslobođenje *n* od plaćanja takse

abgabepflichtig *adj* koji (ili na šta) mora plaćati taksu

Abgangsrechnung *f* račun *m* rastura

(str. 9)

1971

Godine 1971. izlaze svi ostali tomovi *Industrijskog rečnika*. Prvi tom u toj ediciji je *Rečnik DIN normi*, koji nije prevodni te stoga taj rečnik neće biti predmet

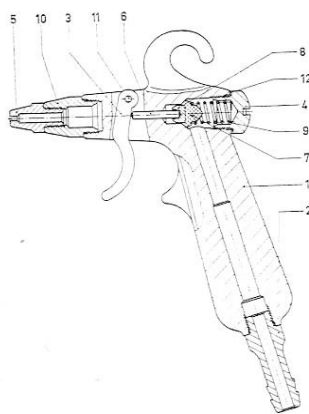
naše leksikografske analize. Rečnik ćemo svakako pomenuti kao prvi tom u ovoj ediciji, a i zbog njegovog značaja za ceo ovaj poduhvat. Radi ilustracije šta sadrži ovaj rečnik navodimo citat iz uvodne napomene nazvane *Uz rečnik „Svezak 1. Rečnik DIN normi sadrži oko 22. 000 terminoloških jedinica. Osnovu građe za ovu svesku čini zvanično izdanje Pregleda DIN normi sa stanjem 1.1.1970. godine, a obuhvata sem toga i pregled povučenih DIN listića te zamene za starije norme. Građa je tako izložena da se u prvom delu koristi prema DK-sistemu; II deo donosi DIN brojeve redom od 3 do 47. 000, mesec i godinu izdanja, cenovnik i odgovarajući broj DIN norme iz I dela; III deo je abecedno sređen predmetni indeks nemačkih termina iz oblasti DIN normi“* (Uz rečnik, strana nije numerisana).

3.15.3 Rečnik industrijske opreme (mašine, aparati i uređaji)

Drugi tom u ovoj ediciji bavi se terminologijom vezanom za mašine, aparate i uređaje (isp. **Opačić, Ninoslav** (ur.) 1971²: *Rečnik industrijske opreme (mašine, aparati, uređaji)*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 617).

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 2)

Leksikološko-leksikografski posmatrano i za ovaj rečnik važi sve ono što je rečeno za prethodne tomove. Rečnik sadrži 20.000 terminoloških jedinica vezanih za alate, aparate, mašine, opremu, uređaje i postrojenja, te proizvodne pogone (zgrade, zemljišta i materijale). U ovom rečniku česti su i crteži. Ako se to uzme u obzir za nijansu se ovaj tom razlikuje od prethodnih, baš u tim objašnjenjima putem slike, što uveliko uvećava njegovu upotrebnu vrednost. Npr.

- Abbremsen** kočenje *n*, usporavanje *n*,
 obređivanje *n* snage motora kočē-
 njem
Abbremsung *f* kočenje *n*
abbrennen v spaliti, opaliti, sagoreti, iz-
 goreti, otpustiti
Abblaspistole — oduvni pištolj
 1. Pistolengriff — drška pištolja
 2. Schlauchanschluß — priključak za
 elastično crevo
 3. Hebel — poluga
 4. Verschlusschraube — zaporni vijak
 5. Blasdüse — duvaljka
 6. Ventilstift — ventilska igla
 7. Ventilkopf — ventilska glava
 8. Ventilführung — vodica ventila
 9. Druckfeder — potisna opruga
 10. Köpfchen — redukcioni nastavak
 11. Paskerbstift DIN 1472 — osovinica
 12. Dichtungsring — zaptivni prsten

(str. 8)

Abblendering *m* zasloni prsten *m*

Abblendundsschalter *m* prekidač *m* za obaranje svetla (auto)

Abbohrer *m* krunasta glava *f* (za bušotine)

Abbrandgeschwindigkeit *f* linearna brzina *f* sagorevanja

(str. 8)

Ovaj rečnik doživljava još jedno izdanje, 1986. godine (isp. **Radić, Stipe** 1986^a: *Rečnik industrijske opreme: mašine, aparati: nemačko-srpskohrvatski*, 2. izdanje, Beograd, str. 617). Ovaj rečnik je identičan prethodnom, isti je čak i broj strana. Promenjeno je samo autorstvo, sada se kao autor ovog rečnika vodi Stipe Radić.

3.15.4 Rečnik motora, saobraćajnih vozila i opreme

Četvrti tom u ovoj ediciji predstavlja Rečnik motora, saobraćajnih vozila i opreme (isp. **Opačić Ninoslav** (ur.) 1971³: *Rečnik motora, saobraćajnih vozila i opreme: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 628).

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 4)

Rečnik ima kratku napomenu iz koje saznajemo da sadrži 50.000 terminoloških jedinica iz sledećih oblasti: motori sa unutrašnjim sagorevanjem (Dizel i Oto), automobilska tehnika, transportna tehnika (dizalice i prenosilice), motori za proizvodnju i pretvaranje energije (turbine, kotlovi, pumpe, kompresori).

Ovaj tom do sada obrađuje najveći broj terminoloških jedinica, a to je i logično s obzirom na oblasti koje su obuhvaćene. I za ovaj rečnik važe sve leksikografsko-leksikološke i gramatičke karakteristike koje važe generalno za celu ediciju. Novina je da se uz određene termine navodi obeležje struke kojoj pripadaju. Razlog tome je verovatno različito značenje određenog termina u zavisnosti od oblasti i veliki broj različitih oblasti koje su zastupljene u njemu. Npr.

Abfassung *f* obaranje *n* ivica

Abfasstahl *m* nož *m* za obaranje ivica (maš.)

abfedern *v* prigušiti udarce; opružno uravnotežiti (aut.)

Abfederung *f* amortizacija *f*, prigušivanje *n* udara, opružno uravnoteženje *n* (aut.) (str. 9)

3.15.5 Rečnik industrijske hemije

Sledeći rečnik koji je izašao kao peti tom je rečnik industrijske hemije (isp.

Opačić Ninoslav (ur.) 1971⁴: *Rečnik industrijske hemije: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 612).

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 5)

Iz tipskog predgovora saznajemo da rečnik sadrži 45.000 terminoloških jedinica hemijske industrije i srodnih disciplina. Po svim drugim odlikama rečnik je isti kao i ostali rečnici u ediciji. Npr.

Abhebern *n* presipanje *n*, slivanje *n* sifonom

Abhitze *f* toplota *f* othodnih gasova

Abietat *n* abietinat *m*, so *f* abietinske kiseline

Abirrun *f* skretanje *n*, aberacija *f*

(str. 9)

Ovaj rečnik doživljava i drugo izdanje 1986. godine. Ovaj put se kao njegov autor potpisuje Božidar Đorđević, koji je sarađivao i na prethodnom rečniku ali kao prevodilac (isp. **Đorđević, Božidar** 1986: *Rečnik industrijske hemije: nemačko-srpskohrvatski*, 2. izd., Beograd, str. 612).

Ovo izdanje je identično prethodnom, broj termina je isti, 45000, čak je isti i broj strana. Rečnik ima kratak predgovor iz koga saznajemo da rečnik: „obuhvata skoro sve materijale i procese poznate u svetu u vreme izdavanja (Nemci takođe koriste iskustva drugih nacija). Usmeren je prevashodno na hemiju i tehnologiju, mada treba imati u vidu i to da je hemija svakim danom sve bogatija za desetak novih proizvoda, kao i tehnologija za proizvodnju istih, pa i rečnički fond iz ovih oblasti postaje sve brojniji“. (Predgovor, strana nije numerisana).

Rečnik je namenjen širokom krugu korisnika: tehnolozima, mašincima, zaposlenim u laboratorijama, nabavnim i prodajnim službama, kao i prevodiocima. Na istoj, 9. strani ovoga rečnika naći ćemo iste termine koje pronalazimo i u prethodnom izdanju. Npr.

Abhebern *n* presipanje *n*, slivanje *n* sifonom
Abhitze *f* toplota *f* othodnih gasova
Abietat *n* abietinat *m*, so *f* abietinske kiseline
Abirring *f* skretanje *n*, aberacija *f*
(str. 9)

3.15.6 Rečnik industrijskih materijala

Sledeći rečnik koji se pojavljuje u ediciji je rečnik industrijskih materijala (isp. **Opačić Ninoslav** (ur.) 1971⁵: *Rečnik industrijskih materijala: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 360). (Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 6). Isti ovaj naziv nosi i tom 7 (isp. **Opačić Ninoslav** (ur.) 1971⁶: *Rečnik industrijskih materijala: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 305. (Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 7).

Ova dva rečnika, koja nose isti naziv, a radi se o dve odvojene knjige, sadrže prema predgovoru ukupno 40.000 terminoloških jedinica. Neobično je da je u dva rečnika skupljena ista terminologija, a ne radi se o dva toma istog rečnika, nego se radi o dva nezavisna rečnika, koja su abecedno složena. Terminologija u njima se razlikuje. Što se ovog rečnika tiče, ostaje nejasno zašto nije urađen kao

jedan rečnik u dva toma, nego kao dva posebna rečnika, što zbunjuje njegove korisnike.

Rečnik numerisan brojem 6 ima predgovor koji je isti za sve rečnike, nema popis skraćenica, a rečnik pod brojem 7 ima predgovor, a ima i popis skraćenica. U tomu 6 preovladavaju termini koji se tiču goriva, maziva i procesne tehnologije, hemijskih jedinjenja, dok su u broju 7 zastupljeni termini koji se odnose na mašine i merne instrumente. Npr.

Apiol *n* apiol, peršunov kamfor, derivat tetraoksibenzola C₁₂H₁₀O₅

Apjohnit *m* apjohnit *m* (manganski alauni)

Aponarcein *n* aponarcein *m*, dehidratacioni produkt narceina

Apoterpen *n* apoterpen *m* derivat terpena

(Tom 6: 25)

I ovaj rečnik doživljava drugo, ali ispravljeno izdanje godine 1988. (isp. **Dordjević, Božidar** 1988: *Rečnik industrijskih materijala: nemačko-srpskohrvatski*, 2. ispravljeno izdanje, Beograd, str. 340). Autor ovog rečnika, Božidar Đorđević, bavio se očigledno izdavanjem obnovljenih izdanja rečnika čiji je urednik bio Ninoslav Opačić.

Sa naslovne strane saznajemo da rečnik ima 40.000 terminoloških jedinica, kao i da je reč o drugom, ispravljenom izdanju. Rečnik poseduje i kratak *Predgovor* autora iz koga saznajemo da je rečnik proširen novim terminološkim jedinicama koje su se nužno pojavile u periodu od prvog izdanja do trenutka objavljivanja ovog rečnika. Npr.

Zweistoffglas *n* binarno (dvokomponentno) staklo *n*

Zwirn *m* konac *m*, upredena nit *f* (staklenog vlakna)

Zwirnfaden *m* končana nit *f*, nit *f* konca

Zwischengut *m* intermedijarni proizvod

(str. 340)

3.15.7 Rečnik industrijske tehnologije

Kao osmi rečnik u ovoj ediciji pojavljuje se Rečnik industrijske tehnologije (isp. **Opačić Ninoslav** (ur.) 1971⁷: *Rečnik industrijske tehnologije: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 426) (Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 8).

Iz predgovora saznajemo da ovaj rečnik sadrži 32.000 terminoloških jedinica iz oblasti tehnologije i inženjerstva. I ovaj rečnik je po ustrojstvu isti kao i svi do sada obrađeni rečnici iz ove edicije. Npr.

Abbild *n* kopija *f*, ilustracija *f*, crtež *m*
abbimsen *v* obrusiti kamenom za brušenje
Abbinden *n* vezivanje *n*
(str. 7)

abfeilen *v* oturpijati
abfetten *v* skinuti, skidati površinski sloj masti
Abfiltrieren *n* proceđivanje *n*
(str. 9)

Tom 9 i 9/1 su Rečnici industrijske elektrotehnike, koji su obrađeni u poglavlju koje se bavi rečnicima sa terminologijom iz oblasti elektrotehnike. Detaljnije informacije o ovim rečnicima pogledati u poglavlju 3.2 *Rečnici elektrotehnike*.

3. 16 Rečnici iz oblasti metalurgije

1971

Godine 1971. koja je bila izuzetno plodna za stručnu leksikografiju pojavljuje se i rečnik sa terminima iz metalurgije, odnosno preciznije rečeno, crne metalurgije (isp. **Gaković, Nikola / Božić, Branko** 1971: *Metalurški rečnik iz oblasti crne metalurgije: sa odgovarajućim izrazima na srpskohrvatskom, slovenačkom, makedonskom, engleskom, francuskom, nemačkom i ruskom jeziku*, Beograd, str. 707). Rečnik je izašao u izdanju izdavačkog preduzeća Građevinska knjiga iz

Beograda. Rečnik je višejezični, polazni jezik je *srpskohrvatski*, a zatim slede prevodi na slovenački, makedonski, engleski, francuski, nemački i ruski jezik. Prema popisu saradnika vidi se da je učestvovao veliki broj stručnjaka u njegovoj izradi na čelu sa profesorom Nikolom Gakovićem. Rečnik ima kratku uvodnu napomenu čiji je potpisnik Redakcioni odbor. Rečnik obuhvata oko 8.000 termina, a kao polazna osnova za njegovu izradu poslužili su strani rečnici sa tom terminologijom. Rečnik je nastao na inicijativu Odbora za naučno-istraživački rad Udruženja jugoslovenskih železara, a veliki doprinos pružio je Institut za metalurgiju iz Siska. Npr.

Srpskohrvatski	Slovenski	Makedonski	English	Français	Deutsch	Русский
38 alatni čelik za rad u toplom stanju	orodno jeklo za delo v toplem	алатен челик за топла обработка, алатен челик за работа во топла состојба	hot forming tool steel, hot-work toll steel	acier pour travial à chaud	Warm-arbeitstahl	инструментальная сталь для работы б тепле

(str. 3)

Odrednice na srpskohrvatskom jeziku složene su abecednim redom, a prilikom njihovog prevođenja u JC navodi se uglavnom jedan prevodni ekvivalent, često u obliku sintagme. Gramatička obeležja se ne navode uopšte. Jezik se tretira kao *srpskohrvatski*, pismo je latinica, izgovor je ekavski. Svaka odrednica je numerisana, taj broj služi da bi se odrednica povezala sa registrima. Na kraju rečnika nalaze se registri za sve jezike osim polaznog, uz odrednice u njima stoji broj koji upućuje na jedinicu pod tim brojem u rečniku, čime se omogućava veoma jednostavno korišćenje rečnika.

1980

Devet godina kasnije pojavljuje se još jedan rečnik koji se bavi terminologijom iz oblasti metalurgije. Ovaj put to je Rečnik termina metalurgije praha, koji je uradila grupa autora u izdanju Srpske akademije nauka i umetnosti

(isp. **Kovenski, I. I.** 1980: *Petojezični rečnik termina metalurgije praha: rusko-englesko-nemačko-francusko-srpskohrvatski*, I deo, Beograd, str. 202).

Treba napomenuti da je izašao i drugi deo ovog rečnika 1983. godine (Isp. Kovenski I. I. (1983): *Petojezični rečnik termina metalurgije praha: srpskohrvatsko-ruski, englesko-ruski, nemačko-ruski, francusko-ruski*, II deo, str. 442), ali on neće biti predmet naše analize zbog toga što u njemu nema konfrontiranja jezičkog para nemački – srpski (srpskohrvatski). Stoga ovaj rečnik nije uvršten ni u bibliografiju. Bez obzira što iz predgovora prvom delu saznajemo da je u pripremi drugi deo rečnika koji bi, prema najavi, trebalo da ima isto ustrojstvo, tj. da je višejezični, odstupilo se od te namere i drugi deo je organizovan tako da ga čine četiri dvojezična rečnika. U *Predgovoru* prvom delu navodi se: „Rečnik se sastoji iz dva posebna dela: rusko-englesko-nemačko-francusko-srpskohrvatski (I deo) i englesko-rusko-srpskohrvatski, nemačko-rusko-srpskohrvatski, francusko-rusko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-rusko-englesko-nemačko-francuski (II deo)“. (Predgovor: 2).

Sada ćemo se posvetiti analizi prvog dela. Prvi deo ovog rečnika, onaj koji je izašao 1980. godine predstavlja višejezični uporedni rečnik u kome su navedeni termini na pet jezika. Polazni jezik je ruski, a zatim slede engleski, nemački, francuski i *srpskohrvatski*. Kao što vidimo iz ovog redosleda i nemački i *srpskohrvatski* spadaju u grupu jezika koji su JC. Od teoretskog uvoda, rečnik ima *Predgovor* na svim zastupljenim jezicima, kao i poglavlje naslovljeno kao *Struktura rečnika*, takođe na svim zastupljenim jezicima.

Iz predgovora saznajemo koje oblasti metalurgije su obuhvaćene rečnikom: „polazni materijali (prahovi, vlakna: metode, njihove sinteze, obrada, osobine); tehnološka oprema i tehnološki procesi metalurgije praha (oblikovanje, sintetovanje, atmosfera, uticajni faktori); pomoćni procesi u metalurgiji praha; materijali (njihov sastav, metode dobijanja, stanje, struktura, primena, osobine, eksploatacione karakteristike); metode ispitivanja i kontrole polaznih i krajnjih

produkata; razno“ (Predgovor, strana nije numerisana). Rečnik je nastao kao rezultat rada na projektu SANU „Fizičko-hemijski procesi u tehnologiji savremenih materijala“, koji se realizovao preko centra za multidisciplinarnu studiju Univerziteta u Beogradu i rezultat je međunarodne saradnje u oblasti standardizacije terminologije, što doprinosi njegovom kvalitetu.

Rečnik je semasiološki, odrednice na ruskom kao polaznom jeziku složene su azbučnim redom po principu gnezda. Skupove treba tražiti prema reči sa osnovnim značenjem. Ako imamo termin gde su dve reči nukleusi, on se može naći na oba mesta. Kao odrednica navodi se pojedinačna reč ili fraza, ispred svake odrednice nalazi se oznaka koja se sastoji od kombinacije slova i brojeva. Prevodni ekvivalenti navedeni su u nizu jedan ispod drugog, sa oznakom jezika ispred. U ruskom, nemačkom, francuskom i *srpskohrvatskom* jeziku navodi se obeležje roda posle imenice. Uglavnom se navodi jedan prevodni ekvivalent, veoma retko dva. Npr.

A1 абляция ž
E ablation
D Ablation *f*
F ablation *f*
S odstranjenje *s*, uklanjanje *s*, ablacija ž
(str. 33)

O69 осаждение *c*
E deposition, precipitation
D Abscheidung *f*, Fällung *f*
F dépôt *m*, précipitation *f*
S taloženje *s*, precipitacija ž
(str. 106)

Ono što je veoma neobično kada je ovaj rečnik u pitanju je odsustvo registara, autori su se verovatno oslonili na drugi deo rečnika koji će uslediti.

Sociolingvistički posmatrano značajan je samo jezik, drugih elemenata nema, pošto je rečnik usko stručni bez bilo kakvih elemenata opšteg jezika. Jezik

se ovde tretira kao *srpskohrvatski*, a koriste se i latinica i ćirilica. Naslovne strane, predgovor i uputstva o strukturi rečnika dati su ćirilicom, a prevodni ekvivalenti u rečniku dati su latinicom. Izgovor je ekavski, reč je o srpskom varijetetu.

3. 17 Rečnik arhivske terminologije Jugoslavije

Godine 1972. izlazi Rječnik arhivske terminologije Jugoslavije (isp. **Androić, Mirko / et. al.** 1972: *Rječnik arhivske terminologije Jugoslavije: hrvatsko-srpsko-slovensko-makedonski, englesko-francusko-njemačko-rusko-talijanski*, Zagreb, str. 77).

Rečnik je izašao u izdanju Saveza društava arhivskih radnika Jugoslavije. Rečnik ima *Pregovor* i *Upute o korištenju termina*. Iz *Predgovora* saznajemo da je na izradi ovoga rečnika radilo više stručnjaka, zastupljeni su bili predstavnici iz Makedonije, Srbije, Crne Gore, Slovenije i Hrvatske. Osim toga, na rečniku su saradivale podružnice i društva arhivskih radnika iz svih republika i pokrajina.

Rečnik je prevodni, jednosmerni, osmojezični, odnosno, ako se srpski i hrvatski smatraju posebnim jezicima, a očigledno da se smatraju, devetojezični. Jezikom izvornikom bi se suštinski mogli smatrati hrvatski, srpski, slovenački i makedonski, koji su poredani paralelno u kolonama iza rednog broja termina. Nakon termina na jezicima jugoslovenskih naroda, data je definicija koja objašnjava pojam, a ispod definicije su jedan ispod drugog dodati odgovarajući arhivski termini na stranim jezicima: engleskom, francuskom, nemačkom, ruskom i italijanskom. Ispred svake jedinice nalazi se oznaka za jezik (prvo slovo naziva jezika).

Rečnik je onomasiološki, podeljen je u 4 dela (grupe): I - **Opći dio**, gde grupu A sačinjavaju *Arhivistika i pomoćne historijske nauke* (16 termina) i grupu B *Arhivi i registrature* (16 termina); II dio – **Arhivska građa**, koji se takođe sastoji od podgrupa A – *Vrste arhivske građe* i grupe B – *Vrste dokumenata*; III dio –

Arhivska praksa, koja obuhvata sledeće podgrupe: A – *Vanjska služba*, B – *Stručna obrada arhivske građe*, C – *Probiranje*, D – *Evidencijska i obavještajna sredstva*, E – *Informativni centar i čitaonica*, F – *Objavljivanje arhivske građe*; G – *Kulturno-prosvjetni rad*; IV – **Tehničke službe**, koji se sastoji od tri podgrupe: A – *Zgrada i oprema*, B – *Konzervacija i restauracija*, C – *Reprodukcija dokumenata*.

Na kraju su dati registri ali samo za jezike jugoslovenskih naroda. Dato je ukupno 350 termina. Veoma je česta pojava da uz leksičku jedinicu u JI nije naveden termin na stranim jezicima. Autor to kaže i u *Uputama o korištenju termina*: „Internacionalni termini, koji su u potpunosti jednaki našima, a usvojeni su i od arhivske terminologije u Engleskoj, Francuskoj, Njemačkoj, SSSR-u i Italiji nisu iskazivani na stranim jezicima“ (str. VII).

Odrednice na jezicima jugoslovenskih naroda navedene su jedna pored druge, bez bilo kakvih dodatnih elemenata. Hrvatski i srpski jezik autor razlikuje po pismu (termini na srpskom jeziku navedeni su ćirilicom), a kao razliku navodi i varijantne odlike, tipa historija / istorija, kronologija / hronologija. Autoru se ne bi mogao zameriti manjak jugoslovenstva. Čak se i u predgovoru pominje taj termin nekoliko puta, pominje se saradnja sa predstavnicima iz svih republika i pokrajina, stavlja se akcenat na zajednički rad i na zajedničke rezultate rada. Autor i u predgovoru skreće pažnja na upotrebu ćirilice kad je srpski jezik u pitanju.

Što se prezentovanja leksičke građe tiče, koristi se kombinovani postupak, enciklopedijski i paradigmatički. O enciklopedijskom postupku svedoče definicije uz svaki pojam. A što se prevodnih ekvivalenata tiče, dat je uglavnom jedan, ponekad više i to uglavnom u nemačkom jeziku, koji je dosta bogat kad je ova terminologija u pitanju.

Nedostatak ovoga rečnika su registri na stranim jezicima, čime je otežano traženje termina na nekom od ovih jezika. Npr.

10 KRONOLOGIJA ХРОНОЛОГИЈА KRONOLOGIJA ХРОНОЛОГИЈА

- pomoćna historijska nauka koja proučava sisteme diobe i računanja vremena prenoseći ih na suvremeni način datiranja.

e – chronology

f – chronologie

nj – Chronologie, Zeitrechnung

r – хронология

t - cronologia

(str. 2)

3. 18 Rečnik osiguranja

Godine 1973. izlazi u Nemačkoj rečnik koji se bavi terminologijom iz oblasti osiguranja (isp. **Müller-Lutz, H. L.** 1973: *Versicherungswörterbuch*: Kroatisch, Englisch, Französisch, Deutsch, Karlsruhe, str. 292). Rečnik je izašao u suizdavaštvu dve kuće: Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe i Zavoda za osiguranje i reosiguranje „Croatia“ iz Hrvatske. Rečnik je višejezični, polazni jezik je *hrvatski*, rečnik je izašao u džepnom izdanju. Rečnik ima kratak predgovor iz kojeg saznajemo da je u rečniku obrađeno 1200 termina, kao i da su to uglavnom specijalni izrazi iz područja tehnike osiguranja. Predgovor je dat na svim zastupljenim jezicima. Rečnik je semasiološki, odrednice su složene strogo abecednim redom. Kao odrednica navodi se pojedinačna reč ili fraza. Kao prevodni ekvivalent uglavnom se navodi jedan izraz ili fraza. Nema nikakvih gramatičkih obeležja ni u jednom od zastupljenih jezika. Rečnik je podeljen u četiri dela. U prvom delu polazni jezik je *hrvatski*, a zatim slede engleski, francuski, *njemački*.

Npr.

hrvatski	engleski	francuski	njemački
aktivno osiguranje	insurance in force	assurance en cours	zur Zeit gültige Versicherung
arbitražni sud (str. 9)	court of arbitration	tribunal d'arbitrage	Schiedsgericht
dodatna premija (str. 15)	additional security	garantie supplémentaire	zusätzliche Sicherheit

U drugom delu polazni jezik je engleski, a zatim slede hrvatski, francuski, nemački. Npr.

english	croate	french	german
advance	predujam (akontacija)	avance	Vorschuss
agency (str. 83)	zastupstvo	agence	Agentur

Treći deo je francusko-hrvatsko-englesko-nemački rečnik. Npr.

français	croate	anglais	allemand
apporteur	pribavljač osiguranja	acquisitions agent	Abschlussvermittler
aptitude physique (str. 155)	sposobnost za rad	capacity to work	Arbeitsfähigkeit

Četvrti deo je nemačko-hrvatsko-englesko-francuski rečnik. Npr.

deutsch	kroatisch	englisch	französisch
Darlehen (str. 237)	zajam	loan	prêt

Analizirajući ovaj rečnik primećujemo da se koristi termin *hrvatski* za jezik na našim prostorima. Ni u predgovoru, ni u samom rečniku nigde se ne pominje ništa što bi imalo bilo kakve veze sa Srbima i srpskim jezikom. Značajno je primetiti da se to dešavalo početkom sedamdesetih godina kada su u Hrvatskoj aktuelni bili pokreti koji su težili secesiji i osamostaljenju Hrvatske. To je očigledno odmah našlo odraza u jeziku, a time neizbežno i u leksikografiji.

3. 19 Rečnici izdavaštva i štamparstva

1974

U periodu koji je bio predmet našeg istraživanja objavljena su dva rečnika štamparstva i izdavaštva, jedan u Nemačkoj, jedan u Srbiji. Prvi je objavljen 1974. u Nemačkoj. To je rečnik na dvadeset jezika u izdanju izdavačke kuće Dokumentation Verlag iz Minhena i Kiado Akademije iz Budimpešte (isp. **Mora, Imre** (izd.) 1974: *Wörterbuch des Veralgswesens in zwanzig Sprachen: Deutsch-Englisch-Französisch-Russisch-Spanisch-Bulgarisch-Dänisch-Finnisch-Holländisch-Italienisch-Kroatisch-Norwegisch-Polnisch-Portugiesisch-Rumänisch-Schwedisch-Serbisch-Slowakisch-Tschechisch-Ungarisch*, München, str. 389). Rečnik je objavljen u istoj ediciji u kojoj su objavljeni višejezični rečnici bibliotekarstva koji su već pomenuti u ovom radu. Autor u predgovoru navodi da je rečnik nastao usled sve većeg uzleta društvenih nauka. Navodi se i podatak UNESCO da treba da se računa sa 39.000 prevoda godišnje od čega 6.000 na svetskim jezicima, a svi ostali se pojavljuju na jezicima takozvanih malih naroda. Objavljivanja tolikog broja prevoda zahteva sklapanje ugovora o autorskim pravima između izdavačkih kuća. Sve to zahtevalo je saradnju i povezivanje u oblasti izdavaštva i štamparstva, što je uzrokovalo nastanak ovog rečnika.

Rečnik je, kao što se iz njegovog naslova vidi, višejezični, zastupljeno je 20 jezika, a obuhvata između 900 i 1100 termina, obuhvaćeni su, kako autor u predgovoru kaže termini „od rukopisa do knjižare“. Iz *Predgovora* takođe saznajemo da su na rečniku saradivali predstavnici za sve jezike, za srpski jezik bili su to predstavnici iz Matice srpske. Zbog kolona koje se prostiru na četiri strane mi ćemo samo navesti primere za nemački kao JI, a zatim za *hrvatski* i *srpski* jezik. Npr.

Deutsch

24 Angang *m*
(*eines Werkes*) (str. 18)

Kroatisch

dodatak; dopuna (str.20)

Serbisch

додатак; допуна (str. 21)

44 Ausgabe *f* (Tätigkeit u. Ergebnis) (str. 22) izdavanje; opubliciranje izdanje; publikacija (str. 24)

издавање; публикавање издање (str. 25)

Kao što iz ovih primera vidimo, uz odrednicu na nemačkom jeziku daje se obeležje roda. Veoma česta su i objašnjenja ili upućivanja koja slede nakon odrednice. Što se tiče razlikovanja *hrvatskog* i *srpskog* jezika očigledno je u pitanju pismo i uobičajene razlike između srpskog i hrvatskog varijeteta. Sa stanovišta naše analize zanimljivi su registri. Rečnik sadrži registre za sve zastupljene jezike. Reč je o *Registrima-Rečnicima*, pošto su to zapravo rečnici u kojima je JI neki od zastupljenih jezika, a JC je nemački, tako da su to dvojezični rečnici. Za našu analizu zanimljivi su *Hrvatski registar* i *Srpski registar*. Hrvatski registar nosi naziv *Kroatisch-Hrvatskosrpski*. Reč je o jednosmernom prevodnom rečniku. JI je, kako ga autor naziva, *Kroatisch-Hrvatskosrpski*, odrednice su složene abecednim redom, a kao odrednica često se pojavljuje i fraza. U nemačkom kao JC navodi se jedan ili više prevodnih ekvivalenata, nema obeležja roda niti nekih drugih gramatičkih obeležja. Npr.

arak; ogledni ~ Aushang	46
autorizirati berechtigen	74
autorstvo Urheberschaft, Verfasserschaft (238)	643, 652

Što se srpskog registra / rečnika tiče autor ga naziva *Serbisch – Српскохрватски*. Ovaj registar je složen azbučnim redom i pisan ćirilicom. Npr.

аутентичан authentisch	56
ауторизација Autorisation	60
ауторизовани превод autorisierte Übersetzung (str. 347)	62

1998

Drugi rečnik koji popisuje terminologiju iz oblasti štamparstva i izdavaštva pojavljuje se 1998. godine u Beogradu u izdanju Udruženja naučnih i stručnih prevodilaca Srbije (isp. **Živojinović-Japanac, Dragoljub** 1998: *Rečnik štamparstva i izdavaštva*: nemačko-srpsko-engleski; englesko-srpsko-nemački; srpsko-nemačko-engleski, Beograd, str. 642).

Rečnik je zapravo sastavljen od tri trojezična rečnika. Prvi je nemačko-srpsko-engleski, drugi je englesko-srpsko-nemački, a treći je srpsko-nemačko-engleski.

Rečnik ima kratak predgovor, gde se autor osvrće na dosadašnji razvoj stručne terminologije iz oblasti štamparstva i sa pravom skreće pažnju da je u našem jeziku usvojen veliki broj termina iz nemačkog jezika s obzirom da je u ovoj oblasti naša zemlja bila tradicionalno orijentisana na Nemačku. Autor takođe opaža da je u srpski jezik ušla i terminologija iz engleskog jezika, a to je uzrokovano pre svega pojavom kompjutera. Stoga su upravo ta dva strana jezika uzeta u obzir prilikom izrade ovog rečnika. Cilj ovog rečnika je da dovede: „do srpske normativne terminologije štamparstva i izdavaštva“ (Predgovor, strana nije numerisana).

Mi ćemo se u daljoj analizi pozabaviti sa sva tri ova rečnika. Prvi rečnik, nemačko-srpsko-engleski, zapravo je trojezični prevodni rečnik. Po tipologiji rečnik je semasiološki, odrednice su striktno složene jedna ispod druge abecednim redom. Odrednice u nemačkom kao JI su pojedinačne leksičke jedinice, a veoma često i fraze. Uz imenice se navodi obeležje roda, a uz glagole oznaka vrste reči (v). U srpskom kao jednom od jezika koji predstavlja JC naveden je uglavnom jedan prevodni ekvivalent, često fraza ili sintagma. Nisu retka ni objašnjenja koja su data u zagradi. Uz imenice i u srpskom jeziku dato je obeležje roda. Npr.

Abtastung <i>f</i>	skeniranje <i>n</i>	scanning
Abweichung <i>f</i>	odstupanje <i>n</i> , devijacija <i>f</i> ,	deviation (process)
Abziehlack <i>m</i>	lak za otiskivanje	stripping varnish (retouching)

Achsel *f* rame *n* (deo slova) shoulder (part of the letter)
(str. 5)

Drugi rečnik u ovom nizu koji je nama zanimljiv je srpsko-nemačko-engleski. I ovaj rečnik ima ista svojstva kao prethodni. Radi se o istom korpusu odrednica koje su varirane na tri načina. Odrednice na srpskom jeziku složene su striktno abecednim redom, česta je pojava da kao odrednica služe dva sinonima, često je to i frazema. I u srpskom kao JI i u nemačkom kao JC navedeno je obeležje roda uz imenice. Npr.

agens za sušenje <i>m</i> additive)	Trockenstoff <i>m</i>	drying agent (ink
ahromatska boja <i>f</i> akcidentični slog <i>m</i> (papermaking) (str. 417)	unbunte Farbe <i>f</i> Akzidenzsatz <i>m</i>	siccative (ink additive) achromatic colour digester

3. 20 Rečnik lingvističkih naziva

1969

Godine 1969. godine pojavljuje se jedan veoma zanimljiv rečnik, odnosno bolje reći enciklopedija. Ovaj put reč je o rečniku iz oblasti društvenih nauka, filologiji, reč je o Enciklopedijskom rječniku lingvističkih naziva autora Rikarda Simeona (isp. **Simeon, Rikard** 1969: *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva na osam jezika: hrvatsko-srpski, latinski, ruski, njemački, engleski, francuski, talijanski, španjolski. I-II*, Zagreb, str. 1010).

Kako se iz samog naslova vidi, ovaj sa pravom nazvan enciklopedijski rečnik, je osmojezični, jednosmerni, prevodni. JI je *hrvatsko-srpski*, a *njemački* je spada među jezike koji su JC. Rečnik je urađen u fizički odvojena dva toma (I tom

obuhvata slova A-O, II tom obuhvata slova P-Ž). Rečnik je semasiološki, odrednice su složene strogo abecednim redom. Odmah uz odrednicu sledi prevod na jezike koji su zastupljeni, a to su latinski, ruski, nemački, engleski, francuski, italijanski i španski. Tamo gde nedostaje termin za neki jezik stavljena je crtica (-). Rečnik je inače velikog obima i izuzetnog kvaliteta, a kao takav predstavlja i prvenac iz oblasti lingvističke leksikografije kod nas. Rečnik sadrži *Predgovor urednika* čiji je potpisnik Radovan Katičić, zatim sledi veoma obiman *Uvod*, a nakon toga slede poglavlja: *Kako se služiti rečnikom, Kratice i znakovi, Bibliografija, Rečnik*. Na kraju drugog toma *Rečnika* dati su indeksi na svim zastupljenim stranim jezicima. U indeksima je uz sve termine na stranom jeziku dat i prevod na srpski, tako da ti indeksi mogu da posluže izvanredno kao dvojezični rečnici.

Koje oblasti su obuhvaćene ovim enciklopedijskim rečnikom saznajemo iz *Predgovora*: „Sakupljeni su nazivi iz svih znanstvenih disciplina koje imaju veze sa proučavanjem jezične pojave, od poetike i retorike do patologije govora. (...) Djelo nije, dakle, samo thesaurus lingvističkih termina nego i njihovih opisa i odredaba. Definicije i tumačenja preuzimaju se, dakle, iz lingvističke literature a posebno iz lingvističke leksikografije. Tako je taj rječnik postao svojevrstan *lexicon leksikorum* i pruža nam sažet pregled dosadašnjega rada na leksikografiji lingvističkog nazivlja“. (Predgovor: VII).

Uz odrednicu u *hrvatsko-srpskom* jeziku navedeno je obeležje roda ukoliko se radi o imenici, a ukoliko je u pitanju neka druga vrsta reči, navedeno je obeležje za vrstu reči. Ono što je vrlo bitno kada je ovaj rečnik u pitanju je obeležje etimologije, koje se navodi neposredno iza same odrednice. Ako se posmatraju podaci o etimologiji, ovo nije prvi pokušaj da se daju etimološki podaci, ali se ovde etimologija navodi dosledno i precizno. Npr.

abakanski (абаканский / - / Абакан / абакан / -) – jezik istočnoturske skupine, altajske potporodice, uralsko-altajske porodice jezika *pg*; skupina turskih dijalekata Hakasa na srednjem i donjem Abakanu *mIm*.
(str. 1)

abevega f < r. абевера, - utvrđeni poredak slova u ćirilici: a, be, ve, ge (osobito u ruskoj), rijetko upotrebljavani naziv mj. azbuka, afabet *Dalj*.

Skraćenice poput *pg* i *mlm* date su u *Bibliografskim kraticama*, one označavaju početno slovo prezimena autora ili grupe autora, tako da se pronalaženjem tih skraćenica u ovom poglavlju pronalazi broj koji upućuje na potpunu bibliografsku jedinicu, čime se jednostavno dolazi do izvora na koje se autor poziva. Način prezentovanja leksičke građe je enciklopedijski, zapravo ceo rečnik predstavlja veoma uspelu kombinaciju sinagmatskog, paradigmatskom i enciklopedijskog postupka, dajući na taj način obilje informacija iz oblasti lingvistike, čime predstavlja izuzetno značajan i za sada na našim prostorima jedini priručnik ove vrste za sve one koji se bave lingvistikom i filologijom u širem smislu.

Izuzetno značajan izvor informacija za korisnika, a posebno za onoga ko se bavi prevođenjem iz oblasti lingvističkih disciplina predstavljaju registri. Za naše istraživanje posebno je zanimljiv bio *Njemački registar*, gde su abecednim redom popisani svi nemački termini koji su pominjani u samom rečniku, a pored njih dat je prevod na *hrvatsko-srpski* jezik. Uz odrednice na nemačkom jeziku nema nikakvih dodatnih obeležja niti objašnjenja. Što se prevoda na *hrvatsko-srpski* tiče, obično su data dva prevodna ekvivalenta, koja su odvojena zarezom. Npr.

Akkusativ – akuzativ
Akoasma – akoasma
Akrophonie – akrofonija
Akrostichon – akrostih
Aktion – vid, akcija, radnja
Aktionsart – vid
Aktiv (um) – aktivan
Akzentverlust – dezakcentuacija
(Indeksi: Njemački: 851)

Sociolingvistički posmatrano jezik se tretira kao *hrvatsko-srpski*, koristi se kopulativna složenica, pismo je latinica, hrvatska varijanta izgovora. Rečnik se fokusira na dostizanje što većeg nivoa stručnosti bez bilo kakvih drugih namera.

3. 21 Rečnici elektronike

1970

Prvi rečnik elektronike izlazi 1970. godine u izdanju Interpress-a iz Beograda (isp. **Opačić Ninoslav** (ur.) 1970³: *Rečnik moderne elektronike: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 400). Rečnik sadrži 28.000 terminoloških jedinica, ima kratak predgovor naslovljen *Uz rečnik i Skraćenice*.

Iz kratkog *predgovora* saznajemo koje sve oblasti rečnik pokriva i koliko termina sadrži: „Rečnik moderne elektronike nemačko-srpskohrvatski sadrži 28.000 terminoloških jedinica, pretežno iz oblasti tehnologije elektronskih elemenata, sklopova, jedinica i opreme, zatim iz oblasti merenja, telegrafije, navigacione i radarske tehnike, matematike, računarskih mašina i nuklearne fizike“ (Uz rečnik, strana nije numerisana). Saznajemo takođe da je Rečnik moderne elektronike izašao u četiri knjige. Pored Nemačko-srpskohrvatskog izašli su još i rečnici englesko-srpskohrvatski, francusko-srpskohrvatski i rusko srpskohrvatski.

Rečnik je jednosmerni, JI je nemački, JC je *srpskohrvatski*, po ustrojstvu rečnik je semasiološki, odrednice su složene strogo abecednim redom jedan ispod druge. Uz odrednice na nemačkom jeziku navedeno je obeležje za vrstu reči, kao i obeležje roda uz imenice. Najčešće se navodi jedan prevodni ekvivalent u srpskohrvatskom kao JC, ali nekada i više. Ukoliko je navedeno više sinonima, oni su odvojeni zarezom. Ukoliko je leksička jedinica polisemna, prevodni ekvivalenti su odvojeni tačkom i zarezom. Pri prezentovanju prevodnih ekvivalenata koristi se kombinovano paradigmatski i sintagmatski postupak. Uz imenice u srpskohrvatskom kao JC navedeno je obeležje roda. Uvidom u sam rečnik moguće je konstatovati da je prisutan i određeni procenat opšte leksike kao i leksike koja

pripada drugim oblastima: elektrotehnici, mašinstvu ili tehnicu u najširem smislu reči. Npr.

abgezweigt *adj.* odvojen; razgranat

Abgleich *m* poravnanje *n*, izravnaje *n*, podešavanje *n*; uravnoteženje *n*; izjednačenje *n*; usklađenje *n*
(str. 8)

genügen *v* biti dovoljan

genügend *adj.* dovoljan; *adv.* dovoljno

Geochemie *f* geohemija *f*

Geophysik *f* geofizika *f*

Geradeausempfänger *m* direktni prijemnik *m*

Geradeaussteilheit *f* direktna strmina *f*

Geradeausverstärker *m* direktni pojačivač *m*

(str. 132)

Zanimljivo je da se u ovom rečniku beleži i pripadnost struci. Skraćenice koje se pri tome koriste navedene su u spisku skraćenica (ant. – antene, av. – avijacija, el. – elektronika, rel. – relejna tehnika). Sociolingvistički posmatrano rečnik nema nikakav poseban značaj. Jezik se tretira kao jedan, *srpskohrvatski*, pismo je latinica, izgovor ekavski.

1987

Drugo, potpuno identično izdanje kao ovo prvo, pojavilo se 1987. godine (isp. **Dragović, Ivan / Pavićević, Milan** 1987: *Rečnik moderne elektronike: nemačko-srpskohrvatski*, 2. izd., Beograd, str. 400). I u ovom izdanju obrađeno je 28.000 terminoloških jedinica, isti je leksikografsko-leksikološki postupak. Razlika je samo u autorstvu. Naime, u ovom izdanju kao autori navode se Ivan Dragović i Milan Pavićević, koji su na prethodnom izdanju bili navedeni kao prevodioci, čime im je pripadalo sekundarno autorstvo. U ovom izdanju promenjen je i izdavač, sada je to Privredni pregled.

1989

Ovaj rečnik doživljava i treće izdanje koje je potpuno identično sa prethodnim, drugim izdanje (**Dragović, Ivan / Pavićević, Milan** 1989: *Rečnik moderne elektronike: nemačko-srpskohrvatski*, 3. izd., Beograd, str. 400).

3. 22 Rečnici informatike, automatizacije, obrade podataka i programiranja

1975

Prvi rečnik koji se bavi ovom terminologijom izlazi 1975. izlazi. To je rečnik iz kibernetike informatike (isp. **Tot, Rudolf** 1975: *Terminološki komparativni srpskohrvatsko-nemačko-englesko-madžarski rečnik iz kibernetike informatike*, Subotica, str. 224). Rečnik je izdao Ekonomski fakultet iz Subotice, a nastao je u saradnji sa Fakultetom ekonomskih nauka „Karl Marks“ iz Budimpešte. Rečnik ima *Predgovor* i *Uputstvo za upotrebu*. Iz predgovora saznajemo da je cilj izrade ovog rečnika bio da se prevlada problem upotrebe engleskog jezika u korišćenju računara i novih komunikacionih tehnologija. Saznajemo takođe da terminologija koja je obuhvaćena ovim rečnikom zahvata u najširem smislu reči elektronsku obradu podataka. Autor skreće pažnju i na problem nestandardizovanosti termina iz oblasti obrade podataka, a posebno ističe poteškoće koje se tiču nepostojanja termina na srpskohrvatskom jeziku. Stoga, je kako kaže, u pojedinim slučajevima bio primoran da preuzme izvorni termin (npr. softver), pošto se on kao takav odomaćio u našoj praksi. Iz recenzije čiji je autor prof. Simeon Dohčević saznajemo osnovne podatke o rečniku: „Ovim rečnikom obuhvaćeno je 3.000 termina, što samo po sebi svedoči o širini zahvata koji je autor morao da savlada. Posebnu vrednost ovog rečnika predstavlja njegova usmerenost na užu specijalizovanu oblast, ranije najčešće nazivanu EOP (elektronska obrada podatka) ili AOP (automatska obrada podatka)“.

Rečnik je višejezični komparativni, polazni jezik je srpskohrvatski, zatim slede nemački, engleski i mađarski jezik. Po tipologiji rečnik je semasiološki, odrednice su složene jedna ispod druge abecednim redom. Ispred svake odrednice nalazi se redni broj, za svako slovo bročane oznake počinju od broja 1. Kao odrednice navedene su uglavnom fraze, a što se prevodnih ekvivalenata tiče navodi se jedan, a veoma retko dva ili više. Ukoliko je navedeno više sinonima oni su odvajani zarezom. Uz imenice u nemačkom jeziku navedeno je obeležje roda. Npr.

A

110. apsolutna vrednost	abosoluter Wert m., Absolutwert m.	absolute value	abszolut érték
117. aplikacija (str. 17).	Anwendung f.	appllication	alkalmazás

D

93. dijagram toka podataka	Datenflussplan m.	data flowchart	programfolyamatábra
95. dinamički podprogram (str. 39)	dynamisches Unter- programm n.	dynamic subroutine	dinamikus szubrutin

Na kraju rečnika dat je registar samo engleskih termina. Za ostale jezike registri nisu navedeni. Npr.

adapt to P 303
adaptation P 304
add S 4
add to S 8
add instruction N 32
add operation O 59
(str. 185)

Ovaj prvi rečnik koji se bavi kompjuterskom terminologijom a u kome su zastupljeni jezički par nemački i srpskohrvatski predstavlja korektno leksikografsko ostvarenje, kako po broju termina tako i po njihovoj obradi. Rečnik je za period u

kome je nastao bio vredan priručnik onima koji su se bavili počecima kompjuterizacije, koja se uglavnom ogledala u automatskoj obradi podataka.

Od dodatnih informacija u rečniku navedene su samo one neophodne, pošto je očigledno primarni cilj rečnika bio značenje reči. Navedeno je samo obeležje roda u nemačkom jeziku, drugih informacija, koje bi se ticale stila ili etimologije, nema.

Jezik se tretira kao *srpskohrvatski* što je bio uobičajen naziv za jezik u Srbiji u periodu u kome je rečnik nastao. Pismo je latinica, izgovor ekavski.

1984

Devet godina posle objavljivanja rečnika iz kibernetike pojavljuje se još jedan rečnik iz ove oblasti. Ovaj put to je rečnik koji se bavi terminima iz obrade podataka i programiranja (isp. **Muljević, Vladimir** (ur.) 1984¹: *Obrada podataka i programiranje*: engleski-njemački-francuski-ruski-hrvatski, Zagreb, str. 385). To je drugi rečnik koji je objavljen u okviru edicije *Biblioteka tehničkih rječnika* u izdanju Tehničke knjige iz Zagreba, čiji je urednik bio prof. dr Vladimir Muljević. I ovaj rečnik kao i preostala tri rečnika iz ove edicije, ima *Urednički predgovor* u kome se daju opšte informacije o ediciji, gde saznajemo da su sva četiri rečnika urađena na osnovu višejezičnih tehničkih rečnika izdavačke kuće VEB Verlag Technik iz Berlina. Nakon ovih uvodnih napomena sledi *Predgovor* samom rečniku, gde autor kaže: „Područje obrade podataka obiluje novim, često osebnim nazivima koji su razasuti u pojedinim člancima i djelima, a samo su neki zabilježeni u dosadašnjim rječnicima. Nekima se od njih značenje u stručnom jeziku bitno razlikuje od onoga u općem jeziku. Posebnoga rječnika s područja obrade podataka nije bilo niti se uskoro mogao očekivati iako ga današnje velike potrebe hitno traže. Zbog toga je bilo potrebno posegnuti za kojim od postojećih stranih rječnika i pripremiti ga za našu sredinu“ (Predgovor, strana nije numerisana).

Rečnik je petojezični, jednosmerni, JI je engleski, a nemački i hrvatski spadaju u grupu jezika koji su JC. Po ustrojstvu rečnik je semasiološki, strogo alfabetski ustrojen. Pismo je latinica, jezik je prema naslovu *hrvatski*, a i prema predgovoru, nigde se ne spominje srpski.

U interpretaciji leksike korišćen je paradigmatički postupak, za pojedine jedinice navodjeni su sinonimi, obično jedan, veoma retko više od jednog.

Ispred jedinica u polaznom jeziku nalazi se oznaka koja je sastavljena od slova i broja. Uz odrednice u engleskom jeziku nalaze se često upućivanja, takođe je čest slučaj da se kao odrednica navode dva sinonima, ali se ti sinonimi mogu naći kao odrednica i tamo gde pripadaju. Npr.

A 11,	absolute coding	absolute Kodierung			apsolutno kodiranje, programiranje u apsolutnom kodu
A 13	absolute error	absoluter Fehler m (Verschlüsselung) f			apsolutna greška
(str. 9)					
A 55	account card, accounting card	Buchungskarte f Kontenkarte f	kontna kartica
A 64	accounting card	s. account card			kontna kartica
(str 10)					

Uz imenice na nemačkom i na francuskom jeziku navedeno je obeležje roda. Na kraju su dati registri na nemačkom, francuskom, ruskom i hrvatskom jeziku.

Jezik se ovde tretira kao *hrvatski* i taj termin se koristi dosledno i u predgovoru i u samom rečniku, a reč je zapravo o hrvatskom varijetetu. Ono što je uočljivo u sva četiri ova rečnika jeste rad na hrvatskoj terminologiji i na definisanju hrvatskih termina i izbegavanje internacionalizama. Iz *Uredničkog predgovora* saznajemo: „Autori hrvatskog dijela tih tehničkih rječnika nastojali su što više izbjeći neposredan uticaj stranih jezika na oblikovanje naših stručnih naziva“. Ili: „Osobito smo nastojali izbjeći upotrebu krivo ili loše preuzetih tuđica jer ako koju tuđicu ne znamo izraziti svojim riječima, osim, dakako, grčkih i latinskih, onda je

vjerojatno da ne razumijemo i ne znamo njezino pravo značenje ili nismo dovoljno napregnuti svoje jezičke snage u ikorištavanju svojih jezičkih mogućnosti“ (Predgovor, strana nije numerisana).

Iste ove godine u istoj ediciji izlazi još jedan rečnik koji se bavi terminologijom iz sfere kompjuterizacije (isp. **Muljević, Vladimir** (ur.) 1984²: *Automatizacija*: engleski-njemački-francuski-ruski-hrvatski, Zagreb, str. 500). I ovaj rečnik je urađen na isti način kao i svi ostali rečnici u ovoj ediciji. Ima *Urednički predgovor* koji je isti za sva četiri rečnika i *Predgovor* koji je prilagođen svakom izdanju posebno. Iz predgovora saznajemo kakav zadatak je autor postavio sebi: „Osnovna je svrha ovoga rječnika da pomogne i olakša proučavanje stručne literature iz područja tehnike automatizacije, te da potakne i daljnji razvoj ovoga novog specijaliziranog nazivlja. Rječnik sadrži 13.000 stručnih izraza na engleskom, njemačkom, francuskom, ruskom i hrvatskom jeziku koji se odnose na automatizaciju, postupke i mjerne uređaje, regulacijsku tehniku, automatizaciju proizvodnih procesa u različitim granama industrije kao i u specijalnim područjima kao što su medicina, privreda, itd.“ (Predgovor, strana nije numerisana).

Što se same analize rečnika tiče, sve što je rečeno za prethodni rečnik važi i za ovaj. Npr.

A 29	absolute value	absoluter Wert m	apsolutna vrijednost
A 34	absorption analysis (str. 9)	Absorptionsanalyse f	apsorpcijska analiza
A 82	acceleration space (str. 10)	Beschleunigungsraum m	područje ubrzanja

3. 23 Rečnik kartografije

1977

Godine 1977. izlazi i rečnik termina iz oblasti kartografije (isp. **Borčić, Branko / et. al.** 1977: *Višejezični kartografski rječnik: hrvatsko-englesko-francusko-njemačko-ruski*, Zagreb, str. 442).

Izdavač rečnika je Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Rečnik je višejezični, u njemu je zastupljeno pet jezika, polazni jezik je *hrvatski*. Rečnik je onomasiološko-enciklopedijskog tipa, podjeljen je na deset grupa: *Kartografija i njezina područja, Karta, Matematička kartografija, Načini kartografskog prikaza, Redakcija i sastavljanje karata, Izrada karata, Umnožavanje i štampanje karata, Kartografski proizvodi, Upotreba karata, Profesionalna organizacija*. Te grupe su podjeljene dalje na podgrupe. Uz svaki termin nalazi se brojčana oznaka grupe, brojčana oznaka podgrupe i oznaka same odrednice. Upravo ta kombinacija ova tri broja omogućava da se olakšano nađe prevod sa drugih jezika preko registara, koji su dati na kraju rečnika za sve jezike koji su zastupljeni.

Odrednice u *hrvatskom* kao polaznom jeziku najčešće su u obliku sintagme ili fraze. Nakon odrednice dolazi definicija pojma, a tek nakon toga prevod na engleski, francuski, nemački i ruski. Često se dešava da za neki termin ne postoji prevod na neki od ovih jezika. U tom slučaju stavljena je crtica kao znak da taj termin ne postoji. Od gramatičkih obeležja navedena je samo oznaka za rod uz imenice na hrvatskom i nemačkom jeziku.

21.50 podatak *m* o visini naklade

- podatak *m* o broju odštampanih primjeraka karte.

E: printing note

Nj: Karten(auflagenvermerk) *m*

F: chiffre *m* de tirage

R: -

21.51. podatak *m* o povjerljivosti karte

- podatak u izvanokvirnom dijelu karte (21.18) koji upozorava na njenu ograničenu upotrebu zbog povjerljivog sadržaja; obično se daje u nekoj lako uočljivoj boji.

E: security (classification note) Nj: Kartenbeschränkungsvermerk *m*
F: - R: гриф *m* карты
(str. 15)

Rečnik je usko stručni, u njemu je zastupljena usko stručna terminologija koja se tiče izrade, klasifikacije i obrade geografskih karata. Jezik sa ovih prostora tretira se kao *hrvatski*, bez bilo kakvog pominjanja srpskog, a uvidom u sam rečnik konstatuje se da se radi o hrvatskom varijetetu karakterističnom za period u kome je rečnik nastao bez bilo kakvih preterivanja. Pismo je latinica.

3. 24 Rečnici sportske terminologije

U ovu grupu rečnika uvrstićemo rečnike koji se bave terminologijom iz oblasti sporta i razonode u širem smislu reči. Tako da će se ovde naći rečnici fudbalske terminologije, rečnici šahovskih izraza, rečnici planinarske terminologije i rečnik lova.

3. 24. 1 Rečnik fudbalske terminologije

1977

Godine 1977. izlazi rečnik u kome su popisani izrazi koji se upotrebljavaju u fudbalu. Rečnik je izašao u izdanju Fudbalskog saveza Jugoslavije iz Beograda (isp. **Janković, Margita / Stojković, Vasa / Janković, Radosav** 1977: *Reči i izrazi u fudbalu. Terms used in Football. Gebräuchliche Fussbal-Ausdrücke. Terms et expressions du football.* Beograd, str. 229).

Rečnik ima kratak *Predgovor* iz koga saznajemo da najvećim delom sadrži terminologiju koja je vezana za fudbal, ali pored toga tu je i jedan deo opšte sportske terminologije, kao i izrazi koji su karakteristični za neke druge vrste sporta. Rečnik ima *Objašnjenja i uputstva* u kojima autor pokušava da objasni

veoma čudno ustrojstvo samog rečnika. Iz naslova rečnika zaključujemo da su zastupljeni nemački, engleski i francuski jezik. Uvidom u rečnik postaje jasno da on nije višejezični, nego dvojezični, jednosmerni. JI predstavljaju sva tri strana jezika, engleski, nemački, francuski. Naime odrednice su složene abecednim redom bez obzira na jezik iz koga potiču, pri tome je nakon odrednice navedena oznaka za jezik (E, F, N). JC je *sprskohrvatski*. Npr.

abaisser (le pavillon) F spustiti (zastavu)

abandon *m* F napuštanje (borbe i sl.), odustajanje

abandonner F napustiti

abattre F srušiti, oboriti (npr. igrača)

abbrechen N prekinuti (npr. igru)

Abbrechen *n* N prekid

Abdecken *n* N pokrivanje, „markiranje“

aberkennen N ne priznati (npr. gol)

Abgabe *f* N dodavanje lopte

Abgabe des Balles mit Platzwechsel N dodavanje lopte sa izmenom mesta
(str. 5)

Kao što iz navedenih primera vidimo, odrednice su bez obzira iz kog jezika potiču složene jedna ispod druge abecednim redom, uz imenice u nemačkom i francuskom jeziku stoji obeležje roda. Što se samog rečnika tiče, on je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom jedna ispod druge. U rečniku su česta objašnjenja uz prevodni ekvivalent na srpskohrvatskom jeziku.

Pismo je latinica, izgovor ekavski. Rečnik sadrži usko stručnu terminologiju i od velike je koristi budućim korisnicima, sportskim radnicima, novinarima, prevodiocima.

3. 24. 2 Rečnici šahovske terminologije

1980

Godine 1980. pojavljuje se rečnik šahovske terminologije (isp. **Averbakh, Jurij** 1980: *Mali šahovski rečnik*: englesko-nemačko-špansko-francusko-rusko-srpskohrvatski, Beograd, str. 151).

Rečnik je izašao u izdanju Šahovskog informatora iz Beograda, a njegov autor je šahovski velemajstor Jurij Averbakh. Iz predgovora saznajemo osnovne podatke o rečniku: „Mali šahovski rečnik sadrži neophodan minimum termina, reči, izraza i fraza koji omogućavaju takmičarima, sudijama, organizatorima šahovskih olimpijada i međunarodnih turnira sporazumevanje na pet osnovnih jezika FIDE – engleskom, nemačkom, španskom, francuskom i ruskom, kao i na srpskohrvatskom“ (Predgovor: 9)

Rečnik je jednosmerni, prevodni, šestojezični. JI je engleski, nemački i srpski spadaju u grupu jezika koji su JC.

Rečnik se sastoji iz tri dela: prvi deo čine *Osnovni termini*, gde su data 72 najvažnija termina vezana za osnovne šahovske pojmove, drugi deo je *Rečnik sa registrima*. Rečnik sadrži 600 reči, a nakon toga slede registri na svim zastupljenim jezicima. Treći deo je konverzacijski rečnik, gde su date najčešće rečenice koje se koriste na šahovskim turnirima i prilikom razgovora u šahu. Rečnik je semasiološki, odrednice su složene jedna ispod druge abecednim redom. LJ u JI (u ovom slučaju u engleskom) obeležene su arapskim brojem, a reči koje su im srodne vezane su za njih i obeležene su slovima. Nema obeležja gramatike ni u jednom jeziku, a to i sam autor kaže u *Predgovoru*, gde navodi da su gramatička obeležja navođena samo u ruskom jeziku ali i tu retko. U objašnjenju leksičkih jedinica koristi se pretežno paradigmatički postupak, veoma retko sintagmatički.

Navešćemo primere uz uzimanje u obzir engleskog kao JI, te nemačkog i srpskohrvatskog.

English	Deutsch	Srpskohrvatski
1. Accept v	annehmen				prihvatiti
3. Adjourn v	abbrechen				prekinuti
a) adjourned game	Hängepartie abgebrochene Partie				prekinuta partije
b) adjourned position	Hängestellung Abbruchstellung				prekinuta pozicija
(str.20)					

Iz gore navednih primera vidi se da autor oko odrednice vrši grupisanja prema semantičkom principu. U tu svrhu koristi slova dok su odrednice obeležene rednim brojevima.

Na kraju rečnika dati su registri iz kojih se upućuje na termin u rečniku. Kao dodatak rečniku dat je i konverzacijski deo u kome su navedene najčešće razgovorne fraze koje se koriste u šahu. Kada se u celini posmatra, ovaj rečnik je dobar priručnik za sve one koji se bave šahom, a posebno za one koji igraju, komentarišu ili se bave ovom vrstom sporta iz bilo kog drugog razloga, a pri tome to rade na internacionalnom nivou.

Rečnik je sam po sebi kombinacija semasiološkog rečnika i konverzacijskog priručnika.

1988

Ovaj rečnik je doživeo i drugo nepromenjeno izdanje 1988. godine (isp. **Averbakh, Jurij** 1988: *Mali šahovski rečnik*: englesko-nemačko-špansko-francusko-rusko-srpskohrvatski, 2. izdanje, Beograd, str. 151). Ovo izdanje u potpunosti je identično izdanju iz 1980. godine.

3. 24. 3 Rečnici planinarske terminologije

1978

Godine 1978. pojavio se rečnik alpinističke terminologije u izdanju Pedagoške akademije iz Rijeke (isp. **Gilić, Stanislav** 1978¹: *Mali alpinistički terminološki rječnik*: hrvatski-engleski-francuski-njemački-talijanski, Rijeka, str. 48).

Za ovaj rečnik je vezan jedan veoma neobičan podatak. Naime iste ove godine izašlo je i drugo izdanje ovog rečnika samo pod nešto izmenjenim naslovom (isp. **Gilić, Stanislav** (1978²): *Mali planinarski terminološki rječnik: hrvatski-engleski-francuski-njemački-talijanski*, 2. izd., Rijeka, str. 48). Ovaj podatak nalazimo i u impresumu rečnika: „Prvo izdanje tiskano u travnju 1978. Pedagoška akademija Rijeka; Drugo popravljeno izdanje u srpnju 1978. Općinski planinarski savez Rijeka“. I iz ovog podatka saznajemo da je promenjen i izdavač. Autor u *Predgovoru* kaže da mu je pri izradi ovog rečnika ideja vodilja bila rečenica koju je objavio sveučilišni profesor Fran Kušan „... uz pomoć narodnih naziva, naših stručnjaka i filologa moramo vremenom da izgradimo hrvatsku terminologiju (planinarsku). Neka nam to bude jedan od naših važnijih kulturnih zadataka“ (Predgovor prvom izdanju: 3). O broju termina i tematskim oblastima koje su zastupljene u rečniku autor nas takođe obaveštava: „Ovdje objavljen rječnik sadrži 655 terminoloških pojmova koji „pokrivaju“ bitne pojave i oblike u planinskoj prirodi, planinarsku djelatnost u njoj te osnovnu opremu i tehnička pomagala“ (Predgovor prvom izdanju: 5). U kojoj meri se ova dva izdanja razlikuju, opet saznajemo iz *Predgovora drugom izdanju*: „Od prvog izdanja sadržajno se ovo drugo bitno ne razlikuje – prestiliziran je jedan od sažetaka i korigirano nekoliko termina“ (Predgovor drugom izdanju: 7).

Što se samog rečnika tiče, on je višejezični, JI je *hrvatski*, a prevodni ekvivalenti na stranim jezicima dati su sledećim redosledom: engleski, francuski, nemački, italijanski. Uz odrednicu na *hrvatskom* jeziku navodi se obeležje roda ukoliko je odrednica imenica. Često se upućuje i na drugi sinonimni termin koji je uobičajeniji. Npr.

alpinist m
(mountain-) climber;
mountaineer
alpiniste
Alpinist
alpinista

bespuće f; v. grada
barrier
barrière
Absperrung, Barriere;
Riegel
barriera
(str. 9)

3. 24. 4 Rečnik lovačke terminologije

1994

Godine 1994. izlazi rečnik koji se bavi terminologijom vezanom za lov (isp. **Hadži-Cenić, Radimir** 1994: *Nemačko srpski i srpsko-nemački lovački rečnik*, Beograd, str. 207).

Rečnik je izašao u izdanju izdavačke kuće BIGZ iz Beograda. Rečnik je semasiološki, dvosmerni, prvi deo je nemačko-srpski, drugi deo rečnika je srpsko-nemački. Ima *Predgovor* i *Popis skraćenica*. Iz *Predgovora* saznajemo da je ovo prvi specijalizovani rečnik koji se bavi lovstvom kod nas „kao nezamenljivim hobijem i sportom“, ali autor naglašava i da je to „značajna privredna i društvena grana u našoj zemlji koja zaslužuje posebnu pažnju“. Iz predgovora takođe saznajemo namenu rečnika: „Rečnik će u svakom slučaju korisno poslužiti svima koje ova oblast zanima, a pre svega sadašnjim i budućim lovnim stručnjacima, studentima Šumarskog fakulteta koji se u toku studija opredeljuju za lovstvo kao profesiju“ (Predgovor, strana nije numerisana).

Rečnik je po svome ustrojstvu semasiološki, odrednice su složene jedna ispod druge abecednim redom, uz imenice na nemačkom jeziku navedena je oznaka roda. Kao prevodni ekvivalenti navode se sinonimi, fraze ili opisne konstrukcije. Česta su i upućivanja, kao i dodatna objašnjenja. Npr.

abgenicken usmrtiti ranjenu srnu (srndaća) lovačkim nožem
abhalsen = abkoppeln

Abkommen *n* končanica (krst) u optičkom nišanu; *des besseren Abkommens wegen* radi boljeg opaljivanja (puške)
(str. 4)

alpski kozorog (*Capra ibex ibex*) Steinbock *m*
antilopa (sa rakljastim rogovima koje redovno odbacuje) (*Antilocapra americana*)
Gabelantilope *f*
aport! (komanda psu), donesi!
(str. 205)

3. 25 Rečnik vatrogasnih izraza

1977

Godine 1977. pojavljuje se još jedan stručni rečnik sa novom terminologijom. Reč je o vatrogasnim izrazima (isp. **Tišma Nada** 1977: *Rječnik vatrogasnih izraza*: njemačko-hrvatski ili srpski, englesko-hrvatski ili srpski, rusko-hrvatski ili srpski i hrvatsko ili srpsko-njemački, hrvatsko ili srpsko-engleski, hrvatsko ili srpsko-ruski, Zagreb, str. 96).

Izdavač rečnika je Centar za unapređenje zaštite od požara pri Vatrogasnom školskom centru u Zagrebu. Rečnik je nevelikog obima ali za tadašnje prilike popisuje terminologiju u obimu koji je zadovoljavajući za njegovu ciljanu grupu. Rečnik ima kratak predgovor (*Predgovor*) i spisak skraćenica (*Kratice*). Rečnik obuhvata terminologiju iz vatrogasne tehnike, te taktike gašenja i preventivnog suzbijanja požara. Rečnik se zapravo sastoji iz dva dela. U prvom delu data su tri dvojezična rečnika: Njemačko-hrvatski ili srpski, Englesko-hrvatski ili srpski i Rusko-hrvatski ili srpski. Drugi deo je zapravo višejezični rečnik: Hrvatsko ili srpsko-njemački-engleski, ruski.

Zanimljiv za našu analizu je prvi Njemačko-hrvatski ili srpski rečnik. Rečnik je dvojezični, jednosmerni, semasiološki, odrednice su složene abecednim redom. Uz nemačke imenice naveden je rod. U hrvatskom ili srpskom kao JC navodi se

jedan prevodni ekvivalent, fraza ili sintagma, a ponekad i dva sinonima. Što se odnosa hrvatski-srpski tiče, jasno je da se radi o hrvatskom varijetetu. Npr.

Alarmierung /f/ = vidi: Alarm /m/

Alarmanlage /f/ = alarmni sistem, uređaj za uzbunu

Asbestanzug /m/ = vatrogasno azbestno odijelo

Atemsack /m/ = vrećica za disanje

(str. 1)

U drugom delu rečnika gde je hrvatski ili srpski JI odrednice su takođe složene abecednim redom. Kao odrednica veoma često se navodi fraza ili sintagma. Karakteristika ovog dela rečnika (a to je bilo primetno i u prvom delu ali ne u ovolikom obimu) je da su česta upućivanja na drugi sinonim. Npr.

alarm /vidi: uzubuna

alarmirati

- alarmieren
- to alarm
- поднѣть тревогу

(str. 44)

Česta je i pojava da se uz jednu odrednicu vežu fraze.

Jezik se u ovom rečniku tretira kao *hrvatski ili srpski*, pismo je latinica.

3.26 Rečnici iz oblasti geodezije i geohemije

1980

Godine 1980. pojavljuje se i rečnik geodezije (isp. ***Višejezični geodetski rečnik*** 1980: *osmojezično izdanje* na srpskohrvatskom (hrvatskosrpskom), slovenačkom, makedonskom, albanskom, francuskom, engleskom, nemačkom i ruskom jeziku, Beograd, str. 879). Rečnik je izašao u izdanju Saveza geodetskih inženjera i geometara Jugoslavije iz Beograda. Rečnik je velikog obima, broji 879 strana. Ima *Predgovor* i *Uputstvo za korišćenje višejezičnog geodetskog rečnika* na

svim zastupljenim jezicima. Iz predgovora saznajemo da je polazna osnova za ovaj rečnik bio *Dictionnaire multilingue de la FIG* u kome su bila zastupljena tri jezika: francuski, engleski i nemački. Saznajemo takođe da je ovaj rečnik nastao zbog sve veće potrebe za međunarodnom saradnjom. Rečnik sadrži 5.500 odrednica. Polazni jezik je srpskohrvatski (hrvatskosrpski), zatim slede jezici jugoslovenskih naroda i narodnosti: slovenački, makedonski, albanski i četiri strana jezika: francuski, engleski, nemački i ruski. U rečniku je dat i popis termina, u kome je uz termin često dato i obeležje uže stručne oblasti kojoj termin pripada.

Rečnik je semasiološko-enciklopedijski, odrednice u srpskohrvatskom kao polaznom jeziku složene su abecednim redom. Nakon odrednice sledi definicija ili definicije, a zatim jedan ispod drugog prevodi na ostale jezike. Npr.

A4 ABERACIJA

- 1 (opt.) Deformacija usled koje optički sistemi ne daju besprekorno čiste slike (likove) niti slične predmetima.
- 2 (ast) Prividno periodično premeštanje nebeskog tela zbog slaganja kretanja svetlosti i Zemlje

- 1 S. optična aberacija f; optični odklon m
M. аберација f
A. aberracion m
F. aberration f
E. aberration
N. Aberration f; Bildfehler m
R. аберация

2.

- S. astronomska aberacija f; astronomski odklon m
M. аберација f
A. aberracion m
F. aberration f
E. aberration
N. Aberration f
R. аберация

(str. 1)

Pri translaciji se koriste sinonimi, uz imenice na nemačkom jeziku navedeno je obeležje roda na uobičajeni način. Jezik se tretira kao srpskohrvatski ili hrvatskosrpski.

1995

Sledeći rečnik koji će biti predmet naše analize je višejezični geohemijski rečnik koji je izašao u izdanju Savremene administracije iz Beograda (isp. **Jović, Vidojko** 1995: *Geohemijski rečnik*: srpski, engleski, nemački, francuski, ruski, Beograd, str. 419).

Rečnik ima *Predgovor* u kome autor ukratko daje informacije o geohemiji kao jednoj od najmlađih geoloških disciplina. „Geohemijski rečnik obuhvata ne samo geohemijske termine nego i termine srodnih nauka (mineralogija, kristalografija, petrologija, sedimentologija, geologija ležišta mineralnih sirovina, hidrogeologija, pedagogija, analitička hemija, fizička hemija i dr.)“ (Predgovor, strana nije numerisana). Rečnik se sastoji iz dva dela. Prvi deo predstavlja uporedni srpsko-englesko-nemačko-francusko-ruski rečnik. Rečnik je semasiološki, odrednice u srpskom kao JI složene su azbučnim redom, ispred svake od njih nalazi se oznaka koja je kombinacija slova i broja. Drugi deo rečnika predstavljaju abecedni registri termina na engleskom, nemačkom i francuskom i azbučni registar na ruskom jeziku. Uz termine na nemačkom jeziku navedena je oznaka roda i to je sve og gramatičkih obeležja koja se navode u ovom rečniku. Npr.

A-1

абиогени седименти

e. abiogenic sediments

н. abiogene Ablagerungen *f pl*

ф. sédiments *m pl* abiotiques

р. абиогенные атложения

(str. 3)

Odrednica na srpskom jeziku najčešće je pojedinačna reč ili fraza. Kao prevodni sinonim naveden je uglavnom jedan termin, veoma retko dva. Jezik je ovde srpski, što je i za očekivati s obzirom na godinu izdanja. Ali ono što je zaista posebnost ovog rečnika i što je retkost u stručnoj leksikografiji ovog perioda je pismo. Naime pismo je ćirilica, odrednice su složene azbučnim redom. Na kraju se nalaze registri i veoma detaljan spisak literature.

3. 27 Rečnici grejanja, hlađenja i klimatizacije

1981

Prvi rečnik iz oblasti grejanja, hlađenja i klimatizacije izlazi 1981. godine u Beogradu (isp. **Popović, Mladen** 1981: *Rečnik iz grejanja, hlađenja i klimatizacije: srpsko-hrvatski, engleski, nemački, francuski, ruski*, Beograd, str. 747).

Rečnik je izašao u izdanju Saveza mašinskih i elektrotehničkih inženjera i tehničara Srbije (SMEITS). Rečnik sadrži oko 7.000 termina iz oblasti grejanja, hlađenja, provetravanja i klimatizacije. Rečnik ima *Predgovor* na svim zastupljenim jezicima. Po ustrojstvu rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom jedna ispod druge, a ispred njih se nalazi oznaka koja označava broj jedinice. Preko te oznake olakšava se snalaženje prilikom traženja nekog termina preko registra koji su dati na kraju rečnika. U svim jezicima, osim engleskog uz imenice je dato obeležje roda. Ukoliko su autori smatrali da je potrebno, u uglastim zagradama navedena je i uža stručna oblast kojoj termin pripada. Osim toga, dešava se i da se u okruglim zagradama uz termin navodi i dodatno objašnjenje. U pojedinim slučajevima u nekom jeziku je za neki pojam navedeno više termina, koji su sinonimi. Npr.

A 29 **agregat m s centrifugalnim kompresorom**
cantrifugal refrgerating unit
Kälteagregat n mit Zentrifugalverdichter

groupe m frigorifique
центробежный холодильный агрегат m
(str. 15)

C8 **centralni sistem m klimatizacije**
central air conditioning system
Zentralklimaanlage f
système m centralisé de conditionnement d'air
центральная система f кондиционирования воздуха
(str. 39)

Rečnik se sastoji iz dva dela. Prvi deo je uporedni višejezični rečnik gde je polazni jezik *sprskohrvatski*, a zatim slede engleski, nemački, francuski, ruski. Drugi deo rečnika čine abecedni registri za strane jezike, posebno za svaki od njih, u kojima uz svaki termin stoji oznaka rednog broja pod kojim se odgovarajući pojam nalazi u prvom delu.

Jezik se ovde tretira kao *srpsko-hrvatski*, autor koristi kopulativnu složenicu, pismo je latinica, izgovor ekavski.

1983

Dve godine kasnije izlazi još jedan rečnik koji se bavi srodnom terminologijom. Ovaj put to je rečnik koji obuhvata klimatizaciju i rashladnu tehniku (isp. **Muljević, Vladimir** (ur.) 1983: *Klimatizacija i rashladna tehnika*: engleski-njemački-francuski-ruski-hrvatski, Zagreb, str. 408).

Ovo je prvi rečnik koji je izašao u okviru edicije *Biblioteka tehničkih rječnika* koja je izlazila pod uredništvom Vladimira Muljevića. Rječnik sadrži 11000 termina, polazni jezik je engleski, a slede: nemački, francuski, ruski, *hrvatski*. Rečnik ima *Predgovor, Uvod i Upute za upotrebu rječnika*. Ovo je prvi rečnik koji je izašao u gore pomenutoj ediciji. Posle toga su usledila još tri rečnika: *Obrada podataka i programiranje, Automatizacija, Medicinska tehnika*. Polaznu osnovu za ova četiri rečnika predstavljao je već postojeći višejezični rečnik poznate izdavačke kuće Veb Verlag Technik iz Berina, koji je iskorišćen tako što su termini preuzeti iz njega i

prevedeni na, kako autor kaže *hrvatski jezik* (*Predgovor*, strana nije numerisana). Odrednice u engleskom jeziku složene su abecednim redom striktno jedna ispod druge. Što se tiče jezičkog para nemački i srpski koji je predmet našeg posmatranja, i jedan i drugi spadaju u grupu jezika koji su JC. Npr.

A1 abnormal temperature abnormale Temperatur f nenormalna temperatura
A10 absolute pressure Absolutdruck m absoluter apsolutni tlak.
Druck m

(str. 2)

Takođe su veoma česta i upućivanja. Npr.

absorbency s. A 17

absorbent s. A 29

(str. 2)

Uz imenice na nemačkom jeziku navedeno je obeležje roda. Što se jezika tiče, navodi se da je jezik *hrvatski* bez bilo kakvog pominjanja srpskog ili zajedničkog jezika.

Inače rečnik je, kao i cela edicija, izuzetnog kvaliteta, sama izrada rečnika je dosledno sprovedena, registri su pregledni sa veoma jasnim upućivanjima. Treba napomenuti još da je u rečniku zastupljena i terminologija iz oblasti grejanja, iako iz naslova saznajemo da je zastupljena terminologija iz oblasti klimatizacije i rashladne tehnika. To je dokaz da je terminološki teško odvojiti ove tri oblasti, a autor to i sam navodi u *Uvodu*: „Autori hrvatskog dijela ovog rječnika nastavnici su na Fakultetu strojarstva i brodogradnje u Zagrebu, te su se u svom radu držali terminologije koja se odomaćila na tom fakultetu u znanstvenom području Nauka o toplini“ (*Predgovor*, strana nije numerisana).

3. 28 Rečnici terminologije iz operacionih istraživanja

1983

Godine 1983. pojavljuje se rečnik sa terminologijom iz operacionih istraživanja (isp. **Abduli, Ramiz/et. al.** 1983: *Terminološki rečnik iz operacionih istraživanja*: srpskohrvatski / hrvatski ili srpski, makedonski, slovenački, albanski, madjarski, engleski, francuski, nemački i ruski, Beograd, Zagreb, str. 513).

Rečnik je prevodni, jednosmerni, devetojezični. U rečniku su, kako jedan od autora u *Predgovoru* kaže, zastupljeni jezici jugoslovenskih naroda i četiri svetska jezika. Kako se iz *Predgovora* vidi ovaj rečnik je rezultat zajedničkih napora i zajedničkog rada u Beogradu, Novom Sadu i Zagrebu. Rečnik je onomasiološki, podeljen u 15 grupa: *Opšti termini*, *Linearno programiranje*, *Problem transporta*, *Nelinearno programiranje*, *Celebrojno programiranje*, *Teorija igara*, *Mreže i mrežno planiranje*, *Upravljanje zalihama*, *Višekriterijumsko programiranje*, *Verovatnoća i statistika*, *Simulacija*, *Masovno opsluživanje*, *Pouzdanost*, *Održavanje*. U okviru grupa leksičke jedinice su složene abecednim redom, uz svaku od njih stoji brojevana oznaka, koja se sastoji od broja grupe i broja leksičke jedinice unutar te grupe.

Jl u ovom rečniku je, kako autor navodi, „srpskohrvatski/hrvatski ili srpski“, dakle u Jl navedena je odrednica na srpskoj varijanti (koji autor naziva *srpskohrvatski*), a zatim odvojeno kosom crtom na hrvatskoj varijanti (autor taj jezik smatra *srpskim ili hrvatskim*). Takav stav o jeziku očigledan je i iz podataka koji su navedeni u impresumu rečnika. Saznajemo takođe ko su autori za pojedine jezike, navodi se da je autor za srpskohrvatski profesor dr Jovan Petrić, saradnik iz Beograda, a autori za hrvatski ili srpski su profesor Ljubimir Martić i profesor Stjepan Skok, dakle saradnici iz Zagreba. Suštinski, u pitanju su samo varijantne odlike tadašnjeg jezika. Na kraju rečnika dati su registri za sve jezike, uključujući

odvojeno *Registar za srpskohrvatski* i *Registar termina na hrvatskom ili srpskom jeziku*, kao i registri termina na svim ostalim jezicima koji su zastupljeni u rečniku.

Pismo je latinica, kao mesto izdanja rečnika navode se Beograd i Zagreb. Ravnopravna zastupljenost obe varijante izgovora nije dosledno primenjena. Tako je u predgovoru, u onom delu koji se odnosi na srpski jezik, čiji je autor Jovan Petrić, sve napisano ekavski, isti je slučaj i sa sadržajem.

Odrednice i u JI i u JC navedene su bez bilo kakvih gramatičkih obeležja, uglavnom se navodi po jedan prevodni evivalent. Rečnik je uglavnom stručni, uz minimum opšte terminologije koja je nužna i u stručnim rečnicima. Npr.

1.11 BRZINA KONVERGENCIJE

m. брзина на конвергенција

s. hitrost konvergence

a. shpejtsia e konvergencës

m a konvergencia sebessége

(str. 3)

e. speed of convergence

f. vitesse de convergence

n. Konvergenzgeschwindigkeit

г. скорость сходимости

1985

Terminološki rečnik iz operacionih istraživanja doživljava još jedno izdanje, ovaj put 1985. godine (isp. **Abduli, Ramiz/et. al.** 1985: *Terminološki rečnik iz operacionih istraživanja*: srpskohrvatski, hrvatskosrpski, makedonski, slovenački, albanski, madjarski, engleski, francuski, nemački i ruski, Beograd, str. 263).

Rečnik je prevodni, jednosmerni, devetojezični, u impresumu se navodi da je to prvo izdanje, iako je po svim parametrima očigledno da se taj rečnik u najvećoj mogućoj meri naslanja na prethodno izdanje rečnika iz 1983. godine. Članovi *Redakcije* i *Uredništva* su isti, uz proširenje za jednog člana. Što se urednika za pojedine jezike tiče, ovde, za razliku od prvog izdanja, nema Đorđa Dugošije, jednog od članova tima za nemački jezik. Razlika je i u mestu izdanja, ovde se beleži da je to samo Beograd, a ne Beograd i Zagreb kao u prethodnom izdanju, izdavač je Naučna knjiga. I ovaj rečnik je onomasiološki, podeljen je isto kao i prethodni u 15 grupa koje nose iste nazive. I ovde su navedene varijantne

odlike. Za srpsku varijantu navodi se naziv *srpskohrvatski*, dok se za hrvatsku varijantu navodi *hrvatskosrpski*, za razliku od prethodnog izdanja gde se navodi *hrvatski ili srpski*. Primećuje se još da su obe varijante ovaj put zastupljene i u *Sadržaju*, dok je autor *Predgovora* i ovde Jovan Petrić. Ovaj rečnik je znatno manjeg obima od prethodnog i ima samo 263 stranice. Očigledno je redukovan broj termina po grupama. Za sve leksičke jedinice navodi se samo po jedan sinonim, bez bilo kakvog prisustva gramatike u bilo kom jeziku.

3. 29 Rječnici arhitekture, građevinarstva i urbanizma

1984

Godine 1984. u Sarajevu izlazi prvi rečnik koji se bavi terminima iz oblasti arhitekture, građevinarstva i urbanizma (isp. **Čampara, Ešref** 1984: *Međunarodni rječnik arhitekture, građevinarstva i urbanizma*: hrvatski ili srpski-francuski-ingleski-njemački-ruski, Sarajevo, str. 956). Rečnik ima *Predgovor*, *Uvod* (na svim zastupljenim jezicima) i *Spisak skraćenica*. Iz predgovora saznajemo da je rečnik nastao kao rezultat dugogodišnjeg prevodilačkog rada autora, a na njegovoj izradi sarađivali su stručnjaci Arhitektonskog fakulteta u Sarajevu. Nakon teoretskog dela sledi uporedni višejezični rečnik do str. 579. Rečnik sadrži 12.000 termina, složenih abecednim redom, što znači da je rečnik semasiološki. Abecedni poredak vršen je uglavnom po kriterijumu imenica koje predstavljaju nukelus fraze, a veoma retko kao odrednica pojavljuje se pridev. Polazni jezik je *hrvatski ili srpski*, kako ga autor naziva. Uz odrednice na hrvatskom ili srpskom jeziku, francuskom, nemačkom i ruskom dato je obeležje roda. U tu svrhu koriste se uobičajene skraćenice: *n*, *f*, *m*, *pl*. Odrednice su složene tako da je navedena centralna odrednica, a zatim su uz nju vezane sve fraze koje su uobičajene, a umesto odrednice koristi se tilda. Nakon toga u kolonama dolaze prevodi na francuski, engleski, nemački i ruski. Kao

prevodni ekvivalent navodi se uglavnom fraza. Ispred i iza odrednice naveden je redni broj koji služi da bi se povezivala odrednica sa registrima. Npr.

	<i>Français</i>	<i>English</i>	<i>Deutsch</i>	<i>Русский</i>
1465 DEFORMIRATI IZOBLIČITI	déformer	to deform	deformieren verformen	деформировать
1467 DEGAZACIJA (f) OTPLINJAVANJE (n)	dégazage (m)	degasing	Entgasung (f)	обезгаживание (n) дегидратация (f)
1470 DEJSTVO (n) DJELOVANJE (str. 78/79)	effect (m)	effect	Wirkung (f)	(воз)действие (n)

Na kraju rečnika dati su indeksi za francuski, engleski, nemački i ruski jezik, koji su složeni po istom principu kao rečnik, to jest prema, kako autor kaže „vodećem terminu“, tj. prema nukleusu fraze.

Ono što je posebna zanimljivost ovoga rečnika je i navođenje stilskih nivoa upotrebe. U tu svhu koriste se uobičajene skraćenice: arh. (arhitekture), ek. (ekonomija), geol. (geologija), kem. (hemija), itd. Sve te skraćenice navedene su u spisku skraćenica. Npr.

323 bagerovati (hidr.) (str. 18/19)	draguer	to dredge	(aus)baggern	черпать
--	---------	-----------	--------------	---------

Sociolingvistički posmatrano u ovom izdanju rečnika jezik se tretira kao jedan, čak se autor u *Predgovoru* kratko osvrće na tretman jezika, gde kaže da je kao odrednicu koristio onu koja je uobičajena u Bosni i Hercegovini. Zbog uštede prostora nije bilo moguće da se kao odrednice navode obe varijante, zbog toga je taj problem rešen upućivanjem, npr. cesta *vidi* put.

1998

Godine 1998. ovaj rečnik doživljava još jedno izdanje (isp. **Čampara, Ešref** 1998: *Međunarodni rječnik arhitekture, građevinarstva i urbanizma: bosanski-hrvatski-srpski-francuski-engleski-njemački-ruski*, Sarajevo, str. 956).

Odmah na početku analize treba napomenuti da je ovo jedini rečnik koji je, nakon konačnog raspada nekada zajedničke države, objavljen van Srbije, a da se u njemu uopšte spominje srpski jezik. Ako se ovo izdanje rečnika, za koje se jasno navodi da je drugo, uporedi sa prethodnim izdanjem, postaje jasno da je korpus rečnika ostao identičan, promenjeni su samo neki formalni kriterijumi. Zanimljiv je posebno predgovor koji je najvećim delom isti. Razlike se odnose samo na tretman jezika. Kao što smo već napomenuli, u predgovoru prvom izdanju autor pominje pitanje jezika i pri tome teži ravnopravnosti, te navodi da su kao osnovne odrednice navedene one koje su uobičajenije u Bosni i Hercegovini, a da je ponegde taj problem rešen upućivanjima, tako se na primer sa odrednice *cesta* upućuje na odrednicu *put*. U drugom izdanju rečnika, u prvoj rečenici u Predgovoru pominje se mirovni proces u Bosni i Hercegovini: „Poznato Vam je da su mirovnim procesom u Bosni i Hercegovini otvorena mnogobrojna gradilišta. Na većini su uključeni inozemni investitori i izvođači. Zbog toga smo se odlučili na drugo izdanje Međunarodnog rječnika arhitekture, građevinarstva i urbanizma, čije je prvo izdanje izašlo već daleke 1984. godine“ (Predgovor, stranica nije paginirana). Autor ovde jezik tretira kao bosanski/hrvatski/srpski. Dakle uvodi se pojam i bosanskog jezika, međutim ono što je indikativo je da se taj trojni naziv za jezik koristi samo na naslovnim stranama rečnika, te da je korišćenje tog naziva samo formalne prirode. Dalje u rečniku nigde se ne vide razlike koje bi taj bosanski jezik odvajale od srpskog. Na stranici koja uvodi uporedni višejezični rečnik jezik se opet tretira isto kao u prvom izdanju kao hrvatski ili srpski.

3. 30 Rečnici muzičkih termina

1985

Godine 1985. pojavljuje se višejezični rečnik muzičkih termina. Rečnik je objavljen u izdanju Muzikološkog instituta SANU kao posebno izdanje (isp. **Peričić, Vlastimir** 1985: *Višejezični rečnik muzičkih termina*: italijanski, francuski, engleski, nemački, ruski, češki, Beograd, str. 630).

Rečnik ima uporedni naziv na engleskom i srpskom jeziku, *Predgovor i Uputstvo za upotrebu*. Iz *Predgovora* dobijamo informacije o nameni rečnika, rečnik je namenjen: "muzičarima od struke i (...) prevodiocima", te o nameri da ovaj rečnik bude i svojevrsna enciklopedija muzičkih termina od čega je autor odustao jer „to bi znatno povećalo obim knjige, čak i da definicije budu najkraće moguće“, odustalo se takođe i od „informacija o izgovoru, akcentuaciji i promeni reči: to bi daleko prevazilazilo kako okvire rečnika ove vrste, tako i kompetencije sastavljača“ (Predgovor: 3).

Iz predgovora takođe saznajemo zašto se autor odlučio upravo za ove jezike: „italijanski – kao klasični jezik muzike; francuski, engleski, nemački i ruski – kao veliki svetski jezici; češki – kao jezik na kome postoji bogata muzička literatura, i jezik naroda sa kojim smo imali dugotrajne i žive kulturne veze, posebno u oblasti muzike“ (Predgovor: 4).

Prvi deo rečnika čini *Uporedni rečnik* a potom slede registri na svim zastupljenim jezicima.

Ovaj rečnik je po svom ustrojstvu semasiološki, odrednice su složene strogo abecednim redom, polazni jezik je *srpskohrvatski*, a dalje slede prevodi na italijanski, francuski, engleski, nemački, ruski i češki. Ispred odrednice nalazi se broj pomoću koga se omogućava korišćenje registara. Autor često koristi i upućivanja na neki termin koji je uobičajeniji, a dešava se takođe da se u zagradi iza odrednice nalazi objašnjenje pojma, ali kratko, što svedoči da autor nije baš do kraja odustao od enciklopedijskog ustrojstvo rečnika. Što se prevodnih

ekvivalenata tiče navodi se najčešće jedan, po nekad i dva. Uz imenice u jezicima gde se razlikuje rod navedeno je obeležje roda. Npr.

27. akolada, spojnica (zagrada koja spaja linijske sisteme u partituri)
I graffa f, accollatura f
F accolade f
E brace, bracket, accolade
N Akkolade f, Klammer f
R акколада f
Č závorka f, svorka f, spona f
(str. 13)

Veoma su česta i upućivanja i to najčešće sa termina koji je karakterističan za hrvatski varijetet, na termin koji je uobičajen za srpski varijetet. Npr.

1424. kratice v. skraćeniice (str. 152)
1908. nizozemska škola v. flamanska škola (str. 205)
1922. note (pisani ili štampani notni materijal) v. muzikalije (str. 205)

Što se jezika tiče on se ovde tretira kao *srpskohrvatski*, kao jedan jezik, navode se svi stručni termini bez obzira da li su iz jednog variteteta ili drugog. Rečnik je velike upotrebne vrednosti, opremljen je objašnjenjima, upućivanja su dobro rešena, mogućnost snalaženja u njemu je dobra.

1997

Ovaj rečnik doživljava još jedno izdanje nakon dvanaest godina (isp. **Peričić, Vlastimir** 1997: *Višejezični rečnik muzičkih termina*: italijanski, francuski, engleski, nemački, ruski, češki, 2. izdanje, Beograd, str. 606).

Rečnik je doživeo promenu što se izdavača tiče, ovaj put nastao je u suizdavaštvu SANU, Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva i Univerziteta umetnosti. Sve bitne podatke o ovom drugom izdanju saznajemo iz predgovora drugom izdanju naslovljenog kao *Uz drugo izdanje*: „S obzirom na veliku potražnju

za ovim rečnikom, Srpska akademija nauka i umetnosti, a na inicijativu Odeljenja likovne i muzičke umetnosti, ljubazno je učinila izuzetak od svog ustaljenog principa da ne obnavlja svoje edicije i time omogućila ovo, drugo izdanje, za koje su joj se kao saizdavači pridružili Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, koji je obezbedio finansijska sredstva i Univerzitet umetnosti u Beogradu. Sastavljač zahvaljuje pomenutim institucijama i njihovim rukovodstvima. Drugo izdanje se – izuzev tehničke opreme – ne razlikuje od prvog, s tim što su ispravljene sve zapažene greške“ (Uz drugo izdanje: 6).

Razlika je i u tretiranju jezika, izbačen je naziv *srpskohrvatski*, a koristi se srpski i u predgovoru i u samom rečniku i u registrima. Rečnik je štampan latinicom, ekavskom varijantom izgovora.

3. 31 Rečnik terminologije iz obrade deformisanjem

1986

Godine 1986. svetlost dana ugledao je i rečnik ili preciznije rečeno pojmovnik koji se bavi terminima iz oblasti obrade deformisanjem, koji je izdat na univerzitetu u Novom Sadu u organizaciji Fakulteta tehničkih nauka (isp. **Plančak, Miroslav** 1986: *Pojmovnik iz obrade deformisanjem*: srpskohrvatsko-nemački, Novi Sad, str. 147).

Rečnik ima *Predgovor* na srpskohrvatskom i nemačkom jeziku. Iz *Predgovora* saznajemo razloge za izdavanje ovog rečnika, autor naglašava da „obrada deformisanjem zauzima sve značajnije mesto u okviru tehnologija mašinske obrade materijala“. Autor ovim *Pojmovnikom* pokušava da na neki način započne standardizaciju terminologije iz oblasti obrade deformisanjem: „Veliki broj termina iz ove oblasti nastao je odgovarajućim prevođenjem sa stranih jezika ili pak kao plod manje ili više uspehli sopstvenih jezičkih konstrukcija. U takvoj situaciji pojavile su se razne nelogičnosti kada je reč o terminologiji iz oblasti

obrade deformisanjem: jedan te isti pojam (tehnologija, alat i sl.) nazivaju se različito u raznim krajevima Jugoslavije što često dovodi ne samo do raznih nesporazuma nego može ponekad imati i ozbiljnih posledica“. (Predgovor, strana nije numerisana).

„Ovaj terminološki pojmovnik je prvi pokušaj u našoj zemlji da se na jednom mestu sakupe i sistematizovano prikažu i definišu pojmovi iz obrade deformisanjem. Kao takav on može inicirati uvođenje jedinstvene terminologije iz ove oblasti na celom srpskohrvatskom i hrvatskosrpskom jezičkom području“ (Predgovor, strana nije numerisana). Ovaj opširan citat navodimo iz razloga što se u njemu govori i o terminologiji i namerama autora, a i o stavu autora po pitanju jezika na prostorima Jugoslavije.

Rečnik je onomasiološki, podeljen u dve velike grupe, a u okviru tih grupa u podgrupe. Ustrojen je tako da je prvo dat termin na srpskohrvatskom jeziku, pa prevod na nemački. Nakon toga sledi objašnjenje termina na srpskohrvatskom jeziku. S obzirom na takvo ustrojstvo možemo konstatovati da je rečnik onomasiološko-enciklopedijskog tipa. Pored definicije dat je i odgovarajući crtež, skica, formula ili fotografija čime se upotrebna vrednost ovog pojmovnika uveliko uvećava.

Pojmovnik je podeljen u dve velike grupe: *Teoretske osnove obrade deformisanjem* i *Tehnološke metode obrade deformisanjem*. U trećem, poslednjem delu dat je spisak pojmova na srpskohrvatskom i nemačkom jeziku sa naznakom broja strana u tekstu na kojoj se dotični pojam definiše. U tom registru za nemački jezik naveden je rod uz svaku imenicu. Prvo poglavlje, *Teoretske osnove obrade deformisanjem* obuhvata sledeće podgrupe: *Napon*, *Deformacija*, *Odnos napon-deformacija*, *Uslov tečenja*, *Krive efektivnog napona*, *Energetski parametri procesa*, *Metode analize procesa deformisanja*, *Deformabilnost*, *Trenje*, *Građa metala*. Druga grupa, *Tehnološke metode obrade deformisanjem*, sadrži sledeće podgrupe: *Sabijanje*, *Istiskivanje*, *Hladno utiskivanje*, *Kovanje*, *Savijanje*, *Duboko*

izvlačenje, Obrada razdvajanjem (koja opet sadrži podgrupe: Razdvajanje presovanjem, Fino razdvajanje presovanjem, Razdvajanje odsecanjem, Razdvajanje lomljenjem, Razdvajanje seckanjem), Vučenje, Rotaciono tiskanje, Uvaljivanje površina, Valjanje, Visokobrzinska obrada, Hidrostatička obrada, Superstatička obrada, Plastična obrada u polju ultrazvuka.

Što se samog rečnika tiče, odrednice su uglavnom fraze ili sintagme, odmah uz odrednicu naveden je prevodni ekvivalent na nemačkom jeziku a ispod njega sledi definicija na srpskohrvatskom jeziku. Npr.

Glavna ravan

Hauptebene

Ravan u kojoj su tangencijalni naponi jednaki nuli.

Glavni napon

Hauptspannung

Za svako naponsko stanje postoje tri uzajamno normalne ravni u kojima ne postoje tangencijalni naponi. Normalni naponi u tim ravnima nazivaju se glavni naponi.

(str. 3)

Registri u ovom rečniku su takođe veoma pregledni i jednostavni za korišćenje. Npr.

Debljina zida, 76

Deformabilnost, 29

Deformacija, 10

- apsolutna, 11
- efektivna, 12
- elastična, 1, 40
- glavna, 13
- jedinična, 11
- logaritamska, 12
- plastična, 1, 40
- srednja, 12
- pri odsecanju, 108
- u zoni razdvajanja, 98

(str. 135)

3. 32 Hrvatski ili srpski i njemački slikovni rječnik

Sledeći rečnik koji nam hronološki sledi za analizu je Hrvatski ili srpski i njemački slikovni rječnik koji je izlazio pod uredništvom Vjekoslava Bobana. Prvo izdanje ovog rečnika pojavilo se 1988. godine (isp. **Boban, Vjekoslav** (ur.) 1988: *Hrvatski ili srpski i njemački slikovni rječnik*, Manhajm, Ljubljana, str. 677).

Prva dilema koja se javlja kada je ovaj rečnik u pitanju je da li se on može uvrstiti u našu analizu s obzirom na zadatke koje smo sebi postavili. Dilema se tiče klasifikacije ovog rečnika, postavlja se pitanje da li se taj rečnik može uvrstiti u stručne. Nakon detaljne analize rečnika i nakon konstatacije, da on nije bio predmet analize u pomenuta dva magistarska rada, kao rečnik u kome je velikim delom zastupljena i opšta terminologija, odlučili smo se da i ovaj rečnik bude pomenut u analizi zbog toga što je jedan deo leksike u njemu stručnog karaktera, te da zbog tog dela leksike može poslužiti prevodiocima stručnih tekstova u svakodnevnom radu.

Izdavači ovog rečnika su Bibliographisches Institut iz Manhajma i Cankarjeva založba iz Ljubljane.

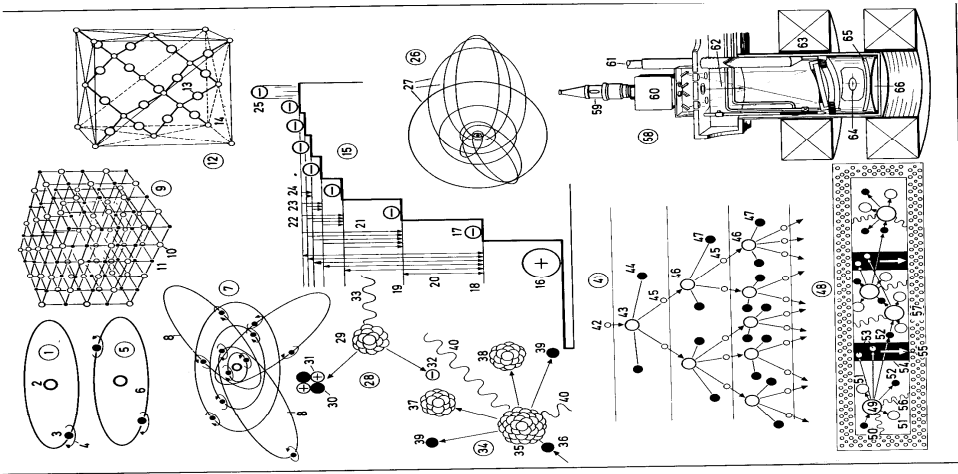
Rečnik je specifičan po mnogo čemu, a pre svega po načinu na koji je složena i prezentovana leksička građa. Rečnik je onomasiološki, slikovni, velikog obima, obuhvata veliki broj raznovrsnih terminoloških grupa, kako onih koje obuhvataju terminologiju iz svakodnevnog života tako i onih koji se odnose na različite oblasti struke.

Rečnik ima predgovor iz koga saznajemo da je kao osnova za njega poslužio nemačko-engleski rečnik koji je izašao u saradnji Bibliografskog instituta iz Manhajma i Oxford University press-a. Rečnik obuhvata veliki broj oblasti. Budući da je onomasiološki podeljen je u 11 grupa, koje sadrže ukupno 384 podgrupe „koje obuhvaćaju najrazličitija područja iz svakodnevnog života i znanstvenog djelovanja“ i obuhvata oko 28.000 predmeta označenih brojevima.

Pored predgovora na početku rečnika dat je i popis skraćenica i sadržaj na hrvatskom ili srpskom i nemačkom jeziku, na kraju su dati registri ili kako ih autori nazivaju indeksi termina na hrvatskom i nemačkom jeziku. Od 11 poglavlja koja rečnik sadrži, a čiji se sadržaji odnose na najrazličitije oblasti života, navešćemo samo one grupe koje bi se mogle svrstati u stručne oblasti. To su: *Atom, svemir, zemlja, Priroda kao okolina, poljodjelstvo i šumarstvo, Obrt i industrija, Grafička industrija, Promet i komunikacija, informacijska tehnika, Ured, banka, burza, Životinje i biljke*. Ostale četiri grupe odnose se na terminologiju koja je opšta, a to su: *Čovjek i njegova okolina, Javni i društveni život, Slobodno vrijeme, igre, sport i Zabava, kultura i umjetnost*.

U svakoj podgrupi nizanje termina počinje od rednog broja jedan. Polazni jezik je *hrvatski ili srpski* kako ga autor naziva. Kao odrednica navedena je uglavnom sintagma, a odmah ispod nje nalazi se prevod na nemački. Odrednice i prevodi dati su na levoj stranici dok su na desnoj stranici date slike koje se odnose na taj termin. Svaki termin objašnjen je i crtežom. Npr.

- 1-4 atomski modeli
1 model valkoveg atoma
2 das Atommodell des Rutherford
3 m (H)
4 atomski jezgra, proton
5 elektron, m (H) n
6 elektron
7 elektronski opni
8 die Elektronenwolke
9 das Atommodell des He
10 elektronska ljuska
11 die Elektronenschale
12 Paulijev princip isključenja
13 das Pauli-Prinzip
14 die Elektronenkonfiguration
15 die Elektronenkonfiguration
16 die Elektronenkonfiguration
17 die Elektronenkonfiguration
18 die Elektronenkonfiguration
19 die Elektronenkonfiguration
20 die Elektronenkonfiguration
21 die Elektronenkonfiguration
22 die Elektronenkonfiguration
23 die Elektronenkonfiguration
24 die Elektronenkonfiguration
25 die Elektronenkonfiguration
26 die Elektronenkonfiguration
27 die Elektronenkonfiguration
28 die Elektronenkonfiguration
29 die Elektronenkonfiguration
30 die Elektronenkonfiguration
31 die Elektronenkonfiguration
32 die Elektronenkonfiguration
33 die Elektronenkonfiguration
34 die Elektronenkonfiguration
35 die Elektronenkonfiguration
36 die Elektronenkonfiguration
37 die Elektronenkonfiguration
38 die Elektronenkonfiguration
39 die Elektronenkonfiguration
40 die Elektronenkonfiguration
41 die Elektronenkonfiguration
42 die Elektronenkonfiguration
43 die Elektronenkonfiguration
44 die Elektronenkonfiguration
45 die Elektronenkonfiguration
46 die Elektronenkonfiguration
47 die Elektronenkonfiguration
48 die Elektronenkonfiguration
49 die Elektronenkonfiguration
50 die Elektronenkonfiguration
51 die Elektronenkonfiguration
52 die Elektronenkonfiguration
53 die Elektronenkonfiguration
54 die Elektronenkonfiguration
55 die Elektronenkonfiguration
56 die Elektronenkonfiguration
57 die Elektronenkonfiguration
58 die Elektronenkonfiguration
59 die Elektronenkonfiguration
60 die Elektronenkonfiguration
61 die Elektronenkonfiguration
62 die Elektronenkonfiguration
63 die Elektronenkonfiguration
64 die Elektronenkonfiguration
65 die Elektronenkonfiguration
66 die Elektronenkonfiguration
67 die Elektronenkonfiguration
68 die Elektronenkonfiguration
69 die Elektronenkonfiguration
70 die Elektronenkonfiguration
71 die Elektronenkonfiguration
72 die Elektronenkonfiguration
73 die Elektronenkonfiguration
74 die Elektronenkonfiguration
75 die Elektronenkonfiguration
76 die Elektronenkonfiguration
77 die Elektronenkonfiguration
78 die Elektronenkonfiguration
79 die Elektronenkonfiguration
80 die Elektronenkonfiguration
81 die Elektronenkonfiguration
82 die Elektronenkonfiguration
83 die Elektronenkonfiguration
84 die Elektronenkonfiguration
85 die Elektronenkonfiguration
86 die Elektronenkonfiguration
87 die Elektronenkonfiguration
88 die Elektronenkonfiguration
89 die Elektronenkonfiguration
90 die Elektronenkonfiguration
91 die Elektronenkonfiguration
92 die Elektronenkonfiguration
93 die Elektronenkonfiguration
94 die Elektronenkonfiguration
95 die Elektronenkonfiguration
96 die Elektronenkonfiguration
97 die Elektronenkonfiguration
98 die Elektronenkonfiguration
99 die Elektronenkonfiguration
100 die Elektronenkonfiguration
- 10-31 die basis (n, alle zadržani, bešićki jezgra)
- das Alphabet (n die Alphabete)
30 neutron
31 proton
32 beta čestica (β, beta zrakica, elektron)
33 gama zracenje (γ, tvrdi rendgensko zracenje)
34 die Gammastrahlung (γ, eine harte Strahlung)
35 teška atomska jezgra
36 teška atomska jezgra
37-38 teška atomska jezgra
39 teška atomska jezgra
40 teška atomska jezgra
41 teška atomska jezgra
42 teška atomska jezgra
43 teška atomska jezgra
44 teška atomska jezgra
45 teška atomska jezgra
46 teška atomska jezgra
47 teška atomska jezgra
48 teška atomska jezgra
49 teška atomska jezgra
50 teška atomska jezgra
51 teška atomska jezgra
52 teška atomska jezgra
53 teška atomska jezgra
54 teška atomska jezgra
55 teška atomska jezgra
56 teška atomska jezgra
57 teška atomska jezgra
58 teška atomska jezgra
59 teška atomska jezgra
60 teška atomska jezgra
61 teška atomska jezgra
62 teška atomska jezgra
63 teška atomska jezgra
64 teška atomska jezgra
65 teška atomska jezgra
66 teška atomska jezgra
67 teška atomska jezgra
68 teška atomska jezgra
69 teška atomska jezgra
70 teška atomska jezgra
71 teška atomska jezgra
72 teška atomska jezgra
73 teška atomska jezgra
74 teška atomska jezgra
75 teška atomska jezgra
76 teška atomska jezgra
77 teška atomska jezgra
78 teška atomska jezgra
79 teška atomska jezgra
80 teška atomska jezgra
81 teška atomska jezgra
82 teška atomska jezgra
83 teška atomska jezgra
84 teška atomska jezgra
85 teška atomska jezgra
86 teška atomska jezgra
87 teška atomska jezgra
88 teška atomska jezgra
89 teška atomska jezgra
90 teška atomska jezgra
91 teška atomska jezgra
92 teška atomska jezgra
93 teška atomska jezgra
94 teška atomska jezgra
95 teška atomska jezgra
96 teška atomska jezgra
97 teška atomska jezgra
98 teška atomska jezgra
99 teška atomska jezgra
100 teška atomska jezgra
- 1-14 atomski modeli
1 model valkoveg atoma
2 das Atommodell des Rutherford
3 m (H)
4 atomski jezgra, proton
5 elektron, m (H) n
6 elektron
7 elektronski opni
8 die Elektronenwolke
9 das Atommodell des He
10 elektronska ljuska
11 die Elektronenschale
12 Paulijev princip isključenja
13 das Pauli-Prinzip
14 die Elektronenkonfiguration
15 die Elektronenkonfiguration
16 die Elektronenkonfiguration
17 die Elektronenkonfiguration
18 die Elektronenkonfiguration
19 die Elektronenkonfiguration
20 die Elektronenkonfiguration
21 die Elektronenkonfiguration
22 die Elektronenkonfiguration
23 die Elektronenkonfiguration
24 die Elektronenkonfiguration
25 die Elektronenkonfiguration
26 die Elektronenkonfiguration
27 die Elektronenkonfiguration
28 die Elektronenkonfiguration
29 die Elektronenkonfiguration
30 die Elektronenkonfiguration
31 die Elektronenkonfiguration
32 die Elektronenkonfiguration
33 die Elektronenkonfiguration
34 die Elektronenkonfiguration
35 die Elektronenkonfiguration
36 die Elektronenkonfiguration
37 die Elektronenkonfiguration
38 die Elektronenkonfiguration
39 die Elektronenkonfiguration
40 die Elektronenkonfiguration
41 die Elektronenkonfiguration
42 die Elektronenkonfiguration
43 die Elektronenkonfiguration
44 die Elektronenkonfiguration
45 die Elektronenkonfiguration
46 die Elektronenkonfiguration
47 die Elektronenkonfiguration
48 die Elektronenkonfiguration
49 die Elektronenkonfiguration
50 die Elektronenkonfiguration
51 die Elektronenkonfiguration
52 die Elektronenkonfiguration
53 die Elektronenkonfiguration
54 die Elektronenkonfiguration
55 die Elektronenkonfiguration
56 die Elektronenkonfiguration
57 die Elektronenkonfiguration
58 die Elektronenkonfiguration
59 die Elektronenkonfiguration
60 die Elektronenkonfiguration
61 die Elektronenkonfiguration
62 die Elektronenkonfiguration
63 die Elektronenkonfiguration
64 die Elektronenkonfiguration
65 die Elektronenkonfiguration
66 die Elektronenkonfiguration
67 die Elektronenkonfiguration
68 die Elektronenkonfiguration
69 die Elektronenkonfiguration
70 die Elektronenkonfiguration
71 die Elektronenkonfiguration
72 die Elektronenkonfiguration
73 die Elektronenkonfiguration
74 die Elektronenkonfiguration
75 die Elektronenkonfiguration
76 die Elektronenkonfiguration
77 die Elektronenkonfiguration
78 die Elektronenkonfiguration
79 die Elektronenkonfiguration
80 die Elektronenkonfiguration
81 die Elektronenkonfiguration
82 die Elektronenkonfiguration
83 die Elektronenkonfiguration
84 die Elektronenkonfiguration
85 die Elektronenkonfiguration
86 die Elektronenkonfiguration
87 die Elektronenkonfiguration
88 die Elektronenkonfiguration
89 die Elektronenkonfiguration
90 die Elektronenkonfiguration
91 die Elektronenkonfiguration
92 die Elektronenkonfiguration
93 die Elektronenkonfiguration
94 die Elektronenkonfiguration
95 die Elektronenkonfiguration
96 die Elektronenkonfiguration
97 die Elektronenkonfiguration
98 die Elektronenkonfiguration
99 die Elektronenkonfiguration
100 die Elektronenkonfiguration

Od dodatnih informacija u rečniku nalazimo samo rod uz imenice u nemačkom jeziku. Kao prevodni ekvivalent navodi se uglavnom jedna fraza. U rečniku su česta i objašnjenja koja se daju iza leme u zagradi.

Ono što je karakteristika ovoga rečnika je navođenje stilskih nivoa upotrebe. Pri tome ne radi se samo o označavanju pripadnosti određenoj užoj stručnoj oblasti nego se navodi i da li je neki izraz kolokvijalni ili ne, te da li se koristi samo u usmenoj upotrebi. Za obeležavanje stilskih nivoa u hrvatskom ili srpskom tekstu koriste se sledeće skraćenice: *cult.* (kultivirano), *kol.* (kolokvijalno). U nemačkom

jeziku navedena je pripadnost struci. Npr. *bergm.* (bergmännisch), *techn.* (technisch). Ponegde su data i etimološka obeležja, npr. *turc.* (turcizam), *griech.* (griechisch), *mitteldt.* (mitteldeutsch) i sl.

Na kraju rečnika dati su indeksi za srpski ili hrvatski jezik i za nemački jezik. Termini u indeksima složeni su abecednim redom, iza svake odrednice naveden je broj koji tu odrednicu povezuje sa terminom u rečniku. Indeks je napravljen po principu odrednica i pododrednica. Glavne odrednice su uglavnom imenice, a pododrednice su fraze vezane za tu imenicu. Poseban značaj posvećen je homonimima koji se pojavljuju u različitim područjima i sa različitim značenjem. U tom slučaju uz termin je navedena skraćenica koja označava oblast kojoj termin pripada, a time i grupu u kojoj se može naći pod tim nazivom. Npr.

abacus **309** 77
~ umj. **334** 20
adapter **242** 34
~ za kameru **112** 55
~ za presnimavanje dijapozitiva **115** 88
(str. HS 1)

U indeksu nemačkih pojmova reči su takođe složene abecednim redom, i po istom principu kao u registru hrvatskih ili srpskih termina.

Ovaj rečnik je u periodu do 2000. godine doživeo još dva izdanja, 1990. (isp. **Boban Vjekoslav** (ur.) 1990: *Hrvatski ili srpski i njemački slikovni rječnik*, 2. izd., Manhajm, Zagreb, Ljubljana, str. 677) i 1991. (**Boban Vjekoslav** (ur.) 1991: *Hrvatski i njemački slikovni rječnik*, 3. izd., Manhajm, Zagreb, Ljubljana, str. 677)

Sva tri izdanja su identična, isti je čak i broj strana. Jedina razlika je u nazivu jezika, naime u prvom (1988) i drugom (1990) izdanju jezik se tretira kao hrvatski ili srpski, a reč je zapravo o hrvatskom varijetetu, pismo je latinica. U trećem izdanju koje je izašlo u godini kada počinje građanski rat na prostorima bivše Jugoslavije

(1991) jezik i zvanično nosi naziv *hrvatski*, pomena srpskog više nema iako je sadržaj rečnika identičan.

3. 33 Nautički rečnik

1990

Sledeći rečnik koji će biti predmet naše analize je nautički rečnik autorke Ksenije Bakrač izdat u Zagrebu u izdanju Radne organizacije za grafičku djelatnost „Zagreb“ (isp. **Bakrač, Ksenija** 1990: *Nautički rječnik: hrvatski-talijanski-francuski-engleski-španjolski-njemački*, Samobor, str. 151).

Rečnik poseduje *Sadržaj, Recenziju*, koju potpisuje dipl. ing. Mladen Šutej i *Uputstvo za upotrebu rječnika*. Iz *Uputstva* saznajemo da se „Rječnik sastoji od 823 riječi sa područja nautike i jedriličarstva na hrvatskom, talijanskom, francuskom, engleskom, španjolskom i njemačkom jeziku“. (Predgovor: 11) Rečnik je višejezični, jednosmerni, semasiološki, odrednice su složene strogo abecednim redom jedna ispod druge. JI je *hrvatsko-srpski*, što je očigledno iz primera koji sledi, iako autorka u nazivu rečnika i u *Uputstvu za upotrebu* taj jezik tretira kao *hrvatski*. Nakon odrednice u *hrvatsko-srpskom* jeziku slede kolone sa prevodom na zastupljene strane jezike sledećim redom: italijanski, francuski, engleski, španski i nemački. Predmet naše anaze biće hrvatsko-srpski kao jezik izvornik na kome su navedene odrednice i nemački kao JC. Što se odrednica tiče, to su uglavnom pojedinačne reči ili fraze, ispred odrednice navedena je brojčana oznaka a zatim slede prevodi na date jezike. U nemačkom kao jeziku naveden je uglavnom jedan prevodni ekvivalent, nema nikavih dodatnih oznaka ni u jednom jeziku. Npr.

Hrvatsko-srpski	Italiano	Français	English	Español	Deutsch
3. Alka za vez					Anlegering
10. Arsenal					Arsenal
11. Astronomska navigacija					Astro-navigation
12. Atest gradnje broda					Baubrief

Zanimljiv je tretman jezika, koji se ovde naziva kao *hrvatski*, već je to 1990. godina i za Hrvatsku potpuno jasno opredeljenje ka osamostaljenju jezika.

3. 34 Tehnološki rečnici

1981

Najpre ćemo u ovom poglavlju spomenuti prvi rečnik u kome je zastupljena terminologija iz oblasti tehnologije, ali u veoma malom obimu (isp. **Radić, Stipe** 1981: *Tehnološko-tehnički rečnik*: nemačko-srpskohrvatski, 2. prošireno izd., Beograd, str. 495). Ovaj rečnik je doživeo izdanja i kasnije 1986. i 1990. Detaljne informacije o ovom rečniku mogu se pronaći u poglavlju 3.3 *Rečnici tehnike*, gde je on detaljno obrađen zbog toga što u njemu preovladava tehnička terminologija.

1991

Početak devedestih, odnosno prelomnu 1991. godinu označilo je pojavljivanje jednog veoma značajnog tehnološkog rečnika, koji je izdat u Beogradu (isp. **Kostić, Veljko / Kostić, Ljiljana** 1991: *Tehnološki rečnik* englesko-francusko-nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 1131).

Rečnik je nastao u suizdavaštvu izdavačkih kuća Grmeč i Privredni Pregled iz Beograda. Rečnik je četvorjezični, polazni jezik je engleski, a zatim slede francuski, nemački i *srpskohrvatski*. Rečnik obrađuje 20.000 terminoloških jedinica, a „rečnik obuhvata najznačajnije termine iz oblasti osnovnih prirodnih nauka: fizike, hemije, biologije i odgovarajućih tehnologija [...]. Pored stručnih naziva materijala koji se najviše koriste u tehnološkim procesima, uvršćeni su i nazivi neophodne opreme koja se koristi u hemijskoj industriji“ (Predgovor, strana nije numerisana).

Rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom prema engleskom alfabetu s obzirom da je polazni jezik engleski. Rečnik se sastoji iz dva dela. U prvom delu dat je uporedni četvorjezični rečnik, a u drugom delu dati su indeksi za francuski, nemački i *srpskohrvatski* jezik. Odrednice u višejezičnom rečniku numerisane su oznakom koju čine slova oznaka i broj, za svako slovo brojevi počinju od broja jedan. Veoma je česta pojava da se uz neki termin koji se specifično koristi u nekoj profesiji, odnosno oblasti, pored srpskog prevoda navode i skraćenice koje objašnjavaju kojoj oblasti termin pripada. Objašnjenje skraćenica, koje se koriste za obeležavanje nivoa upotrebe, dato je na početku rečnika posle *Predgovora*. Od gramatičkih informacija navodi se samo oznaka za rod u nemačkom jeziku. Npr.

a 1	abaca	[...]	Abaka m; Manilahanf m	manila-konoplja (bot. <i>Mussa textilis</i>)
a 22	abrasion resistant		abriebfest	otporan na habanje; otporan na trenje
a 25	abrasive paper		Schleifpapier n	brusna hartija; hartija za brušenje
(str. 1)				
a 48	absorption capacity		Absorptionsvermögen n	apsorpciona moć; sposobnost upijanja
(str. 2)				

Kao što se vidi iz gore navedenih primera, polazna jedinica je najčešće fraza, a prevod u JC, je, kada je nemački u pitanju, obično jedna reč, a kada je srpski jezik u pitanju, fraza. Navode se obično dva prevodna sinonima. Neobično je da su ti sinonimi odvojeni tačkom i zarezom, što ne bi trebalo, obično je to oznaka rezervisana za polisemne jedinice. Ovaj rečnik poseduje i veoma pregledne registre pomoću kojih se olakšava snalaženje u rečniku. Npr.

Ableitung e683, l251
Ablesung r249
Abnehmer c784
abraspeln r168
(Nemački registar: 966)

ili:
adsorbovati a323
adsorpcija e327
aeoroban a352
aerosol a362
(Srpskohrvatski registar: 993.)

Jezik se u ovom prvom izdanju ovog rečnika tretira kao srpskohrvatski, kako u predgovoru tako i u samom rečniku i registrima, pismo je latinica, izgovor ekavski što nije nikakva neobičnost s obzirom na mesto izdanja. Vrlo je neobično da se politička stvarnost iz 1991. kada započinje građanski rat na prostorima bivše Jugoslavije uopšte ne ocrta u ovom rečniku. To već nije slučaj sa njegovim sledećim izdanjem koje će uslediti 1995. godine (isp. **Kostić, Veljko / Kostić, Ljiljana** 1995: *Tehnološki rečnik* englesko-francusko-nemačko-srpski, Beograd, str. 1131). Ovo drugo izdanje rečnika ostalo je potpuno nepromenjeno kako sadržinski tako i formalno. Jedina promena koja se beleži je promena u nazivu jezika, sada se naš jezik tretira kao srpski i to dosledno. Svi ostali parametri ovog rečnika, koji su objašnjeni prilikom osvrta na prvo izdanje, ostaju nepromenjeni.

3. 35 Rečnici železničke terminologije

Sledeća terminologija kojom su se bavili leksikografi je železnička terminologija.

1991

Prvi rečnik sa ovom terminologijom pojavljuje se prelomne 1991. godine u Beogradu u izdanju izdavačke kuće Mrlješ (isp. **Vukićević Vida** 1991: *Nemačko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-nemački stručni železnički rečnik / Deutsch-serbokroatisches und serbokroatisch-deutsches Fachwörterbuch für Eisenbahner*, Beograd, str. 140). Rečnik je dvojezični, dvosmerni, u prvom delu JI je nemački, a JC je *srpskohrvatski*, u drugom delu JI je *srpskohrvatski*, JC je nemački. Po

tipologiji rečnik je semasiološki, odrednice su složene striktno abecednim redom. Uz imenice u nemačkom jeziku obeležava se rod na uobičajeni način (m, n, f). Kao prevodni ekvivalent navodi se obično jedan sinonim, veoma retko dva ili više, ukoliko je to nužno navodi se i fraza. Uvidom u samu leksiku a i u *Predgovor* zaključujemo da je rečnik prilagođen nastavnom gradivu Više železničke škole, tako da bi se mogao smatrati aneksnim rečnikom, pošto je njegova upotreba ipak ograničena na školsko gradivo. Ukoliko se u obzir uzme ta činjenica, rečnik ispunjava svoju namenu u visokom procenutu. U rečniku je u manjem obimu zastupljena i opšta terminologija, koja je karakteristična za putovanje vozom. Npr.

Abfahrt (*f*) – polazak, odlazak
Abfahrtszeit (*f*) – vreme polaska
Abfertigungsgebühr (*f*) – taksa za prevoz (otpremanje)
Abhangsbuch (*n*) – knjiga otpravljanja
(str. 1)
Einschnitt (*m*) – usek
Einstellung (*f*) – obustavljanje
einsteigen – ući, popeti se u kola
einwaggonieren – utovariti u vagon
(str. 20)

U drugom delu rečnika JI je *srpskohrvatski*, i ovaj rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom, kao odrednica navedena je najčešće fraza. Uz prevodni ekvivalent na nemačkom kao JC opet je obeležen rod. Npr.

poljska železnica – Feldbahn (*f*)
pomerljiva osovina – Lenkachse (*f*)
pomoćni voz – Hilfszug (*m*)
pomoćni pogon – Hilfsbetrieb (*m*)
(str. 114)

Ono što je zanimljivost ovog rečnika je da se jezik tretira kao srpskohrvatski, dakle i dalje se jezik Srba i Hrvata smatra zajedničkim iako je već počeo rat. Pismo je latinica, izgovor ekavski.

1996

Pet godina kasnije izlazi još jedan rečnik železničkih stručnih izraza, ovaj put u izdanju Međunarodne železničke unije iz Beograd (isp. **Knežević, Jasmina** (ur.) 1996: *Rečnik železničkih stručnih izraza* francusko-nemačko-englesko-italijansko-špansko-srpski, Beograd, str. 1221). Rečnik ima *Uvod, Predgovor izdanju UIC, Predgovor srpskom izdanju*.

Rečnik se sastoji iz tri dela: prvi deo je šestojezični uporedni rečnik, polazni jezik je francuski, a zatim slede ostali jezici sledećim redom: nemački, engleski, italijanski, španski i srpski). Drugi deo predstavlja popis inicijala, skraćenica i akronima koji su navedeni u prvom delu, a treći deo su registri na nemačkom, engleskom, italijanskom, španskom i srpskom jeziku. Iz *Predgovora srpskom izdanju* saznajemo da je ovaj rečnik nastao na osnovu *Opšteg leksikona železničkih stručnih izraza (termina)* koje je Međunarodna železnička unija (UIC) objavila već po četvrti put. Srpsko izdanje nastalo je na osnovu kompletno prerađenog u tom trenutku najnovijeg izdanja iz 1988. godine.

Rečnik obuhvata 10.205 železničkih stručnih izraza. Želja autora je bila da ovaj rečnik omogući: „da se sprovede unifikacija i standardizacija termina u raznim železničkim užim stručnim oblastima (ima ih 25 u ovom izdanju)“ (Predgovor srpskom izdanju: 5). Na rečniku su sarađivali i stručnjaci iz Jezičkog odeljenja SANU i iz Saveznog zavoda za standardizaciju, čije su primedbe usvajane što uvećava kvalitet ovog rečnika.

Odrednice u polaznom jeziku, francuskom, složene su abecednim redom, ispred odrednice naveden je redni broj koji tu odrednicu povezuje sa registrima. Pored toga, svaki termin obeležen je jednom ili više dvocifrenih šifara koje ukazuju na užu stručnu oblast u kojoj se taj termin koristi. Time se u ovom rečniku daju obeležja stilskih nivoa upotrebe u okviru uže stručne oblasti. Od gramatičkih informacija u rečniku navodi se samo rod uz imenice u nemačkom jeziku. Npr.

Français	Deutsch	Srpski
15 35 about m; dossier m	Stirnwand f	čeona stanica (kola)
19 31 abri m du mécanicien (str. 8, 9)	Führerstand m	upravljачnica

Na kraju rečnika dati su registri koji ne odstupaju od uobičajenih. Jezik se tretira kao *srpski*, što je već bilo i faktičko stanje, izgovor je ekavski, pismo je latinica.

3. 36 Rečnici tekstilne terminologije

1991

U ovom periodu izlaze i dva rečnika koja se bave stručnom terminologijom iz oblasti tekstila i tekstilne industrije. Prvi takav rečnik izlazi 1991. godine (isp. **Mekić, Rachel** 1991: *Trojezični rečnik sa terminologijom iz tekstilne tehnologije: nemački-srpskohrvatski-engleski*, Novi Sad, str. 285).

Rečnik ima kratak popis skraćenica, a zatim sledi trojezični terminološki rečnik. JI u ovom slučaju je nemački, zatim sledi *srpskohrvatski* koji je u našem slučaju JC, a zatim engleski. Rečnik je po svom ustrojstvu semasiološki, odrednice su složene strogo abecednim redom jedna ispod druge. Uz imenice u nemačkom kao JI navedeno je obeležje roda, a to je slučaj i sa imenicama u *srpskohrvatskom* jeziku. U *srpskohrvatskom* kao JC navodi se uglavnom jedan prevodni ekvivalent, veoma retko više. Npr.

Deutsch	Srpskohrvatski	English
82 Abnahme (f)	smanjenje (n)	reduction
83 Abnahmeleiste (f)	letva(f) za skidanje	take off rail
84 Abnahmewalze (f)	valjak (m) za skidanje	take off roller
98 abquetschen (str. 9)	cediti	squeeze; nip; mangle

Na kraju rečnika nalaze se registri za srpskohrvatski i engleski jezik. Zanimljivo je da se jezik tretira kao *srpskohrvatski*, pismo je latinica, izgovor ekavski.

1993

Dve godine nakon ovog rečnika pojavljuje se još jedan rečnik koji se bavi terminologijom iz oblasti tekstila. Ovaj put to je rečnik koji je izdat u Beogradu u izdanju Savremene administracije (isp. **Radivojević, Mirjana** 1993: Rečnik za tekstil i kožu: englesko-nemačko-srpski, nemačko-englesko-srpski, srpsko-englesko-nemački, Beograd, str. 603).

Rečnik ima kratak *Predgovor* iz koga saznajemo da je rečnik „sastavljen da zadovolji potrebu stručnjaka iz oblasti tehnologije tekstila i kože“. Rečnik je specifičnog ustrojstva, reč je o tri trojezična rečnika: englesko-nemačko-srpski, nemačko-englesko-srpski i srpsko-englesko-nemački. Rečnik sadrži 6000 termina iz oblasti tekstila i kože. Sva tri trojezična rečnika napravljena su na isti način, njihovo ustrojstvo je semasiološko, odrednice su složene abecednim redom jedna ispod druge, u nemačkom bez obzira da li je JI ili JC navodi se obeležje roda uz imenice. Ostalih gramatičkih oznaka u rečniku nema. Npr.

Abakafaster f / *abaca fibre* s / abaka, tvrdo vlakno iz lišća banane
abändern / *change, modify* v / menjati, promeniti, modifikovati
Abdampf m / *exhaust (dead) steam* s / izrađena para, odušna para
(str. 257)

U navođenju prevodnih ekvivalenata skoro uvek se navodi više od jednog prevodnog sinonima, česte su i sintagme i objašnjenja.

Na kraju rečnik sadrži sledeće dodatke: *Skraćenice, Podela vlakana, Merne jedinice, Internacionalne veličine, Vrednosti za izračunavanje postojanosti i Bibliografiju.*

Jezik je srpski, pismo latinica, izgovor ekavski.

3. 37 Rečnik pivarskih termina

1992

Godine 1992. izlazi i rečnik koji se bavi terminima iz oblasti pivarske industrije (isp. **Muškatirović, Milica / Mojsilović, Radojka** 1992: *Rečnik pivarskih termina*: engleski, nemački, srpski, Beograd, str. 444). Rečnik je objavljen u izdanju Jugoslovenskog urduženja pivara i Savremene administracije iz Beograda. Rečnik je trojezični; polazni jezik je engleski, a slede nemački i srpski, koji su JC. Od teoretskog dela rečnik ima *Predgovor*, *Način korišćenja rečnika* i *Reč o autorima*. Iz *Predgovora* saznajemo na koje oblasti pivarske industrije se odnosi terminologija u ovom rečniku, saznajemo da su obuhvaćene „osnovne oblasti proizvodnje slada i piva – sladara, varionica, podrumi, filtracija, istakanje, sirovine i repromaterijal koji se najviše koriste, kao i tehnologija vezana za nabavke i promet u pogonima sladara i pivara“ (Predgovor, strana nije numerisana).

Rečnik je semasiološki, sastoji se iz dva dela. Prvi deo je uporedni rečnik englesko-nemačko-srpski složen striktno po abecednom nizu. Prevodni ekvivalenti u nemačkom i srpskom jeziku dati su u kolonama. Svaki od termina numerisan je rednim brojem. Drugi deo rečnika predstavljaju *Registar termina na nemačkom jeziku* i *Registar termina na srpskom jeziku*. Iz registara se preko rednog broja upućuje na jedinicu u uporednom trojezičnom rečniku.

Uz prevodne ekvivalente u nemačkom navodi se oznaka roda ukoliko je u pitanju imenica, a u srpskom nema nikavih gramatičkih obeležja. U srpskom se navodi jedan ili više sinonima, koji su odvojeni zarezom, a ukoliko je reč o polisemnoj jedinici koristi se tačka i zarez. Npr.

20	apsorption capacity	Absorptionfähigkeit (f)	apsorpciona moć, moć upijanja
25	abstract	Zusammenfassung (f)	izvod
27	A/C account	Rechnung (f), Abrechnung (f) Konto (n)	račun; obračun
35	acceptance	Annahme (f); Abnahme (f);	prihvatanje; preuzimanje;

45	accounting	Akzept (n)	akcept
(str. 4)		Rechnungswesen (n)	računovodstvo

Zanimljivost ovog rečnika je da su date kratke biografije autorki, iz kojih saznajemo da je jedna od njih inženjer tehnologije, dakle upravo iz struke koja se obrađuje u rečniku, a druga je filolog, prevodilac za nemački jezik.

3. 38 Rečnik voća, povrća i začina

1994

Godine 1994. u izdanju beogradske Prosvete izlazi Višejezični rečnik voća, povrća i začina (isp. **Čobić, Timotej** 1994: *Višejezički rečnik voća, povrća i začina: srpsko-latinsko-englesko-francusko-nemačko-špansko-ruski*, Beograd, str. 124).

Rečnik ima predgovor iz koga saznajemo da je namenjen svima onima koji se bave proizvodnjom, preredom i prometom poljoprivrednih proizvoda, kao i stručnjacima i naučnim radnicima, te nastavnicima poljoprivrednih i tehnoloških škola i fakulteta. Rečnik je semasiološki, odrednice su složene abecednim redom jedna ispod druge. Polazni jezik je *srpski*, a zatim slede latinski, engleski, francuski, nemački, španski i ruski. Uz odrednicu u srpskom kao JI navedeno je obeležje roda. Zanimljiv je i prevodni ekvivalent na latinskom jeziku, gde je dat izvorni naziv na latinskom kao i porodica kojoj pripada neka vrsta voća, povrća i začina. U nemačkom kao jeziku koji nas interesuje, a koji predstavlja JC, navedena je oznaka za rod uz imenice. Npr.

3. ananas *m.*

L. Ananas sativud, *fam.* Bromeliacea

E. pinaepple

F. ananas *m.*

D. Ananas *f.*

ES piña F. ananás *m.*

P. ананас *m.*

(str. 7)

9. aršlama f.

L. *Allium fistulosum*, *fam.* Liniacea

E. Welsh onion

F. *ciboule f.*

D. Winterzwiebel *f.* Hohllauch *m.*

ES. *cebolleta f francesca*

P. лук-татрка *m.*, лук – батун *m.*

(str. 8)

Svi termini su numerisani rednim brojem, u rečniku je zastupljeno ukupno 369 termina. Na kraju rečnika dati su registri za latinski, engleski, francuski, nemački, španski i ruski jezik na osnovu kojih je vrlo jednostavno pretražiti termin u osnovnom rečniku.

Jezik se tretira kao srpski, pismo je latinica, izgovor ekavski.

3.39 Rečnik poljoprivredne mehanizacije

1996

Sledeći rečnik koji će biti predmet naše analize je višejezični rečnik poljoprivredne mehanizacije autora Timoteja Čobića (isp. **Čobić, Timotej** 1996: *Višejezički rečnik poljoprivredne mehanizacije: srpsko-englesko-francusko-nemački*, Beograd, str. 404). Izdavač ovoga rečnika je Poljoprivredni fakultet Univerziteta u Novom Sadu. Rečnik je četvororojezični, JI je srpski, a zatim slede engleski, francuski i nemački). Rečnik ima *Predgovor* na sva četiri zastupljena jezika, a nakon toga sledi *Sadržaj*, pa uporedni rečnik i potom registri na engleskom, francuskom i nemačkom jeziku. Iz *Predgovora* saznajemo da rečnik obuhvata izraze iz mašina, uređaja, opreme, alata i instrumenata, koji se koriste u ratarstvu, povrtlarstvu, livadarstvu sa pašnjarstvom, stočarstvu, voćarstvu, vinogradarstvu, hortikulturi, zaštiti bilja i stoke i preradi poljoprivrednih proizvoda. Rečnik je po svom ustrojstvu semasiološki, odrednice su složene striktno jedna

ispod druge abecednim redom. Rečnik sadrži ukupno 6.000 termina. Uz imenice u srpskom kao JI navedeno je obeležje roda, a to je isti slučaj i sa imenicama u nemačkom kao JC i kao poslednjem jeziku u nizu stranih jezika. Npr.

14	aglomeracija f.; briketiranje n.	agglomeration	agglomération	Stückigmachen n
24	alat m., povrtlarski	garden tool	outils m./pl. horticoles	Gartengeräte n./pl.
31	alat m. za suzbijanje korova	weeder spud	échardonneur m.	Unkrautstecher m.
33.	alka f. nosna	nose ring	anneau m. nasal	Nasenring m.

(str. 15)

Kao što se vidi iz ovih primera, kao prevodni ekvivalent najčešće se navodi samo jedan sinonim ili fraza. Ono što je karakteristično za ovaj rečnik je da je u njemu skoro isključivo zastupljena stručna terminologija. Opšte terminologije skoro da nema.

Na kraju rečnika dat je popis skraćenica (*Skraćenice*), zatim *Međunarodne atomske težine*, *Konverzija kalorija u džule*, *Konverzija britanskih i američkih mera i težina u evropske ekvivalente*, *Mere i težine*, *Pretvaranje inča u santimetre* i *Pretvaranje stopa i inča u metre*. Svi ovi dodaci imaju značaj za korisnike rečnika.

Na kraju rečnika nalaze se registri za engleski, francuski i nemački jezik koji su brojem povezani sa višejezičnim rečnikom.

Jezik se tretira kao srpski, pismo je latinica, izgovor ekavski.

3. 40 Rečnik pozorišnih termina

1997

Poslednji rečnik koji će biti predmet našeg razmatranja je rečnik pozorišnih termina koji se pojavio 1997. godine u Beogradu (isp. **Rej, Kenet** 1997: *Internacionalni rečnik pozorišnih termina*: srpski, engleski, francuski, nemački, italijanski, španski, holandski, švedski, Beograd, str. 79).

Rečnik je izdala izdavačka kuća Gea iz Beograda, rečnik je uporedni višejezični, u njemu je zastupljeno osam jezika. JI je engleski, iako u naslovu stoji da je JI srpski, a zatim slede francuski, nemački, italijanski, španski, holandski, švedski i srpski. Dakle nemački i srpski spadaju u grupu jezika koji su JC. Iz *Predgovora* saznajemo da ovaj rečnik obuhvata termine koji spadaju u „jezik pozorišta“. Saznajemo takođe koju terminologiju sadrži ovaj rečnik: „Reči iz pozorišnog glosara, sa jedne strane čine pozorišnu leksiku, ali sa druge strane označavaju terminološku neophodnost koja se primenjuje u praksi (pozorišna produkcija, pisanje pozorišnih dela, pozorišna kritika, istorija pozorišta...)“ (Predgovor: 8). Ovaj rečnik ima i svoju posebnu namenu, na koju se takođe osvrće pisac predgovora: „Pozorišni glosar je rađen za potrebe teatarskih poslenika, kao što su: reditelji, upravnici pozorišta, glumci, umetnički direktori, pisci, dramaturzi, scenografi, kostimografi, inspicijenti (pomoćnici i asistenti), menadžeri, producenti, organizatori, rekviziteri, scenski radnici, majstori svetla, majstori tona i specijalnih efekata, pirotehničari, propagandisti, slikarima dekora, pozorišnim kritičarima, muzičkim saradnicima, i svima koji sa lepom namerom i osmehom ulazite u pozorište“ (Predgovor: 9).

Odrednice u engleskom kao polaznom jeziku složene su striktno abecednim redom jedna ispod druge. Uz imenice u nemačkom jeziku navedeno je obeležje roda i to je sve od gramatičkih informacija u rečniku. U srpskom jeziku naveden je obično jedan prevodni ekvivalent, veoma retko dva ili više. Radi ilustracije

navešćemo primere koji će obuhvatiti polazni jezik, engleski, te redom jezički par koji nas interesuje, nemački i srpski. Npr.

English	Deutsch	Srpski
Aron stage Apron	Vorbühne f	Proscenijum
Arc lamp Arc light	Bogenlampe f	Portalni reflektori; lučna lampa
Asbestos border (str. 10-11)	Asbeststreifen m	Azbestni friz

Treba takođe napomenuti da je ovaj rečnik zapravo nastao prevođenjem termina, dakle u već postojeći rečnik dodati su termini na srpskom jeziku. Kao original poslužio je rečnik *An International Vocabulary of technical theatre terms*, a prevodilac rečnika je Borivoj Kaćura.

Ono što je veliki nedostatak ovoga rečnika je to što nema registre čime je faktički njegova upotreba sužena i orijentisana samo na smer engleski – neki drugi jezik. Pretraživanje prema bilo kom drugom jeziku kao polaznom nemoguće je.

Jezik se u ovom rečniku tretira kao srpski, pismo je latinica, izgovor ekavski.

4.0 ANALIZA JEZIČKIH NIVOA

U okviru analize jezičkih nivoa razmatrali smo u kojoj meri se u stručnim rečnicima posmatranog perioda daju informacije vezane za morfologiju, sintaksu, stilistiku, etimologiju i tvorbu reči, odnosno u kojoj meri ove naučne discipline nalaze svoju primenu u praktičnoj stručnoj leksikografiji.

4.1 Morfologija

U okviru ovog istraživanja pratili smo da li se i na koji način u stručnim rečnicima daju morfološke informacije, te uz koje vrste reči se to najčešće čini. Posmatrali smo sve vrste reči u nemačkom i srpskohrvatskom (srpskom) jeziku, bez obzira da li su ti jezici JI ili JC. Osnovnim podacima smatrali smo obeležavanje vrste reči, rod, broj i relevantne deklinacione podatke kod imenica, glavne podatke o konjugaciji glagola, njihovoj tranzitivnosti i rekciji.

Analiza je pokazala da u stručnim rečnicima preovladavaju imenice, stoga će naša analiza biti fokusirana uglavnom na imenice kao vrstu reči. U skladu sa tim i gramatički podaci, koji se navode, vezani su uglavnom za imenice. Na drugom mestu po zastupljenosti su glagoli, tako da ćemo i njima posvetiti pažnju u ovom poglavlju, ali u skladu sa njihovom zastupljenosti, znatno manje. Što se ostalih vrsta reči tiče, uz njih se ne navode nikakva gramatička obeležja, navodi se samo oznaka za vrstu reči, ali i to veoma retko.

Analiza posmatranog korpusa je pokazala da veoma mali broj rečnika obeležava vrstu reči. To su sledeći rečnici: **Ristić/Obradović/Vasić** (ur.) 1961¹, 1961², 1964¹, 1964², 1971 (ali nedosledno), **Pavlović/Radić** 1968, 1970, 1973, **Radić** 1981, 1986², 1990, **Simić/Dodić/Simić** 1997, **Hadžiomerađić** 1978, **Jakić/Zidar** 1965, **Janković/Đurović/Janković** 1969¹, 1969², **Vekarić/Radić** 1983, **Mojašević/Krivokapić** 1984, **Opačić** (ur.) 1970¹, 1970², 1970³, 1971², 1971³,

1971⁴, 1971⁵, 1971⁶, 1971⁷, **Vitas/et. al.** 1988, 1986¹, **Đordjević** 1986, 1988, **Živojinović-Japanac** 1998, **Simeon** 1969, **Dragović/Pavićević** 1987, 1989.

Vrsta reči u ovim rečnicima obeležava se na uobičajeni način, a oznaka za vrstu reči navodi se odmah iza leme. U tu svrhu koriste se uglavnom uobičajene skraćenice. Obeležje vrste reči navedeno je samo u JI bez obzira da li je to nemački ili srpski (srpskohrvatski). Kada su u pitanju imenice u nemačkom jeziku, oznaka vrste reči se ne navodi eksplicitno pošto se navodi rod, čime se definiše i vrsta reči.

Kad je reč o obeležavanju vrste reči, moglo bi se zaključiti da je to podatak koji nije od primarnog značaja u stručnim rečnicima, pogotovo što u tim rečnicima, kao što je već rečeno, prevladavaju imenice. Obeležavanje vrste reči prisutno je u 35 od ukupno 161 rečnika. U svim rečnicima u kojima je obeležena vrsta reči obeležen je i rod ili je naveden neki drugi gramatički podatak. Npr.

retrolenta *a* što je iz očnog sočiva
retronasal *a* iza nosa, izanosni
retten *v* spasiti
reversibel *a* povratan, preobratljiv
Resorption *f* resorpcija, upijanje, usisavanje
Respiration *f* disanje
(Simić/Dodić/Simić 1997: 109)

Najzastupljenija gramatička kategorija koja je navedena u rečnicima je obeležavanje roda uz imenice u nemačkom jeziku. Rod je obeležen u 109 rečnika. To su: **Dabac** 1952, **Arsenijević** 1971, **Dragović/Pavićević/Vujačić** 1971, 1987, 1990, **Opačić** (ur.) 1971⁸, **Opačić** (ur.) 1971⁹, **Ilustrirani tehnički rječnik** 1952, **Radić** (izd.) 1960, **Ristić/Obradović/Vasić** (ur.) 1961¹, 1961², 1964¹, 1964², 1971, **Tehnički rečnik za brane** 1965, **Pavlović/Radić** 1968, 1970, 1973, **Dabac** 1969, **Borota** 1972, **Bajić/Dunđerović/Kern** 1973, **Radić** 1981, 1986², 1990, **Muljević** (ur.) 1983, 1984¹, 1984², 1986, **Notaroš** 1966, 1967 (samo u jednom delu), **Kostić** 1956, 1971, 1976, 1987, 1993, 1996, **Arneri-Georgijev** 1993, **Simić/Dodić/Simić**

1997, **Hadžiomeragić** 1978, *Multilingual collection of terms for welding and allied processes* 1981, 1982, 1988, **Jovanović** 1957, **Jovanović** 1959, **Jakić/Zidar** 1965, **Janković/Đurović/Janković** 1969¹, 1969², **Šink** 1974, **Vekarić/Radić** 1983, **Mojašević/Krivokapić** 1984, **Novak/Marinković** 1986, **Rožić** 1987, **Sokal/Banjac/Kapić** 1989, **Perišić/Konstantinović** 1965, **Pejović** 1966, **Radovčić** 1966, **Bojanin/et. al.** 1980, **Beribak/Bišćević** 1986, **Beribak/Bišćević** 1988, **Prikić** 1969, **Nešić** (ur.) 1970, **Schmidt** 1972, **Opačić** (ur.) 1970¹, 1970², 1970³, 1971², 1971³, 1971⁴, 1971⁵, 1971⁶, 1971⁷, **Vitas/et. al.** 1988, 1986¹, **Đordjević** 1986, 1988, **Kovenski, I. I.** 1980, **Mora** (izd.) 1974, **Živojinović-Japanac** 1998, **Simeon** 1969, **Dragović/ Pavićević** 1987, 1989, **Tot** 1975, **Borčić/et. al.** 1977, **Janković/Stojković/Janković** 1977, **Gilić** 1978¹, 1978², **Hadži-Cenić** 1994, **Tišma** 1977, *Višejezični geodetski rečnik* 1980, **Jović** 1995, **Popović** 1981, **Čampara** 1984, 1998, **Peričić** 1985, 1997, **Plančak** 1986 (navodi rod ali samo u registrima), **Boban** (ur.) 1988, 1990, 1991, **Kostić/Kostić** 1991, 1995, **Vukićević** 1991, **Knežević** (ur.) 1996, **Mekić** 1991, **Radivojević** 1993, **Muškatirović/Mojsilović** 1992, **Čobić** 1994, 1996, **Rej** 1997.

Rod u nemačkom jeziku markira se navođenjem određenog člana (*der, die, das, die*) ispred ili iza imenice, uglavnom u zavisnosti od toga da li je reč o semasiološkom ili onomasiološkom rečniku. U pojedinim slučajevima rod se markira i uobičajenim latinskim skraćenicama *m, f, n, pl.* Npr.

der Astigmatismus – astigmatizam

die Brandwunde – opekotina

die Bronchitis – bronhitis

(Arneri-Georgijev 1993: 70)

Abladen n, Abladung f istovar

Ablader m istovarivač; nosač; sopstveni pošiljalac, otpremnik broskog tovara

Ablage f stovarište; predaja – der Rechnung polaganje računa

(Jovanović 1957: 15)

Oblik za genitiv jednine i nominativ množine naveden je u izuzetno malom broju rečnika. To su: **Notaroš** 1966, 1967, **Jakić/Zidar** 1965, **Mojašević/Krivokapić** 1984, **Rožić** 1987 i **Sokal/ Banjac/Kapić** 1989.

Annahme, die; -, -en, oslanjanje na
Anpassung, die; -, -en prilagođavanje, podešavanje
Anschein, der; -s izgled
(Mojašević/Krivokapić 1984: 4)

Od ovih šest rečnika u kojima se navode oblici za genitiv jednine i nominativ množine u nemačkom jeziku, četiri su namenjena nastavi, odnosno to su aneksni rečnici koji prate udžbenike za određene stručne škole. Ta posebna ciljana grupa, kojoj su namenjeni ovi rečnici, očigledno je razlog za navođenje ovih dodatnih morfoloških podataka da bi se olakšalo učenje jezika i savladavanje nastavnog gradiva.

Što se glagola u nemačkom jeziku tiče, posmatrali smo da li su navedeni osnovni podaci uz nepravilne glagole. Analiza je pokazala da većina rečnika ne navodi osnovne podatke o oblicima nepravilnih glagola. Samo mali broj rečnika navodi te podatke. To su: **Borota** 1972 (ali nedosledno), **Notaroš** 1966, 1967, **Jovanović** 1957 (ali ne i pomoćni glagol), **Mojašević/Krivokapić** 1984, **Rožić** 1987, **Sokal/Banjac/Kapić** 1989. Npr.

abgleichen, glich ab, h. abgeglichen poravnati račune, sravniti
abhalten, hielt ab, h. abgehalten održati
(Sokal/Banjac/Kapić 1989: 7)

Ni u jednom rečniku nismo naišli na označavanje rekcije glagola.

Što se srpskog jezika tiče, imamo jedan rečnik gde se pokušava navesti i svršeni i nesvršeni glagolski vid, ali nedosledno. To je slučaj sa rečnikom **Radić** (izd.) 1960, gde se glagolski vid navodi u srpskom kao jeziku cilju, ali, kao što je već rečeno, nedosledno. Npr.

abdecken otri(va)ti... ali
abgraben otkopati, odvesti, skrenuti, odvratiti
(str. 4)

Iz ovoga što je u prethodnom poglavlju rečeno za navođenje morfoloških podataka u stručnim rečnicima, moglo bi se zaključiti da se dosledno navodi veoma mali broj podataka. To je pre svega rod uz imenice u nemačkom jeziku, zatim u znatno manjem broju slučajeva oznaka za vrstu reči, a sve ostale kategorije navode se u zanemarljivo malom broju rečnika. Analiza je pokazala tvrdnje koje su iznete u članku *Zehn Thesen zur Fachlexikographie* (Bergenholtz/Schaeder 1994: 45) gde se konstatuje da morfološke informacije u stručnim rečnicima nisu česta pojava i da nemaju primarni značaj. Centralna pažnja u ovom tipu rečnika poklanja se semantizaciji tj. prevodnim ekvivalentima.

4.2 Sintaksa

Veliki značaj u izradi rečnika ima uključivanje elemenata sintakse, kao nauke koja proučava pravila kombinovanja reči u rečenice, ili opštije rečeno, jedinica u konstrukcije, kao i odnose između elemenata rečenične strukture. Elementi sintakse u rečnicima olakšavaju njihovu upotrebu, pošto se ona bavi „procesima izgrađivanja konstrukcija“ i „polazeći od reči kao osnovne sintaksičke jedinice posvećuje pažnju formiranju i sastavu viših jedinica sintakse, kao što su sintagme i rečenice“ (Bugarski 1991: 117).

U okviru sintaksičke analize razmatrali smo da li se u tumačenju leksičkih jedinica reči navode izlovano ili se daju u kontekstu, te da li se navode primeri za njihovu upotrebu. Veoma značajan prateći element svakog rečnika je navođenje konteksta u kome će se upotrebiti neka reč, pošto veoma često i sva navedena značenja i svi gramatički podaci ne mogu da nam pomognu da odaberemo pravo značenje. Upravo iz tih razloga bitno je navođenje konteksta, odnosno navođenje

informacija o mogućnosti kombinovanja leksema u sintaksičke celine, pošto se pravi život jedne lekseme odvija u rečenicama i sintagmama. Savremeni korisnik od rečnika očekuje više podataka o sintagmatskim odnosima među leksemama i njihovim kombinatornim mogućnostima. To je izraženo pre svega kod rečnika opšte namene, ali se značaj tih podataka ne može zanemariti ni kod stručnih rečnika, utoliko više što su korisnici stručnih rečnika manje filološki obrazovani pa su im ove informacije od velikog značaja.

„... Leksikograf mora u svom radu težiti što većem uzimanju u obzir rečenične, odnosno, kontekstualne definicije. Što više postigne u tom pravcu, više će se približiti idealnoj svrsi rječnika. Rječnik pruža semantičaru razgranatu mrežu ekvivalencija pomoću kojih on može pokušati vršiti opis i analizu leksema a ti postupci u semantici odgovaraju morfosintaksičkim operacijama koje su razrađene u transformacijsko-generativnoj gramatici“ (Vajs 1982: 25).

Najveći broj rečnika, koji je podvrgnut našoj analizi, ne daje informacije o mogućnostima kombinovanja leksičkih jedinica. Izbor odgovarajućeg ekvivalenta prepušta se korisniku i njegovom znanju jezika. U jednom manjem broju rečnika daju se informacije o kombinatornim mogućnostima reči. I u ovom slučaju valja imati na umu da se ilustracije značenja ne daju uz svaku odrednicu, nego samo tamo gde je to autor smatrao neophodnim. Anlizirajući rečnike koji su predmet našeg rada, zapazili smo da su elementni sintakse u njima prisutni na nekoliko načina. Jedan od načina je navođenje sintagmi u zagradi, koje služe kao objašnjenje. To je slučaj sa rečnicima: **Pavlović/Radić** 1968, 1970, 1973, **Dabac** 1969, 1970, **Banićević/Popović/Vulović** 1989, 1990. Npr.

Abbrand *m* [Kohlenstift; Elektroden] / požeg *m*, izgorelak *m* [gubitak izgaranjem ili zagrijavanjem, npr. metala]

Abbruchspannung *f* / probojni napon *m* [referentne diode]
(Dabac 1969: 2)

abdestillieren [z. B. ein flüssiges Gemisch] / peći, upariti, destilirati [npr. kapljevitu smjesu]
(Dabac 1969: 3)

Kontekst kao način da se objasni upotreba prevodnog ekvivalenta navode:

Ilustrirani tehnički rječnik 1952, **Perišić/Konstantinović** 1965, **Averbakh** 1980, 1988, **Hadži-Cenić** 1994, **Peričić** 1985, 1997. Npr.

2629. retardacija (sinkopirano zakašnjanje melodijskih tonova / naročito u basu / za akordima, ili obratno
N nachschlagende Töne m pl, Retardation f
(Peričić 1985: 277)

abbiegen zahoditi, zalomiti krilo; **rechts (links) a.** okrenuti stroj na desno (levo); **a. von der Strasse** skrenuti jedinicu sa puta; okrenuti kolonu na maršu na novi pravac.
(Perišić/Konstantinović 1965: 7)

abfangen odbiti (udar); **einen Angriff a.** odbiti napad; mor. držati naređenu dubinu podmornicom; **das Sichaufbäumen des U-Bootes a.** izravnati sile potiskivanja na podmornici pri plovidbi vodom.
(Perišić/Konstantinović 1965: 10)

Treću grupu čine rečnici koji su delom i konverzacijski priručnici u kojima su prisutne rečenice, te je time sintaksa zastupljena u velikoj meri. To su sledeći rečnici: **Notaroš** 1966, 1967, **Arneri-Georgijev** 1993. Npr.

Wann hat der Husten begonnen? – Kada je počeo kašalj?
Wie ist der Husten? – Kakav je to kašalj?
Seit wann husten Sie? – Od kada kašljete?
(Arneri-Georgijev 1993: 45)

Polazne jedinice u ovom delu rečnika nisu lekseme nego tekst, koji čini jedna ili više rečenica, a autor u JC tome tekstu pridružuje prevod u obliku rečenica, tj. opet teksta. U ovom rečniku korišćen je isključivo sintagmatski postupak.

Analiza je pokazala da je navođenje konteksta kao načina da se objasni prevodni ekvivalent prisutno u veoma malom broju slučajeva kada je stručna leksikografija u pitanju. Morfologija je svakako u prednosti nad sintaksom, iako je sintaksu veoma teško odvojiti od morfologije, kao nauke o oblicima reči, s kojom sintaksa najneposrednije ulazi u gramatiku jezika (Stanković 1982: 299). Kombinovana primena morfoloških i sintaksičkih elemenata u rečnicima dala bi najbolje rezultate. To se, kada su stručni rečnici u pitanju, ne bi trebalo odnositi na svaku leksičku jedinicu, bitno je da se osnovni podaci o kombinatornim mogućnostima daju uz one lekseme gde bi mogle da se jave nedoumice i gde bi greške bile veoma čest slučaj. Leksikograf stoga treba da ima sluha kada je odabir morfoloških i leksičkih podataka u pitanju, u stručnim rečnicima ne sme ih biti previše, ali ni premalo.

4.3 Stilistika

Predmet naše analize u korpusu rečnika bile su i informacija o stilskoj diferenciranosti stručne leksike. Iako se naizgled čini da leksikografska stilistika ima značaja samo u rečnicima opšteg tipa, analiza terminoloških rečnika ipak pokazuje da je vrlo značajno markiranje stilskih obeležja i u stručnim rečnicima. Analiza pokazuje da leksikografi imaju različit pristup u markiranju stila, a i način na koji korisnik dobija informacije o stilskim nivoima je različit. U pojedinim slučajevima, informacije i uputstva o stilskim obeležjima nalazimo eksplicitno navedene u predgovoru. Osim predgovora u spisku skraćenica se takođe upućuje na načine obeležavanja stilske pripadnosti. Ako su podaci o stilskim obeležjima navedeni i u predgovoru i u spisku skraćenica onda govorimo o dobroj leksikografskoj praksi (Stanković 1999: 52-53). Češći su, na žalost, slučajevi kada na osnovu spiska skraćenica moramo da tražimo da li je obeležena stilska pripadnost ili ne, a informacija u predgovoru nije data. U pojedinim, leksikografski

neuspešnim slučajevima to moramo zaključiti iz samog rečnika, nikavih napomena o tome nema ni u predgovoru ni u spisku skraćenica, ili oni pak i ne postoje.

Kako je predmet našeg rada stručna leksikografija, posvetićemo pažnju obeležavanju stila kod terminološke leksike. Stilsko markiranje terminološke leksike svakako se bitno razlikuje u rečnicima koji su opšteg tipa od stručnih rečnika. U opštim rečnicima uglavnom ćemo naići na obeležje „stručni“, čime se želi naglasiti da se ta leksika izdvaja iz korpusa opšte, bez daljeg diferenciranja, dok ćemo u stručnim rečnicima naići na beleženje uže stručne oblasti kojoj termin pripada, dakle na diferenciranje na naučne, tehničke i uže stručne oblasti. To je posebno značajno u onim rečnicima koji se bave terminologijom iz više srodnih struka. Tipičan primer za to je naša grupa rečnika koji se bave privrednom, ekonomskom i pravnom terminologijom. U opštim rečnicima markiranje stila može biti rezultat i subjektivnog osećaja, pa ćemo naići na slučajeve da dva autora daju različita obeležja stila uz istu odrednicu. U stručnim rečnicima izraženija je preciznost prilikom obeležavanja stila pošto se time želi precizirati kojoj užoj oblasti struke termin pripada, ili koja značenja ima u kojoj struci. Cilj takvih markiranja je da se precizira upotreba leksema u određenim komunikativnim uslovima, te se stoga ona smatraju leksikološkim pomoćnim informacijama. Te informacije treba, pre svega, da pomognu korisniku rečnika da identifikuje komunikativnu situaciju i predmet komunikacije koji je merodavan za izbor odrednice u tekstu (Stanković 1999: 60).

Što se tiče rečnika koji su bili predmet naše analize, može se konstatovati da se u malom broju rečnika navode stilska obeležja. Posmatrali smo da li se uopšte beleži stil, te ako se beleži da li su o tome date precizne informacije u predgovoru i spisku skraćenica i na koji način. Pokušaj uvođenja stilskog diferenciranja leksike pronalazimo već u prvom rečniku koji je objavljan u posmatranom periodu (isp. **Dabac** 1952). Markiranje stila nalazimo i u sledećim

rečnicima **Ristić/Obradović/Vasić** (ur.) 1961¹, 1961², 1964¹, 1964², 1971, **Pavlović/Radić** 1968, 1970, 1973, **Dabac** 1969, **Dabac** 1970, **Radić** 1981, 1986², 1990, **Jovanović** 1957, 1959, **Šink** 1974, **Perišić/Konstantinović** 1965, **Šijak** 2000, **Nešić** (ur.) 1970, **Opačić** (ur.) 1970³, **Višejezični geodetski rečnik** 1980, **Čampara** 1984, 1988, **Boban** (ur.) 1988, 1990, 1991, **Kostić/Kostić** 1991, 1995, **Knežević** (ur.) 1996, **Popović** 1981. Npr.

abdichten *tak.* neutralisati prostor

Abdichtungsring *m teh.* prsten za hermetičko zatvaranje
(Perišić/Konstantinović 1965: 9)

Arbeit f [Phys] rad m, radnja f [fiz] (str. 8)

Welle f [Masch] / osovina f [str] (str. 119)

Wertschätzung f [Tar] / ocjena f vrijednosti [tar] (str. 119)
(Dabac 1969)

Analiza je pokazala da je stilsko markiranje u pomenutim rečnicima nedovoljno, te da bi ga trebalo drugačije organizovati. Stručni rečnici koji su bili predmet naše analize različito su teoretski koncipirani i imaju različit pristup stilskoj markiranosti. To se može videti već iz uvodnih napomena navedenih uz svaki rečnik ponaosob. Stilaska obeležja, i ako se navode, navode se nedosledno i nepotpuno. Takav različit, odnosno nedefinisan pristup ogleda se i u uvodnim napomenama i predgovorima, gde autori ponegde daju informacije o stilu. Kod veoma malog broja rečnika naići ćemo na ukazivanje na termine iz nauke, tehnike, vojske, ekonomije i njihovo odvajanje.

Pošto stiliske informacije u rečnicima treba da budu u funkciji preciznijeg tumačenja i semantizacije leksema polaznog jezika (Schippan1992: 52), potrebno im je posvetiti mnogo više pažnje nego što je to do sada bio slučaj u leksikografskoj praksi. Praksa pokazuje da je stilistika prilično zanemarena kada je praktična leksikografija u pitanju. Označavanje stilskih nivoa upotrebe posebno je

značajno u stručnim rečnicima i to pri semantizaciji višeznačnih leksema čija značenja obeležavaju predmete i pojave iz različitih sfera i različitih oblasti struke.

U stručnoj terminologiji bitno je pratiti i tretman stila u različitim izdanjima jednog rečnika zbog njene stalne tendencije razvoja, te pojave novih podoblasti u struci, gde se često dešava da jedan termin u novom izdanju poprimi i neko novo značenje. Upravo u takvim situacijama neophodno je da se markira pripadnost struci, kako bi se izbegli nesporednosti prilikom korišćenja.

4.4 Etimologija

Etimologija se najjednostavnije definiše kao nauka koja se bavi poreklom reči, promenama i razvojem njenih oblika i značenja i njenom povezanošću sa drugim leksimama. Lingvistička etimologija nastala je u 18. veku (Schippa 1992: 40). Etimologija je posebna lingvistička disciplina koja istražuje razvoj leksičkih jedinica sežući što je moguće više u prošlost, a pri tome se služi metodama komparativne lingvistike. Svoj najveći doprinos nauci o jeziku etimologija postiže u izradi etimoloških rečnika (Dragičević 2007: 19).

Šipka etimologiju smatra leksikografskom disciplinom, a etimološki podaci se, prema njemu, „odnose ne na upotrebu, nego prije na značenje, mada i na njega samo posredno“ (Šipka 2006: 167). Rezultati etimoloških istraživanja veoma su značajni u leksikografskoj teoriji i praksi. Etimološke oznake u rečnicima se po pravilu daju za reči stranog porekla, a njihovo navođenje varira u zavisnosti od tipa i namene rečnika. Primena etimologije u praktičnoj leksikografiji kreće se od pojava gde je to primarni zadatak rečnika, što je slučaj sa etimološkim rečnicima, zatim se etimologija u nešto redukovanoj meri daje u rečnicima opšte namene, posebno onim većeg obima i boljeg kvaliteta, a najmanje je zastupljena u stručnim rečnicima.

Predmet naše analize bila je primena etimologije, odnosno navođenje etimoloških podataka u rečnicima koje smo posmatrali. Rezultati analize pokazali su da markiranje etimoloških oznaka nije ustaljena praksa u stručnoj leksikografiji. Od celokupnog korpusa samo tri rečnika navode etimološke podatke. To su: **Kostić** 1956, 1971, 1976, 1987, 1993, 1996, **Jovanović** 1957, 1959 i **Simeon** 1969. U rečniku medicinske terminologije u predgovoru autor kaže: „Glavni, osnovi rečnik je latinski, za koji su drugi rečnici vezani. U tom rečniku dajemo za svaki pojam latinski termin (iz novolatinskog ili starolatinskog jezika), a zatim, u zagradi, grčku, odnosno latinsku etimologiju tog naziva (...)“ (str. 8). Npr.

accelerans, antis (*lat.* accelerare: ubrzati; *eng.* accelerating; *nem.* beschleunigend; *fr.* accéléérant): koji ubrzava.

accentuatus, a, um (*lat.* accentus; *eng.* accentuated; *nem.* akzentuiert; *fr.* accentué); akcentovan, naglašen.
(Kostić 1956: 37)

U rečnicima Aleksandra Jovanovića podatak o etimologiji naveden je u malom broju slučajeva i to za reči koje su preuzete iz nekog drugog jezika i koje su kao takve ušle u upotrebu u nemački i srpski jezik. Npr.

a conto (*it.*) na račun; unapred, akonto
a dato (*it.*) od danas
a conto vecchio (*it.*) na stari račun
ad valorem (*lat.*) po vrednosti
(Jovanović 1957: 19)

U enciklopedijskom rečniku lingvističkih naziva Rikarda Simeona etimologija je takođe navedena. Autor u predgovoru kaže: „Etimologija termina objašnjena je neposredno iza naslova jedinice“ (Kako se služiti rečnikom : V). Etimološke oznake koje se navode date su i u popisu skraćenica nazvanom *Kratice i znakovi*, koji je

veoma obiman i detaljan. U tom spisku ćemo naći: amer. (američki), ags. (anglosaksonski), afr. (afrički), arm. (armenski), itd. Npr.

abbize, tal. – abeceda koja se tako zove na Siciliji (koju puk, napisanu, stavlja u kolijevku i zove je „la santa croce“)

abdomen, lat. – trbuh, trbušna šupljina
(str. 2)

Analiza je pokazala da je etimologija grana lingvistike koja u najmanjoj meri nalazi svoju primenu u leksikografskoj praksi, koja se bavi stručnim rečnicima. Zastupljena je samo u leksikografskim delima koja su enciklopedijskog karaktera i koja obiluju drugim informacijama, pa je u sklopu drugih podataka navedena i etimologija, kao što je slučaj sa *Rečnikom medicinskih termina* i *Enciklopedijskim rječnikom lingvističkih naziva*.

4. 5 Tvorba reči

Tvorba reči je najvažniji produktivni mehanizam za bogaćenje jednog jezika. Nove leksičke jedinice nastaju od već postojećih leksičkih jedinica ali uz njihovo kombinovanje sa raspoloživim morfemskim i leksičkim materijalom. Elementi tvorbe su nosioci značenja te stoga oni spadaju u domen leksikografije odnosno rečnika. Od ogromnog broja tvorbenih morfema, neophodno je napraviti odabir onih afiksa koji pripadaju produktivnom tipu tvorbe i čije je značenje jasno za korisnike. U rečnicima koji su bili predmet analize autori koriste dva leksikografska postupka pri obradi leksičke građe: ili se odrednice nižu isključivo abecednim redom, jedna ispod druge ili složenice i derivati bivaju na određeni način dovedeni u vezu sa osnovom. To se radi najčešće uz pomoć tilde, a ponekad i ponavljanjem osnovice. Najčešći je pak slučaj da, autori koji su se opredelili za grupisanje po principu gnezda ovaj princip ne koriste dosledno, nego koriste čas jedan čas drugi model.

Analiza naših rečnika pokazala je da se autori najčešće odlučuju za nizanje odrednica prema abecednom nizu bez bilo kakvog povezivanja u gnezda oko odrednice. To se posebno odnosi na višejezične rečnike gde bi takvo povezivanje bilo i otežano. Drugi vid leksikografske prakse, takozvana gnezda, izazivaju poremećaj u abecednom nizu. Grupisanje odrednica u obliku gnezda znači da pojedine odredničke reči ne počinju u novom redu. U tom slučaju moguća su dva načina nizanja odrednica, ili se odrednička reč ponavlja ili se umesto nje koristi neko grafičko obeležje, najčešće tilda. Ovaj način slaganja odrednica koristi se uglavnom zbog uštede prostora. Tilda zamenjuje reč i u frazama koje su navedene kao primer da bi se ilustrovalo značenje reči. U tim slučajevima tilda se odnosi na celu prvu odrednicu.

Najveći broj rečnika iz analiziranog korpusa odrednice niže jednu ispod druge bez bilo kakvog dovođenja u vezu, bilo da se odrednice striktno nižu jedna iza druge ili se prave gnezda oko odrednice po semantičkom principu.

Veoma mali broj rečnika pokušava da odrednice složi po principu gnezda zasnovanog na tvorbi. To je slučaj u sledećim rečnicima: **Jovanović** 1957 i **Prikić** 1969.

U slučaju rečnika Aleksandra Jovanovića grupisanje u obliku gnezda prisutno je samo kada su u pitanju složenice, a drugi vid tvorbe ne služi za ovakva grupisanja. U skraćivanju autor koristi crticu (-). Npr.

Abfertigung f otpravljanje; otpremanje; prijem (robe) na otpremu; usluživanje; -**sfrist** f rok otpreme; **-sgebühren** fpl manipulacione takse; **-sschein** m, -**sschreiben** potvrda o carinjenju; **-stelle** f otpravilište;
(Jovanović 1957: 15)

ali

abführen f odvoziti; isplatiti
Abführung f odvoz; ispalata
(Jovanović 1957: 15)

Prikić postupak grupisanja takođe koristi nedosledno, a kao zamenu za osnovičku reč koristi takođe crticu (-). Npr.

Abdampf m izrađena para, otpadna para, **-rückstand** m suvi ostatak (pri uparavanju), **-schale** f (Abb. 1) zdela za uparavanje, **-verwertung** f korišćenje otpadne pare
(Prikić 1969: 9)

ali

abdichten zaptiti, zaptivati
Abdichten n zaptivanje
Abdichtung f 1. zaptivač, 2. zaptivanje
(Prikić 1969: 9)

Generalni zaključak analize jezičkih nivoa bi bio da se u stručnim rečnicima u najvećoj meri daju dodatne informacije koje spadaju u morfologiju. Od morfoloških kategorija najčešće se navodi rod uz imenice u nemačkom jeziku. To je kategorija koju su sastavljači rečnika smatrali bitnom. Na drugom mestu navodi se vrsta reči, pa potom oblici za genitiv jednine i nominativ množine. Oblike za nepravilne glagole daje zanemarljivo mali broj rečnika. Sledeća lingvistička disciplilna koja nalazi svoju primenu u praktičnoj stručnoj leksikografiji je sintaksa. U manjem broju rečnika navode se objašnjenja ili kontekst u kome se termin upotrebljava. Stilistika se nalazi na trećem mestu, mada se informacije o stilskoj diferenciranosti navode bez nekog pravila, to je više stvar ličnog opredeljenja autora. Etimologija je naučna disciplina koja je potpuno zanemarena kada je u pitanju stručna prevodna leksikografija. Ni tvorba reči se ne kotira bolje, čini se da je ipak strogo abecedno ustrojstvo rečnika odnelo prevagu i da će to činiti i u budućnosti, zbog jednostavnosti organizacije građe.

5.0 PREVODNI EKVIVALENTI

Kako su predmet našeg istraživanja prevodni rečnici nužno se nameće pitanje prevodnih ekvivalenata.

S obzirom da se rečnici među sobom ne poklapaju u broju i strukturi reči govorimo o tri tipa ekvivalencije: o apsolutnoj, parcijalnoj i nultoj.

Kod apsolutne ekvivalencije prisutan je odnos izomorfije, to znači da jednom formativu u JI odgovara jedan formativ u JC sa istim značenjem. Međutim to se dešava veoma retko, tako da je apsolutna ekvivalencija prisutna u veoma malom broju slučajeva. Svakako odnos izomorfije i apsolutne ekvivalencije mnogo je češći u stručnim, terminološkim rečnicima, nego u rečnicima koji sadrže opštu terminologiju.

Najčešća je parcijalna ekvivalencija, a to znači da između leksema u JI i JC ne postoji odnos poklapanja u broju sema. Najčešći je slučaj da jednom formativu u JI odgovara više formativa u JC. Među tim formativima prisutan je odnos sinonimije ili polisemije.

Ovde ćemo rečnike grupisati prema tome da li je za jedan formativ u JI dat samo jedan formativ u JC, ili je pak navedeno više formativa koji za sebe vežu i više značenja i značenjskih nijansi. U najvećem broju rečnika u analiziranom korpusu za jedan formativ u JI veže se samo jedan formativ u JC. To je posebno slučaj sa višejezičnim rečnicima, kao i onomasiološkim. Što se višejezičnih rečnika tiče, jedan od razloga za navođenje samo jednog formativa u jezicima koji su JC je i prostor. Najčešći postupak u translaciji je paradigmatski, što znači da se kao prevodni ekvivalenti navode sinonimi. U najvećem broju slučajeva u analiziranom korpusu naveden je jedan prevodni ekvivalent. Npr.

Kranbahn *f* staza dizalice

Kranmotor *m* motor dizalice

Kreisantenne *t* kružna antena

Kreiselgebläse *n* centrifugalni ventilator
(Arsenijević 1971: 67)

ili

електрицитет	електричество	électricité	electricity	Elektrizität <i>f</i>
електроника	електроник	électronique	electronics	Elektronik <i>f</i>

(Pejović 1966: 45)

U manjem broju rečnika navedeno je više od jednog prevodnog ekvivalenta, najčešće je to sinonim, a ponekad i fraza. Npr.

Melolan *n* melolan *m*, melaminske smole za veštačke materije

Melopas *n* melopas *m*, pres-mase na bazi karbamid-melamina, smole za lakove i tehničke smole
(Opačić 1971⁵: 213)

Lokalstrom *m* lokalna struja *f*, struja *f* u lokalnoj mreži

longitudinal *adj* uzdužni, longitudinalni

Löschdauer *f* vreme *n* gašenja, trajanje *n* luka (topljivog osigurača)
(Dragović/Pavićević/Vujačić 1990: 381)

Na jednoj grupi rečnika iz analiziranog korpusa bilo je moguće analizirati tzv. nultu ekvivalenciju. O nultoj ekvivalenciji govorimo kada za neku leksičku jedinicu u JI ne postoji odgovarajuća leksička jedinica u JC. Nulta ekvivalencija uzrokovana je primarno vanjezičkim faktorima, što je najočiglednije kod reči koje su tipične za jedan jezik, određeno podneblje ili određeni kulturno-istorijski kontekst. Reč je, dakle, o pojmovima koje ne poznaje druga govorna zajednica, pa samim tim ni JC. Pri tome slučaj nulte ekvivalencije ne mora da važi samo za kulture koje se mnogo razlikuju ili su veoma udaljene, ta situacija može da se desi u bilo kom paru jezika, koji čak mogu pripadati i istoj porodici.

Slučajevi nulte ekvivalencije javljaju se veoma retko, ali je to jedan od problema koji spada u veoma delikatne zadatke koje leksikograf treba da reši.

U našem istraživanju bavili smo se pitanjem da li je ova pojava bila često prisutna i ako jeste na koji način je rešavan taj problem. Istraživanje je pokazalo da je nulta ekvivalencija prisutna samo u rečnicima u kojima je zastupljena terminologija iz oblasti gastronomije, a vezana je uglavnom za nazive jela.

Već u prvom rečniku koji se bavi ugostiteljstvom i gastronomijom nailazimo na zanimljivosti kod naziva specifičnih za jednu kulturu (isp. **Vukov** 1954), gde se autor čak u predgovoru osvrće na neprevodivu leksiku: „Kao što je za izvesna naša jela i za načine njihovog spremanja bilo veoma teško, a ponekad i nemoguće, naći odgovarajuće ime na stranom jeziku, još je teže bilo za sva strana jela i načine njihovog spremanja naći odgovarajuće ime u našem jeziku. Trudio sam se da za sve strane nazive nađem odgovarajuće naše, ali da su našim radnicima razumljivi i da ih ne mogu dovesti u zabunu. Ukoliko to nisam mogao postići, ostajao sam pri stranom izrazu, pogotovo ako je on kod nas već odomaćen“. (Predgovor, strana nije numerisana). Uvidom u sam rečnik vidimo da je on ovu leksiku navodio u izvornom obliku, tj. preuzimao je izvorni oblik. Npr.

srpski....	nemački
Kajmak (str. 5)		Kaimak
Burek		Burek
Burek sa sirom		Burek mit Käse
Gibanica sa sirom (str. 14)		Gibanitza mit Käse

Ovakvom postupku pribegavaju i autorke **Marković/Šulc-Smodek**, a to objašnjavaju i u predgovoru, gde kažu „nazivi jela koja se ne mogu prevoditi a opisni prijevodi bili bi nerazumljivi, unijeti su u izvornom obliku, npr. Gugelhupf, čevapčići i dr. Našem jeziku prilagođeni strani nazivi npr. brodet, rižot i dr. ostali su“ (Predgovor, strana nije numerisana).

Problem nulte ekvivalencije rešen je na isti način i u rečniku **Šajatović/Marčić** 1967, koji se na taj problem takođe osvrće u predgovoru: „Greške će se javiti posebno kod prijevoda nekih naziva, jer u svim jezicima ne postoje adekvatni izrazi za nazive nekih kulinarskih proizvoda ili se javljaju u više varijanata“ (Predgovor: 3). U rečniku **Banićević/Popović/Vulović** 1989 imamo primera gde se navodi izvorni slučaj ali i slučajeva gde se pribegava objašnjenjima. Npr.

Ajvar (paprika, plavi patlidžan samleveni i dinstani) (Str. 9)	Serbischer Ajwar (gebratene Paprikaschotten und Auberginen durch den Fleischwolf gedreht und geschmort)
Bečar paprikaš (crni luk, paprika, paradajz, dinstani sa ili bez mesa) (str. 9)	Bečar-Paprikasch (Zwiebeln, Paprikaschoten, Tomaten mit oder ohne Fleisch gedünstet)
Gibanica (tanki listovi testa punjeni sirom, jajima i kajmakom, pečeni u pećnici) (str. 10)	Gibanitza (dünne Teigblätter mit Käse, Kajmak und Eiern gefüllt, im Rohr gebacken)

Postupku objašnjavanja, koje je dosta neprecizno, pristupa autor drugog rečnika koji se bavi ovom tematikom (**Esih** 1957). Npr.

Sarma	Gefülltes Kraut (gefiltes Kraut)
Burek, sirnica	Fleisch, Käse=Strudel (Flajš, Keze-štrudl)
Podvarak (puran s kupusom)	Truthahn mit Weinkraut (Truthan Vajnkraut)
Cicvara (sir s tijestom) (str. 9)	Fondue, Käsesterze (Fondi, Kezešterce)
Gibanice (rolade) (str. 14)	Ruladen, Rollen (Ruladn, Roln)

Analiza je pokazala da su autori koristili nekoliko mogućnosti da reše ovaj problem. Bilo je slučajeva gde se leksička jedinica prenosi u originalu u JC, zatim

dešavalo se da su autori leksičku jedinicu prenosili opisno ili su navodili definiciju. Ima i slučajeva da su navedeni i tzv. delimični ekvivalenti.

Analiza pomenutih rečnika pokazala je da je semantizacija jedinica u JI najveći problemi koji leksikograf treba da reši. Ti problemi su izraženi kod svih prevodnih rečnika, dakle i kod dvojezičnih, a mnogo više kod višejezičnih. Problem je mnogo izraženiji ako se leksikografi odluče da konfrontiraju više jezika, tj. da prave višejezični rečnik. Upravo zbog toga su višejezični rečnici karakteristični za stručnu terminologiju, gde postoje ograničene mogućnosti navođenja leksičkog značenja.

„Višejezički rječnici različitih stručnih terminologija visoko su, mada ograničeno, korisni u svom vlastitom polju: oni obično imaju jaku enciklopedijsku komponentu i mnogo pomažu tako što garantuju preciznu upotrebu termina u različitim jezicima“, te „Leksikograf koji namjerava da sastavi takav višejezički rječnik mora, naravno, biti prvorazredan poznavalac određene naučne grane da bi imao neophodno enciklopedijsko znanje samih denotata, no mora pokazati ne manje pažnje i opreza prema opštoj leksikografskoj strani svoga rada“ (Zgusta 1991: 278).

6.0 TIPOLOGIJA REČNIKA I BROJ ZASTUPLJENIH JEZIKA

U okviru ovog poglavlja analiziraćemo rečnike prema tipologiji, dakle posmatraćemo da li su onomasiološki ili semasiološki, a analiza je pokazala da ima rečnika koji su mešoviti tako da će i oni biti uzeti u obzir. Zatim ćemo pratiti broj zastupljenih jezika, kao i pitanje JI i JC sa posebnim osvrtom na višejezične rečnike gde je JI neki drugi, a nemački i srpski spadaju u grupu jezika koji su JC.

6. 1 Tipologija rečnika

Alfabetско или тематско устројство речника узима се као динстинктивно обележје за поделу речника на семасиолошке или алфабетске и онемасиолошке, а анализа је показала да је у пракси регистрован и мешовити семасиолошко-онемасиолошки тип (Petronijević 2002: 12).

U okviru ovog poglavlja izvešćemo zaključke analize koja je spovedena na rečnicima, a koja se odnosi na tipologiju rečnika. Naime, navešćemo u kojoj meri su zastupljeni semasiološki, a u kojoj meri onomasiološki rečnici u posmatranom korpusu, te za koje struke je karakteristično koje ustrojstvo rečnika. Semasiološko ustrojstvo podrazumeva da su odrednice složene abecednim redom jedna ispod druge, a zatim se navodi njihovo značenje ili značenja. Semasiološki princip izrade rečnika ima svoje prednosti ali i nedostatke. Prednost ovako urađenih rečnika je u jednostavnijem pronalaženju potrebne lekseme (Herbst/Klotz 2003: 189), dok je nedostatak u tome što su lekseme potpuno izolovane, u blizini će se naći lekseme koje povezuje samo početno slovo, a nemaju nikave druge veze. Upravo ta izolovanost leksema jeste glavni nedostatak ovih rečnika (Đukanović 1995: 11). Dakle, u obradi ovi rečnici polaze od jezičkog izraza – lekseme, a zatim se navodi značenje ili značenja koja ona ima, tj. šta ona označava u vanjezičkoj sredini.

Onomasiološki pristup podrazumeva slaganje rečnika prema predmetnim grupama, a pri tome se polazi od nekog vanjezičkog fenomena ili pojave, a zatim se oko njega grupišu sve lekseme koje taj fenomen ili tu pojavu izražavaju. Prednosti su svakako to što su grupisane reči koje se odnose na jednu pojavu ili temu. Nedostaci ovako koncipiranih rečnika vidljivi su pre svega u njihovom korišćenju. Da bi korišćenje onomasioloških rečnika bilo kvalitetno potrebni su precizni i dobro urađeni registri za JI, kao i registri za druge jezike koji su zastupljeni.

Što se leksikografske prakse tiče, kada je u pitanju dvojezična i višejezična leksikografija, istraživanja su pokazala da semasiološki tip rečnika u potpunosti prevladava kod opšte leksikografije. Kod stručne leksikografije situacija je nešto drugačija. I tu prevladava semasiološki tip, ali je onomasiološki mnogo češći nego kod opšte leksike.

Od ukupnog broja rečnika objavljenih u ovom periodu objavljeno je 115 semasioloških, 4 semasiološko-onomasiološka (u njima prevladava semasiološki deo, ali jednim delom su i onomasiološki), 6 semasiološko-enciklopedijskih, 21 onomasiološki, 15 onomasiološko-enciklopedijskih.

Iz ove statistike vidimo da je u nekim slučajevima bilo nemoguće svrstati neki rečnik u jednu ili drugu grupu, pošto se dešava da imamo i rečnike mešovitog tipa. Kada je reč o rečnicima mešovitog tipa, mora se naglasiti da su to uglavnom rečnici ugostiteljstva i gastronomije, koji po pravilu sadrže deo koji je podeljen na grupe i deo koji je semasiološki rečnik.

U periodu 1945-2000 objavljeni su sledeći semasiološki rečnici: **Dabac** 1952, **Arsenijević** 1971, **Dragović/Pavićević/Vujačić** 1971, 1987, 1990, **Radić** (izd.) 1960, **Ristić/Obradović/Vasić** (ur.) 1961¹, 1961², 1964¹, 1964², 1971, **Pavlović/Radić** 1968, 1970, 1973, **Dabac** 1969, **Dabac** 1970, **Bajić/Dunđerović/Kern** 1973, **Radić** 1981, 1986¹, 1986², 1990, **Muljević** (ur.) 1983, 1984¹, 1984², 1986, **Rječnik automobilskih izraza** 1954, **Modly** 1964, **Modly**

1970, **Kostić** 1956, 1971, 1976, 1987, 1996, **Simić/Dodić/Simić** 1997, **Hadžiomerađić** 1978, **Jovanović** 1957, **Jovanović** 1959, **Jakić/Zidar** 1965, **Pajević/Frenzke** 1965, **Frenzke/Pajević** 1967, **Janković/Đurović/Janković** 1969¹, 1969², **Šink** 1974, **Strugar** 1977, **Vekarić/Radić** 1983, **Mojašević/Krivokapić** 1984, **Novak/Marinković** 1986, **Rožić** 1987, **Sokal/Banjac/Kapić** 1989, **Petranović/et. al.** 1991, **Pipics** (Hrsg.) 1963, 1964, 1969, 1970, 1971, 1974, 1977, **Perišić/Konstantinović** 1965, **Pejović** 1966, **Radovčić** 1966, **Špoljarić/Petrić/Šćukanec** 1969, **Bojanin/et. al.** 1980, **Beribak/Bišćević** 1986, **Beribak/Bišćević** 1988, **Šijak** 2000, **Prikić** 1969, **Nešić** (ur.) 1970, **Schmidt** 1972, **Opačić** (ur.) 1970¹, 1970², 1970³, 1971¹, 1971², 1971³, 1971⁴, 1971⁵, 1971⁶, 1971⁷, 1971⁸, 1971⁹, **Vitas/et. al.** 1988, **Đordjević** 1986, 1988, **Gaković/Božić** 1971, **Kovenski, I. I.** 1980, **Müller-Lutz, H. L.** 1973, **Mora** (izd.) 1974, **Živojinović-Japanac** 1998, **Dragović/Pavićević** 1987, 1989, **Tot** 1975, **Janković/Stojković/Janković** 1977, **Averbakh** 1980, 1988, **Gilić** 1978¹, 1978², **Hadži-Cenić** 1994, **Tišma** 1977, **Jović** 1995, **Popović** 1981, **Čampara** 1984, 1998, **Peričić** 1985, 1997, **Bakrač** 1990, **Kostić/Kostić** 1991, 1995, **Vukićević** 1991, **Knežević** (ur.) 1996, **Mekić** 1991, **Radivojević** 1993, **Muškatirović/Mojilović** 1992, **Čobić** 1994, 1996, **Rej** 1997.

Objavljeno je i nekoliko semasiološko-enciklopedijskih rečnika: **Đorđević/et. al.** 1966, 1975, **Milojević** 1996, **Hristovski** 1994, **Simeon** 1969, **Višejezični geodetski rečnik** 1980. Ovi rečnici su semasiološki prema načinu slaganja odrednica, ali je uz odrednicu dato i objašnjenje na jeziku izvorniku, čime taj rečnik poprima elemente enciklopedije.

U posmatranom periodu objavljeno je mnogo manje onomasioloških rečnika: **Ilustrirani tehnički rječnik** 1952, **Tehnički rečnik za brane** 1965, **Borota** 1972, **Simić** 1960, **Esih** 1957, **Marković/Šulc-Smodek** 1964, 1967, 1974,

Šajatović/Marčić 1967, **Šarunac/Popović** 1977, **Banićević/Popović/Vulović** 1989, 1990, **Arneri-Georgijev** 1993, **Multilingual collection of terms for welding and allied processes** 1981, 1982, 1988, **Abduli /et. al.** 1983, 1985, **Boban** (ur.) 1988, 1990, 1991. Svi ovi rečnici, osim jednog, su višejezični.

Objavljeno je i nekoliko onomasiološko-enciklopedijskih rečnika. To su: **Mlakar** (ur.) 1957, 1958, 1959, 1960, 1961¹, 1961², 1962, 1963, 1965, 1970, **Jovanović** (ur.) 1965, **Rašović M.** 1991, **Androić/et. al.** 1972, **Borčić/et. al.** 1977, **Plančak** 1986.

Najmanje je objavljeno semasiološko-onomasioloških rečnika, samo tri. To su: **Vukov** 1954, **Lörcher** 1981, **Notaroš** 1966, 1967. U ovim rečnicima u prvom delu dat je onomasiološki rečnik, a u drugom delu svi izrazi koji su upotrebljeni u prvom delu složeni su semasiološki, dakle, abecednim redom.

6.2 Broj zastupljenih jezika

U pomenutom periodu izašlo je 55 dvojezičnih jednosmernih rečnika, u kojima dominira nemački kao JI, koji se pojavljuje u 45 rečnika, zatim je objavljeno 5 dvojezičnih dvosmernih, gde se kao JI smenjuju nemački i srpskohrvatski. U daljoj analizi ćemo sve rečnike koji imaju više od tri jezika smatrati višejezičnim. U periodu 1945-2000 izašao je ukupno 101 višejezični rečnik. Što se višejezičnih rečnika tiče, srpskohrvatski se pojavljuje kao JI u 33 rečnika, hrvatski u 7, srpski u 8, nemački u 9, neki drugi strani jezik (engleski, francuski, mađarski, čak i latinski) u 43 slučaja, a u jednom rečniku kao JI pojavljuje se srpski/hrvatski/bosanski, i to je jedini rečnik u kome se nakon 1991. pominje srpski jezik, a koji je izdat van granica Srbije. Prvi višejezični rečnik koji se pojavio u ovom periodu bio je **Ilustrirani tehnički rječnik** 1952: hrvatsko-njemački-engleski-francuski-talijanski-španjolski-ruski. Elementi strojeva, Zagreb, str. 534, u kome je, kao što se vidi,

zastupljeno sedam jezika, a JI je hrvatski. Poslednji višejezični rečnik koji se pojavio u periodu dok je postojala zajednička država je **Rašović** 1991: *Pojmovnik – rečnik elektrotehnike na pet jezika*: srpski, ruski, francuski, engleski, nemački. Definicija pojmova iz elektrotehnike na osnovu IEC, Beograd, str. 127., a na prostoru Srbije **Šijak** 2000: *Višejezični dendrološki rečnik*: srpsko-englesko-nemačko, francusko-špansko-ruski, Beograd, str. 313, što je i poslednji rečnik analiziran u ovom periodu.

Da bi višejezični i onomasiološki rečnici imali veću upotrebnu vrednost neophodno je da ih prate pregledni i jasni abecedni registri. Kada je reč i višejezičnim semasiološkim rečnicima, potrebno je da ti rečnici poseduju registre na svim zastupljenim jezicima osim polaznog. Kod onomasioloških rečnika pozitivna praksa bi trebalo da bude izrada registara na svim jezicima koji su zastupljeni uključujući i JI.

Analiza rečnika iz posmatranog perioda pokazala je da određeni broj rečnika nema registre, iako bi to bilo neophodno. Odsustvo registara beležimo kod sledećih rečnika: **Vukov** 1954. Ovaj rečnik je onomasiološki, nema klasične registre, ali ima semasiološki rečnik u kome su abecednim redom složeni svi termini koji su upotrebljeni u onomasiološkom delu i dat je njihov prevod na sve zastupljene jezike. Na sličan način se može okarakterisati i rečnik **Šajatović/Marčić** 1967, koji je takođe onomasiološki, ali nema registre. Ovaj rečnik ima semasiološki rečnik, koji sadrži samo nazive voća, povrća i namirnica, ali ne i sve reči koje su upotrebljene u onomasiološkom delu rečnika. I u semasiološkom rečniku isti je JI kao i u onomasiološkom, *hrvatskosrpski*. Registre nemaju ni sledeći rečnici koji su takođe onomasiološki: **Marković/Schulz-Smodek** 1964, 1967, 1974, **Šarunac/Popović** 1977, **Banićević/Popović/Vulović** 1989, 1990 i **Arneri-Georgijev** 1993.

Što se tiče rečnika Aleksandra Jovanovića (isp. **Jovanović** 1959), koji je četvororojezični, semasiološki, on takođe nema registre, ali umesto toga autor u

predgovoru ovom rečniku upućuje na *Englesko-srpskohrvatski, Francusko-srpskohrvatski* i *Nemačko-srpskohrvatski* rečnik, čiji je on autor. U predgovoru se kaže da ova četiri rečnika predstavljaju jedinstvenu celinu.

Registre nema ni *Petojezični rečnik termina metalurgije praha* (isp. **Kovenski** 1980), koji je izašao u izdanju SANU. Pretpostavka je da ovaj rečnik nema registre zbog drugog dela koji se očekuje a koji je najavljen kao rečnik u obrnutom pravcu. Registre nema ni rečnik **Tot** 1975, koji daje samo registre engleskih termina. Registre nema ni rečnik pozorišnih termina (isp. **Rej** 1997).

Iz ovoga se može zaključiti da autori nisu imali jasnu koncepciju izrade rečnika pogotovu kada su u pitanju onomasiološki rečnici, te da je većina rečnika koji su na taj način urađeni pokazala nedostatke koji u velikoj meri negativno utiču na njihovo korišćenje.

7.0 SOCIOLINGVISTIČKA ANALIZA

Termin sociolingvistika počeo se šire primenjivati tek tokom šezdesetih godina dvadesetog veka na jednu oblast jezičkih studija koja ima izrazito međudisciplinarni karakter pošto su za nju zainteresovane i druge humanističke nauke – sociologija, psihologija i antropologija. Glavna tema sociolingvističkih ispitivanja je relacija jezik – društvo. Sociolingvistika u užem smislu (ili mikrosociolingvistika) nastoji da sagleda jezičko ponašanje pojedinca u određenom društvenom ambijentu. Sociolingvistika u širem smislu (ili makrosociolingvistika) osvetljava odnos jezika i društva u celini obuhvatajući komplikovanu tematiku jezičkog razvoja i međujezičkih ukrštanja (Ivić 1978: 262). Sociolingvistika jeziku prilazi prvenstveno sa strane njegove interakcijske, u našem slučaju komunikacijske funkcije (Radovanović 2003: 145).

U našem istraživanju posebnu pažnju smo posvetili uticaju društvenih i političkih promena, a posebno konflikata, na jezik na prostorima bivše Jugoslavije. „Složeno državno ustrojstvo Jugoslavije motivisano je složenom nacionalnom strukturom stanovništva, koju prate i specifični razlozi geografske, istorijske, kulturne, verske, političke i društveno-ekonomske vrste. Razumljivo je da se tako složeno ustrojstvo države (a u okviru njega i složena mapa nacionalnih statusa i odnosa) u društvenim institucijama i interakcijama, a prvenstveno u komunikacijskim, obrazovnim i stvaralačkim procesima i kontaktima, reflektuje kroz sferu jezičkih pojava. Sa stanovišta nauke o jeziku (odnosno jezicima), zato Jugoslavija u Evropi predstavlja izuzetno zanimljivo tlo, gde se na relativno malom prostoru ispoljava relativno velika varijacija lingvistički relevantnih fenomena, i sa mikrosociolingvističkog i sa makrosociolingvističkog plana posmatranja, ali i sa plana primenjene sociolingvistike“ (Radovanović 2003: 200-201).

Sociolingvističku komponentu nemačko-srpskohrvatske (srpske) stručne leksikografije iz perioda od 1945. do 2000. godine prikazaćemo na sledećim pitanjima:

- pitanje jezika koji je do 1991. zvanično nazivan srpskohrvatski/hrvatskosrpski, te način na koji se taj jezik tretira nakon 1991. godine
- pitanje pisma gde ćemo analizirati u kojoj meri je zastupljena latinica, a u kojoj meri ćirilica, a sve to u zavisnosti od mesta izdanja
- pitanje izgovora, tj. da li je zastupljen ekavski ili ijekavski izgovor, sa posebnim osvrtom na rečnike izdate u inostranstvu.

Tretman jezika u stručnim rečnicima ogleda se, pre svega, u teoretskom delu rečnika (nazivu, predgovoru, uvodu i sl.), dok to u manjoj meri dolazi do izražaja u samom korpusu rečnika pošto se radi o terminima čije je značenje obično precizno definisano i isključuje se subjektivni momenat bar u većini slučajeva. U rečnicima, koji sadrže opštu leksiku, sociolingvistička komponenta se može analizirati i na samim odrednicama i njihovom izboru te prevodnim ekvivalentima.

U posmatranom periodu jezik sa prostora tadašnje Jugoslavije nazivan je različito: srpskohrvatski (hrvatskosrpski), a pri tom je u upotrebi bila kopulativna ili determinativna složenica, zatim hrvatski, hrvatski ili srpski i mnogo ređe srpski.

Iz posmatranog korpusa rečnika dâ se veoma lako zaključiti gde su težnje za otcepljenjem bile izraženije, te u kojim delovima bivše zemlje je prihvaćena ideja zajedništva a u kojima nikada nije. Naime, potpuno je jasno da se u Hrvatskoj težnja za otcepljenjem nastavila i posle 1945, da bi u jednom periodu splasnula, a zatim periodično oživljavala i nestajala.

Potvrda toga je i prvi stručni rečnik koji se pojavio u posleratnom periodu a koji je bio predmet naše analize (isp. **Dabac** 1952), gde se jezik tretira kao *hrvatski* bez bilo kakvog pomena srpskog jezika u nazivu ili predgovoru, a uvidom u sam rečnik

postaje jasno da se zapravo radi o hrvatskom varijetetu, bez bilo kakvih preterivanja.

Statistički posmatrano, od ukupno 161 rečnika u Srbiji je objavljeno 97, od čega najviše u Beogradu, 93, zatim 1 u Pančevu, 1 u Subotici i 2 u Novom Sadu.

U Hrvatskoj je objavljeno mnogo manje rečnika, ukupno 26, od toga 20 u Zagrebu, 3 u Rijeci, 1 u Karlovcu, i po jedan u Opatiji i Samoboru. U Sloveniji je objavljeno 15 rečnika, svi u Ljubljani. U Bosni i Hercegovini objavljeno je 7 rečnika, svi u Sarajevu.

Izvan granica tadašnje Jugoslavije objavljeno je ukupno 16 rečnika: 2 u Kulu, 1 u Štutgartu, 1 u Berlinu, 1 u Karlsruheu, 8 u Budimpešti i za tri rečnika se kao mesto izdanja navode Manhajm i Ljubljana.

Ako se, imajući u vidu ove statistike, posmatra na koji način je tretiran jezik stvari izgledaju ovako: od ukupnog broja rečnika izdatih u Srbiji do 1991. najčešće je u upotrebi naziv srpskohrvatski (71 rečnik), naziv srpski upotrebljava se ukupno 23 puta, od toga do 1991. 8 puta, a od 1991. 15 puta. Zanimljivo je da se na teritoriji Srbije upotrebljavao i paralelni naziv srpskohrvatski/hrvatskosrpski, 3 puta.

Što se Hrvatske tiče, posmatran je period do 1991. pošto se posle toga nije pojavio ni jedan rečnik koji bi imao bilo kakve veze sa nazivom srpski. Od ukupno 26 rečnika koji su izašli na teritoriji Hrvatske jezik se u 10 rečnika naziva hrvatski, 7 puta hrvatskosrpski, 2 srpskohrvatski, 1 „naš jezik“ i 6 puta hrvatski ili srpski.

Na teritoriji Slovenije objavljivani su rečnici samo u Ljubljani, ukupno 15. U svim tim rečnicima jezik se tretira kao srpskohrvatski, a koristi se ili kopulativna ili determinativna složenica.

Na teritoriji Bosne i Hercegovine objavljeno je 7 rečnika. Od toga u 4 rečnika jezik se naziva srpskohrvatskim, u jednom srpskohrvatski/hrvatskosrpski, zatim po jednom srpski ili hrvatski i srpski/hrvatski/bosanski.

Zanimljivo je posmatrati rečnike koji su izdati u inostranstvu, a pogotovu ako su im autori stranci. Zanimljiv je njihov stav prema jeziku na prostoru tadašnje države.

Autori rečnika koji su izdati u Kulu su jedan Nemač i jedan Srbin (isp. **Pajević/Frenzke** 1965 i **Pajević/Frenzke** 1967) gde se jezik tretira kao jedan. U prvom rečniku upotrebljava se kopulativna složenica *Serbo-Kroatisch*, a u drugom determinativna *Serbokroatisch*, pismo je latinica, izgovor je ekavski, jer je autor srpskog dela rečnika poreklom sa prostora gde je ekavski izgovor tradicija. O odabiru varijante izgovora čak se daje beleška i u predgovoru.

Što se tiče rečnika koji je izašao u Štutgartu (isp. **Lörcher** 1981), jezik se takođe tretira kao jedan, kao *Serbokroatisch*, s tim da je u upotrebi hrvatska varijanta tadašnjeg jezika, logično ijekavska varijanta izgovora i latinica. Ništa posebno ne beleži ni rečnik koji je idat u Berlinu (isp. **Schmidt** 1972), jezik se tretira kao *Serbo-Kroatisch*, pismo je latinica, izgovor ekavski.

Rečnik koji je izašao u Karlsruheu 1973. godine jezik tretira kao *Kroatisch* (isp. **Müller-Lutz** 1973). I u predgovoru i u samom rečniku nigde se ne pominje ništa što bi imalo bilo kakve veze sa Srbima i srpskim jezikom. Značajno je primetiti da se to dešavalo početkom sedamdesetih godina kada su u Hrvatskoj aktuelni bili pokreti za samostalnost. To je očigledno odmah našlo odraza u jeziku, a time neizbežno i u leksikografiji.

U Budimpešti su izašla dva rečnika u osam izdanja. Rečnik koji se bavi terminologijom iz oblasti izdavaštva (isp. **Mora** (izd.) 1974), koji je izdat na dvadeset jezika i rečnik bibliotekarstva koji je izašao u sedam izdanja (u pet izdanja zastupljeno je dvadeset jezika, a u poslednja dva dvadesetdva jezika). Zanimljivo je da se u svim ovim rečnicima hrvatski i srpski jezik tretiraju kao dva odvojena jezika, oni zauzimaju posebno mesto i u uporednom višejezičnom rečniku i u registrima. U rečniku izdavaštva za srpski jezik se koristi samo ćirilica i ekavski izgovor. A u rečniku bibliotekarstva autori za srpski jezik koriste srpsku

varijantu, ekavski izgovor, a što se pisma tiče latinicu i ćirilicu, a za hrvatski, hrvatsku varijantu, ijekavski izgovor i latinicu. Na takav tretman jezika skreće se pažnja i u predgovoru. I to je prvi stručni rečnik u kome se pojavljuje ćirilica. Npr.

6. Ablieferungspflicht (str. 12)	obaveza dostave tiskanih stvari (str. 14)	predaja obaveznog primerka (предаја обавезног примерка) (str. 15)
-------------------------------------	--	---

(Primeri su preuzeti iz izdanja iz 1969. godine)

U oba rečnika dati su odvojeno registri za hrvatski i srpski jezik, registri za hrvatski jezik složeni su abecednim redom i pisani ću latinicom, a registri za srpski jezik složeni su azbučno i pisani su ćirilicom.

Rečnik za koji se kao mesta izdanja navode Manhajm i Ljubljana izašao je u tri izdanja (isp. **Boban** (ur.) 1988, 1990, 1991). Jedina razlika između ova tri izdanja je u nazivu jezika, naime u prvom (1988) i drugom (1990) izdanju jezik se tretira kao *hrvatski ili srpski*, a reč je zapravo o hrvatskom varijetetu, pismo je latinica. U trećem izdanju, koje je izašlo u godini kada počinje građanski rat na prostorima bivše Jugoslavije, (1991), jezik se tretira kao *hrvatski*, pomena srpskog više nema, iako je sam sastav rečnika identičan i nema nikakvih izmena.

A što se upotrebe pisma tiče, potpuni primat ima latinica bez obzira gde je rečnik izdat. Pored gore pomenuta dva rečnika, koja su objavljena u ukupno osam izdanja u Budimpešti ćirilica je zastupljena još u sledećim rečnicima: **Pejović** 1966, gde je i redosled odrednica azbučni, što je retkost, dok se jezik u ovom rečniku tretira kao *srpskohrvatski*. Zatim tu je i rečnik **Jović** 1995, gde su odrednice složene azbučno, a pismo je ćirilica. Npr.

A-1

абиогени седименти

e. abiogenic sediments

н. abiogene Ablagerungen *f pl*

ф. sédiments *m pl* abiotiques
р. абиогенные атложения
(str. 3)

Zanimljivo je da se i u Rečniku **Kovenski** 1980, koji je izašao u idanju SANU koristi delimično ćirilica, naslovne strane i predgovor dati su ćirilicom, a u samom rečniku koristi se latinica. Specifičan je i Rječnik arhivske terminologije (isp. **Androić/et.al** 1972), gde autor pravi razliku između hrvatskog i srpskog jezika i za srpski jezik koristi ćirilicu.

Što se tiče izgovora, nema nikavih posebnih zanimljivosti, za rečnike izdate u Srbiji korišćeni je ekavski izgovor, za rečnike izdate u Hrvatskoj, Bosni i Sloveniji ijekavski, a što se inostranstva tiče, korišćen je ekavski ili ijekavski izgovor u zavisnosti da li je saradnik na tim rečnicima sa prostora gde se govori ekavski ili ijekavski.

Zanimljiva je sociolingvistička analiza rečnika koji su obrađeni u grupi 3.8 (*Rečnici privrednih, komercijalnih, finansijskih, političkih i pravnih izraza*), pošto su to oblasti koje obuhvataju terminologiju iz društvenih oblasti, a to je upravo segment društva koji je u najvećoj meri bio pod uticajem društvenih i političkih zbivanja i previranja. Iz te grupe posebno bi se mogla izdvojiti *Politička enciklopedija* (isp. **Dorđević** 1966, 1975), gde se čak i iz *Predgovora* vidi da je njen nastanak ideološki obojen. Tako ćemo saznati da je „nova borba za samostalan i slobodan socijalistički i nacionalni razvitak (...) tražila sopstvena i nova rešenja u izgradnji socijalizma“ (Predgovor, strana nije numerisana), a u rečniku ćemo naći izraze kao *AFŽ, bratstvo i jedinstvo, Komunistička partija, socijalističko samoupravljanje, Azijska socijalistička konferencija, lumpen-proletarijat*, itd. A napominje se i značaj jugoslovenstva, jezik se tretira kao jedan.

Na isti način bi se mogao okarakterisati i *Leksikon društveno-političke i samoupravne terminologije* (**Strugar** 1977), koji je izašao u ediciji *Aktuelna pitanja socijalizma*, a koji takođe donosi terminologiju karakterističnu za to vreme.

Zanimljivo je bilo analizirati i rečnike ugostiteljstva i gastronomije. U njima nisu primetne nikave posebne pretenzije, u jelovnike su uključena ravnopravno sva jela i specijaliteta sa prostora bivše Jugoslavije, iako je većina tih rečnika objavljena u Hrvatskoj.

Ako se nemačko-srpskohrvatska (srpska) leksikografija, koja je odraz veza i saradnje između Nemačke i Jugoslavije (Srbije), posmatra hronološki može se konstatovati je u prvim godinama posle rata vladalo zatišje, do 1952. Zatim dolazi do uspostavljanja saradnje, pre svega u oblasti tehnike i turizma. Ta saradnja rezultira i pojavljivanjem prvih rečnika. Saradnja se uspostavlja najpre između Hrvatske i Nemačke. Zatim ta saradnja doživljava procvat, saraduje se na polju tehnike i drugih prirodnih nauka. Beleži se veoma naporan rad naših stručnjaka u međunarodnim komisijama koje rade na standardizaciji terminologije. Taj rad prevazilazi saradnju samo sa Nemačkom i biva u pravom smislu internacionalni. Što se tadašnje Jugoslavije tiče, na tom poslu radilo se ravnopravno u sva tri centra: u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani. Iz tog perioda nastaju veoma značajni rečnici, usklađeni sa međunarodnim normama. Uspon u saradnji traje sve do sredine osamdesetih godina kada počinje da se beleži pad, kriza se ogleda i u saradnji među zemljama i na polju leksikografije, pojavljuju se samo obnovljena izdanja. Početkom devedesetih dolazi do potpunog prekida veza između Srbije i Hrvatske i Srbije i Nemačke. 1991. godine izlaze poslednji rečnici koji pripadaju srpskohrvatskom jeziku i koji su rezultat saradnje na prostoru SFRJ.

Zanimljivost koju treba izdvojiti svakako je *Rječnik arhitekture, građevinarstva i urbanizma*, koji je doživeo dva izdanja. Prvo u Sarajevu 1984. godine, a drugo takođe u Sarajevu 1998. Ovaj rečnik je dobrog kvaliteta, na njemu su saradivali stručnjaci sa fakulteta u Sarajevu, a jedini je na prostorima SFRJ koji

se bavi terminologijom iz oblasti arhitekture, građevinarstva i urbanizma. Ono što je zanimljivo kada je ovaj rečnik u pitanju je tretman jezika. Naime u prvom izdanju jezik se tretira kao *srpski ili hrvatski* dok se u drugom izdanju, koje je izašlo nakon završetka građanskog rata, jezik tretira kao *bosanski/hrvatski/srpski*. A to je izdanje zapravo isto kao i prethodno, bez bilo kakvih izmena u samom korpusu odrednica. Jedina razlika je u nazivu jezika. I predgovor je isti, samo je iz njega izbačen osvrt na jezik, koji je dat u prvom izdanju, gde se naglašava da je reč o jednom jeziku. Ovaj rečnik je zanimljiv za našu analizu pošto uvažava novu jezički stvarnost na prostorima Bosne i Hercegovne, gde se potencira tročlani naziv jezika, što je novina nastala kao rezultat rata na prostorima bivše Jugoslavije i rezultat raspada države.

Iz ove analize vidi se da istorija rečnika i istorija društva ne neki način teku paralelno, leksikografi se nalaze po višestrukim uticajem društva. Rečnici sadrže čak i političku dimenziju, a ona proizilazi iz činjenice da ljudi svoj jezik u pojedinim periodima u razvoju društva smatraju simbolom i grantom nacionalog identiteta i opstanka. Istorijska distanca u posmatranju pokazuje da je odnos društva i leksikografije uzajaman, a ne da samo društvo utiče na leksikografe (Haß-Zumkehr 2001: 1).

8.0 ZAKLJUČAK

U periodu od 1945. do 2000. godine izašlo je ukupno 130 rečnika u 161 izdanju. Prvi stručni rečnik u kome je zastupljen jezički par nemački-srpskohrvatski (srpski) objavljen je 1952. godine u Zagrebu, a poslednji rečnik objavljen je 2000. godine u Beogradu. Napominjemo da je do 1991. godine u analizu uključena bivša Jugoslavija i inostranstvo, a od 1991. prostor Srbije i inostranstvo. U periodu 1945-1951 nije objavljen nijedan rečnik, takođe rečnici nisu objavljeni ni 1953, 1955, 1979, 1999 godine. Po jedan rečnik objavljen je: 1956, 1958, 1962, 1968, 1976, 1982, 1992, 2000, po dva rečnika objavljena su: 1952, 1954, 1959, 1963, 1975, 1985, 1993, 1995, 1988, po tri rečnika objavljena su: 1957, 1960, 1972, 1973, 1978, 1983, 1989, 1994, 1997, po četiri: 1961, 1966, 1967, 1974, 1980, 1981, 1984, 1987, 1996, po pet: 1964, 1990, po šest: 1956, 1977, 1988, 1991, po sedam rečnika objavljeno je 1969 i 1986, devet rečnika objavljeno je 1970, a najviše, petnaest, 1971 kada je izašlo deset rečnika u ediciji *Industrijski rečnik*.

Broj zastupljenih jezika kreće se od dva do dvadeset dva. Dvojezičnih rečnika objavljeno je 55, od toga nemački kao JI u potpunosti dominira, i pojavljuje se u 45 rečnika, a srpskohrvatski se kao JI pojavljuje u 10 rečnika. Dvojezičnih dvosmernih rečnika izašlo je 5, trojezičnih 4, četvorjezičnih 21, petojezičnih 23, šestojezičnih 18, sedmojezičnih 12, osmojezičnih 4, devetojezičnih 3, po jedan trinaestojezični, petnaestojezični i šesnaestojezični, 7 dvadesetojezičnih i 2 dvadesetdvojezična. Najviše jezika, 22 zastupljeno je u 6. i 7. izdanju rečnika Zoltana Pipicsa *Dictionarium Bibliotecarii Practicum*.

Zanimljivost je da je izašlo nekoliko rečnika koji su višejezični, ali i višesmerni. Na primer *Rečnik za tekstil i kožu* Mirjane Radivojević (1993) sastoji se od tri trojezična rečnika: englesko-nemačko-srpski, nemačko-englesko-srpski, srpsko-englesko-nemački. Reč je, dakle, o trosmernom trojezičnom rečniku.

Zatim imamo *Rečnik tehničkih izraza* (isp. **Ristić/Obradović/Vasić** 1971), koji se u trećem izdanju pojavljuje kao četvororojezični dvosmerni i sadrži rečnike: srpskohrvatsko-engleski-francuski-nemački i englesko-francusko-nemačko-srpskohrvatski. Zanimljiv je i *Rečnik vatrogasnih izraza* autorke Nade Tišme u kome su u opticaju četiri jezika, a zapravo rečnik je koncipiran kao više dvojezičnih rečnika, pa imamo sledeće rečnike: Njemačko-hrvatski ili srpski, Englesko-hrvatski ili srpski, Rusko-hrvatski ili srpski i Hrvatsko ili srpsko-njemački, Hrvatsko ili srpsko-engleski, Hrvatsko ili srpsko-ruski.

Rečnik štamparstva i izdavaštva autora Dragoljuba Živojinovića-Japanca je rečnik koji se sastoji od tri trojezična rečnika: nemačko-srpsko-engleski; englesko-srpsko-nemački; srpsko-nemačko-engleski.

U analiziranom periodu zastupljeno je 39 tematski grupisanih struka. Objavljeno je po 20 rečnika tehnike i elektrotehnike, 18 rečnika privrednih, komercijalnih, finansijskih, političkih i pravnih izraza, 11 rečnika ugostiteljstva i gastronomije, 8 rečnika medicine i stomatologije, 1 rečnik bibliotekarstva, koji je doživeo najviše, 7 izdanja, 6 rečnika iz oblasti šumarstva i prerade drveta, 5 rečnika sportske terminologije, 4 rečnika automobilizma i auto-moto saobraćaja i industrijske opreme, po 3 rečnika zavarivanja, elektronike, informatike, automatizacije, obrade podataka i programiranja i industrijskih materijala. Slikovni rečnik je takođe izašao u tri izdanja. Objavljena su 2 vojna rečnika, zatim po dva rečnika matematičkih termina, rudarske terminologije, metalurgije, izdavaštva i štamparstva, geodezije i geochemije, grejanja, hlađenja i klimatizacije, terminologije iz operacionih istraživanja, arhitekture, građevinarstva i urbanizma, muzičkih termina, po dva tehnološka rečnika, zatim po dva rečnika železničke terminologije, tekstilne terminologije i industrijske hemije. Po jedan rečnik posvećen je sledećim strukama: staklarstvu, arhivskoj terminologiji, osiguranju, lingvističkim nazivima, kartografiji, vatrogasnim izrazima, terminologiji iz obrade deformisanjem, nautičkoj terminologiji, pivarskim terminima, voću, povrću i začinima, poljoprivrednoj

mehanizaciji, pozorišnim terminima, industrijskom i trgovinskom poslovanju, motorima, saobraćajnim vozilima i opremi, industrijskoj hemiji i industrijskoj tehnologiji.

U okviru analize jezičkih nivoa posmatrali smo u kojoj meri se u stručne rečnike unose morfološke, sintaksičke, stilističke i etimološke informacije, te na koji način tvorba reči dolazi do izražaja u ovim rečnicima. Analiza je pokazala da gramatičke informacije nisu od primarnog značaja u stručnim rečnicima. Od svih lingvističkih disciplina najviše je zastupljena morfologija, najčešće se navodi rod uz imenice u nemačkom jeziku, zatim od morfoloških karakteristika navodi se i obeležje vrste reči, a drugi podaci tipa nastavaka za genitiv jednine i nominativ množine kao i oblici za nepravilne glagole navode se u zanemarljivo malom broju slučajeva. Druga po zastupljenosti je sintaksa, ali i to sporadično, zatim stilistika i na kraju etimologija.

U okviru tvorbe reči pratili smo način na koji se slažu odrednice u rečnicima te da li je prisutno njihovo grupisanje u oblik gneza prema tvorbenim obrascima. Rezultati analize su pokazali da su najčešći rečnici gde se odrednice striktno nižu jedna ispod druge abecednim redom bez obzira na tip tvorbe. U veoma malom broju rečnika pokušava se da se grupišu reči oko odrednice po principu tvorbe, ali svi ti pokušaji su nedosledni. U malom broju rečnika reči oko odrednice grupišu se po principu semantičkog gnezda.

Posmatranje tipologije rečnika pokazalo je da prevagu i kod stručne leksikografije imaju semasiološki rečnici, kojih je objavljeno 115, onomasioloških je znatno manje, 21, 4 rečnika su mešovita i mogu se smatrati semasiološko onomasiološkim, 6 semasiološko-enciklopedijskih i 15 onomasiološko-enciklopedijskih.

Kod višejezičnih i onomasioloških rečnika logično je da se očekuju registri kao način da se olakša njihovo korišćenje, poveća njihova upotrebna vrednost i da

se sistematizuje građa koja je u njima obrađena. Analiza je, međutim pokazala, da jedan broj rečnika nema pregledne registre. U nekim onomasiološkim rečnicima daje se na kraju rečnik koji je složen abecedno, ali na žalost tim rečnikom obično nije obuhvaćena celokupna terminologija koja je obrađena u onomasiološkom delu.

Sociolingvistička analiza pokazala je takođe brojne zanimljivosti.

Sociolingvističke specifičnosti u rečnicima prisutne su ili neposredno, dakle u samom rečniku, što je češći slučaj kod opšte leksikografije, ili posredno, dakle u predgovorima, nazivu jezika itd. što je slučaj sa stručnom leksikografijom. U našoj analizi zanimljive podatke pronašli smo posredno, u pogovorima i predgovorima, te u uvodnim napomenama ili na naslovnim stranama, gde autori veoma često izlažu svoje stavove o nekim problemima. Posebnu ulogu u tome ima naziv jezika, što je specifičnost bivših jugoslovenskih prostora, gde je naziv jezika bio uslovljen brojnim vanjezičkim faktorima i gde je jezik često upotrebljavan ili zloupotrebljavan u političke svrhe. Jezik je periodično bio u funkciji spajanja ili razdvajanja država na Balkanu, što se može pratiti i u rečnicima analiziranog perioda. U godinama kada su društvena previranja i konflikti bili aktuelni ni jezik nije bio pošteđen uticaja. To se dešavalo pre svega u Hrvatskoj. Uvek kada bi se pojačavala politička težnja za otcepljenjem u Hrvatskoj i jezik je naglašavan kao poseban, kao „hrvatski“. U Srbiji je bilo ovakvih težnji, ali u zanemarljivo malom broju slučajeva. U Bosni i Hercegovini i Sloveniji, kao republikama gde se radilo na stručnoj leksikografiji, nije bilo ovakvih težnji, bar što se jezika tiče. Što se pisma tiče, situacija je znatno drugačija. U potpunosti dominira latinica, čak i u rečnicima koji su izdati u Srbiji. Zanimljivo je da strani leksikografi kao razliku između hrvatskog i srpskog jezika uzimaju pismo vezujući ćirilicu za srpski jezik, a latinicu za hrvatski. Što se izgovora tiče, nema nikavih neobičnosti za rečnike izdate na prostorima SFRJ. Ekavski su urađeni rečnici izdati u Srbiji, a ijekavski rečnici izdati u drugim republikama. Zanimljivo je da i izgovor strani autori uzimaju kao distinkciju između

srpskog i hrvatskog jezika, pri čemu su ijekavsku varijantu smatrali odlikom hrvatskog jezika, a ekavsku odlikom srpskog jezika.

Na kraju bi se generalno moglo zaključiti da je u periodu 1945-2000 godine objavljen veliki broj stručnih rečnika u kojima je zastupljen jezički par nemački i srpskohrvatski (srpski), ali te rečnike po pitanju kvaliteta karakteriše velika neujednačenost. Potpuno svesni da je „leksikografija jedna veoma teška oblast lingvističkih aktivnosti“ (Zgusta 1991: 21) i da je bavljenje izradom rečnika „veoma mučan posao“, za koji je potrebno posedovati izuzetna znanja i kompetencije, te da se autorima rečnika mora ukazati respekt (Weinrich 1975: 347) ipak se moramo kritički osvrnuti na analizirane rečnike. Analiza stručnih rečnika pokazala je da kvalitet ne prati kvantitet izdatih rečnika, te da bi se generalno stanje u stručnoj leksikografiji, koja zastupa jezički par nemački i srpskohrvatski (srpski), moglo oceniti sledećim citatom: „Još odmah poslije drugog svjetskog rata preduzimane su kod nas izvjesne mjere da se otpočne sa organizovanom izradom *terminologija* - za različite oblasti privrednog i društvenog života. Međutim ređi rezultat tih mjera su kolektivna djela, iza kojih stoji institucionalni organizovani rad. Napravljeno je najviše nepotpunih terminologija, a najviše je indeksa ili nomenklatura naziva, odnosno imenovanja pojmova u pojedinim strukama ili granama djelatnosti (...). U ovoj oblasti ima više desetina naslova, ali reklo bi se da većini nedostaje lingvistički pristup u obradi, ne daju se puniji podaci o formama i značenjima odrednica, te im je i normativna i funkcionalna vrijednost umanjena. Zato ima mnogo razloga da se razmišlja o mogućnostima organizovanja naše lingvistike u cilju obezbjeđivanja punijeg uticaja na terminološku leksikografiju“. (Ćupić 1982: 307-308).

Kada je u pitanju stručna leksikografija u periodu 1945-2000 zanimljivo bi bilo potražiti odgovor na još dva pitanja: 1. Ko su autori stručnih rečnika? i 2. Ko su bili izdavači stručnih rečnika u periodu 1945-2000? Iako to nije bio primarni zadatak ovoga rada, ipak ćemo ukratko rezimirati neka zapažanja. Što se tiče

autora rečnika, pokazalo se da su to uglavnom stručnjaci za oblast stuke kojoj je rečnik posvećen. U retkim, nešto uspelijim leksikografskim ostvarenjima radili su timovi stručnjaka, među kojima i filolozi. Taj timski rad obično se odrazio i na kvalitet rečnika u pozitivnom smislu. Analiza je pokazala da su rečnici, koje su radili ljudi iz struke, bez filološkog obrazovanja i bez saradnje sa stručnjacima za filološke nauke, znatno slabijeg kvaliteta. Da bi nastao uspešan rečnik podjednako je važno poznavati određenu struku i imati filološko obrazovanje, a potrebno je posedovati i neka opšta znanja (Henne 1975: 144). Prema Zgusti ispada da „leksikograf treba da zna sve“ (Zgusta 1991: 21), a to znači odlično poznavanje stuke za koju se radi rečnik, poznavanje terminologije i rada na njoj standardizaciji, zatim poznavanje gramatičkih struktura i jednog i drugog jezika, kao i kulturnih specifičnosti u određenoj jezičkoj zajednici. Uspešan rad na praktičnoj leksikografiji podrazumeva, pored odličnog znanja struke, poznavanje svih naučnih disciplina koje proučavaju leksički sistem: morfologije, sintakse, stilistike, semantike, leksikografije. Pored poznavavanja lingvističkih disciplina potrebne su i lične predispozicije i vrline kao što je marljivost, upornost, tačnost, istrajnost (Weinrich 1975: 347).

Izdavači stručnih rečnika u ovom periodu bili su razni, počevši od uglednih institucija kakve su akademije nauka, preko velikih poznatih i priznatih izdavačkih kuća i strukovnih udruženja pa do samih autora.

Pitanja autorstva stručnih rečnika i izdavačkih kuća koje su ih izdavale predstavljaju veoma zanimljive teme za dalja istraživanja, koja bi sigurno dala veoma korisne rezultate, te bi im u budućnosti trebalo posvetiti više pažnje.

Zanimljivo je takođe i pitanje standardizacije terminologije, posebno pitanje u kojoj meri je terminologija, koja je obrađena u stručnim rečnicima u drugoj polovini dvadesetog veka, zvanično standardizovana od strane nadležnih tela. Da bi se to procenilo, potrebno je posedovati dodatna znanja i kompetencije iz oblasti

standardizacije terminologije. Stoga ćemo zaključke po tom pitanju bazirati na informacijama koje su date u predgovorima, pogovorima i drugim objašnjenjima koja prate rečnik. Na osnovu podataka koji su dati u rečnicima stiče se utisak da se u veoma malom broju rečnika, koji su analizirani, obrađuju termini koji su standardizovani. Manji broj rečnika je nastao kao rezultat međunarodne saradnje na terminologiji i samo u malom broju slučajeva autori rečnika bili su učesnici u radu međunarodnih ili domaćih komisija za standardizaciju ili su pak koristili rezultate njihovog rada. To su rečnici elektrotehnike, tehnike i medicine. U pojedinim slučajevima imamo čak i pojavu da autori u predgovoru kažu da su u rečnik unosili termine koji nisu standardizovani, nego se radi samo o predlozima (isp. **Simić** 1960).

Zanimljivo je takođe da veliki broj rečnika nema nikakav predgovor, uvod, uvodne napomene, objašnjenja, uputstva za korišćenje niti spisak skraćenica. To bi se moglo smatrati velikim nedostatkom rečnika, zbog čega u pojedinim rečnicima nismo uspeli da ustanovimo na kojim prethodnim rečnicima su bazirana aktuelna izdanja, nego je to moglo da bude samo predmet nagađanja i procene.

Pored osnovnih elemenata rečnika, koji se tiču ustrojstva, tipologije i semantizacije, bitno je takođe da rečnik ima neku vrstu predgovora gde će se navesti osnovni podaci o samom rečniku i njegovoj nameni i njegovoj ciljanoj grupi. Ukoliko je reč o ponovljenim izdanjima dobro bi bilo napomenuti i taj podatak, a ukoliko je reč o značajnijem leksikografskom poduhvatu potrebno bi bilo reći nešto više o istorijatu rada, kao i o autorima. Rečnik takođe treba da poseduje ujednačen spisak skraćenica i znakova koji su upotrebljeni u rečniku. Za ovaj segment bitno je da skraćenice budu standardizovane, lako prepoznatljive i ujednačene u upotrebi. Veoma bitna stavka je i ona koja se tiče upotrebe gramatike, tj. gramatička skica. O tome bi takođe trebalo da se autori rečnika pozabave u uvodu ili predgovoru (Šipka 2006: 164-166, Weinrich 1975: 347).

Stručni rečnici treba da sadrže osnovne gramatičke podatke relevantne za jezike koji su zastupljeni. U nemačkom jeziku to je rod imenica i oznaka vrste reči. Sa gramatičkim informacijama ne treba preterivati, treba se držati načela konciznosti i uštede prostora, te izbegavati nagomilavanja teksta oko leme, posebno ukoliko se rečnik radi u klasičnoj štampanoj formi. Ukoliko se leksikografi opredeljuju za savremeni način izrade rečnika, mogućnosti su mnogo veće i treba ih iskoristiti. Kod rečnika u elektronskoj formi pojam prostora nema neki veliki značaj, što odmah daje šire mogućnosti u organizovanju građe. Elektronska obrada pruža mnogo veće mogućnosti u pretraživanju građe, pa je u tom slučaju moguće unošenje većeg broja podataka nego što je to slučaj sa rečnicima u klasičnoj formi.

Novi elektronski medijumi doneli su značajne novine na planu leksikografske prakse i omogućili jednostavniju primenu osnovnih principa savremene leksikografije. A osnovni principi, prema T. Prčiću bili bi:

- naučna zasnovanost, koja podrazumeva primenu najnovijih dostignuća leksikologije i metaleksikografije, kontrastivne lingvistike i korpusne lingvistike, čiju zajedničku orijentaciju predstavlja pragmatizacija
- funkcijska profilisanost rečnika, što znači objedinjavanje pasivne i aktivne funkcije u jednom istom rečniku
- okrenutost prema korisnicima rečnika i njihovim potrebama, što se ogleda u celovitosti, valjanosti i pouzdanosti ponuđenih podataka,
- predusretljivost prema korisnicima, što podrazumeva detaljno uputstvo s objašnjenjima primenjenih postupaka u leksikografskoj obradi i prezentaciji, lako korišćenje, preglednu prezentaciju i minimum skraćenica i simbola
- učenje, negovanje, popularisanje i praćenje efikasnosti upotrebe rečnika (Prčić 2002: 331-332).

9.0 DODATAK I: AUTORSKA BIBLIOGRAFIJA

Abduli, Ramiz / et. al. (1983): *Terminološki rečnik iz operacionih istraživanja*: srpskohrvatski/hrvatski ili srpski, makedonski, slovenački, albanski, mađjarski, engleski, francuski, nemački i ruski, Beograd, Zagreb, str. 513.

Abduli, Ramiz / et. al. (1985): *Terminološki rečnik iz operacionih istraživanja*: srpskohrvatski, hrvatskosrpski, makedonski, slovenački, albanski, mađjarski, engleski, francuski, nemački i ruski, Beograd, str. 263.

Androić, Mirko / et. al. (1972): *Rječnik arhivske terminologije Jugoslavije*: hrvatsko-srpsko-slovensko-makedonski, englesko-francusko-njemačko-rusko-talijanski, Zagreb, str. 77.

Averbakh, Jurij (1980s): *Mali šahovski rečnik*: englesko-nemačko-špansko-francusko-rusko-srpskohrvatski, Beograd, str. 151.

Averbakh, Jurij (1988): *Mali šahovski rečnik*: englesko-nemačko-špansko-francusko-rusko-srpskohrvatski, 2. izdanje, Beograd, str. 151.

Arneri-Georgijev, Jelisaveta (1993): *Medizinische Ausdrücke für jedermann*: nemačko-srpski rečnik za lekare, Beograd, str. 155.

Arsenijević, Nada S. (1971): *Elektrotehnički rečnik*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 150 +3.

Bajić, Branislav / Dunđerović, Aleksandar / Kern, Nikola (1973): *Poslovni privredno-tehnički rečnik*: srpskohrvatsko-nemačko-englesko-francuski, Beograd, str. 1701.

Bakrač, Ksenija (1990): *Nautički rječnik*: hrvatski-talijanski-francuski-engleski-španjolski- njemački, Samobor, str. 151.

Banićević, Marta / Popović, Magdalena / Vulović, Jelena (1989): *Ugostiteljski rečnik*: srpskohrvatski-nemački-francuski-engleski, Beograd, str. 260.

Banićević, Marta / Popović, Magdalena / Vulović, Jelena (1990): *Ugostiteljski rečnik*: srpskohrvatski-nemački-francuski-engleski, 2. izd., Beograd, str. 260.

- Beribak, Nihad / Bišćević, Ahmed** (1986): *Šumarski njemačko-srpskohrvatski rječnik*, Sarajevo, str. 238.
- Beribak, Nihad / Bišćević, Ahmed** (1988): *Njemačko-srpskohrvatski rječnik: za drvnu industriju*, Sarajevo, str. 191.
- Boban, Vjekoslav** (ur.) (1988): *Hrvatski ili srpski i njemački slikovni rječnik*, Manhajm, Ljubljana, str. 677.
- Boban Vjekoslav** (ur.) (1990): *Hrvatski ili srpski i njemački slikovni rječnik*, 2. izd., Manhajm, Zagreb, Ljubljana, str. 677.
- Boban Vjekoslav** (ur.) (1991): *Hrvatski i njemački slikovni rječnik*, 3. izd., Manhajm, Zagreb, Ljubljana, str. 677.
- Bojanin, Svetomir / et. al.** (1980): *Rečnik iz oblasti iskorišćavanja šuma i šumskih komunikacija: srpski ili hrvatski-slovenski-makedonski-nemački-engleski*, Ljubljana, str. 287.
- Borčić, Branko / et. al.** (1977): *Višejezični kartografski rječnik: hrvatsko-englesko-francusko-njemačko-ruski*, Zagreb, str. 442.
- Borota, Olga** (1972): *Četvororojezični tehnički rječnik: srpskohrvatski-francuski-njemački-engleski*, Sarajevo, str. 193.
- Čampara, Ešref** (1984): *Međunarodni rječnik arhitekture, građevinarstva i urbanizma: hrvatski ili srpski-francuski-engleski-njemački-ruski*, Sarajevo, str. 956.
- Čampara, Ešref** (1998): *Međunarodni rječnik arhitekture, građevinarstva i urbanizma: bosanski-hrvatski-srpski-francuski-engleski-njemački-ruski*, Sarajevo, str. 956.
- Čobić, Timotej** (1994): *Višejezički rečnik voća, povrća i začina: srpsko-latinsko-englesko-francusko-nemačko-špansko-ruski*, Beograd, str. 124.
- Čobić, Timotej** (1996): *Višejezički rečnik poljoprivredne mehanizacije: srpsko-englesko-francusko-nemački*, Beograd, str. 404.
- Dabac, Vlatko** (1952): *Deutsch-kroatisches und kroatisch-deutsches elektrotechnisches Wörterbuch / Njemačko-hrvatski i hrvatsko-njemački elektrotehnički rječnik*, Zagreb, str. 356.

Dabac, Vlatko (1969): *Tehnički rječnik. 1. dio, njemačko – hrvatskosrpski*, Zagreb, str. 1103.

Dabac, Vlatko (1970): *Tehnički rječnik. 2 dio. Hrvatskosrpsko-njemački*, Zagreb, str. 1574.

Dragović, Ivan / Pavićević, Milan / Vujačić, Petar (1971): *Rečnik industrijske elektrotehnike: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 864.

Dragović, Ivan / Pavićević, Milan / Vujačić, Petar (1987): *Rečnik industrijske elektrotehnike: nemačko-srpskohrvatski, 2. izd.*, Beograd, str. 864.

Dragović, Ivan / Pavićević, Milan / Vujačić, Petar (1990): *Rečnik industrijske elektrotehnike: nemačko-srpskohrvatski, 3. izd.*, Beograd, str. 864.

Dragović, Ivan / Pavićević, Milan (1987): *Rečnik moderne elektronike: nemačko-srpskohrvatski, 2. izd.*, Beograd, str. 400.

Dragović, Ivan / Pavićević, Milan (1989): *Rečnik moderne elektronike: nemačko-srpskohrvatski, 3. izd.*, Beograd, str. 400.

Đordjević, Božidar (1986): *Rečnik industrijske hemije: nemačko-srpskohrvatski, 2. izd.*, Beograd, str. 612 .

Đordjević, Božidar (1988): *Rečnik industrijskih materijala: nemačko-srpskohrvatski, 2. ispravljeno izdanje.*, Beograd, str. 340.

Đorđević, Jovan / et. al. (1966): *Mala politička enciklopedija: srpskohrvatski-makedonski-engleski-francuski-nemački-ruski-španski*, Beograd str. 1532.

Đorđević, Jovan / et. al. (1975): *Politička enciklopedija: srpskohrvatski-makedonski-engleski-francuski-nemački-ruski-španski*, Beograd str. 1447.

Esih, Vinko (1957): *Prilozi na hotelskom stolu. Hrvatsko-njemački*, Karlovac, str. 19.

Frenzke, Dietrich / Pajević, Milija (1967): *Wörterbuch juristischer Fachausdrücke. Serbokroatisch-Deutsch mit einem Verzeichnis der wichtigsten Abkürzungen der Serbokroatischen Rechtssprache*, Kiel, str. 394.

Gaković, Nikola / Božić, Branko (1971): *Metalurški rečnik iz oblasti crne metalurgije*: sa odgovarajućim izrazima na srpskohrvatskom, slovenačkom, makedonskom, engleskom, francuskom, nemačkom i ruskom jeziku, Beograd, str. 707.

Gilić, Stanislav (1978¹): *Mali alpinistički terminološki rječnik*: hrvatski-engleski-francuski-njemački-talijanski, Rijeka, str. 48.

Gilić, Stanislav (1978²): *Mali planinarski terminološki rječnik*: hrvatski-engleski-francuski-njemački-talijanski, 2. izd., Rijeka, str. 48.

Hadžiomerađić, Maid (1978): *Rječnik stomatologije*: engleski-njemački-hrvatskosrpski-srpskohrvatski-latinski, Zagreb, str. 527.

Hadži-Cenić, Radomir (1994): *Nemačko-srpski i srpsko-nemački lovački rečnik*, Beograd, str. 207.

Hristovski, Metodija (1994): *Eksplzivne materije: rečnik srpsko-engleski, srpsko-francuski, srpsko-nemački, englesko-srpski, francusko-srpski, nemačko-srpski*, Beograd, str. 310.

Ilustrirani tehnički rječnik (1952): hrvatsko-njemački-engleski-francuski-talijanski-španjolski-ruski. Elementi strojeva, Zagreb, str. 534.

Jakić, Blanka / Zidar, Josip (1965): *Hrvatskosrpsko-njemački glosar političkih i ekonomskih termina*, Zagreb, str. 79.

Janković, Margita / Đurović, Radomir / Janković, Radoslav (1969¹): *Ekonomsko-pravni rečnik: srpskohrvatsko-francusko-nemački*, Beograd, str. 383.

Janković, Margita / Đurović, Radomir / Janković, Radoslav (1969²): *Ekonomsko-pravni rečnik: nemačko-srpskohrvatski*, str. 320.

Janković, Margita / Stojković, Vasa / Janković, Radosav (1977): *Reči i izrazi u fudbalu*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 229.

Jovanović, Aleksandar (1957): *Nemačko-srpskohrvatski rečnik privrednih, komercijalnih, finansijskih, političkih i pravnih izraza*, Beograd, str. 272.

Jovanović, Aleksandar (1959): *Srpskohrvatsko-englesko-nemačko-francuski rečnik privrednih, komercijalnih, finansijskih, političkih i pravnih izraza*, Beograd, str. 326.

Jovanović, Toma (ur.) (1965): *Elektrotehnički terminološki rečnik: srpskohrvatski, slovenački, makedonski, ruski, engleski, francuski, nemački. Grupa-07. Elektronika*, Beograd, str. 221.

Jović, Vidojko (1995): *Geohemijski rečnik: srpski, engleski, nemački, francuski, ruski*, Beograd, str. 419.

Knežević, Jasmina (ur.) (1996): *Rečnik železničkih stručnih izraza francusko-nemačko-englesko-italijansko-špansko-srpski*, Beograd, str. 1221.

Kostić, Aleksandar Đ. (1956): *Medicinski rečnik: latinski, engleski, nemački, francuski, srpski. Latinski rečnik 15.000 reči. Engleski registar-rečnik 5.000 reči. Nemački registar-rečnik 7.000 reči. Francuski registar-rečnik 4.200 reči. Srpski registar-rečnik 6.000 reči. Eponimni rečnik 3.800 reči*, Beograd/Zagreb, str. 763.

Kostić, Aleksandar (1971): *Višejezički medicinski rječnik: latinski-nemački- engleski-francuski-italijanski-ruski-srpski*, 2. prošireno i dopunjeno izdanje, Beograd, Zagreb, str. 1564.

Kostić, Aleksandar (1976): *Višejezički medicinski rečnik: latinski-nemački- engleski-francuski-italijanski-ruski-srpski*, 3. izd., Beograd, str. 1701.

Kostić, Aleksandar (1987): *Višejezički medicinski rečnik: latinski-nemački- engleski-francuski-italijanski-ruski-srpski*, 4. ispravljeno izdanje, Beograd, knj. I, II (1030; 979 str.).

Kostić, Aleksandar (1996): *Višejezički medicinski rečnik: latinski-nemački- engleski-francuski-italijanski-ruski-srpski*, 5. izdanje, Beograd, str. 1706.

Kostić, Veljko / Kostić, Ljiljana (1991): *Tehnološki rečnik englesko-francusko-nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 1131.

Kostić, Veljko / Kostić, Ljiljana (1995): *Tehnološki rečnik englesko-francusko-nemačko-srpski*, Beograd, str. 1131.

Kovenski, I. I. (1980): *Petojezični rečnik termina metalurgije praha: rusko- englesko-nemačko-francusko-srpskohrvatski*, I deo, Beograd, str. 202.

Lörcher, Gustav Adolf (1981): *Mathematische Grundbegriffe*: Lexikon für die Schulpraxis mit ausländischen Kindern. Deutsch, Türkisch, Serbokroatisch, Italienisch, Griechisch, Spanisch, Stuttgart, S. 144.

Marković, Zora / Šulc-Smodek, Renata (1964): *Jela na četiri jezika. Priručnik za kadrove u ugostiteljstvu*, Zagreb, str. 198.

Marković, Zora / Šulc-Smodek, Renata (1967): *Nazivi jela i pića na četiri jezika*, 2. popravljeno i dopunjeno izdanje, Rijeka, str. 277.

Marković, Zora / Smodek, Renata (1974): *Nazivi jela i pića na pet jezika*: hrvatski ili srpski, francuski, talijanski, njemački, engleski, 3. preradjeno i prošireno izdanje, Rijeka, str. 371.

Mekić, Rachel (1991): *Trojezični rečnik sa terminologijom iz tekstilne tehnologije*, Novi Sad, str. 285.

Milojević, Dobrivoje (1996): *Leksikon finansijskih tržišta sa rečnikom na srpskom, nemačkom i engleskom jeziku*, Beograd, str. 507.

Mlakar, France (ur.) (1957): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 05. Osnovne definicije, Ljubljana, str. 133.

Mlakar, France (ur.) (1958): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 10. Stroji in transformatorji, Ljubljana, str. 119.

Mlakar, France (ur.) (1959): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 07. Elektronika, Ljubljana, str. 171.

Mlakar, France (ur.) (1960): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 15. Stikalne plošče in aparati, Ljubljana, str. 77.

Mlakar, France (ur.) (1961¹): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 11. Statični pretvorniki. Skupina 12. Magnetni transduktorji, Ljubljana, str. 61.

Mlakar, France (ur.) (1961²): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 20. Merilni instrumenti, Ljubljana, str. 107.

Mlakar, France (ur.) (1962): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 35. Elektromehanska uporaba električne energije. Skupina 40. Elektrotermija, Ljubljana str. 89.

Mlakar, France (ur.) (1963): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 16. Zaščitni releji, Ljubljana, str. 71.

Mlakar, France (ur.) (1965): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 08. Elektroakustika. Ljubljana, str. 73.

Mlakar, France (ur.) (1970): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 25. Proizvodnja, prenos in razdelitev električne energije, Ljubljana, str. 113.

Modly, Josip (1964): *Mali auto-moto rječnik*: srpskohrvatski, njemački, francuski, engleski, talijanski, Zagreb, str. 44.

Modly, Josip (1970): *Auto-moto rječnik za vozače*: srpskohrvatski, njemački, francuski, engleski, italijanski, Zagreb, str. 68.

Mojašević, Milka / Krivokapić, Gudrun (1984): *Rečnik uz nemačku čitanku za ekonomiste*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 38.

Mora, Imre (izd.) (1974): *Wörterbuch des Veralgswesens in zwanzig Sprachen*: Deutsch-Englisch-Französisch-Russisch-Spanisch-Bulgarisch-Dänisch-Finnisch-Holländisch-Italienisch-Kroatisch-Norwegisch-Polnisch-Portugiesisch-Rumänisch-Schwedisch-Serbisch-Slowakisch-Tschechisch-Ungarisch, München, str. 389.

Müller-Lutz, H. L. (1973): *Versicherungswörterbuch*: Kroatisch-Englisch-Französisch-Deutsch, Karlsruhe, str. 292.

Multilingual collection of terms for welding and allied processes (1981): special welding processes (in sixteen languages): Czech, Danish, English, Finnish, French, German, Italian, Norwegian, Polish, Russian, Serbo-Croatian, Slovakian, Slovenian, Spanish, Swedish, Turkish, Ljubljana, str. 286.

Multilingual collection of terms for welding and allied processes (1982): gas welding (in fifteen languages): Czech, English, Finnish, French, German, Italian, Macedonian, Norwegian, Polish, Russian, Serbo-Croatian, Slovak, Slovene, Spanish, Swedish, Ljubljana, str. 293.

Multilingual collection of terms for welding and allied processes (1988): General terms (in twenty languages): Czech, Danish, Dutch, English, Finnish, French, German, Hungarian, Italian, Macedonian, Norwegian, Polish, Portuguese, Rumanian, Russian, Serbo-Croate, Slovak, Slovene, Spanish, Swedish, Ljubljana, str. 505.

Muljević, Vladimir (ur.) (1984¹): *Obrada podataka i programiranje*: engleski-njemački-francuski-ruski-hrvatski, Zagreb, str. 385.

Muljević, Vladimir (ur.) (1983): *Klimatizacija i rashladna tehnika*: engleski-njemački-francuski-ruski-hrvatski, Zagreb, str. 408.

Muljević, Vladimir (ur.) (1984²): *Automatizacija*: engleski-njemački-francuski-ruski-hrvatski, Zagreb, str. 500.

Muljević, Vladimir (ur.) (1986): *Medicinska tehnika*: engleski-njemački-francuski-ruski-hrvatski, Zagreb, str. 284.

Muškatirović, Milica / Mojsilović, Radojka (1992): *Rečnik pivarskih termina*: engleski, nemački, srpski, Beograd, str. 444.

Notaroš, Ema (1966): *Nemački u restoranu. Priručnik za radnike u ugostiteljstvu*, Beograd, str. 298.

Notaroš, Ema (1967): *Nemački u restoranu*, Beograd, str. 360.

Nešić, Gojko (ur.) (1970): *Rudarski rečnik*: srpskohrvatski, engleski, francuski, nemački, ruski, Beograd, str. 1292.

Novak, Slavoljub / Marinković, Pribislav (1986): *Rečnik političke ekonomije*: nemačko-srpskohrvatski, srpskohrvatsko-nemački, Beograd, str. 204.

Opačić, Ninoslav (ur.) (1971¹): *Rečnik DIN normi nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 560.

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 1)

Opačić, Ninoslav (ur.) (1971²): *Rečnik industrijske opreme (mašine, aparati, uređaji)*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 617.

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 2)

Opačić Ninoslav (ur.) (1970¹): *Rečnik industrijske opreme (Mašinski elementi)*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 214.

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 3)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971³): *Rečnik motora, saobraćajnih vozila i opreme*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 628.

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 4)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971⁴): *Rečnik industrijske hemije: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 612.
(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 5)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971⁵): *Rečnik industrijskih materijala: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 360.
(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 6)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971⁶): *Rečnik industrijskih materijala: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 305.
(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 7)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971⁷): *Rečnik industrijske tehnologije: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 426.
(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 8)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971⁸): *Rečnik industrijske elektrotehnike: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 423.
(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 9)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971⁹): *Rečnik industrijske elektrotehnike: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 448.
(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 9/1)

Opačić Ninoslav (ur.) (1970²): *Rečnik industrijskog i trgovinskog poslovanja: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 575.
(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 10)

Opačić Ninoslav (ur.) (1970³): *Rečnik moderne elektronike: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 400.

Pajević, Milija / Frenzke, Dietrich (1965): *Wörterbuch wirtschaftlicher Fachausdrücke. Serbo-kroatisch-deutsch*, Kiel, str. 269.

Pavlović, Velizar / Radić, Stipe (1968): *Tehnički rečnik nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 631.

Pavlović, Velizar / Radić, Stipe (1970): *Tehnički rečnik nemačko-srpskohrvatski*, 2. izdanje, Beograd, str. 631.

Pavlović, Velizar / Radić, Stipe (1973): *Tehnički rečnik nemačko-srpskohrvatski*, 3. izd., Beograd, str. 631.

Pejović, Tadija (1966): *Rečnik matematičkih termina*: srpskohrvatski, ruski, francuski, engleski, nemački, Beograd, str. 284.

Perišić, Milisav Đ. / Konstantinović, Zoran V. (1965): *Nemačko-srpskohrvatski vojni rečnik*, Beograd, str. 853.

Peričić, Vlastimir (1985): *Višejezični rečnik muzičkih termina*: italijanski, francuski, engleski, nemački, ruski, češki, Beograd, str. 630.

Peričić, Vlastimir (1997): *Višejezični rečnik muzičkih termina*: italijanski, francuski, engleski, nemački, ruski, češki, 2. izdanje, Beograd, str. 606.

Petranović, Josip / et. al. (1991): *Višejezični pravno-ekonomski rečnik*: srpskohrvatski, slovenački, makedonski, ruski, engleski, nemački, francuski, italijanski i španski, Beograd. str. 82.

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1963): *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX lingui: mađarski*, nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, Budapest, str. 317.

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1964): *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX linguis: mađarski*, nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, 2. Auflage, Budapest, str. 317.

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1969): *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX linguis*: nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, mađarski, 3. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 375.

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1970): *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX linguis*: nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, mađarski, 4. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 375.

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1971): *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX linguis*: nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, mađarski, 5. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 375.

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1974): *Dictionarium Bibliothecarii Practicum ad usum internationalem in XXII linguis*: Englisch-Französisch-Deutsch-Russisch-Spanisch-Bulgarisch-Kroatisch-Tschechisch-Dänisch-Holländisch-Finisch-Griechisch-Ungarisch-Italienisch-Lateinisch-Norwegisch-Polnisch-Portugiesisch-Rumänisch-Serbisch-Slovakisch-Schwedisch, 6. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 385.

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1977): *Dictionarium Bibliothecarii Practicum ad usum internationalem in XXII linguis*: Englisch-Französisch-Deutsch-Russisch- Spanisch-Bulgarisch-Kroatisch-Tschechisch-Dänisch-Holländisch-Finisch-Griechisch-Ungarisch-Italienisch-Lateinisch-Norwegisch-Polnisch-Portugiesisch-Rumänisch-Serbisch-Slovakisch-Schwedisch, 7. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 385.

Plančak, Miroslav (1986): *Pojmovnik iz obrade deformisanjem*: srpskohrvatsko-nemački, Novi Sad, str. 147.

Popović, Mladen (1981): *Rečnik iz grejanja, hladjenja i klimatizacije*: srpsko-hrvatski, engleski, nemački, francuski, ruski, Beograd, str. 747.

Prikić, Vladimir (1969): *Glas-Fachwörterbuch mit 95 Abbildungen / Stručni staklarski rečnik sa 95 ilustracija*, Pančevo, str. 212.

Radić, Stipe (izd.) (1960): *Tehnički rečnik*: nemačko-srpsko-hrvatski, Beograd, str. 924.

Radić, Stipe (1981): *Tehnološko-tehnički rečnik*: nemačko-srpskohrvatski, 2. prošireno izdanje, Beograd, str. 495.

Radić, Stipe (1986¹): *Rečnik industrijske opreme: mašine, aparati*: nemačko-srpskohrvatski, 2. izdanje., Beograd, str. 617.

Radić, Stipe (1986²): *Tehnološko-tehnički rečnik*: nemačko-srpskohrvatski, 3. prošireno izdanje, Beograd, str. 563.

Radić, Stipe (1990): *Tehnološko-tehnički rečnik*: nemačko-srpskohrvatski, 4. izdanje, Beograd, str. 426.

Radivojević, Mirjana (1993): *Rečnik za tekstil i kožu*: englesko-nemačko-srpski, nemačko-englesko-srpski, srpsko-englesko-nemački, Beograd, str. 603.

Radovčić, Ante (1966): *Rečnik šumarskih izraza*: srpskohrvatski, engleski, francuski, nemački, Beograd, str. 350.

Rašović, Miljan M. (1991): *Pojmovinik – rečnik elektrotehnike na pet jezika*: srpski, ruski, francuski, engleski, nemački. Definicija pojmova iz elektrotehnike na osnovu IEC, Beograd, str. 127.

Rej, Kenet (1997): *Internacionalni rečnik pozorišnih termina*: srpski, engleski, francuski, nemački, italijanski, španski, holandski, švedski, Beograd, str. 79.

Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle (ur.) (1961¹): *Rečnik tehničkih izraza*: srpskohrvatsko-engleski-francuski-nemački, Beograd, str. 612.

Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle (ur.) (1961²): *Rečnik tehničkih izraza*: englesko-francusko-nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 633.

Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle (ur.) (1964¹): *Rečnik tehničkih izraza*: srpskohrvatsko-engleski-francuski-nemački, 2. izdanje, Beograd, str. 612.

Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle (ur.) (1964²): *Rečnik tehničkih izraza*: englesko-francuski-nemački-srpskohrvatski, 2. izdanje, Beograd, str. 633.

Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle (1971): *Rečnik tehničkih izraza*: srpskohrvatsko-engleski-francuski-nemački i englesko-francusko-nemačko-srpskohrvatski, knj. 1-2, 3. izd., Beograd, Knj. 1 str. 612, Knj. 2 str. 633.

Rječnik automobilskih izraza (1954): na hrvatskom, njemačkom, engleskom, francuskom i talijanskom jeziku, Zagreb, str. 80.

Rožić, Ivan (1987): *Njemačko-hrvatski ili srpski rječnik socijalnopravnih pojmova*, Zagreb, str. 93.

Schmidt, Helmut (1972): *Dreizehnsprachiges Wörterbuch für Gebirgsmechanik: Deutsch, Bulgarisch, Englisch, Französisch, Polnisch, Portugisisch, Rumänisch, Russisch, Schwedisch, Serbo-kroatisch, Spanisch, Tschechisch, Ungarisch*, Berlin, str. 511.

Simić Milorad / Dodić, Vladan / Simić, Jasmina (1997): *Nemačko-srpski priručni rečnik medicinskih i srodnih izraza*, Beograd, str. 139.

Simeon, Rikard (1969): *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva na osam jezika: hrvatsko-srpski, latinski, ruski, njemački, engleski, francuski, talijanski, španjolski. I-II*, Zagreb, str. 1010.

Simić, Dušan (1960): *Ilustrovani automobilski rečnik: srpskohrvatski-francuski- engleski-nemački-italijanski*, Sarajevo, 1960, str. 166.

Sokal, Dragutin / Banjac, Ljubinko / Kapić, Halil (1989): *Njemačko-srpskohrvatski-hrvatskosrpski ekonomski rječnik sa frazeologijom, skraćenicama i imenima država*, Sarajevo, str. 351.

Strugar, Novak (1977): *Leksikon društveno-političke i samoupravne terminologije: srpskohrvatski-nemački*, Beograd, str. 111.

Šajatović, Krešimir / Marčić, Ivan (1967): *Dvjesto menu-a na pet jezika: hrvatskosrpski, nemački, francuski, engleski, italijanski*, Opatija, str. 240.

Šarunac, Vida / Popović, Magdalena (1977): *Priručnik za jela i pića na nemačkom jeziku za ugostiteljsko-turističke radnike*, 1. izdanje, Beograd, str. 83.

Šijak, Milorad (2000): *Višejezični dendrološki rečnik: srpsko-englesko-nemačko, francusko-špansko-ruski*, Beograd, str. 313.

Šink, Franc (1974): *Pravni izrazi, uporedni, sa decimalnom klasifikacijom: slovensko-srpskohrvatsko-francusko-njemački*, Ljubljana, str. 579.

Špoljarić, Zvonimir / Petrić, Božidar / Šćukanec, Velimir (1969): *Višejezični rječnik stručnih izraza u anatomiji drva*: hrvatskosrpski, engleski, francuski, nemački, italijanski, portugalski, španski, Zagreb, str. 86.

Tehnički rečnik za brane (1965): srpskohrvatski, francuski, engleski, nemački, španski, italijanski, ruski, Beograd, str. 444.

Tišma Nada (1977): *Rječnik vatrogasnih izraza*: njemačko-hrvatski ili srpski, englesko-hrvatski ili srpski, rusko-hrvatski ili srpski i hrvatsko ili srpsko-njemački, hrvatsko ili srpsko-engleski, hrvatsko ili srpsko-ruski, Zagreb, str. 96.

Tot, Rudolf (1975): *Terminološki komparativni srpskohrvatsko-nemačko-englesko-madjariski rečnik iz kibernetike informatike*, Subotica, str. 224.

Vekarić, Stjepan / Radić, Stipe (1983): *Poslovno-privredni rečnik nemačko-srpskohrvatski*, 2. dopunjeno izd., Beograd, str. 736.

Višejezični geodetski rečnik (1980): *osmojezično izdanje* na srpskohrvatskom (hrvatskosrpskom), slovenačkom, makedonskom, albanskom, francuskom, engleskom, njemačkom i ruskom jeziku, Beograd, str. 879.

Vitas, Dušan / et. al. (1988): *Rečnik industrijske opreme*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, Frankfurt, str. 214.

Vukov, Lazar (1954): *Imenik jela i pića na srpskom, francuskom, nemačkom i engleskom jeziku*, Beograd, str. 159.

Vukićević Vida (1991): *Nemačko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-nemački stručni železnički rečnik / Deutsch-serbokroatisches und serbokroatisch-deutsches Fachwörterbuch für Eisenbahner*, Beograd, str. 140.

Živojinović-Japanac, Dragoljub (1998): *Rečnik štamparstva i izdavaštva*: nemačko-srpsko-engleski; englesko-srpsko-nemački; srpsko-nemačko-engleski, Beograd, str. 642.

10. DODATAK II HRONOLOŠKA BIBLIOGRAFIJA

1952

Dabac, Vlatko (1952): *Deutsch-kroatisches und kroatisch-deutsches elektrotechnisches Wörterbuch / Njemačko-hrvatski i hrvatsko-njemački elektrotehnički rječnik*, Zagreb, str. 356.

Ilustrirani tehnički rječnik (1952): hrvatsko-njemački-engleski-francuski-talijanski-španjolski-ruski. Elementi strojeva, Zagreb, str. 534.

1954

Rječnik automobilskih izraza (1954): na hrvatskom, njemačkom, engleskom, francuskom i talijanskom jeziku, Zagreb, str. 80.

Vukov, Lazar (1954): *Imenik jela i pića na srpskom, francuskom, nemačkom i engleskom jeziku*, Beograd, str. 159.

1956

Kostić, Aleksandar Đ. (1956): *Medicinski rečnik*: latinski, engleski, nemački, francuski, srpski. *Latinski rečnik 15.000 reči. Engleski registar-rečnik 5.000 reči. Nemački registar-rečnik 7.000 reči. Francuski registar-rečnik 4.200 reči. Srpski registar-rečnik 6.000 reči. Eponimni rečnik 3.800 reči*, Beograd/Zagreb, str. 763.

1957

Esih, Vinko (1957): *Prilozi na hotelskom stolu. Hrvatsko-njemački*, Karlovac, str. 19.

Jovanović, Aleksandar (1957): *Nemačko-srpskohrvatski rečnik privrednih, komercijalnih, finansijskih, političkih i pravnih izraza*, Beograd, str. 272.

Mlakar, France (ur.) (1957): *Slovenski elektrotehniški slovar. Skupina 05. Osnovne definicije*, Ljubljana, str. 133.

1958

Mlakar, France (ur.) (1958): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 10. Stroji in transformatorji, Ljubljana, str. 119.

1959

Jovanović, Aleksandar (1959): *Srpskohrvatsko-englesko-nemačko-francuski rečnik privrednih, komercijalnih, finansijskih, političkih i pravnih izraza*, Beograd, str. 326.

Mlakar, France (ur.) (1959): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 07. Elektronika, Ljubljana, str. 171.

1960

Mlakar, France (ur.) (1960): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 15. Stikalne plošče in aparati, Ljubljana, str. 77.

Radić, Stipe (izd.) (1960): *Tehnički rečnik: nemačko-srpsko-hrvatski*, Beograd, str. 924.

Simić, Dušan (1960): *Ilustrovani automobilski rečnik: srpskohrvatski-francuski-engleski-nemački-italijanski*, Sarajevo, 1960, str. 166.

1961

Mlakar, France (ur.) (1961¹): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 11. Statični pretvorniki. Skupina 12. Magnetni transduktorji, Ljubljana, str. 61.

Mlakar, France (ur.) (1961²): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 20. Merilni instrumenti, Ljubljana, str. 107.

Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle (ur.) (1961¹): *Rečnik tehničkih izraza: srpskohrvatsko-engleski-francuski-nemački*, Beograd, str. 612.

Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle (ur.) (1961²): *Rečnik tehničkih izraza: englesko-francusko-nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 633.

1962

Mlakar, France (ur.) (1962): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 35. Elektromehanska uporaba električne energije. Skupina 40. Elektrotermija, Ljubljana str. 89.

1963

Mlakar, France (ur.) (1963): *Slovenski elektrotehniški slovar*. Skupina 16. Zaščitni releji, Ljubljana, str. 71.

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1963): *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX lingui: mađarski, nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, Budapest, str. 317.*

1964

Marković, Zora / Šulc-Smodek, Renata (1964): *Jela na četiri jezika. Priručnik za kadrove u ugostiteljstvu*, Zagreb, str. 198.

Modly, Josip (1964): *Mali auto-moto rječnik: srpskohrvatski, njemački, francuski, engleski, talijanski*, Zagreb, str. 44.

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1964): *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX linguis: mađarski, nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, 2. Auflage, Budapest, str. 317.*

Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle (ur.) (1964¹): *Rečnik tehničkih izraza: srpskohrvatsko-engleski-francuski-nemački*, 2. izdanje, Beograd, str. 612.

Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle (ur.) (1964²): *Rečnik tehničkih izraza: englesko-francuski-nemački-srpskohrvatski*, 2. izdanje, Beograd, str. 633.

1965

Jakić, Blanka / Zidar, Josip (1965): *Hrvatskosrpsko-njemački glosar političkih i ekonomskih termina*, Zagreb, str. 79.

Jovanović, Toma (ur.) (1965): *Elektrotehnički terminološki rečnik: srpskohrvatski, slovenački, makedonski, ruski, engleski, francuski, nemački. Grupa-07. Elektronika*, Beograd, str. 221.

Mlakar, France (ur.) (1965): *Slovenski elektrotehniški slovar. Skupina 08. Elektroakustika*. Ljubljana, str. 73.

Pajević, Milija / Frenzke, Dietrich (1965): *Wörterbuch wirtschaftlicher Fachausdrücke. Serbo-kroatisch-deutsch*, Kiel, str. 269.

Perišić, Milisav Đ. / Konstantinović, Zoran V. (1965): *Nemačko-srpskohrvatski vojni rečnik*, Beograd, str. 853.

Tehnički rečnik za brane (1965): srpskohrvatski, francuski, engleski, nemački, španski, italijanski, ruski, Beograd, str. 444.

1966

Dorđević, Jovan / et. al. (1966): *Mala politička enciklopedija: srpskohrvatski-makedonski-engleski-francuski-nemački-ruski-španski*, Beograd str. 1532.

Notaroš, Ema (1966): *Nemački u restoranu. Priručnik za radnike u ugostiteljstvu*, Beograd, str. 298.

Pejović, Tadija (1966): *Rečnik matematičkih termina: srpskohrvatski, ruski, francuski, engleski, nemački*, Beograd, str. 284.

Radovčić, Ante (1966): *Rečnik šumarskih izraza: srpskohrvatski, engleski, francuski, nemački*, Beograd, str. 350.

1967

Frenzke, Dietrich / Pajević, Milija (1967): *Wörterbuch juristischer Fachausdrücke. Serbokroatisch-Deutsch mit einem Verzeichnis der wichtigsten Abkürzungen der Serbokroatischen Rechtssprache*, Kiel, str. 394.

Marković, Zora / Šulc-Smodek, Renata (1967): *Nazivi jela i pića na četiri jezika*, 2. popravljeno i dopunjeno izdanje, Rijeka, str. 277.

Notaroš, Ema (1967): *Nemački u restoranu*, Beograd, str. 360.

Šijatović, Krešimir / Marčić, Ivan (1967): *Dvjesto menu-a na pet jezika*: hrvatskosrpski, nemački, francuski, engleski, italijanski, Opatija, str. 240.

1968

Pavlović, Velizar / Radić, Stipe (1968): *Tehnički rečnik nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 631.

1969

Dabac, Vlatko (1969): *Tehnički rječnik. 1. dio, njemačko – hrvatskosrpski*, Zagreb, str. 1103.

Janković, Margita / Đurović, Radomir / Janković, Radoslav (1969¹): *Ekonomsko-pravni rečnik: srpskohrvatsko-francusko-nemački*, Beograd, str. 383.

Janković, Margita / Đurović, Radomir / Janković, Radoslav (1969²): *Ekonomsko-pravni rečnik: nemačko-srpskohrvatski*, str. 320.

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1969): *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX linguis*: nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, mađarski, 3. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 375.

Prikić, Vladimir (1969): *Glas-Fachwörterbuch mit 95 Abbildungen / Stručni staklarski rečnik sa 95 ilustracija*, Pančevo, str. 212.

Simeon, Rikard (1969): *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva na osam jezika*: hrvatsko-srpski, latinski, ruski, njemački, engleski, francuski, talijanski, španjolski. I-II, Zagreb, str. 1010.

Špoljarić, Zvonimir / Petrić, Božidar / Šćukanec, Velimir (1969): *Višejezični rječnik stručnih izraza u anatomiji drva*: hrvatskosrpski, engleski, francuski, nemački, italijanski, portugalski, španski, Zagreb, str. 86.

1970

Dabac, Vlatko (1970): *Tehnički rječnik. 2 dio. Hrvatskosrpsko-njemački*, Zagreb, str. 1574.

Mlakar, France (ur.) (1970): *Slovenski elektrotehniški slovar. Skupina 25. Proizvodnja, prenos in razdelitev električne energije*, Ljubljana, str. 113.

Modly, Josip (1970): *Auto-moto rječnik za vozače: srpskohrvatski, njemački, francuski, engleski, italijanski*, Zagreb, str. 68.

Nešić, Gojko (ur.) (1970): *Rudarski rečnik: srpskohrvatski, engleski, francuski, nemački, ruski*, Beograd, str. 1292.

Opačić Ninoslav (ur.) (1970¹): *Rečnik industrijske opreme (Mašinski elementi): nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 214.
(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 3)

Opačić Ninoslav (ur.) (1970²): *Rečnik industrijskog i trgovinskog poslovanja: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 575.
(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 10)

Opačić Ninoslav (ur.) (1970³): *Rečnik moderne elektronike: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 400.

Pavlović, Velizar / Radić, Stipe (1970): *Tehnički rečnik nemačko-srpskohrvatski*, 2. izdanje, Beograd, str. 631.

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1970): *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX linguis: nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, mađarski*, 4. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 375.

1971

Arsenijević, Nada S. (1971): *Elektrotehnički rečnik: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 150 +3.

Dragović, Ivan / Pavićević, Milan / Vujačić, Petar (1971): *Rečnik industrijske elektrotehnike: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 864.

Gaković, Nikola / Božić, Branko (1971): *Metalurški rečnik iz oblasti crne metalurgije*: sa odgovarajućim izrazima na srpskohrvatskom, slovenačkom, makedonskom, engleskom, francuskom, nemačkom i ruskom jeziku, Beograd, str. 707.

Kostić, Aleksandar (1971): *Višejezički medicinski rječnik*: latinski-nemački-engleski-francuski-italijanski-ruski-srpski, 2. prošireno i dopunjeno izdanje, Beograd, Zagreb, str. 1564.

Opačić, Ninoslav (ur.) (1971¹): *Rečnik DIN normi nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, str. 560.

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 1)

Opačić, Ninoslav (ur.) (1971²): *Rečnik industrijske opreme (mašine, aparati, uređaji)*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 617.

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 2)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971³): *Rečnik motora, saobraćajnih vozila i opreme*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 628.

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 4)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971⁴): *Rečnik industrijske hemije*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 612.

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 5)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971⁵): *Rečnik industrijskih materijala*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 360.

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 6)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971⁶): *Rečnik industrijskih materijala*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 305.

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 7)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971⁷): *Rečnik industrijske tehnologije*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 426.

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 8)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971⁸): *Rečnik industrijske elektrotehnike*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 423.

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 9)

Opačić Ninoslav (ur.) (1971⁹): *Rečnik industrijske elektrotehnike*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 448.

(Industrijski rečnik nemačko-srpskohrvatski 9/1)

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1971): *Dictionarium Bibliothecarii Practicum /Ad usum internationalem in XX linguis*: nemački, engleski, francuski, ruski, španski, bugarski, danski, finski, grčki, holandski, italijanski, hrvatski, latinski, poljski, rumunski, švedski, srpski, slovački, češki, mađarski, 5. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 375.

Ristić, Svetomir / Obradović, Nikola / Vasić, Pavle (1971): *Rečnik tehničkih izraza*: srpskohrvatsko-engleski-francuski-nemački i englesko-francusko-nemačko-srpskohrvatski, knj. 1-2, 3. izd., Beograd, Knj. 1 str. 612, Knj. 2 str. 633.

1972

Androić, Mirko / et. al. (1972): *Rječnik arhivske terminologije Jugoslavije*: hrvatsko-srpsko-slovensko-makedonski, englesko-francusko-njemačko-rusko-talijanski, Zagreb, str. 77.

Borota, Olga (1972): *Četvorojezični tehnički rječnik*: srpskohrvatski-francuski-njemački- engleski, Sarajevo, str. 193.

Schmidt, Helmut (1972): *Dreizehnsprachiges Wörterbuch für Gebirgsmechanik*: Deutsch, Bulgarisch, Englisch, Französisch, Polnisch, Portugisisch, Rumänisch, Russisch, Schwedisch, Serbo-kroatisch, Spanisch, Tschechisch, Ungarisch, Berlin, str. 511.

1973

Bajić, Branislav / Dunderović, Aleksandar / Kern, Nikola (1973): *Poslovni privredno-tehnički rečnik*: srpskohrvatsko-nemačko-englesko-francuski, Beograd, str. 1701.

Müller-Lutz, H. L. (1973): *Versicherungswörterbuch*: Kroatisch-Englisch-Französisch-Deutsch, Karlsruhe, str. 292.

Pavlović, Velizar / Radić, Stipe (1973): *Tehnički rečnik nemačko-srpskohrvatski*, 3. izd., Beograd, str. 631.

1974

Marković, Zora / Smodek, Renata (1974): *Nazivi jela i pića na pet jezika: hrvatski ili srpski, francuski, talijanski, njemački, engleski*, 3. preradjeno i prošireno izdanje, Rijeka, str. 371.

Mora, Imre (izd.) (1974): *Wörterbuch des Veralgswesens in zwanzig Sprachen: Deutsch-Englisch-Französisch-Russisch-Spanisch-Bulgarisch-Dänisch-Finnisch-Holländisch-Italienisch-Kroatisch-Norwegisch-Polnisch-Portugiesisch-Rumänisch-Schwedisch-Serbisch-Slowakisch-Tschechisch-Ungarisch*, München, str. 389.

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1974): *Dictionarium Bibliotecarii Practicum ad usum internationalem in XXII linguis: Englisch-Französisch-Deutsch-Russisch-Spanisch-Bulgarisch-Kroatisch-Tschechisch-Dänisch-Holländisch-Finisch-Griechisch-Ungarisch-Italienisch-Lateinisch-Norwegisch-Polnisch-Portugiesisch-Rumänisch-Serbisch-Slovakisch-Schwedisch*, 6. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 385.

Šink, Franc (1974): *Pravni izrazi, uporedni, sa decimalnom klasifikacijom: slovensko-srpskohrvatsko-francusko-njemački*, Ljubljana, str. 579.

1975

Dorđević, Jovan / et. al. (1975): *Politička enciklopedija: srpskohrvatski-makedonski-engleski-francuski-nemački-ruski-španski*, Beograd str. 1447.

Tot, Rudolf (1975): *Terminološki komparativni srpskohrvatsko-nemačko-englesko-madjarski rečnik iz kibernetike informatike*, Subotica, str. 224.

1976

Kostić, Aleksandar (1976): *Višejezički medicinski rečnik: latinski-nemački-engleski-francuski-italijanski-ruski-srpski*, 3. izd., Beograd, str. 1701.

1977

Borčić, Branko / et. al. (1977): *Višejezični kartografski rječnik: hrvatsko-englesko-francusko-njemačko-ruski*, Zagreb, str. 442.

Janković, Margita / Stojković, Vasa / Janković, Radosav (1977): *Reči i izrazi u fudbalu*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 229.

Pipics, Zoltan (Hrsg.) (1977): *Dictionarium Bibliotecarii Practicum ad usum internationalem in XXII linguis*: Englisch-Französisch-Deutsch-Russisch- Spanisch- Bulgarisch-Kroatisch-Tschechisch-Dänisch-Holländisch-Finisch-Griechisch- Ungarisch-Italienisch-Lateinisch-Norwegisch-Polnisch-Portugiesisch-Rumänisch- Serbisch-Slovakisch-Schwedisch, 7. verbesserte und erweiterte Auflage, Budapest, str. 385.

Strugar, Novak (1977): *Leksikon društveno-političke i samoupravne terminologije*: srpskohrvatski-nemački, Beograd, str. 111.

Šarunac, Vida / Popović, Magdalena (1977): *Priručnik za jela i pića na nemačkom jeziku za ugostiteljsko-turističke radnike*, 1. izdanje, Beograd, str. 83.

Tišma Nada (1977): *Rječnik vatrogasnih izraza*: njemačko-hrvatski ili srpski, englesko-hrvatski ili srpski, rusko-hrvatski ili srpski i hrvatsko ili srpsko-njemački, hrvatsko ili srpsko-engleski, hrvatsko ili srpsko-ruski, Zagreb, str. 96.

1978

Gilić, Stanislav (1978¹): *Mali alpinistički terminološki rječnik*: hrvatski-engleski-francuski-njemački-talijanski, Rijeka, str. 48.

Gilić, Stanislav (1978²): *Mali planinarski terminološki rječnik*: hrvatski-engleski-francuski-njemački-talijanski, 2. izd., Rijeka, str. 48.

Hadžiomerađić, Maid (1978): *Rječnik stomatologije*: engleski-njemački-hrvatskosrpski-srpskohrvatski-latinski, Zagreb, str. 527.

1980

Averbakh, Jurij (1980): *Mali šahovski rečnik*: englesko-nemačko-špansko-francusko-rusko-srpskohrvatski, Beograd, str. 151.

Bojanin, Svetomir / et. al. (1980): *Rečnik iz oblasti iskorišćavanja šuma i šumskih komunikacija*: srpski ili hrvatski-slovenski-makedonski-nemački-engleski, Ljubljana, str. 287.

Kovenski, I. I. (1980): *Petojezični rečnik termina metalurgije praha*: rusko-englesko-nemačko-francusko-srpskohrvatski, I deo, Beograd, str. 202.

Višejezični geodetski rečnik (1980): *osmojezično izdanje* na srpskohrvatskom (hrvatskosrpskom), slovenačkom, makedonskom, albanskom, francuskom, engleskom, njemačkom i ruskom jeziku, Beograd, str. 879.

1981

Lörcher, Gustav Adolf (1981): *Mathematische Grundbegriffe*: Lexikon für die Schulpraxis mit ausländischen Kindern. Deutsch, Türkisch, Serbokroatisch, Italienisch, Griechisch, Spanisch, Stuttgart, S. 144.

Multilingual collection of terms for welding and allied processes (1981): special welding processes (in sixteen languages): Czech, Danish, English, Finnish, French, German, Italian, Norwegian, Polish, Russian, Serbo-Croatian, Slovakian, Slovenian, Spanish, Swedish, Turkish, Ljubljana, str. 286.

Popović, Mladen (1981): *Rečnik iz grejanja, hladjenja i klimatizacije*: srpsko-hrvatski, engleski, nemački, francuski, ruski, Beograd, str. 747.

Radić, Stipe (1981): *Tehnološko-tehnički rečnik*: nemačko-srpskohrvatski, 2. prošireno izdanje, Beograd, str. 495.

1982

Multilingual collection of terms for welding and allied processes (1982): gas welding (in fifteen languages): Czech, English, Finnish, French, German, Italian, Macedonian, Norwegian, Polish, Russian, Serbo-Croatian, Slovak, Slovene, Spanish, Swedish, Ljubljana, str. 293.

1983

Abduli, Ramiz / et. al. (1983): *Terminološki rečnik iz operacionih istraživanja*: srpskohrvatski/hrvatski ili srpski, makedonski, slovenački, albanski, madjarski, engleski, francuski, nemački i ruski, Beograd, Zagreb, str. 513.

Muljević, Vladimir (ur.) (1983): *Klimatizacija i rashladna tehnika*: engleski-njemački-francuski-ruski-hrvatski, Zagreb, str. 408.

Vekarić, Stjepan / Radić, Stipe (1983): *Poslovno-privredni rečnik nemačko-srpskohrvatski*, 2. dopunjeno izd., Beograd, str. 736.

1984

Čampara, Ešref (1984): *Međunarodni rječnik arhitekture, građevinarstva i urbanizma*: hrvatski ili srpski-francuski-engleski-njemački-ruski, Sarajevo, str. 956.

Mojašević, Milka / Krivokapić, Gudrun (1984): *Rečnik uz nemačku čitanku za ekonomiste*: nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 38.

Muljević, Vladimir (ur.) (1984¹): *Obrada podataka i programiranje*: engleski-njemački-francuski-ruski-hrvatski, Zagreb, str. 385.

Muljević, Vladimir (ur.) (1984²): *Automatizacija*: engleski-njemački-francuski-ruski-hrvatski, Zagreb, str. 500.

1985

Abduli, Ramiz / et. al. (1985): *Terminološki rečnik iz operacionih istraživanja*: srpskohrvatski, hrvatskosrpski, makedonski, slovenački, albanski, madjarski, engleski, francuski, nemački i ruski, Beograd, str. 263.

Peričić, Vlastimir (1985): *Višejezični rečnik muzičkih termina*: italijanski, francuski, engleski, nemački, ruski, češki, Beograd, str. 630.

1986

Beribak, Nihad / Bišćević, Ahmed (1986): *Šumarski njemačko-srpskohrvatski rječnik*, Sarajevo, str. 238.

Dordjević, Božidar (1986): *Rečnik industrijske hemije*: nemačko-srpskohrvatski, 2. izd., Beograd, str. 612 .

Muljević, Vladimir (ur.) (1986): *Medicinska tehnika*: engleski-njemački-francuski-ruski-hrvatski, Zagreb, str. 284.

Novak, Slavoljub / Marinković, Pribislav (1986): *Rečnik političke ekonomije*: nemačko-srpskohrvatski, srpskohrvatsko-nemački, Beograd, str. 204.

Plančak, Miroslav (1986): *Pojmovnik iz obrade deformisanjem*: srpskohrvatsko-nemački, Novi Sad, str. 147.

Radić, Stipe (1986¹): *Rečnik industrijske opreme: mašine, aparati*: nemačko-srpskohrvatski, 2. izdanje, Beograd, str. 617.

Radić, Stipe (1986²): *Tehnološko-tehnički rečnik: nemačko-srpskohrvatski*, 3. prošireno izdanje, Beograd, str. 563.

1987

Dragović, Ivan / Pavićević, Milan / Vujačić, Petar (1987): *Rečnik industrijske elektrotehnike: nemačko-srpskohrvatski*, 2. izd., Beograd, str. 864.

Dragović, Ivan / Pavićević, Milan (1987): *Rečnik moderne elektronike: nemačko-srpskohrvatski*, 2. izd., Beograd, str. 400.

Kostić, Aleksandar (1987): *Višejezički medicinski rečnik: latinski-nemački- engleski-francuski-italijanski-ruski-srpski*, 4. ispravljeno izdanje, Beograd, knj. I, II (1030; 979 str.).

Rožić, Ivan (1987): *Njemačko-hrvatski ili srpski rječnik socijalnopravnih pojmova*, Zagreb, str. 93.

1988

Averbakh, Jurij (1988): *Mali šahovski rečnik: englesko-nemačko-špansko-francusko-rusko-srpskohrvatski*, 2. izdanje, Beograd, str. 151.

Beribak, Nihad / Bišćević, Ahmed (1988): *Njemačko-srpskohrvatski rječnik: za drvnu industriju*, Sarajevo, str. 191.

Boban, Vjekoslav (ur.) (1988): *Hrvatski ili srpski i njemački slikovni rječnik*, Manhajm, Ljubljana, str. 677.

Đordjević, Božidar (1988): *Rečnik industrijskih materijala: nemačko-srpskohrvatski*, 2. ispravljeno izdanje., Beograd, str. 340.

Multilingual collection of terms for welding and allied processes (1988): General terms (in twenty languages): Czech, Danish, Dutch, English, Finnish, French, German, Hungarian, Italian, Macedonian, Norwegian, Polish, Portuguese, Rumanian, Russian, Serbo-Croate, Slovak, Slovene, Spanish, Swedish, Ljubljana, str. 505.

Vitas, Dušan / et. al. (1988): *Rečnik industrijske opreme: nemačko-srpskohrvatski*, Beograd, Frankfurt, str. 214.

1989

Banićević, Marta / Popović, Magdalena / Vulović, Jelena (1989): *Ugostiteljski rečnik*: srpskohrvatski-nemački-francuski-engleski, Beograd, str. 260.

Dragović, Ivan / Pavićević, Milan (1989): *Rečnik moderne elektronike*: nemačko-srpskohrvatski, 3. izd., Beograd, str. 400.

Sokal, Dragutin / Banjac, Ljubinko / Kapić, Halil (1989): *Njemačko-srpskohrvatski-hrvatskosrpski ekonomski rječnik sa frazeologijom, skraćenicama i imenima država, mesto* str. 351.

1990

Bakrač, Ksenija (1990): *Nautički rječnik*: hrvatski-talijanski-francuski-engleski-španjolski-njemački, Samobor, str. 151.

Banićević, Marta / Popović, Magdalena / Vulović, Jelena (1990): *Ugostiteljski rečnik*: srpskohrvatski-nemački-francuski-engleski, 2. izd., Beograd, str. 260.

Boban Vjekoslav (ur.) (1990): *Hrvatski ili srpski i njemački slikovni rječnik*, 2. izd., Manhajm, Zagreb, Ljubljana, str. 677.

Dragović, Ivan / Pavićević, Milan / Vujačić, Petar (1990): *Rečnik industrijske elektrotehnike*: nemačko-srpskohrvatski, 3. izd., Beograd, str. 864.

Radić, Stipe (1990): *Tehnološko-tehnički rečnik*: nemačko-srpskohrvatski, 4. izdanje, Beograd, str. 426.

1991

Boban Vjekoslav (ur.) (1991): *Hrvatski i njemački slikovni rječnik*, 3. izd., Manhajm, Zagreb, Ljubljana, str. 677.

Kostić, Veljko / Kostić, Ljiljana (1991): *Tehnološki rečnik* englesko-francusko-nemačko-srpskohrvatski, Beograd, str. 1131.

Mekić, Rachel (1991): *Trojezični rečnik sa terminologijom iz tekstilne tehnologije*, Novi Sad, str. 285.

Petranović, Josip / et. al. (1991): *Višejezični pravno-ekonomski rečnik*: srpskohrvatski, slovenački, makedonski, ruski, engleski, nemački, francuski, italijanski i španski, Beograd. str. 82.

Rašović, Miljan M. (1991): *Pojmovinik – rečnik elektrotehnike na pet jezika*: srpski, ruski, francuski, engleski, nemački. Definicija pojmova iz elektrotehnike na osnovu IEC, Beograd, str. 127.

Vukićević Vida (1991): *Nemačko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-nemački stručni železnički rečnik / Deutsch-serbokroatisches und serbokroatisch-deutsches Fachwörterbuch für Eisenbahner*, Beograd, str. 140.

1992

Muškatirović, Milica / Mojsilović, Radojka (1992): *Rečnik pivarskih termina*: engleski, nemački, srpski, Beograd, str. 444.

1993

Arneri-Georgijev, Jelisaveta (1993): *Medizinische Ausdrücke für jedermann*: nemačko-srpski rečnik za lekare, Beograd, str. 155.

Radivojević, Mirjana (1993): *Rečnik za tekstil i kožu*: englesko-nemačko-srpski, nemačko-englesko-srpski, srpsko-englesko-nemački, Beograd, str. 603.

1994

Čobić, Timotej (1994): *Višejezički rečnik voća, povrća i začina*: srpsko-latinsko-englesko-francusko-nemačko-špansko-ruski, Beograd, str. 124.

Hadži-Cenić, Radomir (1994): *Nemačko-srpski i srpsko-nemački lovački rečnik*, Beograd, str. 207.

Hristovski, Metodija (1994): *Eksplzivne materije: rečnik srpsko-engleski, srpsko-francuski, srpsko-nemački, englesko-srpski, francusko-srpski, nemačko-srpski*, Beograd, str. 310.

1995

Jović, Vidojko (1995): *Geohemijski rečnik*: srpski, engleski, nemački, francuski, ruski, Beograd, str. 419.

Kostić, Veljko / Kostić, Ljiljana (1995): *Tehnološki rečnik* englesko-francusko-nemačko-srpski, Beograd, str. 1131.

1996

Čobić, Timotej (1996): *Višejezički rečnik poljoprivredne mehanizacije*: srpsko-englesko-francusko-nemački, Beograd, str. 404.

Knežević, Jasmina (ur.) (1996): *Rečnik železničkih stručnih izraza* francusko-nemačko-englesko-italijansko-špansko-srpski, Beograd, str. 1221.

Kostić, Aleksandar (1996): *Višejezički medicinski rečnik*: latinski-nemački-engleski-francuski-italijanski-ruski-srpski, 5. izdanje, Beograd, str. 1706.

Milojević, Dobrivoje (1996): *Leksikon finansijskih tržišta sa rečnikom na srpskom, nemačkom i engleskom jeziku*, Beograd, str. 507.

1997

Peričić, Vlastimir (1997): *Višejezični rečnik muzičkih termina*: italijanski, francuski, engleski, nemački, ruski, češki, 2. izdanje, Beograd, str. 606.

Rej, Kenet (1997): *Internacionalni rečnik pozorišnih termina*: srpski, engleski, francuski, nemački, italijanski, španski, holandski, švedski, Beograd, str. 79.

Simić Milorad / Dodić, Vladan / Simić, Jasmina (1997): *Nemačko-srpski priručni rečnik medicinskih i srodnih izraza*, Beograd, str. 139.

1998

Čampara, Ešref (1998): *Međunarodni rječnik arhitekture, građevinarstva i urbanizma*: bosanski-hrvatski-srpski-francuski-engleski-njemački-ruski, Sarajevo, str. 956.

Živojinović-Japanac, Dragoljub (1998): *Rečnik štamparstva i izdavaštva*: nemačko-srpsko-engleski; englesko-srpsko-nemački; srpsko-nemačko-engleski, Beograd, str. 642.

2000

Šijak, Milorad (2000): *Višejezični dendrološki rečnik*: srpsko-englesko-nemačko, francusko-špansko-ruski, Beograd, str. 313.

11. LITERATURA

Agricola, Erhard (1975): Semantische Relationen im Text und System. Halle.

Banićević, Marta (1996): Primena leksikografskih principa u izradi rečnika.
U: Strani jezik struke, Beograd, str. 107-113.

Bahr, Joachim (1978): Ist Lexikographie eine Wissenschaft?
In: Zeitschrift für germanistische Linguistik 6, 1978, 97-98.

Begenišić, Dobrila (2001): Nemačko-srpskohrvatska leksikografija. Mag. rad,
Beograd.

Belić, Aleksandar (1958): O jezičkoj prirodi i jezičkom razvitku, Beograd.

Belić, Aleksandar (1998): Opšta lingvistika, Novi Sad.

Bergenholtz, Henning (1994): Zehn Thesen zur Fachlexikographie.
In: Fachlexikographie. Fachwissen und seine Repräsentation in Wörterbüchern.
Tübingen, str. 285-304.

Bergenholtz, Henning/Schaeder, Burkhard (1994): Fachlexikographie.
Fachwissen und seine Repräsentationen in Wörterbüchern. Tübingen.

Bergenholtz, Henning (1995): Wodurch unterscheidet sich Fachlexikographie von Terminographie?
In: Lexicographica 11, S. 50-59.

Bergenholtz, Henning/Pederson, Jette (1999): Fachwörterbücher als Hilfsmittel bei der Übersetzung von Fachtexten.
In: Hoffmann, Lothar et.al. (Hrsg.): Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 14. S. 1884-1889.

Brborić, Branislav (2000): Srpski jezik u BiH – povezan sa bošnjačkim i hrvatskim zajedništvom jezičkih činjenica ali ne vrednosnih stanovišta.
U: Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, God. 43, Novi Sad, str. 73-81.

Brozović, Dalibor (1982): O sadržaju pojma norma u leksikologiji i leksikografiji.
U: Leksikografija i leksikologija: zbornik referata, Beograd, Novi Sad, str. 15-20.

- Brozović, Dalibor (1989):** Uz javnu raspravu o imenu jezika u Ustavu SR Hrvatske.
U: Republika: časopis za književnost, God. 45, br. 1/2, Zagreb, str. 164-175.
- Bugarski, Ranko (1983):** Lingvistika o čoveku, Beograd.
- Bugarski, Ranko (1984):** Jezik i lingvistika, Beograd.
- Bugarski, Ranko (1986):** Jezik u društvu, Beograd.
- Bugarski, Ranko (1986):** Lingvistika u primeni, Beograd.
- Bugarski, Ranko (1990):** Jezik sa oba pisma.
U: Politika, 18. avgust, 1990, Beograd, str. 26.
- Bugarski, Ranko (1991):** Uvod u opštu lingvistiku, Beograd.
- Bugarski, Ranko (1994):** Jezik od mira do rata, Beograd.
- Conrad, Rudi (Hrsg.) (1988):** Lexikon sprachwissenschaftlicher Termini, Leipzig.
- Crnogorska bibliografija (1989)**, Tom 1-10, Cetinje.
- Czichocki, Siegelinde / Mrazović, Pavica (1983):** Lexikologie der deutschen Sprache, Novi Sad.
- Deskriptivna leksikografija standardnog jezika i njene teorijske osnove (2002):** međunarodni naučni skup o leksikografiji i leksikologiji: Beograd.
- Dešić, Milorad (1984):** Kriterijumi za određivanje frazeologizama u rječnicima savremenog srpskohrvatskog jezika.
U: Leksikografija i leksikologija, Novi Sad, Beograd, str. 53-67.
- Diskusija o bibliotekarskoj terminologiji (1964).**
U: Bibliotekar, XVI, 5-6 (1964), Beograd, str. 305-315.
- Diskusija o bibliotekarskoj terminologiji (1964).**
U: Bibliotekar, XVII, 5-6 (1964), Beograd, str. 318-324.
- Diskusija o bibliotekarskoj terminologiji (1965).**
U: Bibliotekar, XVII, 3-4 (1965), Beograd, str. 113-117.

Dragičević, Rajna (2007): Leksikologija srpskog jezika, Beograd.

Drosdowski, Günther (Hrsg.)(1984): Duden: Grammatik der deutschen Gegenwartssprache, Bd. 4, Mannheim / Wien / Zürich.

Duda, Walter / et. al. (1986): Zu einer Theorie der zweisprachigen Lexikographie. Überlegungen zu einem neuen russisch-deutschen Wörterbuch.
In: Linguistische Studien /ZISW/. Reihe A: Arbeitsberichte 142, Berlin, str. 1-121.

Duda, Walter / Müller, Bärbel / Müller, Klaus (1981): Fragen der Darstellung des deutschen Wortschatzes in einem zweisprachigen Wörterbuch.
In: Fremdsprachen, Leipzig, 1/1981, str. 42-44.

Duden (1989): Deutsches Universalwörterbuch, Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich.

Dorđević, Radmila (1994): Uvod u kontrastiranje jezika, Beograd.

Đukanović, Jovan / et.al. (1979): Deutsch-serbokroatisches Wörterbuch, Beograd.

Đukanović, Jovan / Žiletić, Zoran (1983): Gramatika nemačkog jezika, Beograd.

Đukanović, Jovan (1985): Morfologija savremenog nemačkog jezika, Beograd.

Đukanović, Jovan (1991): O gramatičkoj terminologiji.
U: Živi jezici, Vol. XXX, Beograd, str. 5-10.

Đukanović, Jovan (1995): Rečnici: njihova izrada, vrste i primena u nastavi stranih jezika.
U: Glossa, God. I, broj 2, Beograd, str. 9-17.

Engel, Ulrich / Mrazović, Pavica (1986): Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch, Novi Sad.

Engel, Ulrich (1988): Deutsche Grammatik, Heidelberg.

Engel, Ulrich (1994): Syntax der deutschen Gegenwartssprache, Berlin.

Erben, Johannes (1975): Probleme der Lexikologie und Lexikographie, Mannheim.

Erben, Johannes (1975): Zur deutschen Wortbildung.

In: Erben, Johannes (1975): Probleme der Lexikologie und Lexikographie, Mannheim, S. 301-348.

Erben, Johannes (2000): Einführung in die deutsche Wortbildungslehre, Berlin.

Fekete, Egon (2002): Upotrebna vrednost leksema i leksikografska definicija.
U: Deskriptivna leksikografija standardnog jezika i njene teorijske osnove,
Beograd, str. 83-89.

Felber, Helmut (1984): Allgemeine Terminologielehre, Wissenslehre und
Wissenstechnik, Wien.

Felber, Helmut/Budin, Gerhard (1989): Terminologie in Theorie und Praxis,
Tübingen.

Felber, Helmut/Schaeder, Burkhard (1999): Typologie der Fachwörterbücher.
In: Hoffmann, Lothar et.al.: Handbücher zur Sprach- und
Kommunikationswissenschaft 14. S. 1725-1743.

Fišer-Popović, Ana (1984): Klasifikacija terminoloških rečnika.
U: Prevodilac, God III, br. 2 (1984), Beograd, str. 19-21.

Fišer-Popović, Ana (1985): Leksikografski kontekst u dvojezičnom stručnom
rečniku.
U: Kontekst u lingvistici i nastavi jezika, Zbornik radova, Društvo za primenjenu
linvistiku Srbije, Beograd, 1985.

Fleischer, Wolfgang / Michel, Georg / Günther Starke (1975): Stilistik der
deutschen Gegenwartssprache, Leipzig.

Fleischer, Wolfgang (1982): Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache,
Tübingen.

Franolić, Branko (1985): Bibliographie of Croatian dictionaries. Paris.

Girnth, Heiko (2002): Sprache und Sprachverwendung in der Politik, Tübingen.

Gortan-Premk, Darinka (1982): O semantičkom sadržaju leksikografske definicije.
U: Leksikografija i leksikologija: zbornik referata, Beograd, Novi Sad, str. 49-50.

Grickat, Irena (1973): Profesor dr Aleksandar Đ. Kostić: Višejezički medicinski
rečnik.

U: Južnoslovenski filolog, knj XXIX, sv. 3-4, Beograd, str. 569-583.

Grickat-Radulović, Irena (1991): Leksikografija – veliki intelektualni izazov.

U: Politika God. 88, br. 27746, Beograd, str. 13.

Haensch, Günther (1991): Die zweisprachige Fachlexikographie und ihre Probleme.

In: Hausmann, Franz Josef et.al. (Hrsg.): Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 5, S. 2937-2949.

Hartmann, Reinhard (1975): Über die Grenzen der kontrastiven Lexikologie

In: Erben, Johannes (1975): Probleme der Lexikologie und Lexikographie, Mannheim, S. 181-199.

Haß-Zumkehr, Ulrike (2001): Deutsche Wörterbücher – Brennpunkt von Sprach- und Kulturgeschichte, Berlin.

Hausmann, Franz Josef (1989): Wörterbuchtypologie.

In: Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie. 1. Teilband, S. 968-981.

Henne, Helmut (1975): Prinzipien einsprachiger Lexikographie.

In: Erben, Johannes (1975): Probleme der Lexikologie und Lexikographie, Mannheim, S. 95-116.

Herbst, Thomas / Klotz, Michael (2003): Lexikographie, Paderborn.

Hlebec, Boris (1989): Opšta načela prevodenja, Beograd.

Hoffmann, Lothar et.al. (Hrsg.) (1999): Handwörterbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 14. Berlin.

Igla, Birgit / Petkov, Pavel / Wiegand, Ernst (2005): Kontrastive Lexikologie und zweisprachige Lexikographie, Hildesheim.

Ivić, Milka (1982): O „regularnoj polisemiji“ u leksikološkoj teoriji i leksikografskoj praksi.

U: Leksikografija i leksikologija: zbornik referata, Beograd, Novi Sad, str. 77-81.

Ivić, Milka (1983): Lingvistički ogledi, Beograd.

Ivić, Milka (2001): Pravci u lingvistici, Beograd.

Ivić, Milka (2002): Neka razmišljanja o leksikografsko-leksikološkim problemima.
U: Deskriptivna leksikografija standardnog jezika i njene teorijske osnove,
Beograd, str. 23-29.

Ilić, Miloš (1994): Naučno istraživanje: opšta metodologija, Beograd.

Ivir, Vladimir (1984): Teorija i tehnika prevođenja, Novi Sad.

Ivir, Vladimir (1978): Ekvivalencija u prevođenju.
U: Godišnjak saveza društava za primenjenu lingvistiku 2, Beograd, str. 101-109.

Ivić, Pavle (Ur.) (1993): Sto godina leksikografskog rada u SANU, Beograd.

Jäger, Gert (1972): Konfrontation und Translation.
In: Deutsch als Fremdsprache 4, Leipzig, S. 233-243.

Jäger, Gert / Neubert, Albrecht (1983): Semantik und Übersetzungswissenschaft,
Leipzig.

Jezik i nacionalni odnosi: naučni skup (1984), Sarajevo.

Jocić, Mirjana (1991): Leksikografija u Vojvodini.
U: Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, XXXIV/2, Novi Sad, str. 145-157.

Jovanović, Ksenija (1985): Primer u leksikografiji.
U: Prevodilac, God IV, br. 4 (1985), Beograd, str. 10-14.

Katalog knjiga na jezicima jugoslovenskih naroda (1868-1972), Tom I – XIV,
Beograd.

Klajn, Ivan (2002): Rečnik jezičkih nedoumica, Beograd.

Klajn, Ivan/Šipka, Milan (2006): Veliki rečnik stranih reči i izraza, Novi Sad.

Klajn, Ivan / Šipka, Milan (2008): Veliki rečnik stranih reči i izraza: izmene i dopune, Novi Sad.

Kuba, Li / Koking, Džon (2003): Metodologija izrade naučnog teksta, Podgorica.

Leksikologija i leksikografija (1982): zbornik referata, Beograd, Novi Sad.

Leksikologija i leksikografija (1984): zbornik radova, Novi Sad.

Leksikografija i leksikologija (1988): zbornik radova, Sarajevo.

Lewkowskaja, X. A. (1968): Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache, Moskau.

Mamić, Mile (1982): Stručni nazivi u općim rječnicima.

U: Leksikografija i leksikologija: zbornik referata, Beograd, Novi Sad, str. 109-115.

Marković, Kristina (2001): Nemačko-srpskohrvatska leksikografija (1945-1971).
Mag. rad, Beograd.

Marojević, Radmilo (1987): Konfrontativna (kontrastivna) lingvistika i teorija prevođenja kao naučne discipline.

U: Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, Vol. XXX/2, Novi Sad, str. 27-32.

Marojević, Radmilo (1990): Dvojezični rječnici srpskoga jezika: ruski rječnici.

U: Zadužbina, 9 (1990), Beograd, str. 3.

Matijašević, Jelka (1982): O sinonimiji i sinonimima.

U: Leksikografija i leksikologija: zbornik referata, Beograd, Novi Sad, str. 115-130.

Mihajlović, Mladen (1987): Dvojezični rječnik kao kontrastivna gramatika.

U: Živi jezici, Vol. XXIX, br. 1-4, Beograd, str. 112-116.

Mrazović, Pavica / Vukadinović, Zorka (1990): Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance, Sremski Karlovci, Novi Sad.

Mršević, Dragana (1984): Etimologija frazeološke jedinice i leksikografska praksa.

U: Leksikografija i leksikologija, Novi Sad, Beograd.

Müller, Bärbel (1983): Benutzersituationen im Verhältnis zu unterschiedlichen Typen von Wörterbücher.

U: Zbornik radova Instituta za strane jezike i književnosti, 5 (1983), Novi Sad, str. 227-241.

Müller, Bärbel (1984): Zu einigen spezifischen Besonderheiten unterschiedlicher Wörterbuchtypen.

U: Fremdsprachen, 4/1984, Leipzig, str. 236-239.

Müller, Barbara (1986): Zu einigen Entwicklungstendenzen in der synchronischen einsprachigen Lexikographie.

U: Zbornik radova za strane jezike i književnosti, sveska 7, Novi Sad, str. 131-150.

Müller, Wolfgang (1980): Wortbildung und Lexikographie.

U: Germanistische Linguistik 3-6, Hildesheim, str. 153-188.

Muráth, Judith (2002): Zweisprachige Fachlexikographie, Budapest.

Mršević, Dragana (1984): Etimologija frazeološke jedinice i leksikografska praksa.

U: Leksikografija i leksikologija: zbornik radova, Novi Sad, str. 104-108.

Ostojić, Branislav (1992): Iz crnogorske leksikografije I leksikologije, Nikšić.

Otašević, Đorđe (1988): Bibliografija stručnih rečnika, leksikona, enciklopedija I radova o terminologiji (1).

U: Prevodilac, God. VII (1988), Beograd, br. 1, str. 64-91

Otašević, Đorđe (1988): Bibliografija stručnih rečnika, leksikona, enciklopedija I radova o terminologiji (2).

U: Prevodilac, God. VII (1988), br. 2, Beograd, str. 51-68.

Otašević, Đorđe (1988): Bibliografija stručnih rečnika, leksikona, enciklopedija I radova o terminologiji (3).

U: Prevodilac, God. VII (1988), br. 3, Beograd, str. 62-77.

Otašević, Đorđe (1989): Bibliografija stručnih rečnika, leksikona, enciklopedija I radova o terminologiji (4).

U: Prevodilac, God. VIII (1989), br. 1, Beograd, str. 68-79.

Otašević, Đorđe (1989): Bibliografija stručnih rečnika, leksikona, enciklopedija I radova o terminologiji (5).

U: Prevodilac, God. VIII (1989), br. 2, Beograd, str. 60-72.

Penjkos, Ježi (1989): O strukturi i sadržaju terminoloških rečnika.

U: Prevodilac, God. VIII (1989), br. 3, str. 11-17.

Petronijević, Božinka (1992): Onomasiološki rečnici nemačkog i srpskohrvatskog jezika – dometi i granice.

U: Anali filološkog fakulteta, sveska 19, Beograd, str. 51-66.

Petronijević, Božinka (1995): Značenje i stil.

U: Naučni sastanak slavista u Vukove dane, 23/2, Beograd, str. 33-39.

Petronijević, Božinka (1997): Sociolingvistička komponenta nemačko-srpskohrvatske leksikografije 1918-1933.

U: Srpski jezik, broj 1-2, God. II, Beograd, str. 312-334.

Petronijević, Božinka (1998): Srpsko-hrvatsko-nemačka leksikografija na prelazu iz 19. u 20. vek do 1918.

U: Srpski jezik, br. 3/1-2, God. III, Beograd, str. 425-442.

Petronijević, Božinka (1999): Jezik i moć – primer jednog kontinuiteta.

U: Srpski jezik, broj 4/1-2, God. IV, Beograd, str. 643-658.

Petronijević, Božinka (2002): Nemačko-srpsko-hrvatska leksikografija: kulturno-istorijski transfer, Beograd.

Pešikan, Mitar / Jerković, Jovan / Pižurica, Mato (2002): Pravopis srpskoga jezika, Novi Sad.

Picht, Heribert / Schmitz, Klaus-Dirk (2001): Terminologie und Wissensordnung, Wien.

Ponten, Jan-Peter (1975): Das Übersetzungswörterbuch und seine linguistischen Implikationen.

In: Erben, Johannes (1975): Probleme der Lexikologie und Lexikographie, Mannheim, S. 200-210.

Probleme der Lexikologie und Lexikographie (1976), Düsseldorf.

Prčić, Tvrtko (2002): Dvojezična leksikografija i englesko-srpski / srpsko-engleski opšti rečnik: potrebe i zahtevi novog veka

U: Deskriptivna leksikografija standardnog jezika i njene teorijske osnove, Novi Sad, str. 331-342.

Radovanović, Milorad (2003): Sociolingvistika, Novi Sad.

Radović-Tešić, Milica (1988): Milorad Radovanović: Sociolingvistika (prikaz knjige).

U: Južnoslovenski filolog, knj. XLIV, Beograd, str. 101-106.

Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika (1967-1976), I-VI, Novi Sad, Zagreb

- Rehder, Peter (1995):** Standardsprache. Versuch eines dreistufigen Modells.
In: Die Welt der Slawen, Jg. XL, S. 352-366.
- Rode, Matej (1982):** Frazeologija u dvojezičnim rečnicima.
U: Leksikografija i leksikologija: zbornik referata, Beograd, Novi Sad, str. 275-279.
- Sibinović, Miodrag (1983):** O prevođenju, Beograd.
- Simeon, Rikard (1969):** Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva, I-II, Zagreb.
- Sosir, Ferdinand de (1989):** Opšta lingvistika, Beograd.
- Srdić, Smilja (2008):** Morphologie der deutschen Sprache, Beograd.
- Stanković, Bogoljub (1999):** Leksikografski ogledi, Beograd.
- Stanojčić, Živojin / Popović, Ljubomir / Micić, Stevan (1989):** Savremeni srpskohrvatski jezik i kultura izražavanja, Beograd, Novi Sad.
- Stepanowa, Maria D. / Fleischer, Wolfgang (1985):** Grundzüge der deutschen Wortbildung, Leipzig.
- Stevanović, Mihailo (1964):** Savremeni srpskohrvatski jezik (uvod, fonetika, morfologija), Beograd.
- Stevanović, Mihailo (1991):** Savremeni srpskohrvatski jezik (sintaksa), Beograd.
- Stevanović, Mihailo (1982):** Sintaksa u leksici.
U: Leksikografija i leksikologija: zbornik referata, Beograd, Novi Sad, str. 289-296.
- Scharnhorst, Jürgen (Hrsg.) (2004):** Sprachkultur und Lexikographie: von der Forschung zur Nutzung von Wörterbüchern, Frankfurt a. Main.
- Schifko, Peter (1977):** Aspekte einer strukturalen Lexikologie, Bern.
- Schippa, Thea (1972):** Einführung in die Semasiologie, Leipzig.
- Schippa, Thea (1992):** Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache, Tübingen.
- Schippa, Thea (2002):** Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache, Tübingen.

Schlaefer, Michael (2002): Lexikologie und Lexikographie: eine Einführung am Beispiel deutscher Wörterbücher, Berlin.

Shrouf, Naser A. (2006): Sprachwandel als Ausdruck politischen Wandels, Frankfurt am Main.

Schubert, Gabriella (2000): Sprache, Identität, Sprachwechsel.
In: Soziolinguistica – Internationales Jahrbuch für Europäische Soziolinguistik, 14, S. 137-141.

Schwarz, Monika/Shur, Jeannette (1996): Semantik, Tübingen.

Šamić, Midhat (1990): Kako nastaje naučno djelo, Sarajevo.

Šimečkova, Alena (2004): Erfahrungen in der Benutzung von Wörterbüchern „Deutsch als Fremdsprache“.
In: Sprachkultur und Lexikographie, Frankfurt am Main. S. 233-247.

Šipka, Danko (2006): Osnovi leksikologije i srodnih disciplina, drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Novi Sad.

Šipka, Danko (1998): Homonimija i polisemija u Vrančićevom, Habelićevom i Della Bellinom rječniku.
U: Leksikografija i leksikologija. Zbornik radova. Sarajevo, str. 155-165.

Škiljan, Dubravko (1980): Pogled u lingvistiku, Zagreb.

Tafra, Branka (1982): Sinonimija.
U: Leksikografija i leksikologija: zbornik referata, Beograd, Novi Sad, str. 297-300.

Tošić, Borisav (1990): Mnogoznačnost i hominimija kao leksikografski problem.
U: Slavist, God. I, br. 1 (1990), Sarajevo, str. 65-72.

Tošić, Borisav (1989): Leksikografija kao lingvistička disciplina.
U: Književni jezik, God. 18, br. 3, Sarajevo, str. 157-172.

Tošović, Branko (2002): Funkcionalni stilovi, Beograd.

Vajs, Nada (1982): O leksikografskoj definiciji.
U: Leksikografija i leksikologija: zbornik referata, Beograd, Novi Sad, str. 21-26.

- Vasić, Smiljka (1982):** Doprinos drugih nauka leksikografiji.
U: Leksikografija i leksikologija: zbornik referata, Beograd, Novi Sad, str. 27-32.
- Venci, Ljubica (1986):** Višejezični tematski mini-tezaurus iz oblasti vanjske trgovine.
U: Prevodilac, God. 35(1986), Beograd, str. 5-12.
- Vinaver, Nadežda (1996):** Strani jezik struke: zbornik radova, Beograd, 1996.
- Виноградов, Виктор Владимирович (1977):** Лексикология и лексикография (избранные труды), Москва.
- Vujaklija Milan (2004):** Leksikon stranih reči i izraza, Beograd.
- Vuković, Gordana (2002):** Opšta i terminološka leksika u leksikografskoj praksi.
U: Deskriptivna leksikografija standardnog jezika i njene teorijske osnove, Beograd, str. 273-277.
- Wahrig, Gerhard (1986):** Deutsches Wörterbuch. Mit einem Lexikon der deutschen Sprachlehre, München.
- Weinrich, Harald (1975):** Die Wahrheit der Wörterbücher.
In: Erben, Johannes (1975): Probleme der Lexikologie und Lexikographie, Mannheim, S. 347-368.
- Wiegand, Herbert Ernst (1975):** Synonymmie und ihre Bedeutung in der einsprachigen Lexikographie.
In: Erben, Johannes (1975): Probleme der Lexikologie und Lexikographie, Mannheim, S. 118-160.
- Wiegand, Herbert Ernst (1988):** Was eigentlich ist Fachlexikographie?
In: Haider-Munske, Horst et. al. (Hrsg.): Deutscher Wortschatz. Lexikologische Studien, Berlin, S. 729-790.
- Wiegand, Herbert Ernst (1989):** Der gegenwärtige Status der Lexikographie und ihr Verhältnis zu anderen Disziplinen.
In: Handbücher zur Sprach- und Kommunikationwissenschaft, 1. Teilband, S. 246-280.
- Wort und Spache (1981):** Beiträge zu Problemen der Lexikographie und Sprachpraxis, Berlin.

Wunderlich, Dieter / Schwarze, Christoph (1989): Handbuch der Lexikologie,
Bodenheim.

Zabarah, Dareg (2008): Das Bosnische auf dem Weg zur Standardsprache: eine
synchrone und diachrone Analyse der Sprachsituation in Bosnien und
Herzegowina, Saarbrücken.

Zgusta, Ladislav (1991): Priručnik leksikografije, Sarajevo.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Потписани-а Бегенишић Добрила

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

Немачко-српска (српскохрватска) и српско (српскохрватско)-немачка стручна лексикографија у периоду 1945-2000

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да предложена дисертација у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис

У Београду, 10.12.2013.

Ђукић Д.

Прилог 2.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Немачко-српска (српскохрватска) и српско (српскохрватско)-немачка стручна лексикографија у периоду 1945-2000

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

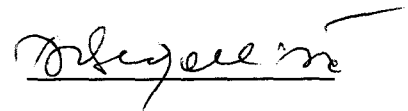
Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (*Creative Commons*) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је на полеђини листа).

Потпис

У Београду, 10.12.2013.

1. Ауторство - Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.

2. Ауторство – некомерцијално. Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.

3. Ауторство - некомерцијално – без прераде. Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.

4. Ауторство - некомерцијално – делити под истим условима. Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.

5. Ауторство – без прераде. Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.

6. Ауторство - делити под истим условима. Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.